
Idékatalog II

– fra ældreråd til ældreråd

Indhold

6 Forord

7 Idékatalog II – tilblivelse og opbygning

Indledning: Ældrerådernes rolle i det lokale demokrati

12 Ældrerådernes muligheder for indflydelse

Professor, ph.d. Peter Bogason Roskilde Universitetscenter

- ◆ Ældrerådernes opgaver – et historisk rids
- ◆ Indflydelsesmuligheder
- ◆ Baglandet

Kap. 1 Indsamlede erfaringer og idéer fra ældrerådene

18 1. Lovregler om ældreråd

- ◆ Tvivlsspørgsmål
- ◆ Kommunernes høringspligt
- ◆ Vedtægter og forretningsorden for ældreråd
- ◆ Udgifter ved ældrerådets virksomhed
- ◆ Regler om valg og sammensætning af ældreråd
- ◆ Ældrerådet som selvstændig forvaltningsmyndighed

27 2. Samarbejde mellem ældreråd, kommunalbestyrelse og -forvaltning

- ◆ Hensigten med at etablere ældreråd
- ◆ Hvem har ældrerådene kontakt med i kommunerne?
- ◆ Mødehyppighed og mødeform
- ◆ Dialog og mødekontakt
- ◆ Ældrerådene som initiativtagere til møder
- ◆ Er mødekontakten tilstrækkelig?

33 3. Kommunernes orientering af ældrerådene

- ◆ Dagsordener, referater m.v.
- ◆ Er kommunernes orientering tilfredsstillende?
- ◆ Sekretariatsbistand fra kommunen

-
- 39 4. Ældrerådenes inddragelse i kommunernes beslutningsprocesser
- ◆ Hvilke sagsområder inddrages ældrerådene i?
 - ◆ Hvor tidligt inddrages ældrerådene i planlægning og beslutninger?
 - ◆ Ældrerådenes bidrag til samarbejdet
 - ◆ Kommunens budget, målsætninger og prioriteringer
 - ◆ Aktiviteter for ældre
 - ◆ Trafik- og adgangsforhold m.v.
 - ◆ Indkøbs- og transportordninger
 - ◆ Økonomiske forhold og tilskudsordninger
 - ◆ Boliger til ældre
 - ◆ Tilbud om personlig og praktisk hjælp
 - ◆ Ældrerådenes rolle ved tilsynet med kommunens indsats for svækkede ældre
 - ◆ Forebyggende indsats
- 58 5. Samarbejdsformer og –klima
- ◆ Kommunernes initiativer til samarbejde
 - ◆ Ældrerådenes initiativer til samarbejde
- 62 6. Ældrerådenes sammensætning, interne samarbejde og tilrettelæggelse af arbejdsopgaver
- ◆ Antal medlemmer i ældrerådene
 - ◆ Eksempler på tilrettelæggelse af arbejdet
 - ◆ Flere ældreråd i kommunen
 - ◆ Samarbejde mellem ældreråd i kommuner med flere ældreråd
- 70 7. Ældrerådenes iværksættelse af aktiviteter, økonomi m.v.
- ◆ Opgaver og aktiviteter
 - ◆ Møder, foredrag, temadage m.v.
 - ◆ Besøgsvener, telefonkæder, netværksgrupper m.v.
 - ◆ Informationsmateriale m.v.
 - ◆ Ældrerådenes økonomiske midler
- 79 8. Ældrerådenes kontakt til baglandet
- ◆ Forskellige kontaktformer
 - ◆ Kontakt med de mindre synlige ældre
 - ◆ Hvordan kan kontakten udbygges?
 - ◆ Andre muligheder for kontakt til baglandet
-

84 9. Valg til ældreråd

- ◆ Hvordan og hvor ofte afholdes der ældrerådvalg?
- ◆ Valgprocedurer
- ◆ Valgdeltagelse
- ◆ Hvordan skabes interesse for ældrerådernes arbejde?
- ◆ Valgformer og stemmeprocenter

93 10. Ældrerådernes uddannelse og informationskilder

- ◆ Informationskilder
- ◆ Uddannelse, kurser m.v.
- ◆ Manglende uddannelse og information m.v.
- ◆ Anvendelse af Informations Teknologi

Kap. 2 Redskaber til ældrerådernes daglige arbejde

102 Vedtægter og forretningsorden

Konsulent Jens Olesen og seniorkonsulent, cand.jur. Erik Hjorth-Madsen, Ældre Sagen

- ◆ Eksempel på vedtægter for X-købing Ældreråd
- ◆ Eksempel på forretningsorden for X-købing Ældreråd

113 Klage- og tilsynssystemet på det sociale område

- ◆ Klage- og tilsynssystemet
- ◆ De almindelige klageregler
- ◆ Klageregler ved tildeling af personlig og praktisk hjælp
- ◆ Klageregler ved magtanvendelse

Afgørelser og vejledende udtalelser

Serviceoven

- ◆ Afgørelser om personlig og praktisk hjælp
- ◆ Afgørelser om hjælpemidler
- ◆ Afgørelser om magtanvendelse

Forvaltningsloven

- ◆ Afgørelse om nedlæggelse af plejecenter

Lov om social pension

- ◆ Afgørelser om personlige tillæg
- ◆ Afgørelser om varmetillæg
- ◆ Afgørelser om helbredstillæg

Oversigt over anvendte afgørelser mv.

131 Litteraturoversigt

136 Oversigt over nyttige informationskanaler

Kap. 3 Yderligere inspiration til ældrerådene

143 Seniorvision 2010

Arkitekt Lise Ørberg

148 Forebyggelse af kriminalitet mod ældre

– en opgave for ældrerådet?

Kriminalkommissær John Radmer

152 Frivilligt arbejde - hvad sker der med efterlønnen?

- ◆ Fradrag for arbejde i efterlønsordningerne
- ◆ Frivilligt ulønnet arbejde
- ◆ Fritidsaktiviteter
- ◆ Ældreråd og klageråd

Bilag

157 Uddrag af relevante lovregler mv

- ◆ Bilag 1: Uddrag af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område
- ◆ Bilag 2: Uddrag af lov om social service
- ◆ Bilag 3: Uddrag af lov om social pension
- ◆ Bilag 4: Uddrag af forvaltningslov

173 Stikordsregister

Forord

I et decentralt og repræsentativt demokrati, som det danske, hviler det decentrale element på en geografisk forankring og det repræsentative element på alle befolkningsgruppers deltagelse i den politiske debat og i de afledte beslutninger.

Som led i fastholdelsen af disse to vægtninger i balancen mellem individ og fællesskab gøres der i dag meget for at indskole unge i et medansvar for fremtidens folkestyre. Og med oprettelsen af de kommunale ældreråd i 1996 skabtes der lovbaserede muligheder for, og forpligtelser til, at inddrage en anden aldersgruppe, den som har et livs erfaring med et demokratisk samfund bag sig, i det arbejdende, nutidige demokrati, nemlig de ældre.

Som støtte til ældrerådernes praktiske arbejde besluttede ÆldreForum i 2000 at udgive et idékatalog med inspiration til ældrerådsarbejdet, især

som en hjælp til nyvalgte ældrerådsmedlemmer. ÆldreForum vil her benytte lejligheden til at takke Sammen slutningen af Ældreråd i Danmark, der i den indledende fase ydede hjælp, samt andre bidragydere, der har bidraget med råd og kommentarer.

”Idékatalog II – fra ældreråd til ældreråd” i den nu foreliggende form bygger på ældrerådernes villighed til at deltage i møder om deres arbejde og til at besvare ÆldreForums spørgeskemaer. Uden denne indsats havde idékataloget ikke kunnet afspejle den virkelighed, som det var formålet at påvirke konstruktivt.

Det er ÆldreForums håb, at idékataloget snart vil være at finde på de mange danske ældrerådsmedlemmers og deres samarbejdspartneres reoler, så de frugtbare af de lokale forskelle fortsat kan rummes inden for de rammer, som fællesskabet nødvendiggør.

Povl Riis,
Formand for ÆldreForum
Juli 2003

Idékatalog II

– tilblivelse og opbygning

Baggrunden for “Idékatalog II – fra ældreråd til ældreråd”¹

I foråret 2000 indbød ÆldreForum syv ældreråd til at orientere om arbejdet i ældrerådene, der blev lovpligtige i 1996, og om samarbejdet med kommunalbestyrelsen og den kommunale forvaltning. I et stort antal kommuner eksisterede der ældreråd på frivillig basis, før de blev lovpligtige, og der var traditioner for dialog og samarbejde om den kommunale ældrepolitik. De syv ældreråds rapportering viste dog, ikke overraskende, at der både er meget store forskelle med hensyn til de opgaver, de lovpligtige ældreråd udfører, samarbejdets karakter og intensitet, og på den ånd der præger dialogen i de enkelte kommuner. I nogle kommuner fungerer ældrerådsarbejdet og samarbejdet således særdeles godt, mens en fælles forstærket indsats er tiltrængt i andre.

For at bidrage med inspiration til ældrerådsarbejdet har ÆldreForum indsamlet erfaringer og ideer fra ældrerådene i hele landet om arbejdsopgaver, tilrettelæggelse af arbejdet og om samarbejde med kommunerne mv. I alt

155 ældreråd, der repræsenterer godt halvdelen af kommunerne, har bidraget til virkeliggørelsen af denne publikation, der hovedsageligt bygger på de oplysninger, som disse ældreråd har indsendt, bl.a. ved beredvilligt at besvare et spørgeskema fra ÆldreForum til samtlige ældreråd. I følgebrevet til spørgeskemaet præciseredes det, at der *ikke* var tale om en undersøgelse, men alene om at belyse og videregive inspiration til ældrerådernes arbejde, og at alle kommentarer derfor var velkomne.

I gennemgangen af ældrerådernes besvarelser er der således lagt vægt på erfaringer og ideer, der kan videregives fra et ældreråd til et andet. Gennemgangen, der bl.a. belyser de forskellige måder, hvorpå ældrerådene tilrettelægger arbejdet og samarbejder med kommunerne, kan derfor eventuelt pege på tendenser, men ikke betragtes som en statistisk undersøgelse. Da ældrerådernes besvarelser er meget brede, har vi i stedet for konkrete tal overvejende valgt at angive antallet af ældreråd, der har belyst et område, i generelle vendinger som ”mange”, ”en del” eller ”meget få”.

¹ Det første idékatalog udkom i 1997 og indeholder oplysninger, som ældrerådene havde samlet og indsendt til ældreforum, om lokale initiativer, der er igangsat eller forstås af ældre.

Ældrerådene 2003

De indsamlede besvarelser er fra slutningen af 2000 og begyndelsen af 2001, og nogle ældreråd vil givet finde, at billedet på nogle områder i dag ser anderledes ud. Måske fungerer samarbejdet med kommunalbestyrelserne meget bedre i dag, fordi begge parter nu har fundet deres roller i samarbejdet. Og måske har nogle ældreråd taget nye, væsentlige opgaver op. Nogle af de negative erfaringer fra ældrerådene kan derfor være vendt til noget positivt i dag. Det følgende citat fra et tilsynsråds nyere udtalelse om kommunens høringspligt viser imidlertid, at samarbejdet fortsat kan blive bedre: "Kommunen har tilsidesat pligt til at høre ældrerådet, som foreskrevet i retssikkerhedslovens §30, stk. 2."²

Efter at udkastet til idékataloget har været til høring hos Sammenslutningen af Ældreråd, ældreorganisationerne og en række ældreråd, er det således ÆldreForums vurdering, at ældrerådene vil kunne bruge de indsamlede erfaringer og ideer som inspirationskilde. Det er ligeledes håbet, at nye ældrerådsmedlemmer også fremover vil kunne bruge idékataloget til at danne sig et indtryk af forskellige sider af ældrerådsarbejdet.

Det bemærkes, at afgørelser, vejledende udtalelser og lovstof på det so-

ciale område, adresser mv. løbende er ajourført indtil redaktionens slutning i juni 2003.

Opbygning af idékataloget

I indledningen giver professor, ph.d. Peter Bogason et historisk rids over ældrerådene og beskriver rådernes overordnede rolle og muligheder for indflydelse i de lokale demokratiske processer.

Herefter følger tre store kapitler. Kapitel 1, *Indsamlede erfaringer og ideer fra ældrerådene*, består af 10 afsnit, der hovedsagelig videregiver de erfaringer og ideer, som er indsamlet fra ældrerådene. Hvert afsnit belyser et hovedtema: lovregler om ældreråd, samarbejde mellem ældreråd, kommunalbestyrelse og -forvaltning, kommunernes orientering af ældrerådene mv. Hvor det er fundet hensigtsmæssigt for forståelsen, indledes afsnittene med uddrag af relevante lovregler eller citater fra ministerielle vejledninger. En fuld gengivelse af relevante lovregler mv. er medtaget som bilag.

I afsnit 1 i kapitel 1 søges tvivlsspørgsmål om lovreglerne om ældreråd, fx om kommunens høringspligt, som ældrerådene har rejst, besvaret. Desuden belyses tvivlsspørgsmål om forvaltningslovens regler om tavshedspligt og om videregivelse af oplysninger til anden forvaltningsmyndighed mv.

² Brev af 3. januar 2003 fra Tilsynsrådet i Frederiksborg Amt til Ældrerådet i Frederikssund.

Afsnittene 2, 3, 4 og 5 i kap. 1 giver et indblik i forskellige sider af ældrerådernes samarbejde med kommunerne. Og i afsnittene 6, 7, 8, og 9 beskrives ældrerådernes interne arbejde, opgaver og aktiviteter, rådernes kontakt til baglandet samt valg til ældrerådene.

Endelig belyser afsnit 10 i kap. 1, hvordan ældrerådene ruster sig til arbejdet via uddannelse og fremskaffelse af informationer, samt hvilke ønsker rådene har om øget uddannelse og information.

Kapitel 2, *Redskaber til ældrerådernes daglige arbejde*, indeholder en række redskaber, som ældrerådene kan drage nytte af i det daglige arbejde. Her er medtaget et eksempel på vedtægter og forretningsorden for et ældreråd, og en kort gennemgang af udvalgte afgørelser og vejledende udtalelser på det sociale område, som giver indblik i praksis ved fx tildeling af hjemmehjælp og i klagemuligheder og tilsyn.

Endvidere indeholder kapitel 2 en oversigt over litteratur om fx ældre- og plejeboliger, madservice, statistik om ældreområdet samt en oversigt over nyttige informationskanaler, hvor ældrerådene både kan hente viden og inspiration til det daglige arbejde og holde sig ajour med ny lovgivning mv.

Bortset fra den korte gennemgang af udvalgte afgørelser og vejledende udtalelser på det sociale område har ÆldreForum afstået fra at beskrive klagerådernes virksomhed, fordi der inden for den senere tid er foretaget fle-

re undersøgelser om dette emne. Titlerne på de nyeste undersøgelser af klagerådene findes i litteraturoversigten i kap. 2.

Kapitel 3, *Yderligere inspiration til ældrerådernes arbejde*, indeholder bl.a. to bidrag om ældrerådernes muligheder for at bidrage til initiativer og dialog på ældreområdet. I det første bidrag "*Seniorvision 2010*" præsenteres en fremtidsvision om, hvordan et ældreråd kan optræde som igangsætter og drivende kraft i lokalsamfundet og som kontaktformidler både mellem ældre indbyrdes og mellem generationer. I det andet bidrag *Forebyggelse af kriminalitet mod ældre – en opgave for ældrerådet?* videregives en række gode råd om forebyggelse af kriminalitet mod ældre, der er et eksempel på et område, hvor ældrerådene kan fungere som initiativtager til en forebyggende indsats.

Afslutningsvis orienteres i afsnittet *Frivilligt arbejde m.v. – hvad sker der med efterlønnen?* om efterlønsmodtagernes muligheder for at deltage i frivilligt arbejde, og om hvordan efterlønnen påvirkes.

Bilag

Som bilag er medtaget en gengivelse af relevante lovregler.

Stikordsregister

Bagerst i idékataloget findes et stikordsregister.

Idékataloget indeholder bl.a. omtale og henvisninger til følgende love:

- ◆ Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område – kaldet ”retssikkerhedsloven”
- ◆ Lov om social service – kaldet ”serviceloven”
- ◆ Forvaltningsloven
- ◆ Lov om offentlighed i forvaltningen – kaldet ”offentlighedsloven”

Der henvises desuden til følgende vejledninger:

- ◆ Socialministeriets vejledning af 9. oktober 2002 om supplement til vejledning om sociale tilbud til ældre m.fl. efter lov om social service.
- ◆ Socialministeriets vejledning af 7. juni 2000 om lov om retssikkerhed og administration på det sociale område – her kaldet ”Socialministeriets vejledning (2000)”.
- ◆ Justitsministeriets vejledning af 1986 om forvaltningsloven.
- ◆ Justitsministeriets vejledning af 1. december 1986 om offentlighed i forvaltningen.
- ◆ Socialministeriets vejledning af 6. marts 1998 om sociale tilbud til ældre m.fl. – her kaldet ”Socialministeriets vejledning (1998)”.

Indledning

Ældrerådenes rolle i det lokale demokrati

Ældrerådernes muligheder for indflydelse

Professor, ph.d. Peter Bogason, Roskilde Universitetscenter

Ældrerådernes opgaver – et historisk rids

Oprettelse af lovpligtige ældreråd

Ældrerådene er de ældre medborgeres særlige kanal til indflydelse på den kommunale ældrepolitik. Siden 1996 har kommunerne været pålagt at oprette ældreråd, i begyndelsen i henhold til bistsandsloven, men senere ved en lovændring i henhold til §§ 30-33 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. De lovpligtige ældreråd skal have mindst fem medlemmer og fem stedfortrædere, valgt ved direkte valg blandt kommunens borgere på 60 år og derover. Ældrerådet skal rådgive kommunalbestyrelsen eller byrådet i ældrepolitiske spørgsmål og skal forstås som et kontakttled mellem politikere og borgere.

Ovenstående er det formelle. Men hvad betyder det for det politiske liv og administrationen i kommunen, hvad kan de ældre gøre for at få indflydelse, og hvorledes kan man forstå det i en større sammenhæng – fx med

hensyn til demokratiet i kommunerne? Det skal vi kort se på i det følgende. En mere omfattende analyse af dette og det kommunale demokrati i det hele taget findes i en nyligt udkommet bog.¹

Et historisk rids

Der har været ældreråd i visse kommuner i en længere årrække, og i 1995 havde omkring halvdelen af kommunerne frivilligt oprettet ældreråd ud fra de lokale behov. De var derfor ikke ens i organisationsform og kompetencer – nogle steder var rådet ældrecenterets øverste styrende organ, andre steder skulle det blot give byrådet gode råd. Deres indflydelsesmuligheder var derfor også stærkt svingende. Endvidere var valgmåden forskellig: I nogle kommuner blev ældrerådet udpeget af pensionistforeningerne, i andre blev de valgt på en slags generalforsamling blandt de ældre eller ved en afstemning i lokalområdet.

Disse tidlige ældreråd havde meget forskellig indflydelse. Det var nok ty-

¹ Bogason, P: *Fragmenteret Forvaltning*, Forlaget Systime, 2001

pisk, at de først og fremmest gjorde sig gældende i specielle sager – placering af et ældrecenter, fremme af handicapvenlige busstoppesteder, vedtægter for brugerråd på ældrecentre, støtte til klager over hjemme-hjælp, anskaffelser til værksteder og plejecentre mv. Den generelle politik for ældre og kommunens årlige budgetlægning var der få, som søgte at gøre noget alvorligt ved. Og derfor blev de enkelte sager, hvor man faktisk fik indflydelse, slet ikke set i en større sammenhæng. Da der var få kommuner, som gjorde noget særligt for at hjælpe ældrerådene fx med teknisk assistance til indsigt i budgetlægningen, forblev kernen i den kommunale politik noget fjernt for de frivillige ældreråd.

Man kan nok sige, at disse ældreråd mødte en slags passiv modstand visse steder. Det var dels blandt en række byrådspolitikere, som ikke syntes, at særinteresser skulle have nogen indflydelse. Dels blandt nogle ansatte i forvaltningen, som modarbejdede ved reelt ikke at yde rådene nogen faglig støtte – og måske var det i realiteten i overensstemmelse med nogle dominerende politikeres holdninger.

Samlet var de frivillige ældreråds position i kommunen meget afhængig af, om politikere og forvaltning var indstillet på at bruge rådene til noget konstruktivt. Enhver kommune har sin egen tradition for, hvorledes man tager beslutninger, og udvikler bestemte rutiner i arbejdet. Nogle steder er

det mere “lukket”, andre steder er man mere åbne med hensyn til at inddrage interesserne uden for rådhuset. Sagt på en anden måde: Holdningen “på bjerget” betød meget – både på Erasmus Montanus’ tid, og i dagens Danmark.

Indflydelsesmuligheder

Hvilken indflydelse har ældrerådene haft indtil videre?

Nu har de nye ældreråd arbejdet i lidt over en valgperiode. Er der sket noget? ÆldreForum har ved en indsamling af erfaringer og ideer fra ældrerådernes arbejde mv. taget fat på situationen, som den så ud i år 2000-2001, og vi skal ikke foregribe resultaterne af den, læs selv herom i det følgende. Men her i indledningen kan vi diskutere forholdene lidt mere principielt. Hvilke muligheder har ældrerådene for at få indflydelse på kommunens ældrepolitik?

Hvis det var holdningen “på bjerget”, der tidligere var afgørende for de ældreråd, som kommunerne selv havde oprettet, kan man nok forvente, at noget lignende er tilfældet i dag. Man må antage, at der er forskel på kommunerne i disse såvel som i andre forhold. Grundideen i det kommunale selvstyre er, at der skal være plads til forskelle – ellers kunne man jo nedlægge kommunerne og lade staten råde. På den anden side skal kommunerne selvfølgelig overholde lovgivningens bestemmelser

om ældrerådenes inddragelse i de politiske/administrative processer. Ældrerådene har krav på at blive hørt, men de har ikke krav på konkret indflydelse!

Set i det lys er processerne vigtige at forstå. Hvad betinger indflydelse i politiske processer? Jeg skal pege på legitimitet, saglighed og forståelse for, hvornår i en proces man mest effektivt kan gøre sig gældende. Lad os tage disse forhold i tur og orden:

Legitimitet betyder i min sprogbrug accept eller anerkendelse i kommunen, og den bygger i høj grad på, at ældrerådene har opbakning blandt deres vælgere. Det kommer frem ved valget, hvor det altså er vigtigt, at mange afgiver deres stemme. Hvis det ikke er tilfældet, kan byrådet med nogen ret sige, at ældrerådene ikke interesserer befolkningen, og derfor er der grænser for, hvor meget man skal lytte til dem. Men udover et godt valggrundlag er den løbende kontakt med de ældre i kommunen vigtig. Herom mere senere.

Saglighed betyder, at ældrerådene skal bygge deres arbejde på dokumenterbare fakta, ikke holdninger eller ideologi. De politiske partier har lov til at arbejde på et holdningsgrundlag, men ældrerådene skal indgå i et forum, hvor det er argumenter, ikke holdninger, som tæller. Man kan i den sammenhæng ikke "føle", at de ældre forbigås i kommunens politik, man må konkret vise, hvorledes det sker (hvis det sker), fx via (ned)prioritering af ældrepolitiske foranstalt-

ninger i kommunens budget – sat over for andre kommunale aktiviteter. Og gerne sat ind i en sammenhæng, som viser hvad de andre kommuner gør.

Forståelse for forløbet af processer er i den sammenhæng helt afgørende.

Sagt helt banalt: Hvis ældrerådet kan konstatere, at dens kommune nedprioriterer ældreområdet i sammenligning med andre kommuner, hjælper det ikke meget at komme med et udspil herom i november måned. For så er kommunens budget lige blevet vedtaget, og ingen skal forvente, at det bliver revideret lige med det samme. Man kan få lokalpressen med i en diskussion, men lige meget hjælper det sandsynligvis. Til næste år, når det nye budget skal laves, er det længe siden! I stedet skal man igangsætte en kampagne, når budgetprocessen er ved at komme i gang i kommunen, og det er nok omkring april de fleste steder.

Processen skal også forstås politisk. Der er mange hensyn at tage for et byråd, og derfor skal et ældreråd vælge sine sager med omhu. Hvis man har fået god indflydelse ét år, skal man måske ikke forvente så meget det følgende år, i hvert fald ikke hvis det koster mange penge. Man må indimellem søge løsninger, der ikke belaster budgettet hårdt. I det efterfølgende år vil sidste års beskedenhed måske give bonus, ikke mindst hvis man stille og roligt har opbygget en saglig argumentation for et konkret tiltag, fået den præsenteret i lokalpressen og diskuteret i forskellige lokale foreninger mv.

Processen skal desuden forstås administrativt. Det er værdifuldt at kende til den kommunale organisations arbejdsmåder. Det er en fordel at inddrage forvaltningens ekspertise tidligt, dels for at bruge dens viden, dels for stille og roligt at fremføre de ældrepolitiske synspunkter for dem, der arbejder med sagerne i dybden. Og det er jo forvaltningen, ikke politikerne. Det er vigtigt at få forvaltningen til at forstå det ældrepolitiske perspektiv, så det ikke bliver opfattet som en trussel, men som et oplæg til samarbejde. Og det skal etableres over tid, og uden at man skaber konfrontationer.

Ting ta'r tid

Ældrerådene skal altså ikke forvente at få indflydelse, bare fordi de er der. Indflydelse kan opnås ved et langt, sejt træk, hvor man gør sig klart, at man ikke kan få det hele hver gang. Hvor man arbejder på et grundlag, der består af opbakning blandt de ældre, og med en saglig tilgang til det, man vil have igennem. Og hvor man har en særdeles god indsigt i, hvorledes de politiske og administrative processer foregår i kommunen.

Det tager derfor tid at opnå mulighed for indflydelse. Og selv da skal man ikke være sikker, for der kan altid i sidste øjeblik opstå forhold, som gør, at tingene bliver anderledes. Der kan fx komme ændrede statslige regler, som kræver en omprioritering. På kort sigt medfører det oftest udgifter,

som skal tages fra andre poster, og den situation har det selvfølgelig været umuligt at forudse. Så er det vigtigt at gøre sig klart, at hvis man har "tabt" en sådan sammenhæng, må man komme tilbage senere og igen forsøge at få sine sager igennem, helt eller delvis. Indsigt i budgetprocesserne er da helt afgørende – plus tålmodighed.

Det er desuden vigtigt at huske, at der er andre interesser i kommunen, som gør sig gældende. Der er stor forskel på, hvor meget kommunerne opretter rådgivende organer og/eller brugerbestyrelser udover de lovpligtige. Men nogle kommuner har simpelt hen en strategi med at oprette sådanne organer – det kan være brugerbestyrelser for alle institutioner og rådgivende "bylag" i landsbyerne, ofte som en koordinator for landsbyens allerede eksisterende foreninger. Alle disse organer forventer, som ældrerådet, en vis indflydelse. Alle kan ikke få alt hver gang – men tålmodighed og konsistens belønnes ofte på sigt!

Baglandet

Kontakten til baglandet

Politisk/administrativ indsigt er vigtig. Men det er også vigtigt løbende at få arbejdet i ældrerådet forankret blandt de ældre i kommunen. Så kan man vise byråd og forvaltning, at der er søgt dækning for synspunkterne som fremføres, og at ældrerådet ikke er et isole-

ret interesseorgan, men et naturligt forum for ældrepolitiske forhold.

En kanal til forankring er de ældrepolitiske organisationer, og mange ældreråd holder møder med dem, hvor man diskuterer behov og synspunkter samt koordinerer eventuelle initiativer. Ældrerådet kan også holde møder med brugerne af kommunens ældreinstitutioner og ældrecentre og dermed få respons, opbakning – og kritik – fra dem som ældrepolitikken angår.

Jo mere aktivitet over for baglandet, jo mere synlighed og dermed mulighed for at styrke legitimiteten i ældrerådets arbejde. Ældrerådets medlemmer bør i den sammenhæng huske, at ikke alle ældre – specielt ikke de svageste – er i stand til at deltage aktivt i møder, men deres synsvinkler bør ikke forglemmes, selv om de ikke er til stede og udtrykker deres mening. Derfor kan det være væsentligt for ældrerådet at have kontakt til plejehjem og hjemmehjælpen, uden at det skal opfattes som en fast organiseret praksis. Her kan være forskel fra kommune til kommune, hvad ledende politikere vil mene om et sådant samarbejde, men ældrerådet kan nok fastholde, at informationsudveksling er gavnlig og den kan i hvert fald næppe skade.

Det nye lokale demokrati

Ældreråd kan ses som et led i en styrkelse af forskellige lokalgrupper i kommunerne – brugerbestyrelser og

byrådets lovpligtige samspil med visse frivillige organisationer har virket i samme retning. Byrådet er imidlertid det eneste organ i kommunen, der er valgt af alle voksne beboere, og det har derfor den overordnede rolle med hensyn til at få kabalen til at gå op. Det kan være en vanskelig rolle, og mange byrådsmedlemmer udtrykker en vis skepsis over for de mange interesser, som nu gør sig gældende over for byrådet. Men i stedet for at være skeptiske burde byrådene tage det op som et godt supplement til det almindelige, repræsentative demokrati. Der er trods alt grænser for, hvad de nye organer kan lave om på. Men konstruktivt brugt kan de bringe langt bedre viden ind i de politiske og administrative processer i kommunen. Forudsætningen er naturligvis tilsvarende, at de nye organer – herunder ældrerådene – forstår denne mulighed og selv bruger den konstruktivt.

Set i det lys er ældrerådene en god udløber af det konsensusdemokrati, som med tiden har udviklet sig i kommunerne. Byråd, forvaltning og ældreråd har gode muligheder for tilsammen at skabe bedre vilkår for de ældre i kommunen.

Kap. 1

Indsamlede erfaringer og idéer fra ældrerådene

Optaget

A close-up photograph of a person's hand, likely an elderly person, reaching towards a sign. The sign is white with the word 'Optaget' in red. The background is a textured wall, and a blurred indoor setting is visible in the distance.

1. Lovregler om ældreråd

Tvivlsspørgsmål

Tvivlsspørgsmål om lovreglerne om ældreråd

Reglerne om oprettelse af ældreråd, der fremgår af §§ 30-33 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, giver rig mulighed for, at de enkelte kommuner og ældreråd i fællesskab kan finde en form, der passer til lokale behov og traditioner. Men lovens vide rammer har samtidig i nogle kommuner skabt usikkerhed om arbejdsopgaver og om organiseringen af arbejdet. Herudover har ukendskab til lovreglerne bidraget til at vanskeliggøre arbejdet.

De indsamlede erfaringer fra ældre-rådene viser, at tvivlsspørgsmålene primært drejer sig om rækkevidden af bestemmelsen om kommunalbestyrelsens pligt til at høre ældrerådet om spørgsmål, der angår ældre, samt om reglerne om ældrerådvalg, rådets sammensætning og afholdelse af udgifter til ældrerådets drift.

Enkelte ældreråd oplyser, at de har løst opstået tvivl ved selv at sætte sig ind i lovreglerne eller ved at modtage undervisning af kommu-

nens forvaltning. I andre ældreråd har samtlige medlemmer eksempelvis fået udleveret et eksemplar af *Socialministeriets vejledning om sociale tilbud til ældre m.fl.* (1998) eller Jon Andersens bog *Regler om ældreråd og klageråd på hjemmehjælpsområdet – med kommentarer* (Dafolo, 1997)¹. En udgivelse, som ældrerådene også kan have glæde af, er *Socialministeriets vejledning om lov om retssikkerhed og administration på det sociale område* (2000). En ny vejledning om sociale tilbud til ældre m.fl. forventes udsendt i 2003. Oplysninger om nyttigt informationsmateriale og om, hvordan dette rekvireres, findes både i afsnittet om nyttige informationskanaler og i litteraturoversigten. Begge afsnit findes i slutningen af idékatalogets kapitel 2, *Redskaber til ældrerådernes daglige arbejde*.

Kommunernes høringspligt

Kommunalbestyrelsen skal høre ældrerådet om alle forslag der vedrører de ældre.

*Retssikkerhedslovens
§ 30, stk. 2*

¹ Bogen er udsolgt fra forlaget, men kan lånes på biblioteket.

Høringspligten overholdes ikke altid

En del ældreråd har tilkendegivet, at kommunen ikke overholder lovens krav om at høre ældrerådet. Andre råd beretter om den tid og de mange kræfter, der er anvendt på at gennemføre høringspligten.

Disse problemer er søgt løst på forskellige måder. Et ældreråd har fx valgt konsekvent at protestere skriftligt, hver gang man i kommunen har "glemt" at høre ældrerådet. Et andet ældreråd har indgået en aftale med de politiske udvalg om at holde god kontakt. I et tilfælde, hvor byrådet nægtede at godkende ældrerådets vedtægter medmindre høringspligten her blev begrænset til kun at gælde "i det omfang det er muligt", henvendte ældrerådet sig til tilsynsrådet i amtet. Byrådet frafaldt imidlertid sit forbehold, før tilsynsrådet nåede at træffe afgørelse i sagen.

Af § 30, stk. 2 i retssikkerhedsloven fremgår det, at kommunalbestyrelsen skal høre ældrerådet om alle forslag, der vedrører ældre. Det er således ikke muligt at begrænse denne pligt ved hjælp af vedtægter eller på anden måde.

Præcisering af tidspunktet for høringen

Af en nyere tilsynsrådsafgørelse fremgår det,² at kommunen har pligt til at høre ældrerådet, hvis der ændres i ind-

holdet af et budgetforslag, der medfører besparelser på ældreområdet. Et ældreråd, der blev hørt tidligt i budgetprocessen, men som ikke blev inddraget i forbindelse med kommunens efterfølgende drøftelser om omprioriteringer og beslutning om at foretage rammebesparelser på det samlede område, har således fået medhold i, at ældrerådet efter retssikkerhedslovens § 30, stk. 2 skulle være hørt, inden kommunens vedtagelse af det endelige budget.

Samtidig udtalte tilsynsrådet, at ældrerådet skal høres om spørgsmål om personaleressourcer, hvis disse indgår i forslag til rammebesparelser, hvorimod ældrerådet ikke skal høres om konkrete personalemæssige beslutninger.

Vedtægter og forretningsorden for ældreråd

Kommunalbestyrelsen fastsætter i samarbejde med ældrerådet vedtægter for ældrerådet. Ældrerådet fastsætter selv sin forretningsorden.

*Retssikkerhedslovens
§ 33, stk. 1*

Vedtægter og forretningsorden

Ældrerådets vedtægter er en skriftlig udformning af den aftale, kommunen og ældrerådet indgår om ældrerådets opgaver og kompetencer, og er således grundlaget for ældrerådets virksomhed

² Brev af 3. januar 2003 fra Tilsynsrådet i Frederiksborg Amt til Ældrerådet i Frederikssund.

og for samarbejdet mellem ældrerådet og kommunen. Det er derfor vigtigt, at der afses god tid og ressourcer til udformningen af denne aftale. Også forretningsordenen, der fastlægger rådets interne arbejdsgange, procedurer og kompetencer, bør overvejes nøje.

Både vedtægter og forretningsorden tjener desuden som rettesnor, hvis der opstår divergerende opfattelser mellem kommunalbestyrelsen og ældrerådet – eller mellem ældrerådsmedlemmerne indbyrdes. En måde at komme tvivls spørgsmål i forkøbet på er derfor at udforme vedtægter og forretningsorden så fyldestgørende, som muligt.

Vedtægter og forretningsorden bør revideres løbende, og bør endvidere tages op til fornyet overvejelse efter hvert ældreråd valg.

Omkring 60 ældreråd har sammen med besvarelsener af spørgeskemaet indsendt deres egne vedtægter, og mange har tydeligvis opbygget vedtægterne efter samme model. Vedtægterne indeholder således ofte følgende punkter, som alt efter, hvilke arbejdsopgaver det lokalt besluttet, at rådet skal beskæftige sig med, kan udbygges:

- ◆ Formål
- ◆ Opgaver
- ◆ Sammensætning og valg
- ◆ Konstituering
- ◆ Økonomi mv.
- ◆ Møder
- ◆ Godkendelse og ændringer af vedtægter.

Der henvises til de eksempler på vedtægter og forretningsorden, der er medtaget i kapitel 2, *Redskaber til ældrerådernes daglige arbejde*.

Eksempler på arbejdsopgaver

Det er vigtigt at understrege, at retssikkerhedslovens bestemmelser om ældreråd er minimumsregler. Ældrerådet kan derfor inddrages i kommunens overvejelser, planlægning og udformning af kommunens ældrepolitik på mange forskellige måder, fx ved at inddrage ældrerådet i arbejdsgrupper og ved at uddelegere forskellige opgaver til ældrerådet. Opgaver, der indebærer myndighedsudøvelse, kan dog ikke overdrages til ældrerådet. Eksempelvis fremgår det af *Socialministeriets Vejledning* (1998), se pkt. 16 i kap. 2.3, at ældrerådet, der har en uvildig rådgivningsfunktion, ikke bør være driftsansvarlig for aktiviteter efter servicelovens § 65.

Der har hersket tvivl om, hvorvidt ældrerådene må påtage sig at fordele midler efter servicelovens §115. Efter denne bestemmelse skal kommunen og amtskommunen årligt afsætte et beløb til støtte af frivilligt socialt arbejde. Det er en lokal politisk afgørelse at prioritere, hvilke områder og aktiviteter, der skal støttes, og fordelingen af midler er dermed en kommunal myndighedsopgave, som ikke kan overlades til ældrerådet. Der er dog intet til hinder for, at ældrerådet høres om forslag til fordeling af midlerne på ældreområdet.

Det skal fremgå af ældrerådets vedtægter, hvilke opgaver kommunalbestyrelsen og ældrerådet i fællesskab har fastlagt som rådets arbejdsfelter og kompetenceområder. Men herudover kan ældrerådet på egen hånd tage initiativer og påtage sig opgaver i forhold til ældre borgere.

To områder skal ældrerådet imidlertid holde sig fra. Rådet må således hverken beskæftige sig med enkeltsager vedr. personer eller udføre partipolitisk arbejde. Disse begrænsninger skyldes, at ældrerådet skal varetage alle ældres interesser, og ikke kun enkeltpersoners eller særlige interessegruppers interesser.

Udgifter ved ældrerådets virksomhed

Kommunalbestyrelsen betaler udgifterne ved ældrerådets virksomhed og stiller sekretariatsbistand til rådighed, hvis rådet ønsker dette.

*Retssikkerhedslovens
§ 33, stk. 2*

*Har ældrerådsmedlemmer
ret til kørselsgodtgørelse?*

I nogle ældreråd har der været tvivl om rækkevidden af reglerne i retssikkerhedslovens § 33, stk. 2. Tvivlen har drejet sig om, hvorvidt udgifter til ældrerådsmedlemmers kørsel til og fra rådets møder, kan betragtes som udgifter ved rådets virksomhed, og derfor skal

dækkes af kommunalbestyrelsen.

Spørgsmålet er derfor rejst over for Socialministeriet, der i en vejledende udtalelse har oplyst,³ at den enkelte kommunalbestyrelse ud fra lokale forhold kan bestemme, hvilke udgifter ældrerådet efter retssikkerhedslovens § 33, stk. 2, skal have dækket. Kommunalbestyrelsen kan således beslutte, at udgifter til kørsel til og fra ældrerådsmøder skal anses som udgifter ved ældrerådets virksomhed.

I den forbindelse har Socialministeriet oplyst, at kommunalbestyrelsen efter § 36, stk. 2 i retssikkerhedsloven kan beslutte, at de medlemmer af klagerådet, der ikke samtidig er medlemmer af kommunalbestyrelsen, skal have diæter, erstatning for dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste og udgiftsgodtgørelse efter reglerne i § 16 a i lov om kommunernes styrelse.

Medlemmer af ældreråd har derimod ikke ret til godtgørelse efter disse regler. Forskellen i reglerne om dækning af udgifter for medlemmer af ældreråd og af klageråd skyldes, at medlemmer af klageråd er udpeget til dette hverv, hvori mod medlemmer af ældreråd frivilligt opstiller og vælges til hvervet.

*Har ældrerådet ret til
eget lokale, fx på rådhuset?*

Et par ældreråd har bedt kommunen om bedre kontorfaciliteter med plads

³ Socialministeriets svar af 14. november 2000 til Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark

til bl.a. en computer. Men kan de stille krav om eget kontor?

Det fremgår af pkt. 19 i kapitel 2.5. i *Socialministeriets vejledning* (1998), at kommunalbestyrelsen skal stille lokaler til rådighed for ældrerådets virksomhed, hvis rådet ønsker det. Hvorvidt ældrerådet eksempelvis tildeles et lokale, som rådet frit kan disponere over, eller om rådet blot får adgang til at benytte et eller flere lokaler inden for nærmere, afgrænsede tidsrum, er derimod op til den enkelte kommunalbestyrelse. Eksempelvis har en kommune bevilget penge til leje af lokale til ældrerådets møder.

Regler om valg og sammensætning af ældreråd

Ældrerådet består af mindst 5 medlemmer. Medlemmerne vælges ved direkte valg, og for hvert medlem vælges en stedfortræder. Der kan ikke anvendes listeopstillinger eller indgås valgforbund i forbindelse med valg til ældreråd.

*Retssikkerhedslovens
§ 31, stk. 1*

*Stedfortrædere er ikke
knyttet til en bestemt person*

En del ældreråd har været i tvivl om, hvorvidt der skal vælges en personlig stedfortræder for hvert medlem. Det fremgår af pkt. 11 i kapitel 2.2. i *Socialministeriets vejledning* (1998), at stedfor-

træderen ikke skal knyttes personligt til et bestemt ældrerådsmedlem.

*Suppleringsvalg og
fredsvalg er ikke tilladte*

Nogle ældreråd har desuden været i tvivl om, hvordan de skal håndtere situationer, hvor der ikke opstiller et tilstrækkeligt antal kandidater til, at der vil kunne vælges et antal stedfortrædere svarende til antallet af ældrerådsmedlemmer. I en kommune var der eksempelvis opstillet 9 kandidater til et ældreråd, der ifølge sine vedtægter skulle bestå af 7 medlemmer. De 7 kandidater, som fik flest stemmer, blev således valgt ind som medlemmer, mens de resterende 2 blev stedfortrædere.

Det er svært at stille noget op i en sådan situation, når valget er afholdt. Der er eksempelvis ikke mulighed for at afholde suppleringsvalg.⁴ Derfor bør ældrerådet forsøge at foregribe, at problemet opstår ved at skabe så stor interesse for ældrerådets arbejde, at der opstiller et tilstrækkeligt antal personer. Der henvises herom til afsnit 9 om valg til ældreråd i nærværende kapitel.

Flere ældreråd har spurgt, om der må afholdes såkaldt fredsvalg, hvis udfaldet af valget er givet på forhånd.

Ved fredsvalg forstås, at valget suspenderes, og at medlemmerne i stedet udpeges. Et annonceret valg til et ældreråd blev eksempelvis aflyst i en

⁴ Socialministeriets svar af 31. august 2000 til Værløse Kommune.

kommune, hvor der i alt kun opstillede 5 kandidater til at dække både ældrerådets 7 pladser og det tilsvarende antal stedfortrædere.⁵

Efter retssikkerhedsloven er der ikke mulighed for fredsvalg, fordi alle medlemmer til ældrerådet og stedfortrædere skal vælges ved direkte valg, dvs. ved en valghandling i modsætning til indirekte valgformer, hvor personer udpeges til at varetage opgaver, fx udpegning af medlemmer til offentlige nævn og råd mv.

Endvidere er det præciseret ved en tilføjelse til retssikkerhedslovens § 31, at der ikke kan anvendes listeopstillinger eller indgås valgforbund i forbindelse med valg til ældreråd. Hermed er den direkte valgform, der sikrer, at medlemmer og stedfortrædere til ældrerådene vælges som enkeltpersoner – og ikke som repræsentanter for interessegrupper eller lignende – slået fast.

Allerede ved Folketingets behandling af lovforslaget om oprettelse af ældreråd blev der lagt vægt på, at valget til ældreråd skal være personligt, dels for at alle borgere kan deltage på lige fod, uafhængigt af medlemskab af partier og foreninger, dels for at sikre en bred borgerindflydelse, når ældrerådet skal rådgive kommunalbestyrelsen.

Kan stedfortrædere deltage i ældrerådets interne møder?

Nogle ældreråd har været i tvivl, om stedfortrædere kan indgå på lige fod med medlemmerne i ældrerådets arbejde. Dette spørgsmål kan ikke besvares ud fra reglerne om suppleanter i den kommunale styrelseslov, men må besvares på grundlag af en fortolkning af den sociale lovgivning.⁶

Stedfortrædernes funktion er som før nævnt uddybet i *Socialministeriets vejledning* (1998). Herefter skal en stedfortræder *ikke* træde til, blot fordi et medlem er forhindret i at deltage i et eller flere møder. Kun hvis et medlem – fx i forbindelse med flytning til en anden kommune – udtræder af ældrerådet, skal en stedfortræder indtræde.

Begrundelsen for, at der skal vælges stedfortrædere svarende til antallet af medlemmer, er at sikre størst mulig kontinuitet i rådets arbejde. At ældrerådet har en stor arbejdsbyrde, som nogle råd peger på, kan således ikke legitimere, at stedfortræderne deltager. Der er imidlertid intet til hinder for, at stedfortrædere kan bidrage til rådets daglige arbejde ved løbende at inddrages i arbejdsgrupper.

Endvidere står det ældrerådet frit for at indkalde stedfortræderne til

⁵ Socialministeriets svar af 31. august 2000 til Værløse Kommune.

⁶ Indenrigsministeriets svar af 15. juni 2001 med kommentarer til Socialministeriets udkast til brev til Ældrerådet i Hillerød Kommune

informationsmøder, således at de løbende orienteres om rådets arbejde og på den måde rustes bedre til at træde til, hvis der bliver brug for det. Herudover har stedfortrædere – som kommunens øvrige borgere – mulighed for at følge med i ældrerådets arbejde ved fx at deltage i offentlige arrangementer eller på anden måde orientere sig om ældrerådets arbejde.

Indkaldelse af suppleant ved et medlems længerevarende fravær.

Et ældreråd har fundet det problematisk, at et medlem ikke ønskede at udtræde eller søge orlov i forbindelse med sygdom, som medførte fravær i længere tid.

Der er i reglerne om ældreråd ikke taget stilling til spørgsmålet om langvarigt fravær pga. sygdom eller fravær i øvrigt. Men for at sikre rådets arbejdsdygtighed i sådanne situationer, kan der i rådets vedtægter medtages bestemmelser om, at en stedfortræder kan indkaldes, når et medlem har været fraværende i en vist tidsrum.⁷ Der henvises til eksemplet på udformning af et ældreråds vedtægter i kapitel 2, *Redskaber til ældrerådernes daglige arbejde*.

Ældrerådet som selvstændig forvaltningsmyndighed

Er ældrerådene underlagt den kommunale styrelseslov?

Der har hersket nogen usikkerhed om, hvorvidt de kommunale ældreråd er en del af den kommunale forvaltning og dermed underlagt den kommunale styrelseslov. Ifølge Indenrigsministeriet er ældrerådene ikke underlagt reglerne i denne lov, fordi rådene er oprettet i medfør af den sociale lovgivning.⁸ Indenrigsministeriet slår i den forbindelse fast, at ældrerådene er at betragte som selvstændige forvaltningsmyndigheder efter forvaltningslovens § 28, stk. 6, og derfor eksempelvis er underlagt reglerne i forvaltningsloven om indhentelse og videregivelse af oplysninger og reglerne om tavshedspligt.

Både ældrerådet og klagerådet er således lovgivningsmæssigt tillagt selvstændighed, som sikrer deres uafhængighed af den kommunale forvaltning. Samtidig er begge råd alene tillagt rådgivende funktioner, der indebærer, at de ikke har kompetence til at træffe afgørelser. Ældrerådet skal *rådgive* kommunalbestyrelsen om

⁷ Socialministeriets svar af 21. juni 2001 til Ældrerådet i Hillerød Kommune.

⁸ Indenrigsministeriets svar af 15. juni 2001 med kommentarer til Socialministeriets brev til ældrerådet i Hillerød Kommune

lokalpolitiske spørgsmål, der vedrører ældre, mens klagerådet dels skal *drøfte, vurdere og videreformidle* klager over afgørelser om tilbud efter servicelovens §§ 71 og 72, dels skal *følge* udviklingen på området og medvirke til, at opgaverne løses i overensstemmelse med kommunalbestyrelsens målsætninger.

Forvaltningslovens regler om tavshedspligt og om videregivelse af oplysninger

Reglerne om tavshedspligt i forvaltningslovens § 27 indebærer i korte træk, at den, der virker inden for den offentlige forvaltning, har tavshedspligt, når en oplysning ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som *fortrolig*, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde oplysningen for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser.

Reglerne om videregivelse af oplysninger i forvaltningslovens § 28 skal sikre, at offentlige myndigheder ikke videregiver oplysninger om bl.a. enkeltpersoners private forhold til andre forvaltningsmyndigheder, med mindre der er sagligt belæg herfor. Videregivelse kan dog bl.a. ske, hvis den person, som oplysningerne vedrører, giver sit samtykke, eller hvis videregivelse er et nødvendigt led i en sags behandling.

En gennemgang af disse regler findes i *Justitsministeriets vejledning om forvaltningsloven* (1996) og i *Socialministeriets vejledning* (2000). Der er i den sidstnævnte gennemgang medtaget eksempler, hvori ældreråd og klageråd indgår.

Offentliggørelse af ældrerådets mødeindkaldelser, dagsordener og protokollater

Flere ældreråd har været i tvivl om reglerne om offentliggørelse af rådernes mødeindkaldelser, dagsordener og protokollater.

Spørgsmålet er derfor rejst over for Socialministeriet, som i en vejledende udtalelse har oplyst, at der i lovgivningen om ældreråd hverken er taget stilling til spørgsmålet om mødeoffentlighed eller dokumentoffentlighed.⁹ Regler om udsendelse af mødeindkaldelse, dagsordener og protokollater kan således indføres i ældrerådets vedtægter eller forretningsorden. Det skal sikres, at disse regler er i overensstemmelse med forvaltningslovens regler om tavshedspligt og om videregivelse af oplysninger.

Med hensyn til udsendelse af ældrerådets mødeindkaldelser, dagsordener og protokollater til stedfortrædere har Socialministeriet endvidere oplyst,⁹ at udsendelse kun kan ske til orientering, idet alene de ordinære medlemmer

⁹ Socialministeriets brev af 21. november 2000 til Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark.

kan deltage i eksempelvis et ældreråds udtalelse til kommunalbestyrelsen i forbindelse med høringer af rådet.

*Aktindsigt efter lov om
offentlighed i forvaltningen*

Et andet tvivlsspørgsmål har været, om ældrerådet har pligt til at give aktindsigt i rådets dagsordener og protokollater.

Ifølge *Justitsministeriets vejledning om lov om offentlighed i forvaltningen* (1996) er alle forvaltningsmyndigheder – herunder myndigheder, hvis virksomhed udelukkende er af rådgivende karakter, som fx ældrerådenes – omfattet af offentlighedsloven, der regulerer spørgsmålet om, i hvilket omfang forvaltningsmyndigheder er forpligtet til at give aktindsigt. Den enkelte forvaltningsmyndighed kan dog efter eget skøn give adgang til aktindsigt i videre omfang end fastsat i loven, medmindre andet følger af reglerne om tavshedspligt m.v.

Som hovedregel kan aktindsigt forlanges af enhver, men ikke alle dokumenter og oplysninger er omfattet af retten til aktindsigt. Der er eksempelvis ikke ret til aktindsigt i myndighedernes interne arbejdsdokumenter eller i oplysninger om enkeltpersoners private, herunder økonomiske forhold. Herudover er der fastsat regler om andre væsentlige hensyn, som kan beskyttes ved at begrænse retten til aktindsigt.

Et eksempel viser, hvordan retten til aktindsigt kan gribe ind i samarbejdet mellem kommunen og ældrerådet. En journalist indbragte således spørgsmålet om ret til aktindsigt i et notat, som en kommune havde sendt til høring i ældrerådet, for tilsynsrådet.¹⁰ Baggrunden for klagen var, at kommunen afsløgte at give journalisten aktindsigt med den begrundelse, at der var tale om et internt notat, som ikke var færdigbehandlet i det sociale udvalg. Af tilsynsrådets udtalelse fremgår, at kommunen ikke lovligt kan give afslag på aktindsigt i notatet med denne begrundelse, da ældrerådet er en selvstændig forvaltningsmyndighed. Interne arbejdsdokumenter, som kommunen sender til høring i ældrerådet, mister således deres interne karakter og er derfor undergivet aktindsigt efter offentlighedslovens regler.

Ved tilrettelæggelse af samarbejdet mellem kommunen og ældrerådet er det således vigtigt at inddrage reglerne om aktindsigt.

¹⁰ Brev af 14. februar 2000 fra Tilsynsrådet i Århus Amt til journalisten.

2. Samarbejde mellem ældreråd, kommunalbestyrelse og -forvaltning

Ældrerådet skal sikre, at dialogen og samarbejdet mellem de ældre og kommunalbestyrelsen udbygges.

Ældre skal have mulighed for at drøfte og følge indholdet og udformningen af kommunens ældrepolitik.

Socialministeriets vejledning (1998), kapitel 2.1, pkt. 1

Hensigten med at etablere ældreråd

Hensigten med at oprette ældreråd i alle kommuner er at give ældre indflydelse på egne forhold. Ældrerådene skal medvirke til at udbygge kontakten mellem kommunens ældre borgere og kommunalbestyrelsen, rådgive kommunalbestyrelsen i ældrepolitiske spørgsmål, og desuden drøfte og videreformidle spørgsmål og synspunkter, der vedrører ældre. Disse hensigtserklæringer fremgår af bemærkningerne til det lovforslag, der lå til grund for Folketingets beslutning om at oprette ældreråd, som blev indført med vedtagelse af lov nr. 1114 af 20. december 1995, hvorefter ældreråd skulle etableres i alle kommuner senest den 1. januar 1997. I kommuner hvor der allerede eksisterede ældreråd, skulle disse råd senest den 1. januar 1999 opfylde lovens betingelser. Som tidligere nævnt er reglerne om ældreråd senere overført til retssikkerhedslovens §§ 30-33.

Hvem har ældrerådene kontakt med i kommunerne?

For at opfylde retssikkerhedslovens intentioner om, at ældrerådet skal drøfte og følge kommunens ældrepolitik, mødes rådene med forskellige repræsentanter for kommunerne. Ældrerådenes besvarelser viser, at rådene mødes med kommunalbestyrelse eller byråd, med

borgmester, udvalgsformænd og politikere og/eller med forvaltning, direktør og områdeledere.

Umiddelbart synes det at have størst betydning, at ældrerådene har en eller flere kontaktpersoner i kommunerne, det er muligt at føre en dialog med, og mindre betydning om rådene primært har kontakt til det politiske eller til det administrative system i kommunerne.

Mest kontakt med politikere og embedsmænd på det sociale område

Der er en klar tendens til, at ældrerådene primært har kontakt til politikere og/eller forvaltning på det sociale område, selv om ældrerådet skal inddrages i alle områder af betydning for ældres forhold.

To tredjedele af ældrerådene fremhæver således, at de mødes med: socialudvalg, socialudvalgsformand, socialforvaltning, socialchef, omsorgs- eller personudvalg. En del af rådene har desuden ofte kontakt med ældrechef, hjemmeplejeleder, ledende sygeplejerske, der ligeledes repræsenterer det sociale og sundhedsmæssige område.

Meget få har kontakt med repræsentanter for fx det kulturelle og det tekniske område eller miljøområdet.

Nogle ældreråd har overordnet peget på, at reglerne om ældreråd ikke burde høre under Socialministeriet, men derimod under Indenrigsministeriet som en understregning af, at

ældrerådene ikke kun skal beskæftige sig med sociale spørgsmål, men derimod med alle forhold i kommunerne, der har betydning for ældres hverdag og vilkår. Et synspunkt, som støttes af flere andre aktører på ældreområdet.

Mødehyppighed og mødeform

Er det en fordel at have faste mødeaftaler?

Det er afgørende, at kommunalbestyrelsen og ældrerådet formår at etablere et frugtbart samarbejde. Det er imidlertid meget forskelligt fra kommune til kommune, hvor ofte ældrerådet holder møder med kommunens repræsentanter, hvis der overhovedet er indgået faste aftaler om at mødes jævnligt. Relativt mange ældreråd aftaler således møder efter behov og synes alligevel, at kontakten til kommunens repræsentanter er god.

Eksempelvis beskriver et ældreråd den gode kontakt således:

”Møder med forvaltning så ofte vi ønsker, og løbende kontakt.”

Omvendt er der også en lille gruppe ældreråd, som er utilfredse med, at der ikke er faste aftaler, og som derfor arbejder på at gøre mødekontakten bedre. En skriftlig samarbejdsaftale mellem parterne, der bl.a. indeholder oplysninger om mødested, mødetidspunkter og mødedeltagere, kan være en hensigtsmæssig fremgangsmåde, hvis ældrerå-

det savner regelmæssig kontakt med kommunens repræsentanter.

Mødehyppigheden svinger fra en gang om året til en gang om måneden. Hovedparten af ældrerådene har svaret, at de mødes med kommunens repræsentanter to gange om året, og forholdsvis mange mødes hver tredje eller fjerde måned. Kun 17 ældreråd holder et månedligt møde med kommunen. Fx har ældrerådet i en kommune:

”fast månedligt møde med forvaltningschef for hjemmehjælp, plejehjem m.m.; møde med politikere 3-4 gange årligt eller efter behov”.

En del ældreråd fremhæver, at faste mødeaftaler ikke udelukker fravigelser, hvis særlige behov opstår.

Forskellige mødeformer

Der er forskellige måder at mødes på. En mulighed er, at kommunens repræsentanter deltager i ældrerådets ordinære møder af og til. Eksempelvis oplyser et ældreråd, at

”der afholdes møder fast hver anden måned med skiftevis deltagelse af forvaltningen og kommunalbestyrelsen – alt efter hvad der er på dagsordenen”.

En anden mulighed er, at kommunens ældrechef, socialchef el.lign. i kraft af sin funktion som rådets sekretær altid deltager i ældrerådets møder, eller eventuelt kun i en del af mødet, for at

give ældrerådet lejlighed til også at drøfte interne spørgsmål. Endvidere mødes ældrerådets formand ofte alene med fx ældrechefen, socialchefen og/eller socialudvalgsformanden.

Som før nævnt, er der i lovgivningen om ældreråd hverken taget stilling til spørgsmålet om mødeoffentlighed eller dokumentoffentlighed. Nogle ældreråd har i deres vedtægter fastlagt, at ældrerådsmøder afholdes som lukkede møder, hvor kun ældrerådsmedlemmerne er til stede. Repræsentanter for borgere, politikere og forvaltning gives dog adgang til at bidrage med orientering og besvare spørgsmål, før ældrerådets interne drøftelser.

Kontakten kan desuden opstå spontant ved, at man støder ind i hinanden i lokalsamfundet, fx fremhæver et ældreråd, at

”kommunen er meget lille, og vi møder politikerne i hverdagen”.

Uanset mødets form er dialogen et afgørende element, som det fremgår af følgende eksempel:

”En gang årligt dialogmøde med hele kommunalbestyrelsen, og to gange årligt dialogmøde med socialudvalget.”

Dialog og mødekontakt

Den gode kontakt og dialog

Der tegner sig generelt et positivt billede af ældrerådernes opfattelse af

kontakten og samarbejdet, der netop er præget af, at mange ældreråd har mulighed for møder eller dialog med kommunen efter behov. Omkring en tredjedel af ældrerådene har således beskrevet kontakten, dialogen og samarbejdet i positive vendinger som ”god”, ”udmærket”, ”fin”, ”positiv”, ”upåklagelig”, ”tilfredsstillende” eller ”tæt”. Ældrerådernes tilfredshed med samarbejdet kan også komme til udtryk således: ”Alt fungerer tip-top” eller ”Ingen problemer”.

Samarbejdet kan blive bedre

Derimod gav knap en tiendedel af ældrerådene udtryk for, at kontakten til og samarbejdet med kommunens repræsentanter fungerer dårligt. At det kan tage sin tid at få kontakten og samarbejdet til at fungere fremgår af følgende besvarelse:

”I dag synes vi, samarbejdet fungerer udmærket. Vi skulle alle lære. Det er efterhånden gået op for socialudvalget, at vi skal høres. Når vi har møde fastsætter vi desuden næste møde.”

Samarbejdet kan således være noget, der skal udvikles gennem en læreproces. Samtidig viser eksemplet, at det kan være hensigtsmæssigt at afslutte et møde mellem ældreråd og kommunens repræsentanter med at fastsætte næste møde, dels for at begge parter forpligter sig til at fortsætte samarbejdet, dels for at skabe kontinuitet i samarbejdet.

Ældrerådene som initiativtagere til møder

*Er det vigtigt, hvem der
tager initiativet til kontakt?*

Kun en fjerdedel af ældrerådene har nævnt, hvem der er initiativtager til kontakt og samarbejde. De fleste lægger således ikke vægt på, hvem der tager initiativet. Det vigtigste er, at kommunens repræsentanter er åbne for kontakt.

Ofte må ældrerådene selv tage initiativet. Eksempelvis skriver et ældreråd:

”Vi har en nem og positiv adgang til både politikere og forvaltning, når vi selv etablerer kontakten.”

Derimod ligger der måske i et andet råds formulering, at den manglende gensidighed opleves som en barriere for kontakt:

”De få kontakter, der har været, har alle været på ældrerådets initiativ!”

Er mødekontakten tilstrækkelig?

Som nævnt oplyste knap en tiendedel af ældrerådene, at mødekontakten med kommunens repræsentanter fungerer dårligt. Men mere direkte adspurgt svarede 36 ældreråd imidlertid, at de er mere eller mindre utilfredse med mødekontakten.

Startvanskeligheder

Nogle ældreråd fremhæver, at der har været startvanskeligheder, som endnu ikke helt var overvundet, selv om kontakten til kommunens repræsentanter efterhånden var blevet bedre. Eksempelvis beskriver et ældreråd det som ”års hårdt arbejde” at få etableret en god kontakt.

I forbindelse med oprettelsen af ældreråd – både før og efter lov om ældreråd trådte i kraft – har en del ældreråd brugt ressourcer på at indgå aftaler med kommunens repræsentanter om, hvor ofte man skal mødes, hvordan møder skal tilrettelægges osv. Selv om ikke alle ældreråd har behov for faste mødeaftaler, peger nogle råd alligevel på, at manglende mødeplanlægning vanskeliggør samarbejdet. For nogle råd vil det derfor lette samarbejdet og forbedre kontakten, hvis der vises større vilje til at aftale mødetidspunkter.

Bedre kontakt til det politiske og administrative system

Nogle ældreråd fornemmer, at politikerne betragter ældrerådene som et overflødigt og forsinkende led, idet de – hvis de overhovedet vil mødes med ældrerådet – har travlt med at få mødet overstået. Nogle råd ønsker således en bedre kontakt til byrådet eller kommunalbestyrelsen, der ikke alle steder er gode til at inddrage ældrerådene i beslutninger. Nogle få ældreråd udtrykker behov for bedre

kontakt til borgmesteren og kommunaldirektøren.

Et par ældreråd ønsker især bedre kontakt til socialudvalgets formand. Andre ønsker bedre og hyppigere kontakt til det samlede socialudvalg. Eksempelvis mener et råd, at der bør holdes mindst ét årligt møde:

"Der burde være mulighed for – mindst en gang om året – at komme i dialog med det sociale udvalgs medlemmer."

Nogle ældreråd ønsker en tættere kontakt til fx teknisk udvalg, trafikudvalget og økonomiudvalget samt til forvaltningerne på disse områder. Men dette ønske bliver ikke altid imødekommet, som et råd skriver:

"Der er forskel på forvaltningerne. Teknik og miljø har vanskeligt ved at anerkende ældrerådet."

Møder, der ikke fører til en konstruktiv dialog, kan således af begge parter opleves som spild af tid. Enkelte ældreråd oplever endog, at politikerne går i forsvarsposition, når ældrerådet retter henvendelse til dem, men det skal fremhæves, at begge parter har et ansvar for at dialogen kommer i gang.

Det er samtidig vigtigt, at politikerne giver sig tid til at lytte, som et ældreråd udtrykker det:

"I samarbejdet med politikerne kunne ønskes større lyst til at lytte til ældrerådets erfaring og viden for at skabe et bedre grundlag for beslutninger."

3. Kommunernes orientering af ældrerådene

For at sikre, at ældrerådets rådgivende funktion får reel betydning, skal rådet høres i god tid, inden kommunalbestyrelsen træffer endelige beslutninger. Relevante dagsordener bør tilsendes ældrerådet.

Socialministeriets vejledning (1998), kapitel 2.1, pkt. 2

Dagsordener, referater mv.

Kommunernes orientering af ældrerådene

I nogle kommuner er det en fast procedure, at ældrerådet får tilsendt dagsordener til orientering og kommentering før møder i kommunalbestyrelsen eller i diverse politiske udvalg, og at ældrerådet efterfølgende får tilsendt referater eller protokollater fra disse møder. Men også på dette område er der stor spredning med hensyn til praksis og procedurer, og med hensyn til ældrerådernes tilfredshed med informationsniveauet.

Et godt eksempel på dialog og samarbejde mellem ældreråd og kommune er, at et råd altid modtager dagsordenen før møder i både socialudvalget og i byrådet, hvorefter de beslutninger, der træffes her, senere bliver gennemgået af kommunens repræsentanter og drøftet ved ældrerådets møder. Denne fremgangsmåde, hvor ældrerådet er med hele vejen, gør det desuden muligt for rå-

det løbende at følge med i beslutninger i kommunen, herunder at følge hvordan rådets egne forslag præger beslutningerne i socialudvalget og i byrådet.

Samtidig bør ældrerådene ikke forfølge ældrebefolkningens interesser så snævert, at forståelsen for andre påtrængende opgaver og behov overses. Hvis ældrerådene skal have mulighed for at forholde sig til de større sammenhænge, er det således nødvendigt løbende at følge med i de beslutninger, der træffes på andre områder. Her kan dagsordener til og protokollater fra kommunalbestyrelsens møder være en hjælp til indsigt i, hvad der rører sig i kommunen på både ældreområdet og andre områder.

Orientering fra de politiske udvalg

En del ældreråd bliver orienteret før møder i socialudvalget, ældreudvalget mv. ved orientering om sager, der vurderes at have ældrerådets interesse, inden dagsordenen udformes. En an-

den benyttet fremgangsmåde er, at socialinspektøren og ældrerådsformanden i fællesskab udarbejder en dagsorden til møder i socialudvalget.

Et enkelt ældreråd har fremhævet, at det arbejder på lige fod med politikerne, idet rådet altid modtager dagsordenen samtidig med politikerne. Andre nævner, at dagsordenen sendes til ældrerådet 3, 5 eller 7 dage før socialudvalgsmøder, således at rådet kan nå at vurdere og kommentere dagsordenen inden møderne. I en kommune, hvor dagsordenen altid sendes ud om fredagen inden møde i socialudvalget om tirsdagen, peger ældrerådet dog på, at en tidsfrist på 3 dage er forholdsvis kort, hvis medlemmerne skal nå at sætte sig ordentligt ind i sagerne.

Kun i et par kommuner modtager ældrerådet dagsordener før møder i andre udvalg end socialudvalget, fx til møder i teknik- og miljøudvalget, skole- og kulturudvalget og i økonomiudvalget. Eksempelvis beskriver et ældreråd, hvordan det orienteres bredt:

”Information sker via samtlige udvalgs dagsordener til ældrerådets formand – med efterfølgende referat af møderne.”

Et sådant bredt samarbejde er netop intentionen med oprettelsen af ældreråd.

For ældrerådene bør det således være lige så naturligt eller oplagt at debattere med teknik- og miljøudvalget om kommunens fortove som at diskutere kommunens ældreomsorg med socialudvalget. I en kommune funge-

rer det eksempelvis således, at ældrerådene jævnligt modtager dagsordener til møder i sundheds- og omsorgsudvalget, hvorimod ældrerådene henvises til kommunens hjemmeside, hvis de ønsker orientering om dagsordener til møder i andre udvalg. Denne mulighed for at orientere sig om dagsordener på internettet fremhæver flere råd enten som en løsning på, at kommunerne ”glemmer” at sende relevant materiale til ældrerådene, eller som en nem måde at kommunikere på.

Hvad kan referatet eller protokollatet bruges til?

Hvis ældrerådet ikke får tilsendt dagsordener, men kun referat eller protokollat fra møder, udelukkes det fra at præge beslutningerne.

Et enkelt ældreråd peger dog på, at det får noget konstruktivt ud af først efterfølgende at blive informeret, idet rådet bruger referaterne som inspiration til, hvilke sager der er behov for at tage op til debat.

Selv om nogle ældreråd således er i stand til at få udbytte af den forsinkede information, ville de samlede ressourcer blive anvendt bedre, hvis parterne drøftede relevante spørgsmål, før beslutningerne blev truffet.

Ideer til fastlæggelse af procedurer om kommunernes orientering

Hvis kommunen ofte ”glemmer” at sende materiale til ældrerådet, kan

det eventuelt være en løsning sammen at fastlægge en bestemt procedure. En mulighed er eksempelvis, at kommunens repræsentanter deltager i ældrerådets møder og dermed løbende holder ældrerådet orienteret. Andre har en kontaktperson i (social)forvaltningen, kommunalbestyrelsen m.fl., som viderebringer dagsordener og anden information til ældrerådet.

Et par ældreråd har erfaret, at det fungerer godt, hvis rådet har sin egen postkasse eller -bakke på rådhuset, hvor dagsordener og andet informationsmateriale lægges, samtidig med at det uddeles til andre.

I nogle kommuner er dagsordener mv. offentligt tilgængelige for alle borgere, idet sådant materiale fremlægges på biblioteker, posthuse, i dagligvarebutikker eller som før nævnt på internettet. Denne åbenhed er naturligvis positiv, men giver ikke ældrerådet særlige muligheder frem for andre borgere for at løse de opgaver, som er tiltænkt rådet.

Er kommunernes orientering tilfredsstillende?

Utilfredshed med kommunernes orientering

Ud af de 155 besvarelser, som ældrerådene har indsendt, gav 68 råd udtryk for, at de var mere eller mindre utilfredse med informationen fra kommunen.

For kort tid til hørings svar

Det er et generelt problem, at ældrerådene ofte modtager materiale i forbindelse med høringer meget sent inden fristen for kommentarer udløber. Fx skriver et ældreråd, at:

”emner til høring ofte kommer så sent, at der ikke beregnes ordentlig tid til gennemgang af materialet, og at der dermed ikke kan udarbejdes et ordentligt svar til brug for den politiske behandling.”

Et par ældreråd peger på, at problemet med den korte høringsfrist kunne løses, hvis kommunen indførte en fast rutine med forelæggelse af spørgsmål for ældrerådet i god tid. Andre ældreråd er blevet mere eller mindre vant til, at de løbende må minde om, at rådet overhovedet skal høres. Og nogle ældreråd fremhæver, at kommunens tekniske udvalg ofte helt glemmer eller undlader at sende sager til høring.

Der henvises til afsnit 1 om lovregler om ældreråd, hvori tvivlsspørgsmål om rækkevidden af bestemmelsen om høringsforpligtelsen søges besvaret.

Beslutningerne er taget på forhånd

En del ældreråd har en oplevelse af, at den politiske beslutning allerede er taget, når politikerne forelægger en sag for ældrerådet, fx skriver et råd:

”Føler tit, at politikerne har bestemt resultatet på forhånd.”

Et andet ældreråd udtrykker derfor ønske om:

"Tidligere information – Det er svært at komme ind i sager, der er sat op og taget stilling til."

Ikke uden ironi skriver et ældreråd, at det ofte må læse om de politiske beslutninger på ældreområdet i pressen.

Som det fremgår af eksemplerne, er det utilfredsstillende for ældrerådene kun at blive orienteret og ikke inddraget i debatten og i beslutningerne. Og det umuliggør naturligvis ældrerådernes arbejde, hvis kommunen kun opfatter høringen af ældrerådet som en formalitet.

Ønske om mere og bedre information

Generelt efterlyser ældrerådene mere åbenhed og bedre information, bl.a. i forbindelse med tilsendelse af dagsordener, bilag og referater. Fx får et ældreråd ikke meget ud af en dagsorden fra socialudvalget, hvis den altid er formuleret i kryptisk telegramstil og er uden bilag.

For flere ældreråd er det et problem, at de ikke får fyldestgørende informationer om fx love og afgørelser på ældreområdet.

Et ældreråd har oplevet, at det ikke blot fik spørgsmål til høring for sent, men at forvaltningen i forvejen havde sorteret i materialet. Efter en protest er informationen nu bedret. Og et andet råd har benyttet den

fremgangsmåde, at det flere gange har bedt om at få sager strøget af diverse udvalgsmøders dagsordener, fordi rådet ikke har haft tilstrækkelig tid til at sætte sig ind i sagerne. Resultatet er, at materiale nu modtages i god tid.

Sekretariatsbistand fra kommunen

Kommunalbestyrelsen betaler udgifterne ved ældrerådets virksomhed og stiller sekretariatsbistand til rådighed, hvis rådet ønsker dette.

*Retssikkerhedslovens
§ 33, stk. 2*

Hele 126 ældreråd har svaret, at de modtager sekretariatsbistand fra kommunen, mens kun 29 ikke modtager sådan bistand. Herunder har nogle svaret: "Ja, i det omfang, vi ønsker" eller "Nej, kun begrænset bistand".

I alt 67 ældreråd giver entydigt udtryk for, at de er tilfredse med den sekretariatsbistand, de modtager. De er ikke blot tilfredse, men "meget", "udmærket", "yderst", "særdeles" eller "overordentlig" tilfredse.

Dog mener nogle ældreråd, at sekretæren pålægges en for stor arbejdsbyrde. Eksempelvis foreslår et ældreråd, at kommunen afsætter fx 2 timer ugentlig til sekretariatsbistand, og at sekretærens opgaver i kommunen reduceres tilsvarende. Samtidig påpeger et andet råd, at det modtager for lidt bistand, fordi sekretæren ikke får frigjort tid til ældrerådsarbejdet.

En fordel ved at modtage sekretariatsbistand er, at sekretæren ofte orienterer ældrerådet om relevante forhold i kommunen. Endvidere varetager sekretæren ofte referentfunktionen ved ældrerådets møder, således at medlemmerne kan koncentrere sig om at deltage i debatten.

Et par ældreråd har dog betænkeligheder, da sekretæren ofte er en ledende medarbejder, fx hjemmeplejeleder, leder af ældreområdet eller socialchef, som eventuelt kan dominere debatten. Overvejende opfattes den tætte kontakt til rådhuset dog som en fordel. Fx fremhæver et ældreråd, at afstanden til rådhuset synes meget lang, fordi rådets sekretær, som samtidig er leder af ældreområdet, bor et andet sted og derfor ikke har sin daglige gang på rådhuset. Et par ældreråd fremhæver, at sekretærbistanden ydes fra borgmesterkontoret, hvilket der er stor tilfredshed med. Eksempelvis har et råd ønsket hjælp fra borgmesterkontoret i stedet for som tidligere fra en ledende medarbejder i socialforvaltningen. En anden fremgangsmåde er, at borgmesterkontoret stiller en sekretær til rådighed, mens socialforvaltningen sørger for at videresende relevante skrivelser mv. Måske er grunden til, at nogle ældreråd ønsker sekretariatsbistand fra borgmesterkontoret, at man her har et større blik for, hvad der rør sig bredt i kommunen.

I en kommune skorter det ikke på tilbud om sekretariatsbistand, men ældrerådet har indtil videre sagt "nej

tak!", fordi det selv udarbejder forhandlingsreferater, som politikerne derefter er gode til at nærlæse og kommentere. Andre ældreråd modtager bistand, men sikrer en åben dialog på de interne møder ved alene at udsende "beslutningsreferater", således at indholdet af drøftelserne ikke offentliggøres. Der henvises til afsnit 1 om lovregler om ældreråd i dette kapitel, hvori reglerne om offentliggørelse af rådernes mødeindkaldelser, dagsordener og protokoller er søgt afklaret.

Begrænset sekretariatsbistand

Nogle ældreråd fremhæver, at de "kun" ønsker sekretariatsbistand fra kommunen til at løse praktiske opgaver. Eksempler på sekretærens opgaver er fremskaffelse af materiale, renskrivning af dagsorden og referat, kopiering, udsendelse, eventuelt trykning af blad, og regnskabsføring.

I stedet bruger nogle ældreråd deres egen sekretær til at tage referat ved rådets møder, som enten kan være udpeget blandt medlemmerne eller ansat som lønnet medarbejder. Fx har nogle ældreråd fået penge af kommunen til at ansætte en efterlønsmodtager eller pensionist som sekretær. Besvareelserne giver indtryk af, at hvis der ikke er taget stilling til spørgsmålet om sekretærfunktionen, er det ofte rådets formand, der fungerer som sekretær. Af hensyn til en ligelig fordeling af arbejdsbyrden, og for at engagere de øvrige medlem-

mer i arbejdet, kan det imidlertid være hensigtsmæssigt, hvis et andet medlem påtager sig denne opgave.

Som nævnt modtager kun 29 ældreråd efter eget ønske ikke sekretariatsbistand. Som regel giver ældrerådene som grund, at de ikke ønsker en repræsentant fra kommunen ved ældrerådets møder, fordi de ønsker at kunne tale frit. Nogle af de ældreråd, som selv ønsker at bestride sekretærfunktionen, benytter sig i stedet af tilbud om adgang til kommunens kopi- og frankeringsmaskine.

4. Ældrerådernes inddragelse i kommunernes beslutningsprocesser

Ældrerådet skal rådgive kommunalbestyrelsen i ældrepolitiske spørgsmål. Kommunalbestyrelsen har derfor en forpligtelse til at høre ældrerådet om alle forslag, der vedrører ældre.

...

Ældrerådet skal ikke kun beskæftige sig med spørgsmål, der angår svage ældre, men med alle spørgsmål, der har betydning for personer på 60 år og derover – fx trafik- og boligforhold, sundhed, miljø og kultur.

Socialministeriets vejledning (1998), kapitel 2.1, pkt. 2 og 3

I det følgende anvendes to optællinger af de 155 ældrerådsbesvarelser, ÆldreForum har modtaget, til at tegne et billede af, hvilke sagsområder ældrerådene inddrages i, og på hvilket tidspunkt i beslutningsprocessen inddragelsen sker. Det er vigtigt at pointere, at der ikke foreligger en egentlig statistisk undersøgelse, men at optællingerne kun giver et indtryk af samarbejdet i kommunerne. Da oplysningerne er indsamlet i 2000, kan der som tidligere nævnt også være sket ændringer i samarbejdet.

Hvilke sagsområder inddrages ældrerådene i?

For at belyse i hvilket omfang ældrerådene inddrages i kommunernes overvejelser og beslutninger, blev rådene bedt om at udfylde et skema, der opremsede 15 sagsområder og tre afkrydsningsmuligheder, som angav om ældrerådene *som regel*, *af og til* eller *aldrig* blev inddraget i de pågældende sagsområder. Hovedparten af ældrerådene har besvaret samtlige spørgsmål, men en del har

Sagsområde \ Inddragelse	Som regel	Af og til	Aldrig	I alt
	Antal ældreråd			
Kommunens budget	128	16	8	152
Målsætninger på ældreområdet	117	19	11	147
Prioritering af ressourcer på ældreområdet	75	47	24	146
Personalenormeringer på ældreområdet	32	47	70	149
Udarb./godkendelse af kvalitetsstandarder	106	19	21	146
Tilrettelæggelse af hjemmeplejen	35	37	69	141
Tilrettelæggelse af forebyggende hjemmebesøg	50	38	62	150
Tilrettelæggelse af madordninger	75	33	39	147
Byggeri af plejeboliger og ældrecentre	116	25	8	149
Byggeri, indretning mv. af ældrecentre	93	25	28	146
Aktiviteter på ældrecentre	53	41	52	146
Offentlig transport	47	48	48	143
Kommunens fysiske miljø (trafik, gader, lokalplaner)	52	65	33	150
Kultur- og fritidspolitik	22	61	66	149
Udarbejdelse af informationsmateriale til ældre	96	34	21	151

efterladt tomme felter ud for et eller flere af de 15 sagsområder, og nogle besvarelser rummer usikkerhed, fordi der ud for samme sagsområde er benyttet flere afkrydsningsmuligheder, fx både *som regel og af og til* eller *både aldrig og af og til*. Det fremgår da også, at en del æl-
dreråd opfatter det at blive inddraget forskelligt. Fx tilkendegiver nogle æl-
dreråd, at de aldrig er blevet inddraget i angivne sagsområder, selv om kommunen fx har bedt dem kommentere tilrettelæggelsen af hjemmeplejen eller målsætninger på ældreområdet. Andre æl-
dreråd giver udtryk for, at orientering om konkrete spørgsmål eller områder heller ikke opfattes som en reel inddragelse i planer og beslutninger. Et æl-
dreråd skriver fx, at det aldrig er blevet inddraget i tilrettelæggelsen af forebyggende hjemmebesøg, selv om kommunen har orienteret om hjemmebesøgsordningen. At afkrydsningsmuligheden *aldrig* er benyttet ved nogle områder, kan på den anden side meget vel være ud-
tryk for, at rådene reelt ikke inddrages, idet ikke alle kommuner, som det fremgår af kapitel 1, overholder høringspligten. Æl-
drerådenes afkrydsninger peger måske også på, at der hersker forskellige opfattelser i kommunerne af, hvad det vil sige at høre æl-
drerådet, og at der nogle steder er behov for, at kommunen og æl-
drerådet sammen afklarer høringsprocedurerne nærmere, og derefter nedfælder dem i rådets vedtægter.

Gode muligheder for indflydelse på nogle sagsområder

På nogle områder ser æl-
drerådene ud til at have nemmere ved at gøre deres indflydelse gældende end på andre. Kommunens budget er således det sags-
område, flest æl-
dreråd har gode muligheder for at tage stilling til, idet hele 128 æl-
dreråd som regel inddrages. Mange æl-
dreråd bliver også taget med på råd om målsætninger på ældreområdet, opførelse af plejeboliger og ældreboliger samt udarbejdelse og/eller godkendelse af kvalitetsstan-
darder, hvor henholdsvis 117, 116 og 106 æl-
dreråd som regel inddrages. På områderne byggeri, indretning og vedli-
geholdelse af ældrecentre samt udarbejdelse af informationsmateriale til ældre bliver lidt færre, dvs. henholdsvis 93 og 96 æl-
dreråd som regel inddraget. Desuden bliver 75 råd som regel inddraget i prioriteringer af ressourcer på ældreom-
rådet og et tilsvarende antal i tilrette-
læggelse af madordninger.

Nogle sagsområder er sværere at få indflydelse på

På andre væsentlige områder ser mange æl-
dreråd ud til at have færre mulighe-
der for at rådgive og påvirke beslutnin-
gerne. Omkring halvdelen af rådene inddrages således aldrig i overordnede spørgsmål om henholdsvis personale-
normeringer på ældreområdet og i til-
rettelæggelsen af hjemmeplejen, og kun omkring 1/5 inddrages som regel heri.

Som før nævnt skal ældrerådet derimod ikke høres om konkrete personale-spørgsmål. Det er også iøjnefaldende, at ca. 2/5 aldrig inddrages i henholdsvis kultur- og fritidspolitik og i tilrettelæggelse af forebyggende hjemmebesøg.

Desuden er det tankevækkende, at omkring en fjerdedel af rådene aldrig inddrages i overvejelser om tilrettelæggelse af madordninger, hvorimod ca. halvdelen som før nævnt som regel inddrages på dette område, der har stor betydning for mange ældres hverdag, og som ældrerådene givet kan bidrage positivt til.

Ca. en tredjedel af rådene tages ikke med på råd ved planlægning af aktiviteter i ældrecentre og i beslutninger om offentlig transport, mens lige så mange som regel inddrages.

Tilfældig inddragelse

Måske som et fingerpeg om, at tilfældigheder i et vist omfang råder, oplyser hele 65 råd, at de af og til inddrages i beslutninger om kommunens fysiske miljø, ligesom 61 råd af og til inddrages i kultur- og fritidspolitik. At inddragelse af rådene på nogle områder ikke sker mere konsekvent, gør det vanskeligere at planlægge indsatsen på disse områder og at skabe kontinuitet i arbejdet.

Sammenfatning

Sammenfattende viser ældrerådernes besvarelser, at en del ældreråd har ret

gode muligheder for indflydelse på områderne: kommunens budget, målsætninger på ældreområdet, opførelse af plejeboliger og ældreboliger samt udarbejdelse og/eller godkendelse af kvalitetsstandards, hvor hovedparten af rådene som regel inddrages.

De fleste tages ligeledes med på råd ved opførelse, indretning og vedligeholdelse af ældrecentre samt ved udarbejdelse af informationsmateriale til ældre.

Til gengæld kunne det være ønskeligt, at ældrerådene i større omfang blev inddraget på områder som tilrettelæggelse af madordninger, forebyggende hjemmebesøg, hjemmepleje, kultur- og fritidspolitik, offentlig transport samt kommunens fysiske miljø.

I afsnit 5 om samarbejdsformer og -klima, i dette kapitel, nævnes forskellige eksempler på, hvad det enkelte ældreråd kan gøre for at forbedre samarbejdet med kommunen og for i højere i grad at blive inddraget på væsentlige områder.

Hvor tidligt inddrages ældrerådene i planlægning og beslutninger?

Det er samtidig vigtigt at fremhæve, at loven pålægger kommunalbestyrelsen at høre ældrerådet, men loven angiver ikke på hvilket tidspunkt i beslutningsprocessen høringen skal finde sted, eller på hvilken måde høringen i øvrigt skal ske. Dog forudsættes det, at høringen sker i god tid, inden de endelige beslutninger træffes. Som tidligere nævnt er det op til

kommunalbestyrelsen og ældrerådet i fællesskab at fastlægge rådets opgaver, og det vil være hensigtsmæssigt i denne sammenhæng at fastlægge nærmere procedurer om rådets inddragelse i beslutningsprocessen. En formel inddragelse af ældrerådet på et tidspunkt, hvor der foreligger et færdigt forslag, giver ikke rådet den indflydelse på kommunens tilbud til ældre, som loven forudsætter, og en efterfølgende orientering om truffe beslutninger lever naturligvis heller ikke op til lovens krav. Der henvises

i øvrigt til afsnit 1 om lovreglerne om ældreråd i dette kapitel.

For at få uddybet hvordan ældre-rådene inddrages i kommunens beslutninger, blev ældrerådene ved hjælp af følgende afkrydsningsmuligheder bedt om at angive, på hvilket trin i beslutningsprocessen, de inddrages: *ved planlægning, undervejs* eller *i høringsfasen*.

Også her er besvarelsenerne behæftet med en vis usikkerhed, da en del ældreråd har efterladt tomme felter ud for et eller flere af de 15 sagsområder. Meget få ældreråd har ud for de enkelte

Sagsområde Tidspunkt for inddragelse	1. fase Ved planlægning	2. fase Undervejs	3. fase I høringsfasen
	Antal ældreråd		
Kommunens budget	24	52	50
Målsætninger på ældreområdet	57	41	21
Prioritering af ressourcer på ældreområdet	28	49	37
Personalenormeringer på ældreområdet	14	24	49
Udarb./godkendelse af kvalitetsstandarder	46	41	30
Tilrettelæggelse af hjemmeplejen	17	24	41
Tilrettelæggelse af forebyggende hjemmebesøg	21	30	39
Tilrettelæggelse af madordninger	52	27	27
Byggeri af plejeboliger og ældrecentre	82	21	14
Byggeri, indretning mv. af ældrecentre	68	16	18
Aktiviteter på ældrecentre	25	37	22
Offentlig transport	15	39	38
Kommunens fysiske miljø (trafik, gader, lokalplaner)	20	47	31
Kultur- og fritidspolitik	4	36	35
Udarbejdelse af informationsmateriale til ældre	69	23	17

sagsområder angivet, at de inddrages på alle trin i beslutningsprocessen. Dette skyldes måske, at ældrerådene har opfattet det således, at de skulle vælge én ud af de tre afkrydsningsmuligheder. Men det kan også skyldes, at mange ældreråd reelt ikke inddrages på alle trin.

*Sagsområder hvor ældrerådene
ofte inddrages tidligt i forløbet*

Ældrerådene har naturligvis større muligheder for at præge beslutninger, jo tidligere de inddrages. Og på nogle områder er der, som skemaet viser, tendens til, at forholdsvis mange inddrages tidligt i samarbejdet med kommunen. Det gælder specielt ved opførelse af pleje- og ældreboliger, indretning og vedligeholdelse af ældreboliger og udarbejdelse af informationsmateriale til ældre.

*Sagsområder hvor ældrerådet
ofte inddrages sent i forløbet*

På andre områder er der omvendt en tendens til, at mange ældreråd inddrages sent i beslutningsprocessen. Særligt iøjnefaldende er det, at mange ældre-råd inddrages sent i kommunens budgetlægning og i personalenormeringer på ældreområdet. Eksempelvis inddrages kun 24 ældreråd i planlægningsfasen, 52 råd undervejs, og 50 råd først i høringsfasen i kommunens budgetlægning. I bemærkningerne til spørgeskemaet peger nogle ældreråd desuden på, at de slet ikke bliver inddraget, fordi

kommunen har ”ondt i økonomien”.

Fordelen ved en tidlig inddragelse i kommunens budgetfase er naturligvis, at ældrerådet får mulighed for at bidrage med synspunkter om, hvad kommunens ressourcer skal bruges til. Et budget afspejler således ofte, om kommunen vil forbedre og udbygge eller nedprioritere ældreområdet. Især når der er tale om besparelser på ældreområdet, kan det være en fordel, at ældre-rådet tages med på råd tidligt i forløbet.

Men ældrerådet kan naturligvis også rådgive kommunen om ældres behov og ønsker, når området tilføres flere midler.

*Ældrerådernes kommentarer
til talmaterialet*

I supplerende kommentarer til spørgeskemaet har nogle ældreråd tilkendegivet, at de efter deres opfattelse inddrages for sent i processen på en række områder. Det gælder: personalenormeringer på ældreområdet, tilrettelæggelse af hjemmeplejen, tilrettelæggelse af forebyggende hjemmebesøg, offentlig transport, kommunens fysiske miljø, kultur- og fritidspolitik samt udarbejdelse og/eller godkendelse af kvalitetsstandarder.

Få ældreråd inddrages i alle tre faser

En skønsmæssig optælling af antallet af ældreråd, der har brugt alle tre afkrydsningsmuligheder ved samme sagsområde, viser at et fåtal inddrages hele

vejen. Eksempelvis oplyser 8 råd, at de inddrages på alle tre trin i beslutningsprocessen ved opførelse af pleje- og ældreboliger, og 7 råd oplyser, at de inddrages hele vejen ved udarbejdelse af informationsmateriale til ældre. Ingen ældreråd deltager derimod i hele processen i forbindelse med tilrettelæggelse af hjemmeplejen og ved personalemøder på ældreområdet.

Igen skal det fremhæves, at de nævnte tal er behæftet med stor usikkerhed, men optællingen tjener det formål at vise, at det i nogle kommuner kan lade sig gøre at inddrage ældrerådet på alle eller flere trin i beslutningsprocessen.

Ældrerådernes bidrag til samarbejdet

Det forudsættes desuden, at ældrerådet selv aktivt indgår i samarbejdet med kommunalbestyrelsen, dels ved at komme med ideer og forslag om ældres forhold, dels ved at rejse spørgsmål og komme med synspunkter inden for de områder, som kommunalbestyrelsen og ældrerådet i fællesskab har besluttet, at ældrerådet skal beskæftige sig med.

Socialministeriets vejledning (1998), kapitel 2.2, pkt. 15

Debat, forslag og spørgsmål

For at opfylde retssikkerhedslovens intentioner om, at ældrerådene skal følge og drøfte kommunens ældrepolitik, skal ældrerådene beskæftige sig både med spørgsmål af overordnet

karakter som kommunens ældrepolitik i bred forstand, og med spørgsmål der har betydning for ældres hverdag. Det er samtidig forudsat, at ældrerådene er udfarende ved af egen drift at stille forslag og komme med ideer.

Ældrerådernes besvarelser viser, at hovedparten af rådene lever op til disse intentioner. De fleste har således taget selvstændige initiativer ved at rejse principielle spørgsmål og fremlægge synspunkter og forslag.

Og mange har suppleret med eksempler på, at deres arbejde har båret frugt i form af iværksættelse af konkrete initiativer. Et mindre synligt, men nok så vigtigt resultat er en løbende dialog med kommunale forvaltninger og politikere om målene for den ældrepolitiske indsats.

I det følgende omtales en række områder, hvor ældrerådene selvstændigt har gjort deres indflydelse gældende, bl.a. ved at stille forslag til kommunen om fx hjemmehjælp, ældreboliger, forebyggelse, aktiviteter, tilgængelighed og offentlig transport. Disse afsnit giver således indblik i en stor del af det arbejde, der foregår rundt omkring i ældrerådene og i de resultater, der er opnået til gavn for kommunernes ældre borgere. Afsnittene kan dermed tjene som inspiration for alle ældreråd.

Kommunens budget, målsætninger og prioriteringer

Før politikerne fastlægger målsætninger for kommunens ældrepolitik

på kort og langt sigt, bør de ældres ønsker til den kommunale indsats, kommunens økonomiske rammer og opgaver drøftes indgående med æl-
drerådet. Som bl.a. professor Peter Bogason fremhæver i indledningen, er det vigtigt, at æl-
drerådene formår at afbalancere krav og ønsker ved at vise forståelse for kommunens øvrige forpligtelser, og dermed acceptere at æl-
dreområdet ikke altid kan opnå højeste prioritet.

Som tidligere nævnt oplyser en del æl-
dreråd, at de som regel inddrages i arbejdet med kommunernes bud-
getter, et lidt mindre antal inddrages som regel i debatten om målsætning-
er på æl-
dreområdet og endnu færre inddrages som regel i prioriteringer af
ressourcer på æl-
dreområdet.

Der er således i en del kommuner tradition for at inddrage æl-
drerådene i disse områder. Imidlertid mener man-
ge æl-
dreråd, at de som oftest inddrages for sent i forløbet.

Udover at mange kommuner kan gøre en bedre indsats for at inddrage æl-
drerådene tidligere i forløbet, bør æl-
drerådene selv vise interesse ved bl.a. at ansøre til initiativer og samarbejde.

I nogle kommuner lægges der med jævne mellemrum mere langsigtede planer for den æl-
drepolitiske indsats. Men en del kommuner har ikke en formuleret og synlig æl-
drepolitik, og

her har æl-
drerådene derfor forsøgt at igangsætte en dialog. Andre æl-
dreråd har forsøgt at gøre deres indfly-
delse gældende under budgetlægning-
en og i forbindelse med varslede nedskæringer på æl-
dreområdet, hvor diskussionen ofte står om, hvordan nedskæringer kan undgå at føre til forringelser i hjemmeplejen.

I forbindelse med ajourføringen af Den Sociale Database, der omtales i oversigten over nyttige informations-
kanaler i kapitel 2, indberettede ca. 80 pct. af kommunerne i begyndelsen af 2001 oplysninger om langsigtede planer og målsætninger på æl-
dreområdet.¹¹ Indberetningerne viste, at ikke alle kommuner var nået lige langt med dette arbejde. At æl-
drerådene her har en rolle at udfylde som initia-
tivtagere og bidragydere understreges af, at de kommuner, der var gået i gang med langsigtet planlægning for den æl-
drepolitiske indsats *alle* havde inddraget de lokale æl-
dreråd.

Sparekrav i kommunerne

Når kommunerne skal spare, står æl-
dreområdet naturligvis også for skud, men nogle æl-
dreråd har haft held til at afbøde de værste konsekvenser af besparelserne. Eksempelvis har et æl-
dreråd arbejdet for, at serviceniveauet på æl-
dreområdet blev bibeholdt trods en besparelsesrunde.

¹¹ *Sociale Danmarkskort 2001 - kommunernes beslutninger om ældreplejen*, Den Sociale Ankestyrelse, Maj 2001.

Et andet råd har i samarbejde med socialudvalget forhindret yderligere nedskæringer på området, og et tredje har afværget, at nedskæringer blev så voldsomme, som der var lagt op til.

Et ældreråds protester mod en reduktion af plejepersonalet førte ikke til noget, hvorimod det lykkedes et andet råd at komme igennem med, at der ved bortfald af en lederstilling i stedet blev ansat mere personale ”på gulvet”.

Selv om nogle ældreråd har held til at afværge mindre indgribende sparerunder på ældreområdet, må andre lægge ryg til, at sparerunder langsomt dræner området. Et ældreråd oplyser således, at det anvender mange kræfter på at undgå de værste følger af en dårlig økonomi i kommunen, der hører hjemme i den fattige del af ”Det Skæve Danmark”.¹²

Som det fremgår af det følgende er der andre områder, hvor ældrerådenes indsats er mere iøjnefaldende, og hvor der således opnås resultater.

Aktiviteter for ældre

Kommunen kan iværksætte eller give tilskud til generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte. Kommunen fastsætter retningslinjer for, hvilke persongrupper der kan benytte tilbudene.

Serviceovens § 65, stk. 1

Tilbud om aktiviteter for ældre

En del ældreråd har over for kommunerne peget på betydningen af, at ældre har mulighed for at deltage i fritidsaktiviteter. Nogle har samtidig fremhævet betydningen af gode adgangsforhold til aktivitetscentre, ældre- og plejecentre, medborgerhus, svømmehal osv.

Andre råd har fremhævet vigtigheden af, at kommunen tilbyder vedligeholdelsestræning for plejehjemsbeboere og for ældre generelt.

Indsats for ældres muligheder for at deltage i ældreidræt og for etablering af varmtvandsbassiner til ældre og handicappede er ligeledes eksempler på forslag.

Kommunens planer om oprettelse af dag- eller aktivitetscentre, og hvilke tilbud centrene skal tilbyde, har også optaget nogle ældreråd, som fx har foreslået, at der oprettes seniorbutik, datastue for ældre, billardlokalen osv.

Ledsageordninger

Oprettelse af ”gå-med-tjeneste”, udført af frivillige, har flere stillet forslag om. Sådanne ordninger kan supplere ledsageordningen efter § 78 i service-loven, der pålægger kommunen at yde 15 timers ledsagelse om måneden til

¹² ”Det Skæve Danmark” er navnet på en forening, som samler kommuner under 12.000 indbyggere og et beskatningsgrundlag, der ligger under gennemsnittet for hele landet. Ud af 130 kommuner, der opfylder betingelserne, er 114 medlemmer af foreningen.

personer, som ikke kan færdes alene uden for hjemmet.

Ledsagerordningen er et tilbud til personer under 67 år og til personer, der er visiteret til ordningen, inden de er fyldt 67 år.

Frivilliges indsats

De frivillige organisationer og foreninger er, som det beskrives i afsnit 8 om ældrerådets kontakt til baglandet i dette kapitel, et væsentligt supplement til de offentlige tilbud. Nogle ældreråd fungerer som fødselshjælpere for det frivillige arbejde, fx ved at sætte skub i oprettelse af nye foreninger i kommunen, eller ved at opfordre kommunen til at fordele tilskud efter servicelovens § 65 til pensionistforeninger, aktivitetscentre m.v.

Et par ældreråd har bedt kommunen redegøre for, hvordan servicelovens § 115-midler til frivilligt socialt arbejde administreres i forhold til aktiviteter for ældre. Der henvises til kapitel 1 om lovregler om ældreråd, hvor spørgsmålet om kompetencen til at fordele § 115-midlerne omtales.

Trafik- og adgangsforhold m.v.

Samarbejde om tilgængelighed for ældre

En del ældreråd inddrages i større eller mindre omfang i tilrettelæggelse af kommunens fysiske miljø, der bl.a. omfatter trafik, gader og lokalplaner. Kun forholdsvis få inddrages dog alle-

rede i planlægnings-fasen. En del ældreråd fremhæver deres bestræbelser for at sætte skub i forbedringer af trafik- og adgangsforhold for ældre og for at gøre deres indflydelse gældende i udarbejdelse af lokalplaner.

En vej uden forhindringer

Ældrerådene har i stort omfang peget på behovet for at udbedre eller renovere ujævne fortove for at mindske risikoen for, at ældre falder, og for at fortovene forsynes med nedkørsler til kørestole og rollatorer – initiativer som andre grupper, eksempelvis børnefamilier, i øvrigt også kan nyde godt af. Justering af lysreguleringer så langsomt gående kan nå over fodgængerovergange for grønt lys, og forslag om at adgangsforholdene til lægehus, sognegård, pengeinstitutter, varehuse m.fl. forbedres for gangbesværede er andre eksempler på områder, der hyppigt tages op.

En del ældreråd har foreslået, at der opstilles flere bænke, både i byområder og i naturskønne områder, og som en motivation for ældre til at færdes udenfor både i byen og på landet er der foreslået etablering af stisystemer, motionsstier og cykelstier. Også behov for flere offentlige toiletter er der peget på. Alt sammen forslag, der også kommer andre grupper til gode.

Andre eksempler på initiativer er ensretning af færdsel, hastighedsbegrænsninger og forbedring af gadebelysning, især ved ældre- og plejecentre. Tæt biltrafik i byområder kan

være et problem for nogle ældre, og en gangtunnel under kørebanen som afhjælpning er et andet eksempel på et konstruktivt ældrerådsforslag.

I rapporten *Ældres færden udendørs*, der er udarbejdet for Hjælpemiddel-instituttet, foreslås, at netop ældre-rådene tager god tilgængelighed for ældre op som emne i kommunerne, bl.a. ved at indbyde repræsentanter for teknisk forvaltning og socialforvaltningen til at deltage i rådernes møder. Oplysninger om rapporten findes i litteraturoversigten, i kapitel 2.

Indkøbs- og transportordninger

*Kan ældre bare tage bussen,
når de skal købe ind?*

Offentlig transport er et område, hvor ældrerådene kan bidrage med konstruktive ideer til at lette ældres dagligdag og muligheder for sociale kontakter. Netop muligheden for at kunne komme omkring kan udgøre forskellen mellem en aktiv og selvhjulpen tilværelse og et inaktivt og ensomt liv. Desværre viser tilbagemeldingerne fra de ældreråd, der har besvaret ÆldreForums henvendelse, at dette potentiale langt fra udnyttes optimalt, idet kun en tredjedel af rådene som regel inddrages, mens en tredjedel af og til inddrages og en tredjedel aldrig inddrages.

Ældrerådene har peget på mange forskellige initiativer, der vil kunne lette ældres færden uden for hjemmet og dermed deres muligheder for at købe

ind, komme på biblioteket, hente medicin, deltage i aktiviteter osv. Der er både peget på behov for gode offentlige transportmuligheder og for ordninger, som er tilrettelagt særligt for ældre og handicappede, fx tilbud om kørsel med servicebus, telebus, indkøbsbus og taxa samt faste busruter til sygehuse og til ældre- og plejecentre.

Hyppigt er afstanden til nærmeste stoppested et problem for ældre, der er henvist til at benytte offentlige transportmidler. Også lange tidsintervaller mellem afgang kan være et problem. Især på landet kan ordninger, hvor ældre fx kan bestille en telebus, som samler dem op ved bopælen, når de skal til købmanden e.lign., vise sig mere hensigtsmæssige end en rutebil, der ofte er dyr i drift og som tilmed ikke dækker behovene særlig godt. Eksempelvis har et af øernes ældreråd bedt kommunen om at undersøge ældres muligheder for at benytte bustransporten på øen. I byerne kan der ligeledes være behov for særlige ordninger som fx servicebusser, fordi ældre med gangbesvær, dårlig balance, dårligt syn o.lign. ofte har svært ved at benytte almindelige busser.

Ældrerådenes arbejde bærer frugt

Mange ældreråd synes, at deres indsats har båret frugt. Eksempelvis har et ældreråd fået ændret en uhensigtsmæssig kørselsordning, mens et andet har bidraget til at skabe større fleksibilitet i offentlige transportmulighe-

der. Et tredje råds arbejde har resulteret i, at der er etableret nye stoppesteder ved kommunens ældrecentre, og et par ældreråd har haft held til at påvirke kommunen til at tilbyde ældre kørsel med fx liftbus, telebus eller servicebus til aktiviteter, indkøbssteder osv. På et ældreråds initiativ er der desuden etableret udbringning af bøger fra biblioteket og besøg af en bogbus.

Økonomiske forhold og tilskudsordninger

Omkring en fjerdedel af ældrerådene fremhæver deres indsats for at forbedre ældres økonomiske vilkår. Dette er sket på mange forskellige måder.

Eksempelvis har nogle ældreråd rejst spørgsmål om størrelsen af pensionisters rådighedsbeløb, og om kommunens praksis med hensyn til tildeling af personlige tillæg efter lov om social pension.¹³ I den forbindelse har nogle ældreråd opfordret kommunen til at forhøje formuegrænsen for tildeling af personlige tillæg.

Priserne for at bo i plejehjem og ældre- og plejeboliger varierer meget

fra sted til sted, og nogle ældreråd har derfor rejst generelle spørgsmål om opholdsbetalingen og om betalingen for konkrete boliger, bl.a. om forskellige priser for samme type bolig.

Af andre eksempler kan nævnes, at et par ældreråd har udvirket, at kommunen yder tilskud til kørsel med lift- og handicapbus, og en del ældreråd har fået gennemført, at ældre borgere tilbydes influenzavaccinationer til særlig lav pris. Fx har et par ældreråd ved kontakt til praktiserende læger fået nedsat prisen, mens et andet råd har fået indført gratis influenzavaccinationer for kommunens ældre borgere. I en enkelt kommune har ældrerådet haft held til at indgå en aftale om, at vaccinationen foretages uden udgift for kommunen. Folketinget har desuden vedtaget en lov om midlertidig støtte til influenzavaccinationer til personer, der fyldt 65 år.¹⁴

Boliger til ældre

Behov for flere ældrevenlige boliger

Ældres boligønsker og -behov ligger mange ældreråd på sinde, og en del

¹³ Reglerne om personlige tillæg og helbredstillæg fremgår af §§ 14 og 14 a-c i bekendtgørelse af lov om social pension nr. 697 af 21. august 2002. Med en senere ændring af lov om social pension og andre love er der sket en udvidelse af reglerne om helbredstillæg, jf. § 2 i lov nr. 1072 af 17. december 2002. Reglerne er beskrevet nærmere i afsnittet *Klage- og tilsynsmuligheder på det sociale område* i idékatalogets kapitel 2. Se også Bilag 3.

¹⁴ Indenrigs- og Sundhedsministeriets bekendtgørelse om midlertidig gratis influenzavaccination trådte i kraft den 30. september 2002 og har virkning for vaccinationer foretaget inden udgangen af 2003. Se også ministeriets pressemeddelelse om influenzavaccination af 19. marts 2003.

råd har derfor søgt at gøre deres indflydelse gældende, fx ved at tilskynde kommunen til at fremlægge mere langsigtede planer for dette område.

Et er offentlige tilbud til ældre, der opfylder kriterierne for at blive visiteret til ældre- og plejeboliger, noget andet er udbuddet af ældrevenlige boliger forstået bredt. For at lette opsporing af en sådan bolig har et ældreråd eksempelvis bedt om, at der udarbejdes en oversigt over alle boliger i kommunen, der er egnede for ældre, dvs. boliger der opfylder visse krav med hensyn til adgangsforhold, beliggenhed, indretning etc. Generelt viser ældrerådernes spørgsmål og forslag til kommunerne, at der er stort behov for flere valgmuligheder til dem, der ønsker at flytte til en ældreegnet bolig. Eksempelvis har et ældreråd efterlyst konkrete planer om opførelse af flere ældrevenlige boliger eller ”tryghedsboliger”. Et andet råd har efterlyst ledig jord i kommunen til ældrevenlige boliger, og et par ældreråd har taget initiativ til etablering af ældrebofællesskaber. For at ruste sig til en kvalificeret dialog med kommunen har et enkelt ældreråd taget føringen ved at udsende et spørgeskema om ældres boligønsker og -behov til alle kommunens borgere over 50 år.

Etablering af ældre- og plejeboliger

Ældrerådene bidrager også til etablering af ældre- og plejeboliger, eksempelvis ved at udbede sig planer om

ombygning af plejehjem og ældreboliger, ved at pege på behovet for etablering af plejeboliger, eller ved at foreslå ældrerådets deltagelse i planlægning af nye ældrecentre mv. Nogle ældreråd har sæde i byggeudvalg eller er inddraget i planlægning af byggeri og indretning af ældre- og plejeboliger, og der er fremhævet eksempler på deltagelse i vellykkede ombygninger og udvidelser af plejehjem til selvstændige ældre- og plejeboliger med serviceareal mv.

Størsteparten af de ældreråd, der har besvaret ÆldreForums henvendelse, inddrages som regel ved nyopførelse af ældre- og plejeboliger samt ved indretning og vedligeholdelse af sådanne boliger. Og ofte inddrages rådene tidligt i dette arbejde.

Også fordelingen af ældreboligerne, holdes der øje med. Et ældreråd har således over for kommunen anket over, at fordelingen af nye ældreboliger er sket uden om visitationsudvalget, og før ansøgningsfristens udløb.

En del ældreråd har peget på nødvendigheden af, at der skabes bedre og mere trygge forhold for demente og for apopleksiramte ældre.

Servicearealer i ældre- og plejeboliger

Udnyttelse af servicearealer i ældre- og plejeboliger, dvs. fælles arealer, har en del ældreråd stillet konkrete forslag om. Fx forslag om anvendelse til pleje- og genoptræningstilbud til patienter, der udskrives fra sygehus, samt til etablering af plejeafdelinger

og akutstuer, som bl.a. kan tilbyde natpladser og aflastningspladser, der muliggør, at pårørende til plejekrævende ældre aflastes i en kortere eller længere periode.

Servicearealer er også foreslået anvendt til etablering af en telefonordning for ældre, der bor i eget hjem, og til cafeteriaordninger, således at både beboere i ældre- og plejecentre og ældre, der kommer ude fra, kan spise et måltid mad eller drikke en kop kaffe sammen med andre.

Tilbud om personlig og praktisk hjælp

Kommunalbestyrelsen har pligt til at tilbyde:

- 1) personlig hjælp og pleje og*
- 2) hjælp eller støtte til nødvendige praktiske opgaver i hjemmet.*

Stk. 2. Tilbudene efter stk. 1 gives til personer, som på grund af midlertidigt eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke selv kan udføre disse opgaver.

Stk. 3. Tilbudene efter stk. 1 kan ikke gives som generelle tilbud efter § 65.

Serviceovens § 71

Nyere ændringer af serviceloven

Efter at ældrerådene har indsendt besvarelser til ÆldreForum, er der gennemført flere væsentlige ændringer af serviceloven, som giver mulighed for større fleksibilitet i tilrettelæggelsen og udførelsen af hjælpen i hjemmet.

I første omgang fik modtagere af hjælp eksempelvis i særlige tilfælde mulighed for at bytte visiterede ydelser helt eller delvis til andre ydelser. Denne adgang er senere udvidet fra kun at gælde praktisk hjælp til også at gælde personlig pleje, jf. servicelovens § 75 f. Samtidig er muligheden for at udpege en person til at udføre den praktiske hjælp udvidet til også at gælde den personlige hjælp. Den kommunale myndighed skal dog først godkende den udpegede person.

Desuden er kommunerne fra den 1. januar 2003 forpligtet til at give private leverandører adgang til at levere personlig og praktisk hjælp i hjemmet, således at ældre selv kan vælge, hvem der skal gøre rent, hjælpe med personlig pleje og levere midt-dagsmaden. Initiativet er et led i de senere års målsætning om at give ældre med behov for hjælp mere indflydelse på deres tilværelse, og at vise større respekt for individuelle ønsker og behov.

Endvidere er det præciseret, at modtagere af personlig og praktisk hjælp har krav på erstatningshjælp, hvis den aftalte hjælp udebliver.

Hvilken hjælp skal kommunen tilbyde?

I det følgende omtales nogle ældreråds synspunkter om kommunernes tilrettelæggelse og tildeling af praktisk og personlig hjælp efter servicelovens § 71, og om de redskaber der anvendes ved tildeling af hjælp.

Det er op til den enkelte kommune at beslutte, hvordan hjælpen skal tilrettelægges, herunder hvilke ydelser der tilbydes, og hvor ofte fx tøjvask, rengøring, indkøb og hjælp til at komme i bad skal tilbydes. Omkring en femtedel af ældrerådene har rejst principielle spørgsmål om kommunens tilbud efter servicelovens § 71.

Kvalitetsstandarder

For at give kommunens borgere et klart billede af, hvilken hjælp de kan forvente, skal kommunen mindst en gang om året udarbejde kvalitetsstandarder, der indeholder de overordnede målsætninger for kommunens tilbud efter servicelovens § 71, og hvordan der følges op på at nå de fastsatte mål. Reglerne om kvalitetsstandarder findes i servicelovens § 74 a.¹⁵

Ca. 2/3 af ældrerådene har oplyst, at de som regel inddrages i udarbejdelse af og/eller godkendelse af kommunernes kvalitetsstandarder. Ikke alle kommuner har levet op til kravene om at udarbejde og informere om kvalitetsstandarder. Flere ældreråd har derfor skubbet på for at fremskynde arbejdet, eksempelvis ved at bede om uddybning af kommunens serviceniveau og kvalitets sikring.

Nogle ældreråd har taget initiativ til dialog om, hvilke ydelser kommu-

nen skal tilbyde, og hvordan ydelserne tilrettelægges. Fx har et ældreråd foreslået, at personer, der er afhængige af hjælp skal tilbydes at komme ud i frisk luft. Og andre råd har rejst kritik af serviceniveauet, fordi de finder, at fx tøjvask hver 4. uge eller rengøring hver 14. dag er et uacceptabelt niveau.

Et par ældreråd har desuden støttet anvendelsen af interviewundersøgelser med det formål at afdække borgernes opfattelse af kommunens servicetilbud.

Tilrettelæggelse, visitation mv. af personlig og praktisk hjælp

Mange ældreråd tilkendegiver ønske om at bidrage med ideer og inspiration til en bedre tilrettelæggelse af hjemmeplejen. Men kun omkring halvdelen af rådene inddrages i dette arbejde, og inddragelsen sker ofte sent i et planlægningsforløb.

Ved selv aktivt at stille spørgsmål og forslag kan det måske lykkes flere ældreråd at blive inddraget, også i de tidlige faser, ved fx at rejse spørgsmål om tilrettelæggelsen af hjemmeplejeordningen, personalenormeringer i hjemmeplejen, ledelsens rolle i integrerede plejeordninger og kritik af manglende valgmuligheder og fleksibilitet. Andre har stillet konkrete forslag, fx om indførelse af faste private rengøringshold, der udelukkende skal

¹⁵ Se i øvrigt Socialministeriets vejledning af 9. oktober 2002 om supplement til vejledning om sociale tilbud til ældre m.fl. efter lov om social service.

udføre den praktiske hjælp, en model der benyttes i flere kommuner.

Nogle ældreråd har især beskæftiget sig med relationerne mellem social- og sundhedspersonalet, og dem der modtager hjælp, bl.a. ved at efterlyse større respekt og omsorg for de personer, der er afhængige af hjælp, og ved at opfordre til at der ved uddannelsen af personalet lægges større vægt på respektens betydning.

Som et konstruktivt forslag til bedre kommunikation mellem hjemmehjælperen og modtageren er det foreslået, at der indføres en såkaldt "meddelelsesbog", hvor aftaler om besøgstidspunkter, og om hvordan hjælpen skal udføres m.v. kan nedfældes. Et andet ældreråd har foreslået konkrete ordninger til afvikling af aflysninger. Som tryghedsskabende foranstaltninger er det bl.a. foreslået, at afløsere for faste hjælpere skal bære ID-kort, og at en repræsentant fra ældrerådet kan deltage i visitationssamtalen som bisidder, hvis den ældre ønsker det. Brugen af visitationsredskaber som "Fælles sprog" og den såkaldte "BUM-model" (Bestiller-Udfører-Modtager-model), der administrativt adskiller visitation og udførelse af hjælp er ligeledes drøftet på initiativ af ældreråd. Brugen af "Fælles sprog" er på denne baggrund ændret i flere kommuner, fordi ældrerådene har ytret ønske om større fleksibilitet ved anvendelsen af dette redskab.

Og i forbindelse med, at kommunerne fra 1. januar 2003 skal give borgerne mulighed for at vælge mel-

lem flere leverandører på hjemme-hjælpsområdet, er det nu forudsat, at visitationen og leverancen af hjælpen holdes adskilt i kommunerne, således at det er klart for borgerne, hvornår kommunen agerer som myndighed (visitator), og hvornår den agerer som leverandør af serviceydelser.

Som frugtbare eksempler på, at ældreråd har opnået gode resultater ved at optræde som de ældres talerør, kan nævnes, at et ældreråd i forbindelse med indførelse af en ny hjemmehjælpsordning, som oprørte mange modtagere, skabte kontakt mellem politikerne, den kommunale forvaltning og de ældre, der førte til, at parterne kom til forståelse. Et andet ældreråd valgte i en sådan situation i stedet at informere pressen om, at nogle borgere fik frataget hjælp, med det resultat at flere fik hjælpen tilbage. De to fremgangsmåder førte således i de konkrete tilfælde til nogenlunde samme resultat, og der kan være forskellige årsager til, at den ene fremgangsmåde vælges frem for den anden. Men den direkte konfliktløsende model vil nok i det lange løb vise sig mest holdbar.

Den dialogskabende fremgangsmåde, som tager udgangspunkt i, at løsninger skal findes gennem samarbejde, har flere ældreråd benyttet ved at opfordre kommunen til at rette op på visitationen for at gøre tildelingen af hjælp mere ensartet og gennemskuelig.

Et par ældreråd har fremhævet deres indsats for forbedrede muligheder for at klage over praktisk og personlig

hjælp, fx ved øget oplysning om klagemuligheder, eller ved at bistå utilfredse borgere med at formulere en skriftlig klage. Et af rådene mener, at det har bidraget til, at afgørelserne på området er blevet mere ”retfærdige”.

Yderligere informationer om tilrettelæggelse mv. af hjælp efter servicelovens § 71 findes i litteraturoversigten i kapitel 2.

Indkøb og madservice mv.

Efter servicelovens § 71 er kommunerne forpligtet til at tilbyde hjælp til ældre, der ikke selv er i stand til fx at købe ind og at tilberede mad.

Men kommunerne har frie hænder til at tilrettelægge hjælpen. Tilbud om madudbringning er således blot en af flere muligheder. Et ældreråd har eksempelvis foreslået, at der i stedet ydes hjælp til indkøb og madlavning.

Omkring halvdelen af ældrerådene inddrages som regel i tilrettelæggelsen af madordninger, mens en fjerdedel aldrig inddrages. Da det er et område, der har stor betydning for mange ældres hverdag, ville flere ældreråd formentlig kunne bidrage med viden og ideer på dette område. Flere råd oplyser således, at de har bidraget til forbedringer af madserviceordningerne, bl.a. ved at stille forslag om madreper-toiret og om leveringen af maden. I nogle kommuner leveres der varm mad til frokost eller middag hver dag, mens andre leverer nedkølet mad, fx en gang om ugen. Flere ældreråd har

argumenteret for daglig madudbringning pga. den sociale sidegevinst. Pristfastsættelsen for madserviceordninger kan variere fra kommune til kommune. Fx har kommunen mulighed for at medregne personaleudgifter, når prisen fastsættes, og det har efter nogle ældreråds opfattelse medført for høje priser. Andre råd har haft held til at ændre kommunens beslutning om at etablere centralkøkkener som erstatning for køkkenfunktionen i plejehjem og -centre, der bl.a. har den fordel, at beboerne via den nære kontakt har større indflydelse på den mad, der serveres og for at deltage i madlavningen. Flere ældreråd har beskæftiget sig med kommunens kostpolitik, mens andre direkte har samarbejdet med køkkenpersonalet i institutionerne, eller har fremsat ønske om at få sæde i kostudvalg, der bedømmer den leverede mads kvalitet.

Fra 2001 har kommuner m.fl. haft mulighed for at videregive og hente inspiration til organisering af måltidsservice i en database. Yderligere informationer findes i litteraturoversigten i idékatalogets kapitel 2.

Ældrerådernes rolle ved tilsynet med kommunens indsats for svækkede ældre

Tilsyn med og tilsynsrapporter om kommunens indsats for svækkede ældre

Fra den 1. januar 2002 er kommunerne pålagt at føre aktivt tilsyn med, at

de kommunale opgaver efter §§ 71 og 73 a i serviceloven løses i overensstemmelse med de afgørelser, kommunen har truffet efter disse bestemmelser, og i henhold til de vedtagne kvalitetsstandards.

Nogle ældreråd har fremsat ønske om, at ældrerådsrepræsentanter deltager i tilsynsbesøgene. Men da tilsynet er en kommunal myndighedsopgave, har ældrerådet ikke mulighed for at deltage.

Derimod er det pålagt kommunen efter hvert tilsynsbesøg at udarbejde en rapport til brug for opfølgningen, og desuden at sende denne rapport til høring i bruger- og pårørenderådet samt i det kommunale ældreråd, jf. servicelovens § 75 h, stk. 3.

Alle kommuner skal oprette bruger- og pårørenderåd i tilknytning til plejehjem mv. til at varetage beboernes interesser. I forbindelse med etableringen af disse nye råd, har nogle ældreråd udtrykt ønske om at få sæde heri.

Det fremgår imidlertid af bemærkningerne til lovforslaget, at ældrerådernes opgave er at fungere som uvildige samarbejdspartnere for kommunerne i overordnede og principielle ældrepolitiske spørgsmål og ikke at beskæftige sig med konkrete enkeltopgaver, som bl.a. behandles i beboer- og pårørenderåd.

Det besluttet lokalt, hvordan rådene skal sammensættes og fungere, bortset fra et krav om at hovedparten af deltagerne skal være brugere og pårørende. Et ældreråd har eksempelvis fået afslag på at deltage i et plejecen-

ters brugerbestyrelse, men samtidig er det besluttet, at rådet i stedet indkaldes *ad hoc*. Et andet ældreråd samarbejder med samtlige brugerbestyrelser og beboer- og pårørenderåd ved de lokale plejehjem og ældre- og plejecentre. Det kan i denne forbindelse fremhæves, at kommunalbestyrelsen efter servicelovens § 75 h, stk. 3, har pligt til at tilbyde bruger- og pårørenderåd eller det kommunale ældreråd en mundtlig præsentation og drøftelse af tilsynsrapporterne, hvis rådene anmoder om det.

Forebyggende indsats

Kommunalbestyrelsen skal tilbyde forebyggende hjemmebesøg til alle, der er fyldt 75 år, og som bor i kommunen. Kommunalbestyrelsen tilrettelægger besøgene efter behov, dog skal forebyggende hjemmebesøg tilbydes mindst 2 gange om året.

Lov om forebyggende hjemmebesøg til ældre m.v., § 1

Kun et fåtal af ældrerådene har interesseret sig for tilrettelæggelsen af de forebyggende hjemmebesøg, som kommunerne er forpligtet til at tilbyde alle borgere, der er fyldt 75 år. Der er tale om et tilbud, som den enkelte ældre kan tage imod eller afslå. Tanken med det opsøgende og forebyggende arbejde er at øge ældres livskvalitet og helbred, samt at styrke deres evne til at klare sig bedst muligt bl.a. ved individuelt at informere om kommunens hjælpeordninger og aktiviteter mv.

Halvdelen af ældrerådene inddrages aldrig i tilrettelæggelsen af forebyggende hjemmebesøg. Kun 50 råd oplyser, at de som regel inddrages. Måske som et fingerpeg om, at det kan skyldes manglende interesse fra ældrerådenes side, har kun 8 råd oplyst om initiativer på området, fx ved at bede om oplysninger om besøgenes indhold, bl.a. om hvilke temaer der tages op. Et par ældreråd har opfordret kommunerne til at øge indsatsen på det forebyggende område, bl.a. gennem en opnormering af de medarbejdere, der varetager besøgene. Og andre har foreslået, at ældrerådsrepræsentanter deltager i besøgene, bl.a. for at udrede eventuelle misforståelser mellem de ældre og kommunens medarbejdere.

Under alle omstændigheder giver disse besøg hos ældre både kommune og ældreråd en enestående mulighed for indblik i ældrebefolkningens vilkår, behov og ønsker og dermed et redskab til at udforme og tilrettelægge kommunens ældrepolitik. Imidlertid udnyttes mulighederne for systematisk indsamling af viden kun i begrænset omfang til iværksættelse af nye initiativer. En hovedstadskommune har eksempelvis indsamlet oplysninger, som viser sammenhæng mellem brug af sovemedicin og faldulykker. En viden som kommunen ef-

terfølgende har anvendt til forebyggende initiativer. Nogle kommuner inddrager skiftende emner, som temaer ved besøgene, men hovedparten anvender standardspørgsmål eller en interviewguide.¹⁶

Danmarks Statistik har senest i 2000 indhentet oplysninger om kommunernes forebyggende hjemmebesøg, der bl.a. viser, at 40 pct. af målgruppen har modtaget besøg i løbet af 2000. Yderligere oplysninger om undersøgelser om forebyggende hjemmebesøg findes i litteraturoversigten, der som før nævnt er medtaget i kapitel 2.

Andre forebyggende initiativer

Nogle ældreråd har foreslået nye forebyggende initiativer, fx at kommunens ældre informeres om betydningen af forebyggende undersøgelser hos speciallæger som øjenlæger og øre-næse-hals-læger. Et ældreråd har eksempelvis opnået, at personale fra et høreinstitut kommer til borgerne i lokalområdet, i stedet for omvendt, og et par ældreråd har opfordret kommunen til at udvide ældretandplejen.

¹⁶ I *Sociale Danmarkskort 2001. Kommunernes beslutninger om ældrepleje*, Den Sociale Ankestyrelse, oplyses, at 83 pct. anvender standardspørgsmål el.lign. Af Ankestyrelses undersøgelse Kommunernes administration af reglerne om forebyggende hjemmebesøg til ældre fra december 2002, fremgår det, at 32 pct. af kommunerne anvender den indsamlede viden til iværksættelse af nye initiativer.

5. Samarbejdsformer og -klima

Forskellige samarbejdsformer kan være med til at skabe et godt samarbejdsklima, og både ældreråd og kommuner har ideer til, hvordan man fremmer samarbejdsklimaet.

Kommunernes initiativer til samarbejde

Startvanskeligheder

Ud af 155 besvarelser udtrykte kun 6 ældreråd utvetydig utilfredshed med, hvad kommunen har gjort eller snarere ikke gjort for at etablere et godt samarbejde. Samtidig fremhævede 7 ældreråd, at samarbejdet har været præget af startvanskeligheder, fordi det har taget kommunen et stykke tid at få øjnene op for, at ældrerådet skal inddrages.

Kommunernes samarbejdsvilje over for ældrerådene

I hovedparten af besvarelser er der lagt vægt på konkrete initiativer fra kommunernes side til godt samarbejde. Bl.a. fremhæves i 29 besvarelser, at den enkelte kommune har stillet kontaktpersoner, fx relevante embedsmænd, og/eller sekretærhjælp,

der fx varetages af socialchefen, til rådighed. Endvidere understreges i 6 besvarelser, at borgmesteren gerne mødes med ældrerådet.

De mest positive tilkendegivelser om kommunernes indstilling til samarbejdet med ældrerådene, er de 40 besvarelser, hvor samarbejdskommunen bliver beskrevet som "imødekommende", "lydhør" især over for saglige argumenter, "åben over for spørgsmål", "samarbejdsvillig" og/eller "positivt indstillet" over for ældrerådene.

I 18 besvarelser lægges særlig vægt på, at kommunerne er gode til at informere og orientere, ved fx at tilsende dagsordner og referater fra møder i kommunerne og/eller ved at invitere ældrerådene med i arbejdsgrupper.

At de fysiske rammer også er vigtige for rådernes virksomhed fremhæves i 10 besvarelser, der peger på, at kommunerne enten har eller burde have stillet lokaler til rådighed for ældrerådene.

Endvidere understreges i 10 besvarelser, at kommunerne afholder uddannelses- og temadage, tilbyder kurser og arrangerer undervisning i forvaltningens opbygning for ældre-

rådets medlemmer. Og i én besvarelse får forvaltningen ros for at have varetaget planlægningen af valget til ældrerådet.

Ældrerådernes initiativer til samarbejde

Hvilke samarbejdsformer fungerer bedst?

Mange ældreråd har gjort sig overvejelser om, hvordan der etableres et godt samarbejde med politikere og forvaltning, ligesom ældrerådene efterhånden har samlet en del erfaringer om, hvilke samarbejdsformer der fungerer godt, og hvilke der fungerer mindre godt.

Blandt andet er det en generel erfaring, at "den gode dialog", "saglige argumenter" og "samarbejdsvilje" er vigtige redskaber for ældrerådene i deres rådgivende beføjelse.

*Med en positiv indstilling
kommer man længst*

Mange ældreråd peger på, at en positiv indstilling, "åbne døre" og gensidig tillid og forståelse er alfa omega for et godt samarbejde.

Samtidig har flere ældreråd erfaret, at det at skælde ud og kræve ind, hvis man vil i dialog med politikere og forvaltning, er en uhensigtsmæssig fremgangsmåde. Derimod får ældrerådene mere ud af, at være imødekommende fx ved at vise indstillingen:

"vi vil gerne hjælpe – og tror, at det ville være godt."

Nedenfor er flere eksempler på ældrerådernes syn på en sådan positivindstilling citeret.

Flere ældreråd prøver at finde den hårfine balance mellem positiv og negativ kritik og samarbejder ud fra devisen "samarbejde frem for konflikt". Det er klart en af ældrerådernes store udfordringer at "være kritiske men ikke kværlanter" eller sagt med andre ord "at give sin mening til kende på en god måde". Dertil kommer, at den gensidige tillid og forståelse kræver "forståelse for politikernes arbejdsvilkår". Hermed menes først og fremmest de økonomiske rammer, som kommunalpolitikere må forholde sig til.

Et godt eksempel på, hvordan en sådan forståelse kan vises, er ældrerådet, der over for kommunalbestyrelsen har givet udtryk for, at:

"vi ønsker ikke at smide med unødige resourcer, men vi ønsker værdige forhold for kommunens ældre borgere".

På den måde har ældrerådet åbnet for en saglig dialog om de økonomiske resourcer.

*Ældrerådet som en
kvalificeret modspiller*

Som en rød tråd gennem besvarelserne går ældrerådernes ønske om at være en kvalificeret modspiller til politikere og forvaltning. En del ældreråd lægger således vægt på at prøve på at være "saglige", "koncise", "seriøse", "objektive"

eller ”troværdige”, når de svarer på høringer eller fremlægger nye forslag.

Som et ældreråd udtrykker det, er det ”hårdt arbejde” at indgå i samarbejde med politikere og forvaltning, fordi det kræver, at rådsmedlemmerne er velforberejdede og holder sig ajour med love, regler, praksis mv. Samtidig stilles der krav til argumentationen og formidlingen i såvel den mundtlige som skriftlige kommunikation. Fx nævner et ældreråd, at:

”vi har været henvist til at stramme teksten lidt op, når vi har markeret os i ældrepolitiske spørgsmål”.

Det positive budskab i dette udsagn er vel, at en lille indsats kan gøre en stor forskel, fordi ældrerådet i højere grad bliver hørt, når rådet forsøger at leve op til en vis standard. Der henvises i øvrigt til afsnit 10 om ældrerådernes uddannelse og informationskilder.

Informationsudveksling er vigtig

En del ældreråd fremhæver, at de jævnligt sender informationsmateriale, bl.a. dagsorden og referat fra ældrerådsmøder, til kommunalbestyrelse og forvaltning, ligesom de inviterer politikere og embedsmænd med til temadage om aktuelle emner på ældreområdet.

Omvendt forventer ældrerådene naturligvis at blive orienteret af kommunen, og hvis kommunen fx glemmer at høre ældrerådet i ældrepolitiske spørgsmål, gør rådet opmærksom her-

på. Man er nødt til at være ”vågen”, pointerer et ældreråd, som må holde øje med, om kommunen sender alt relevant information til ældrerådet.

Imidlertid skal dette ikke overskygge, at ældrerådene i overvejende grad giver udtryk for en god og gensidig samarbejdsvilje.

Ældrerådene bruger høringsretten konstruktivt

For nogle ældreråd er det vigtigste, at der leves op til lovens krav om, at ældrerådet skal høres i alle spørgsmål, der vedrører ældre. Samtidig kan ældrerådene selv gøre en indsats for at blive hørt ved at følge op på sager fra møder med socialudvalget eller tage andre relevante sager op til afklaring og drøftelse, og ved at besvare skrivelser og fremlægge forslag over for politikere og embedsmænd. Nogle ældreråd nedsætter desuden arbejdsudvalg for at kunne besvare høringer bedre.

Kun meget få ældreråd giver udtryk for, at de har mødt modvilje mod samarbejde. Fx skriver et ældreråd, at:

”vi har forgæves prøvet at få kommunen i tale”.

Et andet råd har bedt om at blive respekteret og hørt i forbindelse med budgetlægning, mens et tredje med loven i hånden har opfordret kommunalbestyrelsen til at samarbejde.

Hvis samarbejdet fungerer dårligt er første skridt på vejen, som nævnt i ek-

semplerne, at ældrerådene gør opmærksom på, at de i henhold til loven skal høres om spørgsmål, der vedrører ældre, og at de gerne vil samarbejde med kommunen om at opfylde disse intentioner. Samtidig må ældrerådene være selvkritiske, mht. om de har gjort nok ud af at synliggøre deres tilstedeværelse, vist tilstrækkelig åbenhed og samarbejdsvilje, samt været kompetente modspillere i forhold til kommunen.

Endvidere kan det være udbytte- rigt for det enkelte ældreråd at lytte til andre råds erfaringer om, hvordan opgaver og samarbejde med det politiske og administrative system tilrettelægges.

Ældrerådene som talerør for de ældre borgere

Kun få ældreråd lægger vægt på, at de er talerør for de ældre borgere.

Ifølge retssikkerhedslovens § 30, stk. 1 skal ældrerådet formidle synspunkter mellem kommunalbestyrelsen og kommunens ældre. Eksempelvis fremhæver et ældreråd, at det i samarbejdet med socialudvalget har haft for øje

”at lytte og være indstillet på at gavne og glæde vore medborgere”.

Andre ældreråd giver anvisninger på, hvordan dette mål kan opfyldes.

Fx mødes et ældreråd jævnligt med brugerråd og pensionistforeninger, mens et andet ligefrem har organiseret et samråd, der fungerer som både sam-

lende organ og talerør for ældrerådet, kommunens ældreklubber, sociale og humanitære organisationer m.fl.

Ældrerådenes holdning til pressen

Nogle få besvarelser giver indtryk af, at pressen spiller en rolle i forholdet mellem ældreråd og det politiske og administrative system. Et ældreråd understreger fx, at det ikke går til pressen, selv om der opstår problemer i samarbejdet, ligesom et andet ældreråd skriver, at

”vi forsøger at løse problemer uden om medierne.”

Samtidig er der ældreråd, som ikke selv kontakter pressen, men som er åbne over for at besvare spørgsmål, når pressen henvender sig.

Som det fremgår af ældrerådenes holdning til pressen, forsøger de i mindre eller højere grad at beskytte politikere og embedsmænd mod journalisters kritiske pen. Imidlertid kan ældrerådet selv blive genstand for kritik. Fx skriver et ældreråd, at ”den lokale presse synes, at ældrerådet er tandløst”, underforstået at ældrerådet har valgt samarbejde frem for konfrontation. Set fra ældrerådets synsvinkel kan denne ”tandløse” samarbejdsholdning dog vise sig at være mest frugtbar, som beskrevet ovenfor.

Endvidere henvises til afsnittet om ældrerådenes informationsmateriale i det følgende afsnit 7.

6. Ældrerådenes sammensætning, interne samarbejde og tilrettelæggelse af arbejdsopgaver

Ældrerådet består af mindst 5 medlemmer. Medlemmerne vælges ved direkte valg, og for hvert medlem vælges en stedfortræder. Der kan ikke anvendes listeopstillinger eller indgås valgforbund i forbindelse med valg til ældreråd.

Retssikkerhedslovens § 31, stk. 1

Antal medlemmer i ældrerådene

Antallet af medlemmer svinger fra 5 til 15

Et ældreråd skal bestå af mindst 5 medlemmer, hvorimod der ikke er en øvre grænse for rådets størrelse. Det skal altid fremgå af ældrerådets vedtægter, hvor mange medlemmer, kommunen og ældrerådet i fællesskab har besluttet, at rådet skal bestå af.

Ældrerådenes besvarelser viser, at knap halvdelen af rådene består af 7 medlemmer, mens en fjerdedel består af 5 medlemmer. En anden fjerdedel består af 9 medlemmer, og kun et enkelt ældreråd består af hele 15 medlemmer. En nyere undersøgelse, som Sammenslutningen af Ældreråd har foretaget i 2002, viser, at 70 pct. af ældrerådene har mellem 5 og 7 medlemmer, mens 24 pct. har 8 medlemmer eller derover.

Sommetider er et ældreråd normeret til flere medlemmer, end det faktiske antal, fx fordi et medlem er faldet fra, uden at det har været muligt at få en stedfortræder til at træde ind.

For få eller for mange medlemmer

Hvor mange medlemmer, et ældreråd består af, kan afhænge af forskellige faktorer, bl.a. interessen for at stille op som kandidat til ældrerådet; behovet for arbejdsindsats i rådets daglige arbejde og muligheden for at

repræsentere en geografisk spredning i kommunen. Eksempelvis oplyser et ældreråd:

"Rådet er tilfreds med sammensætningen på 7 medlemmer, fordi det er meget svært at få flere til at deltage."

Omvendt mener et andet, at der er behov for flere medlemmer til at bære arbejdsbyrden:

"Vi anser 9 for OK, da vi ofte "mangler" arbejdskraft."

Samtidig er der ældreråd, som er fuldt tilfredse med kun at bestå af 5 medlemmer. Eksempelvis oplyser et ældreråd, at en sådan størrelse muliggør repræsentation i rådet af de 5 geografiske områder i kommunen, heriblandt tidligere sogne.

Nogle ældreråd i større kommuner består af relativt mange medlemmer. I større kommuner, hvor der er oprettet flere ældreråd, kan det dog være tilstrækkeligt, at hvert råd består af 5 medlemmer. Et ældreråd begrundet, at det består af 5 medlemmer, der som bekendt er lovens minimum, med: *"at vi mener, det dækker de forskellige ældreorganisationer i kommunen."*

Imidlertid er intentionen netop ikke, at ældrerådet skal repræsentere særlige interessegrupper, men derimod alle kommunens ældre borgere. For at skabe bred tillid og opbakning til ældrerådsarbejdet er det derfor nødvendigt, at rekrutteringen til rådene ikke ud-

springer af snævre organisations- og foreningsinteresser.

Betyder antallet af medlemmer noget for samarbejdet?

Nogle ældreråd mener, at der er en øvre grænse for, hvor mange medlemmer et råd kan bestå af, hvis det interne samarbejde skal fungere optimalt. Et ældreråd hævder således, at højst 7 medlemmer giver garanti for debat over bordet:

”Dette antal er hensigtsmæssigt for at give en varieret debat, uden at forsamlingen er for stor.”

Andre råd mener, at samarbejdet og dialogen godt kan bære et medlemsantal på 9 personer, men ikke flere. At der er tale om en balancegang fremgår af citatet:

”Der bør højst være 9 af hensyn til forhandlingerne over bordet. Til gengæld bør der mindst være 7 for at skaffe folk, der vil noget.”

Selv om kompetencen i forhold til kommunalbestyrelsen altid er hos det samlede ældreråd, er der intet til hinder for, at ældrerådet i forbindelse med udarbejdelse af høringssvar og andre opgaver fordeler opgaverne i underudvalg eller til enkelte medlemmer.

Det ældreråd, der består af hele 15 medlemmer, begrundes således ældrerådets størrelse med, at det på denne

måde er muligt at besætte en række arbejdsgrupper, som beskæftiger sig med forskellige emner.

Medlemmer af både ældreråd og klageråd

Flere ældreråd oplyser, at de er sammensat med henblik på, at der skal kunne vælges 3 medlemmer og 3 stedfortrædere fra ældrerådet til klagerådet, som servicelovens § 35, stk. 2, 1. pkt., foreskriver. Klagerådsmedlemmerne vælges blandt ældrerådets medlemmer og stedfortrædere.

Et ældreråd, der består af 5 medlemmer og 5 stedfortrædere, vil således kunne mønstre et tilstrækkeligt antal kandidater til klagerådet.

Som det fremgår af *Socialministeriets vejledning* (1998), se pkt. 113 i kapitel 5.10, skal den enkelte stedfortræder ikke knyttes personligt til et bestemt klagerådsmedlem.

Eksempler på tilrettelæggelse af arbejdet

Kommunalbestyrelsen fastlægger i samarbejde med ældrerådet vedtægter for ældrerådet. Ældrerådet fastlægger selv sin forretningsorden.

Retssikkerhedslovens § 33, stk. 1

En overvældende stor del, dvs. 109 af ældrerådene har videregivet gode erfaringer og eksempler på, hvordan arbejdet internt i ældrerådet kan tilrettelægges på bedst mulig måde. Mange

råd har samtidig medsendt vedtægter for ældrerådet og/eller for klagerådet, ligesom forretningsordener ofte er vedlagt besvarelsener. Der henvises til eksemplerne på et ældreråds vedtægter og forretningsorden, der er medtaget i idékatalogets kapitel 2.

Ældrerådernes konstituering og mødeafholdelse

Som tidligere nævnt indeholder ældrerådernes vedtægter, som besluttet i fællesskab mellem ældreråd og kommune, typisk syv punkter: formål, opgaver, sammensætning og valg, konstituering, økonomi mv., møder samt godkendelse og ændringer af vedtægter.

Ældrerådene skal være selvstyrende, dvs. at rådene konstituerer sig selv med formand, næstformand og sekretær. Rådene kan også konstituere sig med et forretningsudvalg, der udover at fungere som en slags daglig ledelse, har til opgave at udfærdige dagsordenen til hvert møde. Fordele ved en sådan arbejdsdeling kan fx være, at udfærdigelse af dagsordenen ikke kommer til at hvile på formanden alene. Ifølge retssikkerhedslovens § 33, stk. 1, 2. pkt. fastsætter ældrerådet selv sin forretningsorden, hvori retningslinierne for det daglige arbejde fastlægges.

Mange ældreråd foretrækker, at der lægges en fast mødeplan for et år ad gangen, og at 2-3 sommermåneder holdes frie til ferie. Som nogle ældre-råd fremhæver, er forudsætningen for

et godt mødeforløb, at mødet er veltilrettelagt, og at mødedeltagerne er velforberedte. Det er derfor en god ide at udarbejde og udsende dagsordener før møderne, og at vælge en ordstyrer ved møderne.

Dagsordener for ældrerådsmøder letter arbejdet

Ved at følge en dagsorden holder man sig under møderne lettere til sagen og kommer desuden hurtigere igennem alle relevante sager og emner. En god fremgangsmåde er, at medlemmerne ved afslutningen af hvert møde kommer med forslag til, hvilke emner og sager der skal drøftes på næste møde.

Dagsordener kan være forskelligt opbygget. Fx foretrækker nogle ældreråd, at en del af punkterne på dagsordenen er faste. Andre lægger vægt på, at hvert punkt skal være udførligt og fyldigt beskrevet, bl.a. med angivelse af sagen og med tilhørende bilag. Sommetider har ældrerådet ikke modtaget tilstrækkelige oplysninger fra kommunen, og i sådanne tilfælde kan alle relevante dokumenter naturligvis ikke vedlægges, men det bør som hovedregel tilstræbes. Atter andre råd lægger vægt på, at punkterne på dagsordenen skal være aktuelle og velbegrundede. En del ældreråd orienterer forvaltning, socialudvalg, kommunalbestyrelse m.fl. om rådsarbejdet ved at sende dagsordener og referater fra møderne. Et enkelt ældreråd peger på, at det er afgørende, at de ideer på dags-

ordenen, som rådet vedtager at følge op, gennemarbejdes, før de forelægges kommunalbestyrelsen m.fl.

Et ældreråd foreslår i øvrigt, at medlemmerne "mandsopdækker" kommunalpolitikere for at holde sig orienteret om, hvilke sager og emner politikerne er optaget af, og dermed i nogen grad hvad ældrerådet bør afspejle på sin egen dagsorden. Hvis ældrerådet fx gerne vil have indflydelse allerede i kommunens budgetfase, er det nødvendigt at orientere sig om, hvornår politikerne går i gang med dette arbejde.

Opgavefordeling, kompetencer og arbejdsgrupper

Relativt mange ældreråd fremhæver betydningen af, at alle ældrerådets medlemmer inddrages i arbejdet gennem en hensigtsmæssig uddelegering af opgaverne. Det er også afgørende, at medlemmerne forstår at bruge hinandens ressourcer og forskelligheder i den fælles opgaveløsning.

I nogle ældreråd er opgavefordelingen mere systematiseret end i andre, fx etableres faste udvalg, som får ansvaret for forskellige områder, eller der nedsættes udvalg efter behov, bl.a. til at besvare hørings spørgsmål.

I denne forbindelse er det som før nævnt vigtigt at fremhæve, at selv om et ældreråd deler sig i undergrupper, der beskæftiger sig med forskellige områder, er ældrerådets kompetence altid hos det samlede ældreråd.

Faste arbejdsgrupper og/eller ad hoc udvalg

Ældrerådenes faste udvalg svarer ofte til kommunalbestyrelsens udvalg, således at medlemmerne rustes til at deltage i arbejdet på forskellige områder. Et ældreråd har fx etableret en fast arbejdsgruppe, som løbende skal holde sig orienteret om kommunens ældreomsorg og -pleje gennem samarbejde med kommunens plejehjem og pårørendegrupper.

Udvalg eller arbejdsgrupper under det enkelte ældreråd kan fx være:

- ◆ en boliggruppe
- ◆ en trafikgruppe
- ◆ en måltidsgruppe
- ◆ en socialgruppe
- ◆ en sundhedsgruppe.

Et ældreråd har ved at organisere sig med 8 underudvalg, med ældrerådets medlemmer som formand for hver sit udvalg, givet andre ældre mulighed for at deltage i dette udvalgsarbejde.

Der er også eksempler på, at hvert medlem får ansvaret for et sagsområde, som de har en særlig forpligtigelse til at sætte sig ind i. Eksempelvis har hvert medlem i et ældreråd fået tildelt et ansvarsområde på følgende måde: "Plejehjemsområdet: 1 person. Demensområdet: 1 person. Forbindelse til Røde Kors, ældreorganisationer osv.: 1 person." Begrundelsen for denne opdeling er, at:

”alle personer i ældrerådet har hver sit speciale, der samtidig er deres ”kæphest”, og at det virker fint.”

Endvidere nedsætter mange ældreråd ad hoc udvalg. Fx har flere ældreråd haft succes med at nedsætte ad hoc-boligudvalg i forbindelse med modernisering af plejehjem eller opførelse af nye ældreboliger eller ældrecentre.

Selv om det kan være en god ide at nedsætte udvalg og arbejdsgrupper, er det ikke forudsætningen for en god fordeling af opgaverne. For at ældrerådet kan løse sine opgaver på bedst mulig måde er det – som flere ældreråd peger på – først og fremmest vigtigt, at alle medlemmerne er aktive, og at de er gode til at samarbejde.

Den gode dialog

Den gode samtale er et vigtigt element i ældrerådenes interne samarbejde.

En del ældreråd fremhæver således, at arbejdet må tage udgangspunkt i en dialog, som bygger på gensidig lydhørhed og tillid. Hermed ikke sagt, at dialogen ikke kan være udfordrende og rumme meningsudvekslinger. Endvidere peger flere ældreråd på, at alle medlemmer bør deltage i debatten. Eksempelvis er det afgørende, at alle giver deres besyv med i drøftelser om, hvad ældrerådet skal sætte fokus på både i det daglige arbejde og i høringsvar.

Dertil kommer, at den gode samtale ikke blot er afgrænset til ældrerå-

dets møder, for det er også vigtigt, at medlemmerne kommunikerer mellem møderne. Forudsætningen for at tale godt sammen kan – som flere ældreråd peger på – være, at medlemmerne lærer hinanden at kende, eventuelt gennem sociale arrangementer som fx at drikke morgenkaffe sammen før møderne, eller at spise frokost sammen et par gange om året.

Medlemmernes bindinger til politiske partier, organisationer mv. bør ikke præge dialogen. Eksempelvis beskriver et ældreråd den frugtbare dialog som:

”fordomsfrie drøftelser, hvor intet er afgjort på forhånd, og hvor ingen bindinger til politiske partier og organisationer mærkes i arbejdet”,

mens et andet ældreråd fremhæver, at dialogen bør holdes fri for ”partipolitisk stillingtagen”.

Som tidligere nævnt understreges ældrerådsmedlemmernes uafhængighed af politiske partier og organisationer i forbindelse med reglerne om valg til ældreråd. Ifølge § 31 i retssikkerhedsloven skal alle medlemmer således vælges ved direkte valg, bl.a. for at forhindre, at der på forhånd ”reserveres” pladser til repræsentanter for særlige interessegrupper, foreninger mv.

Afholdelse af ældrerådsmøder i ældrecentre mv.

I en del kommuner holder ældrerådet sine møder i ældrecentret, eller på skift,

hvis der er flere centre. Lokaler, som er tilknyttet plejeboliger, benyttes også til ældrerådets møder. På denne måde får beboere her mulighed for at komme i kontakt med ældrerådet. Som det udtrykkes i det følgende afsnit 8 om ældrerådernes kontakt til baglandet, prøver mange på forskellig vis at skabe kontakt til mindre synlige ældre.

Årsberetning

Kun et par ældreråd oplyser, at de hvert eller hvert andet år udarbejder en årsberetning, hvori der kort redegøres for rådets arbejdsområder, opgaver, ideer og forslag til kommunen. En fordel ved at udarbejde årsberetninger er, at ældrerådet på denne måde får gjort status over sit arbejde, og hvad der skal arbejde videre med. Udgivelse af en årsberetning kan også være med til at synliggøre ældrerådets indsats udadtil og eventuelt overbevise skeptikere om, at ældrerådets arbejde nytter noget.

Flere ældreråd i kommunen

Kommunalbestyrelsen afgør, om der er grundlag for at nedsætte flere ældreråd.

*Retssikkerhedslovens
§ 30, stk. 3*

*Flere ældreråd i både
større og mindre kommuner*

Ældrerådernes besvarelser viser, at der i flere kommuner, bl.a. på grund af kommunens størrelse, har været be-

hov for at etablere flere ældreråd. I landets største kommune er der 15 ældreråd, i en anden storbykommune er der 13 ældreråd og i en middelstor kommune er der 10 ældreråd. Endvidere har kommunalbestyrelsen i nogle mindre kommuner, måske på grund af kommunernes geografiske spredning, besluttet at etablere flere ældreråd, typisk fra 3 til 5 råd.

Samarbejde mellem ældreråd i kommuner med flere ældreråd

Et formelt samarbejdsorgan

I de fleste kommuner med flere ældreråd er der nedsat et samarbejdsorgan, som kaldes fx: fællesrådet, fællesudvalget, det centrale ældre- og handicapråd eller ældre- og handicapforum. I en af kommunerne med flere ældreråd afholdes i stedet jævnligt fællesmøder og kurser for samtlige ældreråd.

Det er vigtigt at fremhæve, at *høringer altid skal sendes til alle de direkte valgte ældreråd*, og at kommunalbestyrelsens høringsforpligtelse derfor ikke kan opfyldes ved høring af ældrerådernes samarbejdsorgan. Se pkt. 6 i kapitel 2.2 i *Socialministeriets vejledning (1998)*.

Møder mellem ældrerådene

I størstedelen af de kommuner, der har flere ældreråd, foregår samarbejdet hovedsagelig mellem ældrerådernes formænd, fordi det kan være vanskeligt for alle at komme til orde, hvis samar-

bejdsorganet består af for mange personer. I en kommune med flere ældreråd består samarbejdsorganet dog af 3 repræsentanter for hvert ældreråd.

Mødehyppigheden i samarbejdsorganerne varierer. Eksempelvis afholdes møde 1 gang om måneden, 8-9 gange om året, hver 2. måned og hvert kvartal. Hvor ofte, der er behov for at mødes, afhænger bl.a. af, hvilke opgaver ældrerådernes samarbejdsorgan varetager.

Ældrerådernes fælles samarbejde med kommunen

Ældrerådernes indbyrdes samarbejde indebærer ofte, at de i fællesskab mødes med kommunens repræsentanter. Eksempelvis er der i en kommune tradition for, at direktøren for ældre- og handicapadministrationen samt politikere fra ældre- og handicapudvalget deltager i møder i ældrerådernes samarbejdsorgan. Som et eksempel på et specielt tæt samarbejde kan det nævnes, at der i en kommune er daglig kontakt mellem formanden for ældrerådernes samarbejdsorgan og socialforvaltningen.

Der er ofte en fast opgavefordeling mellem ældrerådernes samarbejdsorgan og kommunens repræsentanter, fx har samarbejdsorganet i en kommune ansvaret for at udarbejde dagsordenen inden møder med forvaltning og/eller politikere. I en anden kommune er det eksempelvis sundhedsforvaltningens opgave at indkalde ældrerådernes samarbejdsorgan til fællesmøder.

Via samarbejdsorganet har ældrerådene også mulighed for at tilkendegive fælles holdninger til ældrepolitikken og for eventuelt i fællesskab at lægge pres på politikerne. Eksempelvis er ældrerådene i en kommune blevet enige om at afgive et fælles, enslydende hørings svar til kommunens budget. For at lægge yderligere pres på politikerne har rådene sendt hørings svaret til samtlige medlemmer af økonomiudvalget og af sundheds- og omsorgsudvalget samt til sundhedsforvaltningen.

Samarbejde mellem ældreråd inden for samme amt

I kommuner med flere ældreråd samarbejdes der på andre måder end via et samarbejdsorgan. Bl.a. kan ældrerådene fra forskellige kommuner inden for et amts grænser mødes og diskutere ældrepolitiske spørgsmål. Eksempelvis har ældrerådene i et amt taget samlet afstand fra 30 borgmestres udtalelse om, at praktisk bistand til rengøring og indkøb ikke bør ydes af kommunerne, men overlades til private. En mulighed er også, at der nedsættes et amtsældreråd, som fx et par gange om året samler ældrerådene fra alle amtets kommuner for at udveksle informationer og erfaringer.

7. Ældrerådernes iværksættelse af aktiviteter, økonomi mv.

Kontakten til kommunens ældre og synliggørelse af ældrerådet i lokalsamfundet kan fx sikres via lokalavis, -radio og -tv, hvor der kan informeres om ældrerådets aktiviteter, ideer, forslag m.v. Samarbejde med pensionistforeninger, fælles møder og fast kontortid, hvor kommunens ældre kan henvende sig til rådet, kan ligeledes medvirke til at synliggøre ældrerådet.

Socialministeriets vejledning (1998), kapitel 2.4, pkt. 17

Opgaver og aktiviteter

Ældrerådene har i deres besvarelser oplyst, at de står for mange forskelligartede initiativer, fx afholdelse af møder, foredrag, temadage, produktion af informationsmateriale og radioprogrammer samt andre kontaktskabende aktiviteter for og med ældre borgere. Tanken er både at informere om konkrete emner af interesse for ældre og at bidrage til ældres deltagelse i samfundslivet og -debatter. Også initiativer som iværksættelse af telefonkæder, netværksgrupper mv. står nogle ældreråd for.

Sidst i dette afsnit belyses ældrerådernes meget forskellige økonomiske forhold, som viser, at nogle ældreråd råder over ret store midler, mens andre har meget få midler til rådighed.

Møder, foredrag, temadage mv.

Hele 83 ældreråd arrangerer informationsmøder, borgermøder, debatmø-

der, paneldiskussioner, temadage, foredrag og offentlige høringer.

Formålet med borger- og debatmøder er naturligvis at komme i kontakt med kommunens ældre borgere og at skabe debat om emner, der vedrører ældre. Tilsvarende er de andre initiativer med til at underbygge ældrerådets rolle som bindeled mellem kommunens politikere og ældrebefolkningen og bidrager samtidig til at nuancere den politiske debat om ældres behov og ønsker.

I de følgende eksempler på arrangementer, som ældreråd har stået eller står for, kan råd der ønsker flere udadrettede initiativer finde inspiration til, hvordan offentlige møder, temadage mv. arrangeres, og ideer til hvilke temaer, der kan tages op.

Offentlige møder, foredrag mv.

Nogle ældreråd har blot opremset aktiviteter, som rådet står for, fx "in-

formationsmateriale, offentlige møder og pensionistfest”. Andre har beskrevet, hvor ofte offentlige møder afholdes, og hvilke temaer der tages op.

I nogle kommuner er der tradition for, at ældrerådet arrangerer offentlige møder hvert kvartal eller 3 gange om året, mens der i andre kommuner indtil videre kun har været holdt et enkelt offentlig møde.

I hovedstaden afholder et af ældrerådene endvidere en halvårlig ældrekonference med lands- og lokalpolitikere.

Eksempler på temaer, som ældrerådene har taget op, er fx madordninger, ældreboliger eller indsatsen på demensområdet. Et ældreråd har afholdt flere offentlige møder om boformer for ældre og har således holdt en løbende dialog i gang om dette emne. Ældres tænder og tandhygiejne er et andet emne, som et ældreråd har taget op ved at arrangere møde mellem tandlæger og ældre borgere i kommunen.

Ved offentlige møder har ældrerådene desuden indsamlet information om holdninger til den kommunale ældreomsorg, kommunens ældrepolitiske målsætninger, brugerindflydelse på lokalpolitiske beslutninger mv.

Nogle ældreråd arrangerer paneldiskussioner om aktuelle emner med eksperter, politikere m.fl. Af og til indledes sådanne arrangementer med et foredrag, for på denne måde at engage-

re tilhørerne og ruste dem til den efterfølgende debat.

Mange ældreråd bidrager således til engagement i samfundsforhold, socialt samvær og til kontakt med kommunens ældre borgere. Viljen til at arrangere møder og foredrag er til stede hos nogle ældreråd, som imidlertid har oplevet, at interessen for at deltage er begrænset. Det er ofte lettere at fange ældre, som allerede er engageret i samfundsforhold. Møder med en deltagertilslutning på 100 eller flere ældre er imidlertid ikke et særsyn.

Borgermøder og informationsmøder

En del offentlige møder afholdes først og fremmest for at skabe kontakt mellem ældreråd og borgerne i kommunen. Eksempelvis fremhæves såkaldte ”baglands-” eller ”borgermøder” arrangeret af ældrerådene.

Formålet med sådanne møder er bl.a. at informere om rådets arbejde, skabe kontakt til borgerne og debat om kommunens ældrepolitik.

En sidegevinst for de fremmødte er, at de får sat ansigter på ældrerådets medlemmer. Især før et valg kan det være en fordel, at borgerne får personligt kendskab til dem, der stiller op. Af en besvarelse fremgår således, at borgermøder også fungerer som orienteringsmøder for ældrerådets vælgere op til valg.

Titlen ”Spørg bare” rammer fint den ånd, som mange ældreråd søger at skabe ved borger- og informati-

onsmøder. Samtidig opnås en værdifuld viden, som et ældreråd skriver:

"Under rådets "Spørg bare"-møder fås en god kontakt til kommunens ældre samt en stor viden om, hvad der rører sig blandt de ældre".

Endvidere afholder et par ældreråd hvert år et orienteringsmøde om overgangen til folkepension, hvor der kan stilles spørgsmål om både faktuelle forhold for pensionister, fx om reglerne om forskellige former for tilskud til pensionen, om mere eksistentielle spørgsmål om livet som pensionist, og om mulighederne for lokalt at opfylde ønsker og behov.

Tema- og debatdage

Knap 20 ældreråd arrangerer en gang om året temadage, ofte kaldet "ældre-dage", hvor der er god tid til at belyse og debattere forskellige temaer. Temaarrangementer kan bestå af foredrag og paneldiskussioner om fx kommunens fremtidige ældrepolitik og om ældres forhold i fremtiden. En del ældreråd holder desuden løbende temamøder om aktuelle emner, fx om hospices, akutstuer, genoptræning, fleksibel hjemme-hjælp og opførelse af ældreboliger.

Ved temaarrangementer kan ældrerådet, pensionistforeninger, ældreorganisationer, kommunen m.fl. opstille informations- og arbejdsstande.

Endvidere har et råd afholdt hele temauger om bolig, sundhed mv. i en

seniorrådgivningsbutik, som drives i samarbejde med ældreorganisationerne i kommunen. Her kunne interesserede læse og hente informationsmateriale.

Besøgsvenner, telefonkæder, netværksgrupper mv.

Kommunalbestyrelsen kan eventuelt anvende ældrerådet som igangsætter og bindeled til de frivillige organisationer. Det er ikke meningen, at ældrerådet skal overtage opgaver som de frivillige organisationer hidtil har stået for.

Socialministeriets vejledning (1998), kapitel 2.3, pkt. 16

Samarbejde med de frivillige organisationer

Mange ældreråd koordinerer deres arbejde med det frivillige sociale arbejde på ældreområdet. Bl.a. samarbejder ældrerådene med lokale omsorgs- og ældreklubber, pensionistforeninger, ældreorganisationer, frivillige organisationer og med nabokommunernes ældreråd. Via kontakten til disse grupper kan rådene indsamle viden om ældres behov og ønsker, som de kan drage nytte af i det videre arbejde.

Som det fremgår af ovenstående citat fra *Socialministeriets vejledning* (1998), er intentionerne med initiativer, som ældrerådene selvstændigt iværksætter, ikke at overtage frivillige organisationernes opgaver, men at fungere som kontaktled mellem de frivillige og ældre borgere og at vide-

regive viden og inspiration til det frivillige sociale arbejde.

Siden servicelovens § 115 trådte i kraft den 1. juli 1998 har amter og kommuner været forpligtiget til at udarbejde en årlig redegørelse til Socialministeriet om den lokale udvikling på det frivillige sociale område samt om anvendelsen af § 115-midlerne. Informationer om disse redegørelser er samlet i en rapport, der er omtalt i litteraturoversigten i kapitel 2.

Besøgstjeneste, netværksgrupper og telefonkæde

En del ældreråd følger bl.a. Røde Kors's og ældreorganisationernes tilrettelæggelse af besøgstjenesteordninger, hvor frivillige besøger ældre, der fx har svært ved at færdes uden for hjemmet på egen hånd, eller som har få sociale kontakter.

Da det sociale frivillige arbejde ikke er udbygget alle steder, har nogle ældreråd været med til at sætte bl.a. telefonkæder eller såkaldte "telefonstjerner" i gang. Det er tilstrækkeligt, at ældrerådet sætter et sådant initiativ i gang. Den daglige kontakt kan varetages af deltagerne i telefonkæden ved, at de selv ringer til hinanden.

Et andet initiativ, som ligeledes kun kræver igangsætning, er netværksgrupper. Et par ældreråd har således været med til at etablere net-

værksgrupper ved at føre personer med fælles interesser sammen.

Fx kan en netværksgruppe bestå af ældre, som mødes til vinsmagning, kortspil, golf eller vandreture. Endvidere samarbejder ældrerådene nogle steder med de frivillige, som organiserer "Ældre hjælper Ældre"-projekter,¹⁷ der går ud på, at ældre med lyst og kræfter hjælper andre ældre med praktiske opgaver.

Eksempelvis tilbyder frivillige ældre at tage ud med håndværksskassen eller med plæneklipperen til ældre, der har behov for hjælp til små håndværksopgaver mv.

Fester, udflugter, skovture mv.

Et par ældreråd sørger for, at traditioner holdes i hævd på forskellig vis. Ved en årlig Sankt Hans fest bydes sommeren velkommen, mens et andet ældreråd inviterer til nytårsfest, og andre igen til høstfest med fællesspisning. Et par ældreråd står i fællesskab for en 5 dages ferielejre med udflugter. Kun ialt 10 ældreråd fremhæver, at de står for sådanne initiativer.

Som tidligere nævnt er ældrerådernes opgave i højere grad at formidle kontakt mellem de frivillige og ældre borgere samt at inspirere til iværksættelse af kontaktskabende sociale og kulturelle aktiviteter.

¹⁷ Rapport om projektet "Ældre hjælper Ældre" (1999) kan købes ved henvendelse til Ældremobiliseringen.

Vidner til bryllupper

I kategorien "særlige initiativer" har et ældreråd nær grænsen til Tyskland påtaget sig at optræde som vidner i forbindelse med vielser af udenlandske par. En speciel opgave, som rådet modtager 20.000 kr. årligt for at varetage.

Fast træffetid

Bemærkelsesværdigt få, dvs. kun 10 ældreråd, har fast træffetid, hvor ældre og pårørende kan henvende sig personligt eller telefonisk med spørgsmål.

Flere ældreråd oplyser, at de har forsøgt sig med en fast træffetid i en periode, men at der var for få henvendelser til, at det gav mening. Andre ældreråd har ikke et fast tilholdssted, hvor de vil kunne træffes.

I stedet for oplyser mange ældreråd om medlemmernes navne, adresser og telefonnumre i informationsmateriale om ældrerådet eller i en fast rubrik i lokalavisen.

Hvis ældrerådet ønsker at indføre en fast træffetid, kan lokaleproblemet eventuelt løses ved at låne et lokale i seniorbutikken, i beboerhuset, i fællesarealer i plejehjem eller i ældre- og plejeboliger.

Informationsmateriale mv.

I knap 65 af de kommuner, hvor ældrerådene har bidraget med oplysninger, står rådene for produktion og udsendelse af informationsmateriale om

bl.a. ældreråd og klageråd, aktiviteter for ældre og om den kommunale service. Samtidig producerer nogle ældreråd nyhedsbreve og artikler til den lokale ugeavis eller til dagspressen.

Informationsmateriale om ældreråd og klageråd

I mange kommuner udgives informationsmateriale om både ældreråd og klageråd, ofte i hver sin pjece eller folder. Informationsmaterialet indeholder hyppigt oplysninger om, hvem der er rådets formand, næstformand, sekretær osv., og hvor kommunens ældre kan henvende sig med spørgsmål og forslag.

Informationsmateriale om ældreråd og klageråd giver indblik i rådernes arbejde, fx i drøftelser ved ældrerådets møder, i temaer som ældrerådet arbejder med, i ældrerådets samarbejde med bl.a. frivillige og ældreorganisationer, samt i resultater som ældrerådet har opnået gennem samarbejde med kommunen.

Nogle ældrerådsmedlemmer deltager desuden som oplægsholdere i senior- og ældreklubber for at fortælle om arbejdet i ældrerådet og i klagerådet.

Ældrerådernes indlæg i lokalaviser, -radio og -tv

Nogle få ældreråd har en aftale med den lokale avis om, at referater fra ældrerådsmøder altid gengives her, ligesom et par ældreråd har en fast ru-

brik i lokalavisen kaldet fx "Nyt fra ældrerådet" med oplysninger om rådets arbejde. Ældrerådene kan ligeledes udsende nyhedsbreve via lokalpressen. Endvidere benytter nogle få råd de regionale radio- og tv-kanaler som informationskanal. Fx har et ældreråd en gang om måneden 1 times udsendelse med vekslende temaer i lokalradioen.

Samarbejde om udgivelse af informationsmateriale

Nogle ældreråd lægger vægt på, at informationsmateriale produceres og udgives i samarbejde med kommunen. Kommune og ældreråd kan fx redigere en avis i fællesskab. Således er en kommunes ældre konsulent ansvarshavende redaktør, mens kommunen afholder udgifterne til en avis, som både kommunen, pensionistforeninger, ældrerådet m.fl. kan bidrage med artikler og annoncer til.

Andre steder medtager ældrerådene informationer fra kommunen i det materiale, rådene producerer. Fx indeholder bladet "Nyt fra ældrerådet" også indlæg fra forvaltning og politikere. Nogle ældreråd deltager i produktionen af informationsmateriale om aktiviteter for ældre. Eksempelvis producerer ældreråd og kommune et sted i fællesskab en avis, hvor indlæg fra foreninger med aktiviteter for ældre prioriteres højt. Andre steder samarbejder ældrerådet med lokale pensionistforeninger, frivillige og ældreorga-

nisationer om at udgive informationsmateriale om aktiviteter.

Informationsmaterialet kan også blive til i samarbejde mellem ældreråd og hjemmepleje. Fx er informationsbladet "Broen", der udgives hvert kvartal, resultat af et samarbejde mellem et ældreråd og hjemmeplejen, ligesom et andet råd producerer et blad til ældre i samarbejde med det lokale ældrecenter.

Kun et enkelt sted udgiver ældrerådet, med kommunens vejledning, informationer om nye love, takster mv. i et blad til alle borgere over 60 år og førtidspensionister. Endelig har et ældreråd fået gennemført, at der udarbejdes og sendes informationsmateriale til ældre, når en nærtstående person dør.

Ideer til titler, udbredelse mv.

Inspiration til titler til informationsmateriale findes ligeledes i ældrerådernes besvarelser, fx "Pensionistavis", "Ældreposten", "De Lyse Sider" og "Ældrekanalen".

Hvor ofte materialet udsendes varierer fra sted til sted. Nogle steder udgives pjecer, blade, aviser mv. hvert halve år, andre steder 3 gange om året eller hvert kvartal, og kun få steder hver måned. I nogle kommuner kan ældre m.fl. i stedet selv hente informationsmateriale på rådhuset, biblioteket, apoteket, i seniorrådgivningsbutikken, Sund By Butikker eller i beboerhus mv.

For ældrerådene kan det være noget af en bedrift at producere informationsmateriale, og der ligger en slet

skjult stolthed bag, når nogle fremhæver, hvor mange sider avisen eller bladet er på. Fx udgiver et ældreråd et kontaktblad på 36 sider og et andet udgiver et gratis kvartalsblad på 24 sider.

Ældrerådene bruger ofte de midler, som er stillet til deres rådighed, til at producere og udgive informationsmateriale for. Andre muligheder kan være, at pensionistforeninger eller ældreorganisationer bidrager med midler, mens kommunen nogle steder dækker udgifterne.

Ældrerådenes økonomiske midler

Udgifterne til ældrerådets virksomhed afholdes af kommunalbestyrelsen, der også stiller lokaler og – hvis rådet ønsker det – sekretariatsbistand til rådighed. Det er kommunalbestyrelsen, der afhængig af de lokale forhold, beslutter, hvilke udgifter ældrerådet får dækket.

Socialministeriets vejledning (1998), kapitel 2.5, pkt. 19

Flertallet modtager økonomiske midler

Næsten alle ældrerådene modtager økonomiske midler fra kommunen. De fleste modtager et årligt beløb, som de selv råder over, mens et fåtal får udgifter dækket, når de beder om det. Besvarelserne viser, at der er store forskelle mht., hvor mange penge rådene modtager til bl.a. at betale husleje, afholde offentlige møder, sende medlemmer på kurser og abonnere på relevant informationsmateriale.

Hvor mange penge har ældrerådene at gøre godt med?

Besvarelserne viser, at kun 9 ældreråd har et mindre årligt rådighedsbeløb end 10.000 kr., heraf har 4 et rådighedsbeløb på 5.000 kr. eller derunder. I den anden ende af skalaen har 8 ældreråd et relativt stort rådighedsbeløb på 100.000 kr. og derover. Et enkelt ældreråd skiller sig markant ud med et rådighedsbeløb på 240.000 kr. om året.

Omkring en tredjedel af ældrerådene har et rådighedsbeløb på mellem 10.000 til 20.000 kr. om året. Omkring en femtedel får et årligt beløb, der ligger over 20.000 men under 40.000 kr., mens omkring en tiendedel får stillet fra 40.000 til godt og vel 60.000 kr. til rådighed om året.

En del ældreråd har ikke opgivet rådighedsbeløbets størrelse, andre har oplyst, at de får et bestemt beløb pr. indbygger over 60 år i kommunen. Besvarelserne giver indtryk af, at beløbets størrelse er til forhandling. Nogle ældreråd er således bedre end andre til at argumentere for, at kommunen skal finansiere udgifter, fx ved at udarbejde budgetoverslag over forventede udgifter. Der eksisterer som bekendt både velstillede og mindre velstillede kommuner i Danmark, og kommunens velvilje afhænger derfor også i høj grad af, hvad der er råd til.

Et årligt rådighedsbeløb på under 10.000 kr. giver imidlertid ældrerådet meget få handlemuligheder, fx for at sende medlemmerne på kurser, at

abonnere på relevante tidsskrifter mv. og for selv at producere og udgive informationsmateriale.

Ældrerådernes rådighedsbeløb og kommunernes indbyggertal

En sammenligning af kommunens indbyggertal og ældrerådets rådighedsbeløb viser ikke en generel sammenhæng mellem indbyggertal og rådighedsbeløbs størrelse. Fx har ældrerådet i en kommune med 6.000 indbyggere et årligt rådighedsbeløb på hele 195.000 kr. Til sammenligning har ældrerådene i to kommuner med 8.000 og 8.500 indbyggere kun et årligt rådighedsbeløb på henholdsvis 1.800 og 2.500 kr. Samtidig modtager ældrerådet i en kommune med forholdsvis få indbyggere, dvs. 3.100 indbyggere, kun 1.500 kr. Disse lave beløb er imidlertid sjældne, da der som nævnt kun er 4 ældreråd, som modtager 5.000 kr. eller herunder. For at illustrere, hvor forskellige økonomiske vilkår ældrerådene har, kan man også sammenligne vilkårene i tre kommuner med et indbyggertal fra 11.000 til 19.000 indbyggere. I kommunen med 11.000 indbyggere har ældrerådet et årligt rådighedsbeløb på hele 100.000 kr., i den anden kommune med 15.424 indbyggere modtager rådet 15.800 kr. om året og i kommunen med 19.000 indbyggere modtager ældrerådet det mindste beløb, som er på 10.000 kr.

Et andet eksempel er ældrerådene i to kommuner med cirka 60.000 indbyggere, der har så forskellige be-

løb som 150.000 kr. og 31.000 kr. til rådighed. Tilsvarende svinger ældre-rådernes årlige rådighedsbeløb fra 10.000 kr. over 25.000 kr. til hele 104.000 kr. i tre kommuner med cirka 50.000 indbyggere.

I kommuner med flere ældreråd modtager alle ældreråd som regel hver sit beløb. En kommune giver således hvert ældreråd 10.200 kr., men der findes også eksempler på kommuner, der giver forskellige beløb til ældrerådene.

Den store forskel i rådighedsbeløb kan have sammenhæng med ældrerådernes forskellige arbejdsopgaver. Uanset om nogle af midlerne er øremærket, kan det være hensigtsmæssigt, at kommunen og ældrerådet aftaler et rådighedsbeløb, der sikrer rådet mulighed for at kvalificere sig til det daglige arbejde og til at informere om rådets arbejde.

Hvad bruger ældrerådene pengene til?

Mange ældreråd har samtidig uddybet, hvad de bruger rådighedsbeløbet til. Bl.a. dækker det udgifter til administration, porto, telefon, kopiering og sekretariatsbistand. Pengene går desuden til husleje, rengøring og forplejning ved møder. Hvis ældrerådene afholder offentlige møder, temadage, foredrag el.lign., koster det også penge.

Hovedparten af ældrerådene abonnerer på tidsskrifter og betaler kontingent for medlemskab af organisationer m.fl. samt for rejse- og kursusudgifter i forbindelse med medlemmernes uddan-

nelse, fx ved det årlige ældrerådstræf på Askov Højskole. Et ældreråd har eksempelvis afsat 2.500 kr. til uddannelse af hvert nyvalgt medlem.

En stor post på mange ældreråds budget er udgifter til produktion og udgivelse af informationsmateriale, annoncering og indkøb af IT-udstyr, der fx både kan benyttes til produktion af informationsmateriale og udarbejdelse af dagsordener og referater fra rådets møder. I nogle kommuner indgår et bidrag til klagerådet i ældrerådets rådighedsbeløb.

8. Ældrerådernes kontakt til baglandet

Da ældrerådet i videst muligt omfang skal varetage alle ældres interesser og synspunkter og tale på de ældres vegne, er det af stor betydning, at rådet etablerer og opretholder en tæt kontakt til de ældre i kommunen, herunder beboerråd m.v.

*Socialministeriets vejledning (1998),
kapitel 2.4, pkt. 17*

Forskellige kontaktformer

*Viden om ældres vilkår,
kommunens servicetilbud mv.*

Ældrerådene samler på forskellige måder viden og erfaringer, fx om ældre borgeres vilkår og problemer, om hvordan hjemmepleje og plejehjem fungerer og om ældres behov og ønsker. Bl.a. afholder de borgermøder, samarbejder med ældreorganisationer, pensionistforeninger m.fl., deltager i aktiviteter for ældre, besøger beboere i plejehjem og ældreboliger, samt følger med i debatten i pressen. Ældrerådene kontaktes også af ældre selv og deres pårørende.

Den personlige kontakt

En del ældreråd har i besvarelserne oplyst, at de får information om, hvad kommunens ældre synes er vigtigt i det ældrepolitiske arbejde, via personlig kontakt. Eksempelvis bliver et ældreråd:

"ofte ringet op af folk, der vil have et råd, og af folk der opfordrer rådet til at tage en sag op".

I situationer, hvor ældre eller pårørende fremsætter kritik, foretrækker mange telefonen, måske fordi denne form giver mulighed for anonymitet.

Hvis ældrerådet vælger at tage en sag op, skal dette ske på et generelt plan og ikke som enkeltsag. Flere ældreråd peger på, at mange ældre ikke selv gør opmærksom på problemer eller tager initiativ til egentlige klager. Selvfølgelig kan ældrerådene ikke reagere på sladder. Men samtaler med de berørte familie, venner og naboer kan bidrage til at klargøre generelle problemer, og dermed hvilke spørgsmål ældrerådet bør tage op over for kommunen.

Kontakt med de mindre synlige ældre

Mangelfuld kontakt til "svækkede" ældre

Det er indtrykket, at ældrerådene oftest har kontakt til de velfungerende

ældre, hvorimod det ofte kniber med kontakten til ældre med færre ressourcer, som sjældent henvender sig eller gør opmærksom på sig selv.

Ud af de 155 besvarelser, ÆldreForum har modtaget, oplyste mange ældreråd, at de opfattede kontakten som mangelfuld eller utilstrækkelig, mens kun 5 råd meldte fuldstændig pas over for opgaven, idet de helt manglede ideer til, hvordan kontakten kan udbygges. Knap 30 ældreråd gav derimod udtryk for, at kontakten er god eller tilstrækkelig.

Uanset om ældrerådene finder, at kontakten er god, mener de fleste dog, at kontakten kan forbedres. En af grundene til at forbedre kontakten til mindre velfungerende ældre er at belyse deres behov og ønsker. Da gruppebetegnelsen dækker over mange forskellige ældre, kan behov og ønsker også variere, fx fra et ønske om en arm at støtte sig til, hvis man er dårligt gående, til behov for pleje og omsorg, hvis man er syg.

Problemet med at opnå kontakt med ældre, der har behov for en eller flere former for støtte, er derfor et spørgsmål, som ofte drøftes i rådernes interne diskussioner, ligesom muligheder for at udbygge kontakten jævnligt drøftes. Men reelt sker der ofte ikke så meget.

Hvordan kan kontakten udbygges?

Opsøgende arbejde via hjemmeplejen mv.

Enkelte ældreråd har taget denne opgave op, og deres måde at gribe tinge-

ne an på kan måske inspirere andre til at tage fat på opgaven.

Eksempelvis har nogle ældreråd etableret et fast samarbejde med hjemmeplejen, der ofte sidder inde med værdifuld viden om de mindre velfungerende ældre. Nogle deltager i såkaldte ”opsøgende teams” i forbindelse med madudbringningsordninger, og andre deltager i forebyggende hjemmebesøg sammen med kommunens repræsentant, eller er i jævnlig kontakt med medarbejdere, som varetager disse besøg. Da besøgene imidlertid er et tilbud, som hjemmeboende ældre selv vælger, om de vil modtage, opfanger kommunen selvfølgelig ikke alle, der kunne have behov for ekstra opmærksomhed eller støtte.

En anden fremgangsmåde er, at ældrerådet samarbejder med plejehjemmenes og -centrenes beboer- og pårørenderåd eller brugerudvalg, fx mødes et ældreråd en gang om måneden med brugerrådet ved et plejecenter for at udveksle erfaringer. Der er også mulighed for at holde sig orienteret gennem klager til klageråd eller til kommunen.

I nogle få kommuner er en ældre-rådsrepræsentant med som bisidder, når en ældre borger visiteres til personlig og praktisk hjælp eller til en ældre- eller plejebolig.

Enkelte ældreråd mener, der kunne gøres mere på området og har opfordret personale i hjemmeplejen og i plejehjemmene til et udbygget samarbejde. Eksempelvis har et råd bedt

hjemmeplejen om at rette henvendelse til de frivillige organisationer – eventuelt ved at lade ældrerådet formidle kontakten – i situationer, hvor det er tydeligt, at en ældre borger er ensom og fx kunne få glæde af en besøgsven.

*Samarbejde med de
frivillige organisationer m.fl.*

Omkring 20 ældreråd fremhæver, at de har overladt til bl.a. Røde Kors og ældreorganisationerne at varetage kontakten til kommunens mindre ressourcestærke ældre. Dog har mange råd løbende kontakt med de frivillige, som det fremgår af følgende eksempel:

”Jævnlig kontakt med alle handicaporganisationerne og med de personer, der varetager Ældre Sagens telefonstjerne og Dansk Røde Kors’ besøgstjeneste.”

Et par ældreråd peger på, at det at være medlem af ældrerådet er et ulønnet arbejde, der ofte kræver mange arbejdstimer, og at det derfor er vigtigt, at ældrerådet ikke påtager sig andre opgaver end dem, der fremgår af retssikkerhedslovens §§ 30-33, og dem der er besluttet i rådets vedtægter. Blandt andet er det ikke en oplagt opgave for ældrerådene at deltage aktivt i det frivillige arbejde, da hensigten med rådene er, at de skal operere på et mere overordnet plan.

Flere ældreråd ønsker i fremtiden at udbygge samarbejdet med de lokale frivillige og med ældreorganisationer,

pensionistforeninger m.fl., for at udnytte de kontakter og informationer, som disse sidder inde med. De frivillige organisationer beskæftiger sig netop med en bred vifte af opgaver, hvor de kommer tæt på ældre og dermed får et godt indblik i, hvordan ældre lever og ønsker at leve.

Da medlemmer af ældrerådene ofte er ildsjæle og derfor også deltager i fx frivilligt arbejde, har en del ældreråd allerede en viden, som også kan udnyttes i ældrerådernes mere overordnede arbejde. Eksempelvis fremhæver et ældreråd det sociale samvær i kommunens aktivitetscenter:

”De fleste i ældrerådet kommer ofte i Aktiv-Huset, hvor der er et betydeligt antal aktivitetstilbud for ældre. Gennem dette samvær med andre ældre får rådets medlemmer en del viden om, hvad kommunens ældre synes er vigtigt i det ældrepolitiske arbejde.”

*Deltagelse i aktiviteter
for ”svækkede” ældre*

Blandt ældrerådernes egne initiativer over for mindre ressourcestærke ældre er besøg hos beboere i plejehjem mv. en hyppig aktivitet. Et par ældreråd deltager i såkaldte venne- eller støttekredse, som er tilknyttet plejehjem, plejeboliger mv.

Nogle ælderådsmedlemmer deltager også i lokale aktiviteter for ældre, fx som støttepersoner ved udflugter, hyggemiddage og meget andet.

Idrætsforeninger, menighedsråd og sognemøder er andre steder, hvor æl-
drerådsmedlemmer kan møde ældre
og udveksle synspunkter.

Det er, som eksemplerne viser, op til
det enkelte æl-
dreråd at finde balancen
mellem at være ”fødselshjælper” for
initiativer, der viser sig behov for, og at
deltage i aktiviteter for at skabe dialog
og få inspiration til nye initiativer.

Andre muligheder for kontakt til baglandet

*Æl-
drerådene skal synliggøre sig selv*

Et æl-
dreråd har reflekteret over, hvor-
dan kontakten til hele baglandet kan
blive endnu bedre:

*”Kontakten til de ældre er sådan set god
nok, men der mangler nogle resultater
fra æl-
drerådenes side, for at deres indsats
kan blive accepteret. Lige-
gyldigheden fra
politikernes side og forvaltningens træg-
hed har hidtil været til hinder for en æn-
dring.”*

Eksemplet viser, at samarbejdet mellem
æl-
dreråd og kommune nogle steder
kunne fungere bedre, samtidig med at
æl-
drerådet selv kan gøre en indsats for
at skabe større respekt for dets arbejde.

En del æl-
dreråd har erkendt, at
hvis de skal tages alvorligt som talerør
for de ældre borgere og som formidler
af kontakt mellem borgerne og kom-
munalpolitikerne, må deres arbejde
synliggøres. Nogle æl-
dreråd har udar-

bejdet en samlet strategi for større
synlighed, mens andre vil intensivere
informationen om rådets arbejde.

Flere æl-
dreråd fremhæver betyd-
ningen af, at rådet kan argumentere
sagligt, uanset om det er ældres util-
fredshed, ønsker eller behov, der
fremlægges i debatten med politikere
og embedsmænd. Et enkelt æl-
dreråd har fremhævet, at kommunens ældre
bør have deres eget tilholdssted, et
såkaldt seniorhus, hvor æl-
drerådet og
så kunne benytte husets faciliteter til
at udarbejde informationsmateriale.

For at udbygge kontakten med de
ældre borgere foreslår nogle æl-
dreråd desuden, at borger- og informations-
møderne udbygges. Samtidig peger et
æl-
dreråd på, at der er behov for at ska-
be kontakt til ældre med anden etnisk
baggrund. Flere økonomiske midler
ville i nogle sammenhænge lettere æl-
drerådenes udbygning af kontakten.

Medierne og brugerundersøgelser

Læserbreve i lokalpressen kan være
informationskilde for æl-
drerådet,
ligesom artikler i dagspressen og ind-
slag i radio og tv kan give et indblik i
ældres vilkår og holdninger til æl-
dre-
politiske spørgsmål.

Brugerundersøgelser er en anden
måde at indhente viden om, hvad
ældre borgere mener om kommunens
politik, fx om deres forventninger,
behov eller utilfredshed med kommu-
nens eksisterende eller planlagte til-
bud på æl-
dreboligområdet.

Nogle få ældreråd deltager selv aktivt i såkaldte brugerundersøgelser som interviewere, og kommer på den måde i nær kontakt med ældre.

Andre nøjes med, eventuelt i dialog med kommunen, at tage udgangspunkt i indsamlet viden fra fx kvalitets-, trivsels- og madundersøgelser, som er udarbejdet til brug for målsætninger og udformning af tilbud på ældreområdet.

Et ømt punkt – ingen kontakt

Under 10 ældreråd oplyser, at de enten savner eller slet ingen kontakt har med baglandet, herunder kontakt med mindre ressourcestærke ældre. Det, at disse ældre ofte ikke selv tager kontakt til ældreråd m.fl., opleves af nogle ældreråd som en barriere. De her nævnte eksempler på initiativer, som fx samarbejde med hjemmeplejen eller med de frivillige organisationer, kan måske tjene som inspiration.

Nogle ældreråd mener, at privatlivets fred krænkes, hvis rådet uopfordret opsøger resourcesvage ældre. Men selv om det kan være en meget svær balancegang at vurdere, hvornår et ønske om at hjælpe kan opfattes som indblanding eller formynderi, bør det ikke helt afholde ældrerådet fra at forsøge at skabe kontakt til disse grupper af ældre, især ikke hvis formidleren har opnået den ældres informerede samtykke til fx et prøvebesøg.

9. Valg til ældreråd

Kommunalbestyrelsen sørger for, at der afholdes valg til ældrerådet mindst hvert fjerde år, og fastsætter i samarbejde med ældrerådet regler for, hvordan valget skal afholdes.

Retssikkerhedslovens § 31, stk. 2

Hvordan og hvor ofte afholdes der ældrerådsvalg?

Kommunalbestyrelsen og ældrerådet beslutter i fællesskab, hvordan og hvor ofte der skal afholdes ældrerådsvalg, og reglerne om valg skal fremgå af rådets vedtægter.

Der skal mindst holdes valg hver 4. år, men kommunalbestyrelsen og ældrerådet kan i fællesskab beslutte, at valget skal holdes oftere. Nogle steder afholdes valg hvert 4. år, eventuelt samtidig med kommunalvalget. Andre steder afholdes valg en gang årligt, hvert 2. eller hvert 3. år.

Valgprocedurer

”Det kan eksempelvis besluttes, at valg-handlingen skal foregå ved et møde, hvor-til de ældre indkaldes via lokalpressen, at der skal udsendes stemmesedler/valgkort til de stemmeberettigede ældre, at valget skal afholdes over én eller flere dage, at afstemningen skal foregå pr. brev, og/eller at der skal stilles krav om stillere i forbindelse med opstilling til valget”

*Socialministeriets vejledning (1998)
kapitel 2.2, pkt. 13*

Valget kan afholdes på forskellige måder, ved brevafstemning, personligt fremmøde eller ved borgermøde, og kommunalbestyrelsen og ældrerådet kan beslutte at anvende en eller flere af disse metoder samtidig. End-

videre kan det bestemmes lokalt, om der skal kræves et antal stillere for at opstille til valget. Når antallet af stillere bestemmes, bør det overvejes, at et meget højt antal, fx 25 stillere, i nogle kommuner kan spænde ben for tilslutningen til at kandidere til ældrerådet. Det skal fremgå af ældrerådets vedtægter, hvis der kræves stillere ved opstilling til ældrerådsvalg.

Der eksisterede allerede en del frivilligt oprettede ældreråd, inden kommunerne blev pålagt at oprette ældreråd. Knap en tiendedel af ældrerådene, der har indsendt et svar, har oplyst, at der var valg til frivillige ældreråd i henholdsvis 1993, 1994 og 1995.

De frivillige ældreråd, som var etableret før den 1. januar 1996, kunne bevares i en overgangsperiode, således at der senest den 1. januar 1999 var oprettet ældreråd efter de nye regler. I kommuner, hvor der ikke tidligere havde eksisteret ældreråd, skulle der senest den 1. januar 1997 være oprettet ældreråd.

I alt 25 ældreråd afholdt allerede valg efter de nye regler i 1996. I de følgende år afholdt 46 ældreråd for første gang valg efter de nye regler i 1997, 56 råd afholdt valg i 1998 og 4 i 1999.

En undersøgelse, foretaget af Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark i 2002, hvor 223 kommuner deltog, viser, at 44 pct. af ældrerådene afholdt valg i 2001 og 22 pct.

afholdt valg i 2002.¹⁸ Desuden viser undersøgelsen, at hovedparten af ældrerådene vælges for en 4-årig periode, da 90 pct. af rådene afholder valg hver 4. år.

Valgformer ved seneste ældrerådvalg

Ud af de 155 besvarelser, ÆldreForum har modtaget, oplyste hele 66 ældreråd, at sidste valg foregik ved brevafstemning. Halvt så mange, dvs. 35, oplyste, at valget blev gennemført ved personligt fremmøde, nogle steder på samme tidspunkt som kommunalvalget; 18 ældreråd oplyste, at det sidste valg foregik ved borgermøde, og endeligt benyttede 28 råd en kombination af valgformer, fx både brevafstemning og personligt fremmøde. Resten oplyste ikke, hvordan sidste valg foregik.

Sammenslutningen af Ældreråds før nævnte undersøgelse viser, at brevafstemning også er den valgform, som blev brugt oftest ved det seneste ældrerådvalg i 2001 og 2002, idet 65 pct. af kommunerne tilbød brevafstemning, mens 15 pct. tilbød både brev- og urnestemning.

Kommunedata har udviklet et system, der kan anvendes ved afholdelse af valg og folkeafstemninger, KMD Valg – Valgudskrivning. Nogle ældreråd benytter systemet, der er designet til brevafstemninger. Kommunedata

står for udarbejdelse af valgkort og valglister, og systemet sikrer, at ingen kan få godkendt mere end én stemmeseddel. Yderligere informationer om køb og anvendelse findes i litteraturoversigten i idékatalogets kapitel 2.

Valgdeltagelse

Personer, der har fast bopæl i kommunen, og som er fyldt 60 år, har valget og er valgbare til ældrerådet.

Kommunalbestyrelsen kan efter drøftelser med ældrerådet beslutte, at også personer med fast bopæl i kommunen, der modtager førtidspension, og som ikke er fyldt 60 år, har valget og er valgbare til ældrerådet.

*Retssikkerhedslovens
§ 32, stk. 1 og 2*

Stemmeprocenterne ved ældrerådvalg

Som nævnt afholdt 25 ældreråd valg i 1996, men valgdeltagelsen var ikke lige stor alle steder. Det ældreråd, som oplevede den laveste valgdeltagelse, havde en stemmeprocent på kun 7 pct. Til sammenligning deltog 56 pct. af de stemmeberettigede i valget til det ældreråd, der havde den højeste valgdeltagelse. Den gennemsnitlige stemmeprocent ved valgene til de 25 ældreråd, der har besvaret spørgsmålet, var i 1996 på 31 pct.

Blandt de 48 ældreråd, der afholdt valg i 1997, var valgdeltagelsen gene-

¹⁸ Beretning for året 2002-2003, Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark, april 2003. Yderligere information om valg til ældreråd findes i Sammenslutningens publikation *Ældrerådene anno 2002. Medlemmer, valg og nye opgaver*, april 2003.

relt højere end i 1996, idet den gennemsnitlige stemmeprocent i 1997 var på 55 pct. De to ældreråd, der oplevede den højeste valgdeltagelse i 1997, havde en stemmeprocent på henholdsvis 80 og 77 pct. Og tre ældreråd delte pladsen om de laveste stemmeprocenter på 4-10 pct.

I 1998 afholdt 65 ældreråd valg, og ved dette års valg var den højeste valgdeltagelse på 68 pct. Omvendt var stemmeprocenten ved et enkelt valg helt nede under 2 pct. Den gennemsnitlige stemmeprocent ved valgene i 1998 var hele 64 pct.

I 1999 afholdt 15 ældreråd valg, og heraf havde 3 råd kun en stemmeprocent på 7 pct. I gennemsnit deltog 30 pct. af de stemmeberettigede i ældrerådsvalgene i 1999.

Hvis man sammenligner de gennemsnitlige stemmeprocenter ved ældrerådsvalgene i denne periode, ser det forholdsvis sløjt ud med valgdeltagelsen i årene 1996 og 1999, som var på henholdsvis 31 og 30 pct. Dvs. at under en tredjedel af de stemmeberettigede i gennemsnit deltog. Derimod var valgdeltagelsen ved ældrerådsvalgene i årene 1997 og 1998 forholdsvis pæn på henholdsvis 55 og 64 pct.

Besvarelserne giver ikke forklaring på denne forskel. Professor Jørgen Goul Andersen opstiller i bogen *Hvad folket magter*¹⁹ tre forklaringsmodeller på lav deltagelse i ældrerådvalg. For det

første kan lav valgdeltagelse skyldes manglende information. Dvs. at større kendskab til ældrerådet vil medføre, at flere slutter op om og deltager i valget. En anden forklaring kan være manglende interesse for de sager, som ældrerådet arbejder med. Hvis rådet derfor er i stand til at øge kendskabet til og respekten om sit arbejde, vil flere deltage. For det tredje kan manglende deltagelse skyldes, at de stemmeberettigede ikke finder grund til at deltage, fordi ældrerådets indflydelse forekommer for begrænset. Eller sagt på en anden måde, at ældrerådet må vise resultater.

Hvordan skabes interesse for ældrerådernes arbejde?

Annoncering af valg til ældrerådene

Interessen for ældrerådets arbejde skal helst være til stede i dagligdagen, men mange råd gør en særlig indsats op til valgene. De fleste bruger flere informationskanaler, når de oplyser om rådets arbejde generelt og om det forestående valg. Før et valg har et ældreråd eksempelvis informeret bredt på følgende måder:

”Der var i forvejen annonceret i lokalavisen samt orienteret i forskellige klubber som hygge-, omsorgs- og optimistklubben. Enkelte opstillede havde profileret sig ved fx omtale med fotos på opslags-

¹⁹ Andersen JG, Andersen J, Torpe L: *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. København: Djøf forlag, 2000.

tavler forskellige steder i kommunen.”

I en anden kommune er alle borgere på 60 år og derover blevet skriftlig informeret om, at personer, der ønsker at opstille til valget, skal anbefales af mindst en person, en såkaldt stiller.

Ældrerådenes foretrukne informationskanaler er:

- ◆ udsendt informationsmateriale
- ◆ information om ældrerådet i forbindelse med udsendelse af valgkort
- ◆ den lokale presse
- ◆ lokale tv- og radiostationer
- ◆ borger- og informationsmøder

En sjettedel af ældrerådene udarbejder selv, eller i samarbejde med kommunen, informationsmateriale, som udsendes op til ældrerådvalg. Udsendt informationsmateriale har den fordel, at fx ældre med funktionsnedsættelser informeres om valget. En anden fremgangsmåde er at udsende informationsmateriale om ældrerådet og valget sammen med valgkortet.

Over halvdelen af de deltagende ældreråd har brugt den lokale presse til annoncering, samtidig med at lokalpressen ofte af sig selv dækker ældrerådvalget. Kun i nogle få kommuner er valget annonceret i lokalradio eller -tv.

Knap en tredjedel af ældrerådene har op til valget indkaldt til borger-

og informationsmøder, eventuelt i hvert lokalområde. Ved møderne præsenteres ældrerådets arbejde og de opstillede kandidater. Et andet formål er at informere om, hvad nyvalgte ældrerådsmedlemmer kan forvente med hensyn til arbejdets karakter og mængde.

En del ældreråd inviterer lokale pensionistforeninger, ældreklubber, ældreorganisationer, brugerråd m.fl. til informationsmøder op til valget.

Ældrerådsmedlemmer skal vælges som enkeltpersoner

I *Socialministeriets vejledning* (1998) fremhæves, at stemmesedler ikke må udformes således, at det samtidig eller alternativt er muligt at stemme på organisationer, lister etc. Selv om kandidater til ældrerådet naturligvis kan være tilknyttet fx en ældreorganisation eller et politisk parti, kan de kun stille op til ældrerådet som enkeltpersoner. Medlemmer af ældrerådet skal således altid vælges personligt ved direkte valg for at forhindre, at ældrerådet repræsenterer særlige interessegrupper.²⁰

Som nævnt i afsnit 1 om lovregler om ældreråd, er det i forbindelse med en ændring af serviceloven præciseret, at der ikke må benyttes listeopstillinger eller indgås valgforbund i forbindelse med valg til ældreråd.

²⁰ Socialministeriets svar af 9. maj 2001 på spørgsmål fra Folketingets Socialudvalg.

Information om nyvalgte medlemmer

Efter afholdelse af valg gør en del ældreråd opmærksom på deres eksistens, og på at et nyt hold står parat til både at debattere og påvirke kommunens ældrepolitik, ved at udsende informationsmateriale om, hvilke personer, der blev valgt ind i ældrerådet, hvilke poster de har fået, og hvordan de kan kontaktes.

Manglende interesse for ældrerådvalg

På trods af en stor indsats for at informere om valget har nogle ældreråd oplevet meget lille interesse for valget. Som et råd fremhæver:

"Til trods for annonceringer, plakater, møder og brug af Radio Syd har interessen været skuffende." Måske skyldes det, at: "Det går da meget godt."

Nogle ældreråd peger på, at manglende interesse enten kan skyldes, at de ældre ikke synes, der er noget at kæmpe for, eller at det ikke nytter at tage kampen om bedre forhold for ældre op. Fx begrundet et råd den ringe interesse for valget med, at kommunens servicestandard på ældreområdet er faldet i rådets levetid:

"De ældre synes, at ældrerådet ikke har noget at sige, kombineret med at servicestandarden for de ældre er faldet."

Hvordan skabes der interesse for ældrerådvalg?

Nogle ældreråd fremhæver, at de sammen med kommunalbestyrelsen har besluttet at afholde næste valg ved brevafstemning, fordi der ved det seneste valg var et skuffende fremmøde. Som et ældreråd oplyser:

"Resultatet af afstemningen ved fremmøde var skuffende, hvorfor der næste gang bliver brevafstemning, idet det er meget svært at fange folks interesse ved annoncer, plakater, presse m.m."

Imidlertid argumenterer et par ældreråd omvendt for, at valg ved fremmøde er den bedste form, fx:

"Personligt fremmøde på valgdagen sammen med kommunevalget giver absolut den største valgdeltagelse."

For at undgå forveksling af stemmesedlerne til de to valg, er der dog et krav om, at valghandlingerne skal foregå i hver sit lokale, med egne tilforordnede og med særskilte stemmebokse.

Ved at afholde ældrerådvalget samtidig med kommunevalget får de ældre desuden et klarere billede af, at ældrerådet hører hjemme i det lokale demokrati, og at rådets opgave netop er at repræsentere de ældres interesser bredt i kommunen. Som følgende eksempel viser, har alle ældre ikke tilstrækkeligt kendskab til ældrerådet og dets opgave:

”Valg til ældrerådet afholdes samtidig med valg til kommunalbestyrelsen – dette skulle gerne afværge, at folk forveksler ældreorganisationerne med ældrerådet!”

Uanset om ældrerådet afholder valg samtidig med kommunevalg eller på et andet tidspunkt, er det vigtigt for rådet at synliggøre sig selv og sin indsats. Flere ældreråd peger således på, at interessen for ældrerådet både blandt dets vælgere og blandt yngre mennesker hænger sammen med, om rådets arbejde er kendt og respekteret:

”Det tager sin tid at synliggøre ældrerådernes arbejde, skabe respekt om rådene, få overbevist både unge og gamle om, at ældrerådsarbejdet nytter noget og gør en forskel.”

For at afdække, om der fremover er interesse for at deltage i ældrerådsarbejde, har ældrerådet i en enkelt kommune indbudt til høring om interessen for at stille op til rådet. Samtidig var en forsker indbudt til at holde et indlæg med titlen ”Det kommunale demokrati – har ældre fået nok af nærdemokrati?”.

Interessen for at deltage i ældrerådets arbejde er kortlagt i den før omtalte undersøgelse, som Sammenslutningen af Ældreråd foretog i 2002. Det fremgår her, at ved det seneste valg havde 56 pct. af ældrerådene ingen problemer med at finde kandidater, der var villige til at stille op, mens 44 pct. havde problemer hermed.

Valgformer og stemmeprocenter

Medfører nogle valgformer større valgdeltagelse end andre?

Noget tyder på, at valgdeltagelsen påvirkes af, om valget foregår ved brevafstemning, personligt fremmøde, borgermøde eller en kombination af disse valgformer.

Hele 66 ældreråd, der besvarede ældreforums henvendelse i 2000, benyttede brevafstemning ved sidste valg. Heraf har 57 oplyst stemmeprocenten, der gennemsnitlig var 53,8 pct. Omkring halvt så mange, dvs. 35 råd anvendte personligt fremmøde ved sidste valg, og 32 oplyser stemmeprocenten, der gennemsnitlig var 36,7 pct. Det er værd at bemærke, at den gennemsnitlige stemmeprocent var markant højere ved personligt fremmøde, hvis valget til ældrerådet blev afholdt samtidig med kommunalvalget, nemlig 64 pct. Kun 18 ældreråd benyttede borgermøde som valgform ved sidste valg, og 10 oplyser samtidig stemmeprocenten, der gennemsnitlig var 27,1 pct.

De nævnte tal er behæftet med stor usikkerhed, fordi en del ældreråd, som det fremgår, ikke har oplyst stemmeprocenten for sidste valg. Men tallene peger alligevel på, at valgdeltagelsen ser ud til at være højest ved brevafstemning, og lavest ved borgermøde. Desuden er valgdeltagelsen forholdsvis høj ved personligt fremmøde,

når ældrerådsvalget afholdes samtidigt med kommunalvalget.

*Valgdeltagelse, når flere
valgformer bruges samtidig*

Nogle ældreråd har benyttet muligheden for at kombinere flere valgmetoder. Eksempelvis anvendte 8 ældreråd både brevafstemning, personligt fremmøde og borgermøde ved sidste valg. Heraf har 5 angivet stemmeprocenten, der gennemsnitlig var 52,4 pct. Dette tal dækker dog over, at et ældreråd havde en stemmeprocent på hele 70 pct., mens et andet havde en stemmeprocent på ca. 20 pct.

Kombinationen brevafstemning og personligt fremmøde har 9 ældreråd brugt, og heraf har 8 angivet stemmeprocenten, der i gennemsnit var 46,1 pct. Den højeste stemmeprocent ved denne kombination af valgmetoder var 80 pct., og den laveste 19,4 pct.

Andre ældreråd har i stedet kombineret brevafstemning med borgermøde. De 6 ældreråd, som valgte denne kombination ved sidste valg, opnåede en gennemsnitlig stemmeprocent på ca. 56 pct. Dette gennemsnit dækker over, at den højeste stemmeprocent lå på 67 pct. og den laveste på 44 pct.

Andre igen har brugt kombinationen mellem borgermøde og personligt fremmøde. De 5 ældreråd, som benyttede denne ved sidste valg opnåede dog kun en gennemsnitlig stemmeprocent på 17,8 pct.

Det skal fremhæves, at tallene for stemmeprocenterne ved forskellige kombinationer af valgmetoder er behæftet med usikkerhed, fordi der er tale om meget få ældreråd. Samtidig kan valgdeltagelsen som tidligere nævnt afhænge af andre faktorer end hvilke valgformer, der anvendes. Men ovenstående tal kan eventuelt bruges som inspiration i ældrerådets og kommunens forberedelser af næste ældrerådsvalg.

Den gennemsnitlige stemmeprocent kan bl.a. dække over store regionale forskelle, som det fremgår af den omtalte undersøgelse, som Sammen slutningen af Ældreråd har foretaget. Tilsvarende er valgdeltagelse ved forskellige valgformer undersøgt. Uanset om ældrerådene benyttede brevafstemning eller urneafstemning ved det seneste valg i 2001/2002, var den gennemsnitlige stemmeprocent 52 pct., mens de ældreråd, der brugte en kombination af valgformer, opnåede en stemmeprocent på 54 pct.

En ny valgmetode - valg via internettet

I Høje-Taastrup Kommune fik de ældre borgere med hjælp fra Kommunedata som de første i Danmark mulighed for at stemme over internettet ved ældrerådsvalget i oktober 2001. Der var samtidig mulighed for at afgive stemme på traditionel vis pr. brev.

I alt 3.435 af de stemmeberettigede afgav deres stemme, og heraf benyttede 282 muligheden for at stemme via

internettet. Det svarer til, at 8,17 pct. af de afgivne stemmer var såkaldte digitale stemmer.

Også ældrerådet i Frederiksberg kommune har gode erfaringer efter ældrerådvalget i 2003, hvor kommunens ældre kunne stemme bl.a. via internettet. I alt 7.000 afgav deres stemme og heraf stemte 639 via internettet. Der sås en stigning i den samlede stemmeprocent fra 36,1 pct. i 1999 til 40,3 pct. i 2003.

Kommunedata tilbyder mod betaling rådgivning om muligheden for at afgive stemmer til ældrerådvalg via internettet. Det er mest hensigtsmæssigt, at rådet beder kommunen om at tage kontakt til Kommunedata, idet hver kommune har sin egen kontaktperson (salgschef) her. Det er en betingelse, at ældrerådet har sin egen hjemmeside.

10. Ældrerådernes uddannelse og informationskilder

I det følgende gives både et indblik i ældrerådernes informationskanaler, hvilke områder ældrerådene ønsker mere viden om, hvilke uddannelser og kurser de har deltaget i, og i hvor stort omfang de bruger internettet til informationssøgning og i det daglige arbejde.

Informationskilder

Opsøger ældrerådet selv information?

Hovedparten af ældrerådene, der har indsendt en besvarelse, oplyste, at de selv opsøger informationer. De foretrukne informationskilder er, udover kommunernes forvaltninger, ældreorganisationerne samt lokal- og dags-

pressen. Enkelte ældreråd har rettet henvendelse til ministerier for at få afklaret tvivlsspørgsmål.

Et fåtal af ældrerådene oplyste, at de ikke selv opsøger informationer, og nogle er usikre på, hvor informationerne kan findes. Et enkelt ældreråd pegede på, at informationssøgningen er unødvendig, fordi:

"Der kommer meget ind ad døren."

Ved selv at opsøge informationer bliver ældrerådet imidlertid bedre rustet til rådsarbejdet end ved blot passivt at lade omgivelserne bestemme, hvilke informationer der skal tilflyde rådet.

En del ældreråd låner eller indkøber litteratur, håndbøger og fagbøger. Nogle ældreråd fremhæver den lokale presse, lokalradio og -tv som vigtige kilder til informationer, ligesom debatten i de landsdækkende medier er en informationskilde.

Andre abonnerer på forskellige nyhedsbreve, og andre igen holder et vågent øje med informationsmateriale fra Kommunernes Landsforening eller fra organisationer for personale inden for social- og sundhedssektorerne, hvor der af og til bringes artikler, som ældrerådene også kan have glæde af.

Andre informationskilder

Udover at udsende egne dagsordener mv. videresender nogle kommuner orientering om love og bekendtgørelser til ældrerådene, fx nævner flere ældre-

råd, at de har modtaget *"Socialministeriets vejledning om sociale tilbud til ældre m.fl."* (1998), der ofte omtales som "den gule bibel". En ny udgave af vejledningen forventes udsendt i 2003.

Ældreråd med adgang til internettet kan desuden selv søge informationer om lovstof på ministeriernes og Folketingets hjemmesider eller på hjemmesiden, der kaldes genvejen til det offentlige. Informationssøgning via internettet er netop et alternativ, og ældrerådene kan naturligvis også på traditionel vis rekvirere udgivelser fra offentlige myndigheder ved henvendelse til IT- og Telestyrelsen, der har overtaget de opgaver, som tidligere blev varetaget af Statens Information. Yderligere oplysninger om de nævnte hjemmesider og om, hvordan IT- og Telestyrelsen kontaktes, findes i oversigten over nyttige informationskanaler i idékatalogets kapitel 2.

Ældreråd, der er medlem af Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark, modtager informationsmateriale herfra. Endvidere modtager nogle ældreråd informationsmateriale fra andre ældreorganisationer som fx Ældremobiliseringen, Omsorgsorganisationernes Samråd og Ældre Sagen, der ofte også sender kursusmateriale til ældrerådene. ÆldreForum udsender desuden sine informationspjecer til ældrerådene i alle kommuner.

Uddannelse, kurser mv.

I alt 137 ældreråd oplyste, at de har uddannet sig på en eller anden måde,

mens kun 7 råd ikke har uddannet sig. De resterende har ikke besvaret spørgsmålet om uddannelse.

Hvem arrangerer ældrerådskurser?

Besvarelsenerne viser, at ældrerådene jævnligt deltager i kurser og temadage, der er arrangeret af ældreorganisationerne og andre. Også videns- og formidlingscentre på ældreområdet står som kursusarrangører. Som nævnt kan kommunens embedsmænd og politikere endvidere arrangere kurser for ældrerådene. Endelig kan ældrerådene selv stå for kurser eller uddannelsesdage, hvor de indbyder foredragsholdere til at belyse et emne.

En fremgangsmåde, som benyttes nogle steder, er at nabokommuner i fællesskab afholder kurser om generelle emner af interesse for ældrerådene. Kurser på amtsplan fremhæves også, fordi der sker en vigtig erfaringsudveksling. En anden fremgangsmåde er, at ældrerådene henter inspiration til det daglige arbejde ved at tage på studietur – evt. sammen med politikere og embedsmænd – for at se, hvordan andre kommuner tilrettelægger ældreområdet.

Ældrerådenes ønsker til kursusarrangørerne

Ældrerådenes kommentarer til kursusstilbudene viser, at ønsker og behov er forskellige. Nogle ældreråd fremhæver, at kursusarrangørerne gerne må have for øje, at deltagernes forud-

sætninger kan være meget forskellige, og at der bør tages højde for dette. Eksempelvis foretrækker nogle ældrerådsmedlemmer at modtage mange informationer, når de deltager i et kursus, mens andre ønsker at der gås stille og roligt frem.

Andre ældreråd peger på, at endagskurser tilgodeser, at nogle ældrerådsmedlemmer helst ikke vil overnatte ude. Omvendt fremhæves, at der er bedre tid til både faglige og sociale arrangementer ved kurser, som strækker sig over flere dage.

Nogle ældreråd foretrækker at deltage i kurser i lokalområdet, mens andre finder kurser, der afholdes på landsplan, mere udbytterige, fordi de giver mulighed for større erfaringsudveksling.

Kursuspriser kan være et problem for nogle

Besvarelsenerne viser, at økonomien kan sætte grænser, selv om behovet for og lysten til at uddanne sig er til stede. Som nævnt har nogle ældreråd ret få økonomiske midler til rådighed. Et årligt rådighedsbeløb på under 5.000 kr. giver sammenholdt med kursuspriserne ikke mange muligheder. Manglende uddannelse kan således skyldes, at kurser ofte er for dyre eller at rådet har få midler til rådighed. Som et par råd fremhæver:

"Deltagelse afhænger af ældrerådets budget." og "Kurser er uforskammet dyre."

Det kan også være et spørgsmål om at prioritere de midler, som ældrerådet har til disposition, fx har et råd i alt afsat 10.000 kr. om året til uddannelse, mens et andet har afsat 2.500 kr. pr. medlem.

Naturligvis er der også ældreråd, som har råd til at uddanne sig, og som derfor deltager efter behov og lyst.

Kurser om ældrerådsarbejde og/eller klagerådsarbejde

En stor del af ældrerådene har deltaget i kurser om arbejdet i ældreråd og i klageråd. Ofte afholdes grundkurser for nye medlemmer efter valg til rådet. Udover arbejdet i ældrerådet inddrages nye medlemmer ofte om kommunens opbygning og økonomi. De fleste ældreråd inddrages som før nævnt i budgetprocesserne, og det kræver viden om både budgetlægning, og om hvordan et budget læses. Viden om kommunens opbygning kan også være en hjælp, når ældrerådet skal rådgive kommunalbestyrelsen.

I en større kommune med flere ældreråd tilbydes eksempelvis en 5-dages grunduddannelse for alle nye ældrerådsmedlemmer, umiddelbart efter at de nye råd er tiltrådt. Denne uddannelse omhandler: orientering om kommunen; kommunens politik på ældre- og handicapområdet; økonomi; brugerindflydelse på forskelli-

ge niveauer; samarbejde og mødedisciplin; synliggørelse af ældrerådets arbejde; formandens rolle; samt etik og moral.²¹

I nogle kommuner påtager embedsmænd eller politikere sig at introducere nye ældrerådsmedlemmer i kommunens opbygning og institutioner samt at vejlede om kommunens budget. Organisationerne på ældreområdet tilbyder desuden jævnligt kurser om budgetforståelse og om lovgivningen på det sociale område samt om ældres rettigheder efter denne lovgivning.

Medlemmer, der har siddet længe tid i ældrerådet, kan også have brug for eller lyst til at videreuddanne sig ved at deltage i kurser om fx mødeafholdelse, samarbejdsformer, målsætninger og kompetencer.

Ikke alle har lyst til eller behov for uddannelse

Som nævnt oplyste 7 ældreråd, at de ikke har opsøgt yderligere uddannelse. Årsagerne kan være sparsomme økonomiske midler, manglende motivation eller behov. Eksempelvis er det i nogle råd kun formanden, der har ønsket at uddanne sig. Andre steder er medlemmerne i forvejen udrustet med relevant uddannelse og nyttige erfaringer fra tidligere beskæftigelse, som det fx fremgår af citatet:

²¹ Emnerne er citeret fra artikel i *Dit blad*, nr. 1 2002, der udgives af Ældre- og HandicapForum i Aalborg Kommune.

"Ældrerådets medlemmer har i forvejen godt kendskab til kommunens opbygning og det kommunale arbejde."

Manglende uddannelse og information mv.

Grundlag for et kvalificeret modspil

Selv om hovedparten af ældreråd oplyste, at de har uddannet sig på et eller flere områder, vurderede 68 råd, at de savner uddannelse eller information inden for et eller flere områder. Den uddannelse og information, som ældrerådene har modtaget, har således ikke i tilstrækkelig grad opfyldt nogle rådebehov, mens der som nævnt også er ældreråd, der ikke har uddannet sig, bl.a. fordi kursuspriserne er for høje.

En del ældreråd fremhæver eksempelvis, at de ønsker mere og bedre uddannelse i at opstille og læse kommunale budgetter. For en del ældreråd er det således en stor udfordring at deltage i budgetfasen. Som et ældreråd udtrykker det:

"Der har været holdt informationskurser/-møder om budget, men vi føler os stadig ikke klædt på til kvalificeret at tage stilling til budgetter."

Deltagelse i den demokratiske proces stiller visse krav til medlemmerne. Et ældreråd formulerer det således:

"Vi mener, at vi i vort ældreråd er godt med, men må erkende at vort samfund

bliver mere og mere komplekst med stadige lovændringer, nye formuleringer, nye flotte ord og systemer."

Heri ligger måske et ønske om regelforenkling, men man kommer ikke uden om, at ældrerådene løbende er nødt til at sætte sig ind i lovgivningen. Et andet ældreråd foreslår derfor, at kommunen i samarbejde med nabokommunerne tilbyder uddannelse i takt med, at der vedtages nye love og regler, som ældrerådene ofte har svært ved at overskue, selv om de får udleveret skriftligt materiale herom. Påtager fx kommunens embedsmænd sig at informere mundtligt om nye love og regler, har ældrerådene således mulighed for at stille spørgsmål, hvis de er i tvivl om tolkningen eller konsekvenserne. Et par ældreråd efterlyser mere information om forvaltningslovens regler om tavshedspligt og om videregivelse af oplysninger. Der henvises her til afsnit 1 om lovregler om ældreråd, hvor disse regler kort omtales.

En mindre del af ældrerådene efterspørger mere uddannelse i tilrettelæggelse af de daglige arbejds gange. Nogle ældreråd giver udtryk for, at arbejdsbyrden er for stor, hvorimod andre ønsker en diskussion om, hvorvidt det er tilstrækkeligt blot at holde jævnlige møder med kommunens repræsentanter. I nogle ældreråd opstår der uenighed mellem medlemmerne, fordi de har forskellige forudsætninger og ambitioner i forhold til ældrerådsarbejdet. Derfor kan der i nogle råd være

behov for at arbejde mere med interne samarbejdsrelationer og at drage nytte af hinandens stærke og svage sider, ligesom der kan være behov for at se på arbejdsfordelingen i rådet.

En mindre del af ældrerådene nævner, at de desuden ville føle sig bedre rustet, hvis de modtog mere information om eller uddannelse i kommunens opbygning og den kommunale styrelseslov. Flere ældreråd ytrer fx ønske om at præge politikernes beslutninger om ældres boligforhold i kommunen, og at det derfor er hensigtsmæssigt, at de er klar over, hvilke personer, udvalg og forvaltninger, der arbejder med boligområdet i den enkelte kommune, og hvordan den politiske beslutningsproces foregår.

Nogle få ældreråd efterlyser uddannelse i formidling og kommunikation, der både kan bidrage til en bedre dialog i ældrerådet og give rådet større gennemslagskraft over for politikere, embedsmænd og presse. Samtidig kan en sådan uddannelse bidrage med ideer og inspiration til, hvordan der skabes større interesse for ældrerådets arbejde blandt borgere, politikere m.fl.

Eksempelvis foreslår et ældreråd, at der på et tidligt tidspunkt efter hver ældrerådsvale arrangeres et kursus, hvor rådsmedlemmerne indføres i mødekultur, trænes i at formulere sig og i

at håndtere pressen. Uddannelse i brug af edb og internettet står endvidere på ældrerådernes ønskelister over mere uddannelse.

Anvendelse af Informations Teknologi

Mange anvender ikke IT-mulighederne

Af de ældreråd, der har bevaret spørgsmålet, benytter hovedparten ikke IT i det daglige arbejde. Således har 80 råd oplyst, at de ikke anvender IT, mens 58 oplyste, at de benytter IT. Udover IT benytter flere ældreråd fax, pc'er og e-mail. En mindre del klarer sig ved hjælp af sekretærens anvendelse af IT, og nogle deltager i IT-kurser eller har planer om at tage IT i brug. En nyere undersøgelse, foretaget af Sammenslutningen af Ældreråd i 2002, viser, at 59 pct. af ældrerådene anvender IT i arbejdet, mens 41 pct. ikke gør. Disse nye tal tyder på, at udviklingen her går stærkt.

Til sammenligning viser en undersøgelse, der følger udviklingen i den danske befolknings adgang til og brug af internettet, at der i aldersgruppen over 60 år er sket en betydelig stigning i adgang til internet.²² I fjerde kvartal i 2002 havde 35 pct. således adgang til internet i hjemmet mod 24

²² Undersøgelsen udarbejdes løbende i samarbejde af Danmarks Statistik og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. På ministeriets hjemmeside findes rapporterne *Familiens brug af internet i 2001* og *Familiens brug af internet i 2002*.

pct. i samme kvartal i 2001. Dog er de over 60-årige stadig den aldersgruppe, hvor færrest har adgang til internet. Samlet set har 65 pct. af befolkningen således adgang til internettet i fjerde kvartal i 2002.

Hvad bruger ældrerådene IT til?

Ældrerådene fremhæver mange fordele ved IT, selv om ikke alle medlemmer har egen pc med IT-adgang eller kan anvende en sådan. Ofte er det fx kun formanden og/eller sekretæren, som benytter IT, bl.a. i samarbejdet med forvaltningen.

Den største fordel for ældrerådene er kommunikationsmulighederne ved at kunne sende og modtage elektroniske breve. Bl.a. kan det lette arbejdet med at udveksle og korrigere dagsordener og referater fra rådets møder. Også kommunikationen med kommunen og med omverdenen kan lettes meget.

Endvidere benytter flere ældreråd pc til at udarbejde egne brochurer, foldere og annoncer, der bl.a. via internettet let kan spredes til store grupper. Som regel findes informationer om ældrerådet på kommunens hjemmeside, eventuelt som et direkte link til ældrerådet. Nogle ældreråd har dog oprettet deres egen hjemmeside.

IT-Netværk for Ældreråd

I alt 26 ældreråd har deltaget i IT Netværk for Ældreråd, som er et treårigt forsknings- og udviklingsprojektet, der

løb fra januar 2000 til december 2002, hvor ældrerådene fik hjælp til at oprette deres egne hjemmesider. Projektet blev finansieret af midler fra Forskningsstyrelsen. Formålet var bl.a. at styrke informationsudvekslingen mellem ældrerådene indbyrdes og med omverdenen samt at etablere et IT-netværk, der på længere sigt vil kunne udbygges til alle ældreråd i Danmark. Fra 1. januar 2003 er projektet videreført i den private forening Ældrerådernes IT-netværk. Yderligere oplysninger om IT-netværkets webportal, der indeholder informationer om ældrerådssager, lovstof, talmateriale, publikationer mv., findes i oversigten over informationskanaler i kapitel 2.

Hvilke forhindringer er der for at indføre IT nu?

Besvarelserne viser, at en del ældreråd er i gang med at uddanne sig til at anvende IT, eller at IT er ved at blive indarbejdet i det daglige arbejde. Som en barriere peger nogle ældreråd på, at det er forholdsvis dyrt, og at kommunen indtil videre ikke har villet bidrage med økonomisk støtte.

Andre ældreråd er ikke parate endnu. Fx skriver et ældreråd:

"Flere medlemmer er optaget af IT, så tiden nærmer sig."

Desuden har et ældreråd, der endnu ikke selv bruger IT, været med til at åbne en datastue for ældre borgere.

Tilsvarende har flere ældreråd presset på for at få opstillet computere i ældrecentre.

*IT giver direkte adgang
til informationer*

Hvis ældrerådet selv er i stand til at søge informationer via internettet, bliver det mindre afhængigt af kommunens velvilje til at informere. Eksempelvis kan et ældreråd med internetadgang eventuelt læse en "glemsom" kommunes dagsordener og referater fra møder i kommunalbestyrelsen og i udvalg på kommunens hjemmeside.

Samtidig producerer kommunerne ofte målrettet informationsmateriale til de ældre borgere. Bl.a. er kommunerne pålagt at udforme kvalitetsstandarder på serviceområdet, og disse offentliggøres ofte på kommunens hjemmeside. Det er også muligt på Folketingets hjemmeside at følge med i ny lovgivning og igangværende politiske forhandlinger i tinget. Og på Kommunernes Landsforenings hjemmeside er der ofte adgang til oplysninger om udmøntning af lovgivningen i kommunerne, bl.a. findes materiale om de redskaber, som kommunerne benytter i forbindelse med visitationer og tilrettelæggelse af hjemmehjælpen.

På Socialministeriets hjemmeside er der ligeledes mulighed for orientering om nye love, lovændringer og vejledninger mv. på det sociale område. Tilsvarende kan oplysninger om love og vejledninger på boligområdet

findes på Økonomi- og erhvervsministeriets hjemmeside.

Der er desuden mulighed for at besøge hjemmesider, der særligt henvender sig til ældre. Yderligere oplysninger om de nævnte hjemmesider findes i oversigten over nyttige informationskanaler i kapitel 2.

Kap. 2

Redskaber til ældrerådernes daglige arbejde

Vedtægter og forretningsorden

*Konsulent Jens Olesen og seniorkonsulent, cand.jur.
Erik Hjorth-Madsen, Ældre Sagen*

Eksempel på vedtægter og forretningsorden

Som tidligere nævnt har flere ældreråd i samarbejde med kommunerne udformet vedtægter for ældrerådsarbejdet. Sammenslutningen af Ældreråd m.fl. har ligeledes bidraget til udformning af vedtægter og forretningsordener for ældrerådsarbejdet. Det følgende er således ét ud af flere eksempler på sådanne vedtægter og forretningsordener.

Vedtægter for ældreråd

Reglerne om ældrerådenes virksomhed findes i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, §§ 30-33. Også vejledningerne på området kan være en hjælp ved udarbejdelsen af ældrerådets vedtægter. Ifølge § 33, stk. 1, fastsætter kommunalbestyrelsen i samarbejde med ældrerådet vedtægter for ældrerådet.

For kommunalbestyrelsernes/byrådenes egen virksomhed har Indenrigsministeriet udsendt en "Normalvedtægt", som lokalt kan fraviges inden for visse rammer, men der er ikke centralt hold udsendt en normalved-

tægt for ældreråd. Det følgende eksempel på en vedtægt for et ældreråd er således én blandt mange muligheder for at tilrettelægge rammerne for ældrerådets virksomhed i den enkelte kommune.

Eksemplet indeholder et par ideer til overvejelse, som i praksis har vist sig hensigtsmæssige. I vedtægten er samarbejdet med alle byrådets udvalg stillet lige, uden specielt at fremhæve socialudvalget, da ældrerådet er pålagt at beskæftige sig med alle ældrepolitiske spørgsmål, dvs. ikke kun emner på det sociale område, men fx også trafik, sundhed, kultur og bolig. Det er desuden hensigtsmæssigt i forbindelse med valg til ældrerådet at tage stilling til, om kommunen og ældrerådet fortsat vil anvende den gældende vedtægt, eller om en af parterne ønsker den ændret.

Forretningsorden for ældreråd

Ældrerådet vedtager ifølge retssikkerhedslovens § 33 stk. 1 selv sin forretningsorden. Det vil være naturligt, at ældrerådets vedtægter, som skal udarbejdes af kommunalbestyrelsen i sam-

arbejde med ældrerådet, er godkendt forud, så forretningsordenen kan tage hensyn til særlige punkter i vedtægten.

Forretningsordener, der beskriver spillereglerne for ældrerådets egen virksomhed, kan udformes på mange måder og kan ændres når som helst. Efter hvert valg bør det nyvalgte ældreråd tage stilling til, om det vil anvende den hidtidige forretningsorden eller ønsker den ændret. I det følgende er vist et eksempel, der indeholder et par ideer til overvejelse, som i praksis har vist sig hensigtsmæssige. Ældrerådet bør sende sin forretningsor-

den til kommunen til orientering, og ifølge offentlighedsloven er der i øvrigt aktindsigt for enhver i ældrerådets forretningsorden.

Uddybende kommentarer

I eksemplerne er der knyttet kommentarer til de paragraffer, hvor det er naturligt med en uddybende forklaring. Der henvises i øvrigt til afsnit 1 om lovregler om ældreråd, bl.a. om vedtægter og forretningsorden i idekatalogets kapitel 1.

Eksempel på vedtægter for X-købing Ældreråd

§ 1. Formål

Stk. 1. I henhold til Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område nedsætter X-købing Byråd et ældreråd.

Stk. 2. X-købing Ældreråd rådgiver byrådet i ældrepolitiske spørgsmål og formidler synspunkter mellem borgerne og byrådet om alle emner, der vedrører de ældre. Formålet med ældrerådets arbejde er:

- ◆ at være med til at udvikle og styrke kommunens ældrepolitik
- ◆ at være med til at sikre, at de ældres problemer bliver fremlagt for X-købing Kommune.

Kommentarer til § 1, stk. 1:

I eksemplet er nedsat et "X-købing Ældreråd", men loven giver mulighed for, at kommunalbestyrelsen efter drøftelse med ældrerådet kan beslutte, at også personer, der modtager førtidspension, og som ikke er fyldt 60 år, har valget og er valgbare til ældrerådet. Nogle steder er der derfor nedsat et såkaldt "Pensionist- og ældreråd" eller "Ældre- og handicapråd".

§ 2. Virksomhed

Stk. 1. Byrådet skal – ifølge loven – høre X-købing Ældreråd, om alle forslag der vedrører de ældre, inden der træffes beslutning, jf. § 7.

Stk. 2. Ældrerådet kan af egen drift udtale sig og stille forslag om ethvert emne, der har betydning for de ældre i kommunen.

Stk. 3. Ældrerådet forudsætter, at kommunen løbende orienterer borgerne om tiltag, der har betydning for de ældre i kommunen.

Stk. 4. Ældrerådet orienterer borgerne om sin virksomhed.

Stk. 5. Ældrerådet er en selvstændig forvaltningsmyndighed, der bl.a. er omfattet af Forvaltningsloven og Lov om offentlighed i forvaltningen. Ældrerådets medlemmer har tavshedspligt i det omfang, det følger af lovgivningen eller af særlig bestemmelse i enkelte sager, fx efter pålæg fra X-købing Kommune.

Stk. 6. Uanset at ældrerådet kan behandle alle ældrepolitiske spørgsmål, både af generel karakter og sådanne, som er udsprunget af konkrete sager, kan ældrerådet dog ikke behandle sager, der kun vedrører enkeltpersoner blandt de ældre borgere eller blandt kommunens ansatte, medmindre sagerne er af generel eller principiel karakter.

Stk. 7. Ældrerådets møder er ikke åbne for offentligheden, men dagsordener og referater er offentligt tilgængelige i henhold til Lov om offentlighed i forvaltningen (reglerne om aktindsigt).

Kommentarer til § 2, stk. 5:

Eksempler på tavshedspligt pålagt af kommunen kan være, at ældrerådet af kommunen er indbudt til at deltage i en arbejdsgruppe, der udarbejder materiale vedrørende udlicitering af hjemmehjælp, eller at kommunen ønsker rådets medvirken i overvejelser om eventuel ejendomserhvervelse til opførelse af plejeboliger. Ældrerådet vil ofte opleve sådanne aktiviteter som udslag af et tilidsfuldt samarbejde med kommunen, der til gengæld må betinge sig tavshedspligt i de indledende faser.

Kommentarer til § 2, stk. 7:

Der er ikke hjemmel til, at ældrerådets møder overværes af offentligheden eller stedfortræderne, men bortset fra disse forhold bør ældrerådet i øvrigt tilstræbe størst mulig åbenhed om sit arbejde. Dagsordener, referater samt ind- og udgående korrespondance er principielt offentligt tilgængelige for kommunen, borgerne og pressen gennem kommunens hjemmeside, den lokale avis og pensionistbladet m.fl.

§ 3. Ældrerådet

Stk. 1. Til X-købing Ældreråd vælges syv medlemmer.

Stk. 2. Endvidere vælges syv stedfortrædere. En stedfortræder indtræder i ældrerådet, når et medlem udtræder eller er forhindret i at varetage sit hverv i mindst 3 måneder. Stedfortræderne deltager ikke i ældrerådets møder.

Stk. 3. Medlemskab af ældrerådet er frivilligt og ulønnet.

Kommentarer til § 3, stk. 1:

Lovens minimum er 5 medlemmer. Antal på 7 eller 9 medlemmer ses ofte, men sjældent flere.

Kommentarer til § 3, stk. 3:

Medlemskab af ældrerådet er ikke et borgerligt ombud. Det betyder bl.a., at et medlem af ældrerådet i modsætning til et byrådsmedlem kan vælge at udtræde, uden at det er begrundet i helbreds- eller arbejdsforhold el.lign. Ved flytning til en anden kommune udtræder et medlem altid af ældrerådet.

Der er ikke hjemmel til at udbetale mødediæter for ældrerådsarbejdet – i modsætning til deltagelse i klagerådets møder.

§ 4. Valg

Stk. 1. Ifølge loven har personer, der har fast bopæl i X-købing Kommune, og som er fyldt 60 år, valgtret og er valgbare til ældrerådet.

Stk. 2. Medlemmerne vælges ifølge loven ved direkte valg.

Stk. 3. For at kunne opstille som kandidat til valg til X-købing Ældreråd, kræves minimum 10 stemmeberettigede stillere.

Stk. 4. Til valget kan der ikke opstilles på lister eller indgås valgforbund. Kandidaterne er valgt som medlem-

mer og stedfortrædere i den rækkefølge, som det afgivne antal stemmer på hver kandidat viser.

Stk. 5. Valgperioden er 4 år og sammenfaldende med valgperioden for X-købing Byråd. Valget afholdes samme dag som valget til X-købing Byråd i november måned i de år, hvor der er kommunevalg.

Valget sker ved personligt fremmøde på de valgsteder, der benyttes til kommunevalget. I øvrigt gælder i videst muligt omfang reglerne for kommunevalg om brevstemmer for syge og fraværende vælgere, opgørelse af valget m.v.

Stk. 6. Byrådet sørger for, at der afholdes valg til ældrerådet hvert fjerde år og afholder udgifterne ved valget.

Stk. 7. Byrådet fastlægger i samråd med ældrerådet i øvrigt de nærmere bestemmelser for valget.

Kommentarer til § 4, stk. 2:

Selv om der kun opstiller det antal kandidater, som svarer til det fastsatte antal medlemmer i ældrerådet, skal der altid gennemføres en valghandling.

Kommentarer til § 4, stk. 3:

Loven kræver ikke stillere, men da kommunalbestyrelsen og ældrerådet i fællesskab kan tilrettelægge regler for valget, har man flere steder besluttet, at kandidater skal have 5 til 10 stillere. Den kommunale valglov kræver mini-

mum 25 stillere for opstilling, der jo som oftest sker på "lister", hvor stillerne er fælles for listen. Til ældrerådvalg kan der imidlertid ikke anvendes lister, og det kan derfor være en reel hindring for interesseredes kandidatur, hvis der kræves 25 stillere for hver kandidat til ældrerådvalg.

Kommentarer til § 4, stk. 5:

Loven fastlægger ikke valgets tidspunkt, der således kan lægges samtidig med kommunalvalget eller forskudt, fx et år før eller efter kommunalvalget. Der skal afholdes valg mindst hvert 4. år. Således kan valgperioden være på 1, 2, 3 eller 4 år.

§ 5. Konstituering

Stk. 1. X-købing Ældreråd konstituerer sig senest 15 dage efter valget med formand, næstformand, kasserer og sekretær.

Stk. 2. Det konstituerende møde ledes – indtil valg af formand har fundet sted – af det medlem, der længst har været medlem af ældrerådet. Hvis flere har været medlemmer lige længe, eller alle er nyvalgte, ledes mødet af den ældste af de valgte.

Stk. 3. Ældrerådet kan nedsætte rådgivende arbejdsgrupper, hvor der foruden medlemmer af ældrerådet også kan deltage andre borgere, der er fyldt 60 år. Dersom ældrerådet vælger at nedsætte en eller flere arbejdsgrupper til at arbejde med særlige

ge emner, kan en sådan arbejdsgruppe dog aldrig udtale sig på ældrerådets vegne.

Stk. 4. Blandt ældrerådets medlemmer udpeges 3 repræsentanter samt stedfortrædere for disse til klagerådet på hjemmehjælpsområdet.

Stk. 5. Ældrerådet fastsætter selv sin forretningsorden, som tilsendes byrådet til orientering.

§ 6. Økonomi m.m.

Stk. 1. X-købing Kommune betaler efter loven udgifterne ved ældrerådets virksomhed og stiller sekretariatsbistand til rådighed, hvis ældrerådet ønsker det. Herunder hører mødelokale og tekniske hjælpemidler.

Stk. 2. Ældrerådets regnskabsår følger kalenderåret.

Stk. 3. Ældrerådets regnskab revideres af X-købing Kommunes revision.

Stk. 4. Ældrerådet udarbejder inden udgangen af februar måned en årsberetning for det forløbne år. Beretningen fremsendes til X-købing Byråd senest i løbet af marts og offentliggøres i øvrigt.

Kommentarer til § 6, stk. 1:

Der er ikke udsendt vejledende retningslinier om, hvad et "normalbudget" for ældreråd er.

Kommentarer til § 6, stk. 4:
Det kan være praktisk, at ældrerådet (ligesom klagerådet) udarbejder en årsberetning som orientering til kommunen og til offentligheden.

§ 7. Samarbejde

Stk. 1. X-købing Kommune og X-købing Ældreråd lægger vægt på at have et konstruktivt og positivt samarbejde til gavn for de ældre i X-købing.

Stk. 2. Der afholdes en gang om året et orienteringsmøde for samtlige medlemmer af X-købing Byråd, administrationens ledelse og ældrerådets medlemmer om ældrerådets virksomhed.

Ældrerådet og X-købing Kommunes borgmester samt byrådets udvalg og kommunens administration mødes i øvrigt efter behov til drøftelse af ældrepolitiske emner.

Stk. 3. Høring af ældrerådet skal ske, hvad enten den formelle vedtagelse i en sag træffes af X-købing Byråd, af et af byrådets udvalg eller af kommunens administration.

Stk. 4. Byrådets, udvalgenes og administrationens høring af ældrerådet skal ske i god tid, inden der træffes endelige beslutninger i kommunen. For at ældrerådets synspunkter kan indgå i byrådets og udvalgenes drøftelser så tidligt som muligt, foretages høringen (medmindre ganske særlige

forhold foreligger), når borgmesteren og/eller formanden for det pågældende udvalg har udarbejdet et forslag, men inden sagen behandles af byrådet eller pågældende udvalg. Høringsperioden er sædvanligvis mindst 3 uger. I hastesager aftales særlig høringsprocedure mellem kommunen og ældrerådets formand.

Stk. 5. Ved sager, der forelægges X-købing Byråd eller byrådets udvalg, skal udtalelser fra ældrerådet omtales i dagsordenen og ledsage sagen som et bilag.

Stk. 6. Hvis X-købing Kommune overlader udførelsen af opgaver, hvor byrådet stadig har ansvaret, til andre, fx boligorganisationer eller private firmaer, sikrer kommunen, at ældrerådet stadig bliver hørt om væsentlige eller principielle spørgsmål, der vedrører de ældre.

Kommentarer til § 7, stk. 3:
Ifølge lovens ordlyd er det alene "kommunalbestyrelsen" som sådan, der er forpligtet til at høre ældrerådet. Beslutninger i kommunerne er imidlertid i et meget stort antal sager delegeret til byrådets udvalg eller til administrationen, og det kan derfor være hensigtsmæssigt ved frivillig aftale gennem vedtægten at sikre ældrerådets høringsret, uanset på hvilket niveau sagerne bliver afgjort.

Kommentarer til § 7, stk. 4:
For at ældrerådets synspunkter kan indgå i kommunens overvejelser så tidligt som

muligt, og for at fremme sagernes gang, er der mulighed for at aftale en så tidlig høring som beskrevet, altså inden sagerne forelægges byrådets udvalg.

Loven indeholder ingen beskrivelse af, hvad det vil sige, at ældrerådet høres "i god tid" – og det er nok vanskeligt at sætte en bindende tidsgrænse for en høring, der skal sikre udtryk for en dialog mellem kommunen og de ældres repræsentanter. Dertil kommer, at større og mere komplicerede initiativer, fx planlægning af et nyt plejecenter ofte vil være sendt til høring gennem udkast til kommuneplan, lokalplan, en samlet ældrepolitik og lignende overordnet planlægningsmateriale.

Kommentarer til § 7, stk. 6:

Loven fastlægger, at det er kommunen som forvaltningsmyndighed, der skal høre ældrerådet om de aktuelle sager. Men med tendensen i nyere tid til at udførelsen af mange serviceopgaver på ældreområdet (madlevering, hjemmehjælp, plejeopgaver mm.) overlades til private firmaer, boligorganisationer m.fl., kan det ved aftale sikres, at de ældres mulighed for at udtale sig gennem ældrerådet ikke forsvinder.

Da byrådet ved udlicitering stadig over for borgerne har det endelige ansvar for serviceniveauet og opgavernes udførelse, kan kommunen fx i kontrakter med eksterne entreprenører sikre, at ældrerådet fortsat får mulighed for at udtale sig om væsentlige eller principielle spørgsmål.

§ 8. Vedtægten

Stk. 1. Denne vedtægt træder i kraft efter godkendelse af X-købing Ældreråd og X-købing Byråd.

Stk. 2. Ændring af vedtægten sker i samarbejde mellem X-købing Byråd og X-købing Ældreråd.

Stk. 3. Ved ikrafttræden af denne vedtægt ophæves samtidig "Vedtægt for Ældrerådet i X-købing Kommune", der trådte i kraft den ...

Dato:

For X-købing Ældreråd: Efter godkendelse af X-købing Ældreråd, den _____

Ældrerådets formand

Ældrerådets sekretær

Dato:

For X-købing Kommune: Efter godkendelse af X-købing Byråd den _____

Borgmester/ Kommunaldirektør

Eksempel på forretningsorden for X-købing Ældreråd

§ 1

Stk. 1. X-købing Ældreråd konstituerer sig med følgende poster og med de beskrevne opgaver:

Formand

- formandens opgaver:

1. forberede, lede og opfølge ældrerådets møder
2. koordinere ældrerådets og eventuelle arbejdsgruppers arbejde
3. være medlem af evt. arbejdsgruppe, som følger kommunens budgetlægning og planlægning
4. underskrive ældrerådets korrespondance sammen med et andet medlem, jf. §13
5. varetage ældrerådets repræsentative opgaver.

Næstformand

- næstformandens opgaver:

1. varetage formandens opgaver i dennes fravær
2. følge ældrerådets arbejde særlig aktivt.

Sekretær

- sekretærens opgaver:

1. forberede – sammen med formanden – ældrerådets møder, herunder udformning af dagsorden med beskrivelse af problemstillingen i sagerne

2. føre kort beslutningsreferat under møderne
3. under møderne oplæse protokollen og sørge for de deltagende medlemmers underskrift
4. sørge for udsendelse af referat af møderne
5. sørge for sekretariatsmæssig kontakt til X-købing Kommune
6. sørge for arkivering af ældrerådets sager
7. varetage administrationen af ældrerådets lokaler.

Kasserer

- Kassererens opgaver:

1. udarbejde budgetforslag for ældrerådet
2. administrere det af X-købing Kommune bevilgede rådighedsbeløb.
3. udarbejde ældrerådets regnskab til forelæggelse for ældrerådet.

Suppleanter for

sekretær og kasserer

varetager disses funktioner under deres fravær.

Kommentarer til § 1

Det bemærkes særligt, at forretningsordenen indeholder en stillingsbeskrivelse for formand, næstformand, sekretær og kasserer. Når disse funktioner er beskrevet på forhånd – inden konstitueringen – ved de enkelte interesserede til posterne,

om de vil påtage sig rollen i den beskrevne form, og ved samtidig hvad de øvrige medlemmer forventer af dem.

Angående sekretærens opgaver kan ordlyden anvendes, uanset om sekretæren er et af ældrerådets medlemmer eller en embedsmand fra kommunen. Vedrørende sekretærens opgave med at arkivere ældrerådets sager bemærkes, at ældrerådet som en offentlig forvaltningsmyndighed skal opfylde kravene i lovgivningen til offentlige arkiver. Nærmere vejledning kan fås hos kommunen.

§ 2

Regnskabet revideres af X-købing Kommunes revision.

§ 3

Stk. 1. X-købing Ældreråd arbejder efter en af rådet godkendt standarddagsorden.

Stk. 2. Medlemmerne kan få emner optaget på dagsordenen ved henvendelse til formanden eller sekretæren. Forslag afleveres så vidt muligt senest 10 dage før ordinære møders afholdelse for, at de kan nå at blive optaget på den dagsorden, der skal udsendes.

Kommentarer til § 3, stk. 1:
Mange ældreråd har fundet det praktisk i forbindelse med anvendelse af edb at arbejde med en standarddagsorden, der til hvert møde indeholder faste kapitler fx: Meddelelser af generel art, Pleje- og om-

sorg, Trafik, Kultur, Sundhed, Budget- og planlægning, Information, Boliger, Ældrerådets økonomi og Amtsældreråd.

§ 4

Stk. 1. Dagsorden for et ordinært møde skal være udsendt til medlemmer af X-købing Ældreråd og til X-købing Kommune senest 7 dage før mødets afholdelse.

Kommentarer til § 4:

Der er aktindsigt i ældrerådets dagsorden, og det vil derfor være praktisk at sende den rutinemæssigt til nøglepersoner i kommunen, for at de kan give eventuelle nyeste informationer inden ældrerådets møde. Dagsordener kan desuden lægges ind på ældrerådets og/eller kommunens hjemmeside.

§ 5

Stk. 1. X-købing Ældreråd afholder normalt et månedligt møde, bortset fra juli måned.

§ 6

Stk. 1. Der indkaldes så vidt muligt til ekstraordinære møder med 5 dages varsel på formandens initiativ, eller hvis et flertal af ældrerådets medlemmer fremsætter ønske derom over for formanden, med angivelse af de emner medlemmerne måtte ønske behandlet.

§ 7

Stk. 1. Alle X-købing Ældreråds afgørelser træffes ved almindeligt stemmeflertal.

Stk. 2. Et medlem kan ved valg af personer til hverv i ældrerådets arbejde kræve skriftlig afstemning.

Kommentarer til § 7, stk. 1:

Der er intet lovforbud mod at vedtage, at formandens stemme er afgørende ved stemmelighed, men mange finder, at en sådan regel ikke er demokratisk. Den er i hvert fald ikke nødvendig, da ældrerådet jo ikke kan træffe bindende beslutninger for borgerne. Hvis ældrerådet skal sende udtalelse til kommunen, fx i en høringssag, og der har været afstemning om udtalelsens indhold, har ethvert medlem, der har afgivet mindretalsudtalelse, ret til at få sit standpunkt sendt med til kommunen.

§ 8

Stk. 1. Om X-købing Ældreråds møder føres en kort beslutningsprotokol, der i forbindelse med mødet oplæses af sekretæren og underskrives af alle tilstedeværende mødedeltagere fra ældrerådet.

Stk. 2. En kopi af protokollen tilsendes alle ældrerådets medlemmer og suppleanter, øvrige medlemmer af ældrerådets arbejdsgrupper samt X-købing Kommune senest 7 dage efter mødet. Til medlemmer af arbejdsgrupper, som ikke

er medlemmer af ældrerådet, udsendes bilag dog kun efter anmodning.

Kommentarer til § 8 stk. 1:

Når et beslutningsreferat underskrives af de deltagende medlemmer ved mødets slutning, svarer det til de regler, der gælder for møder i kommunalbestyrelsen og dens udvalg. Fordelen for ældrerådets formand og sekretær er, at de umiddelbart efter mødet har et formelt godkendt arbejdsgrundlag at ekspedere sagerne ud fra, frem for at skulle vente til godkendelse af referat på næste ældrerådsmøde.

§9

Stk. 1. X-købing Ældreråd kan nedsætte faste og ad hoc arbejdsgrupper til at behandle forskellige emner inden for ældrerådets arbejdsområde.

Stk. 2. Formanden for en arbejdsgruppe skal være medlem af ældrerådet. Derudover kan arbejdsgruppen bestå af yderligere medlemmer af ældrerådet, samt evt. medlemmer uden for ældrerådet. Arbejdsgrupperne består normalt af 3-5 medlemmer.

Arbejdsgrupperne:

- ◆ er rådgivende over for X-købing Ældreråd
- ◆ behandler de emner, der er vedtaget i deres kommissorium (beskrivelse af arbejdsområde)
- ◆ tager selv emner op inden for deres område
- ◆ følger den offentlige debat og information inden for deres område

-
- ◆ aflægger beretning på ældrerådets møder om deres virksomhed
 - ◆ indstiller til ældrerådet om evt. videre handlinger.

Arbejdsgruppernes indstillinger er ikke bindende for ældrerådet.

Arbejdsgrupper kan som led i deres arbejde henvende sig til borgmesteren, udvalgsformænd og andre relevante personer i X-købing Kommune m.v., men grupperne kan ikke udtale sig på ældrerådets vegne.

§ 10

Stk. 1. Ældrerådet godkender de grupper, der nedsættes, deres arbejdsområder og deres sammensætning. Ældrerådet udpeger formanden for hver arbejdsgruppe, men grupperne tilrettelægger i øvrigt selv deres arbejde.

§ 11

Stk. 1. Formanden for X-købing Ældreråd og et af ældrerådets medlemmer udgør på skift et "kontaktudvalg" til X-købing Kommune, navnlig til at sørge for løbende gensidig information og tilrettelæggelse af ældrerådets kontakter med byrådets socialudvalg og andre udvalg.

§ 12

Stk. 1. X-købing Ældreråd udpeger af sin midte et medlem til Amtsældrerådet i YY Amt.

§ 13

Stk. 1. Ældrerådets indgående post modtages af formanden, der sørger for sagernes fordeling.

Stk. 2. Udgående post underskrives af formanden sammen med formanden for den arbejdsgruppe under hvis område, den pågældende sag hører. Skrivelser vedrørende generelle emner underskrives af formanden og sekretæren i forening.

Stk. 3. Ældrerådets medlemmer modtager kopi af al udgående post, normalt som bilag til dagsorden for først kommende møde.

Stk. 4. Det praktiske kontormæssige arbejde tilrettelægges i samarbejde med X-købing Kommune.

Kommentarer til § 13:

Dette er naturligvis blot ét eksempel. I praksis anvendes mange variationer for tilrettelæggelsen af det praktiske arbejde.

Således vedtaget på X-købing Ældreråds møde

den _____

Ældrerådets formand

Ældrerådets sekretær

Klage- og tilsynssystemet på det sociale område

Klage- og tilsynssystemet

Kommunernes afgørelser om tildeling af sociale ydelser kan som hovedregel ankes, og klagesystemet sikrer, at afgørelserne om personers rettigheder og pligter er i overensstemmelse med den sociale lovgivning.

Klageinstansernes afgørelser har dermed stor betydning for kommu-

nernes fremtidige beslutninger, og afgørelserne kan i en række tilfælde direkte anvendes som et praktisk værktøj i ældrerådenes og klagerådernes daglige arbejde, fx afgørelser om praktisk hjælp efter serviceloven. Andre af klageinstansernes afgørelser kan bidrage med en generel baggrundsviden om rammerne for ældres vilkår på det sociale område, fx af-

gørelser om helbredstillæg eller om flytning til plejehjem.

Ved siden af klagesystemet er tilsynsrådene med til at sikre, at kommunalbestyrelsens beslutning om serviceniveauet opfylder lovens krav, og Indenrigs- og sundhedsministeriet fører tilsyn med, at tilsynsrådenes udtalelser hviler på et korrekt retsgrundlag.

Socialministeriet kan endvidere rette henvendelse til kommunerne ved mistanke om, at kommunen ikke handler i overensstemmelse med lovgivningen. Begge de nævnte ministerier kan udtale sig vejledende om fortolkninger af lovregler. Også udtalelser fra tilsynsrådene og de to ministerier er med til at fastlægge rammerne for kommunernes fremtidige afgørelser om tildeling af ydelser. Efter en kort omtale af klagereglerne gives der her eksempler på afgørelser fra klageinstanser og på vejledende udtalelser fra de to ministerier.

De almindelige klageregler

Klagereglerne på det sociale område er med enkelte undtagelser samlet i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, normalt kaldet retssikkerhedsloven. Reglerne omfatter bl.a. lov om social pension, serviceloven, lov om delpension og lov om forebyggende hjemmebesøg.

Kommunernes afgørelser kan som hovedregel ankes til det sociale nævn. Afgørelser om det generelle serviceni-

veau, herunder hvilke tilbud og pladser kommunen stiller til rådighed, kan dog ikke indbringes for de sociale nævn eller for anden administrativ myndighed.

Det sociale nævns afgørelser kan som udgangspunkt ikke ankes, men hvis en afgørelse har principiel karakter, kan Den Sociale Ankestyrelse, kaldet Ankestyrelsen, beslutte at behandle sagen. Ankestyrelsen kan tage sager op på egen hånd; efter anmodning fra kommunen; eller fra den person, afgørelsen vedrører.

De sociale nævn og Ankestyrelsen kan *stadfæste*, dvs. bekræfte, en afgørelse, *hjemvise* en afgørelse til fornyet behandling i kommunen, *ophæve* eller ændre afgørelsen eller helt *afvise* at behandle en klage.

Hvordan klager man?

Der er ingen formkrav til klager på det sociale område. Mundtlige klager skal nedskrives af den myndighed, der modtager klagen.

Hvem kan klage?

Iflg. § 60 i retssikkerhedsloven kan den person, som afgørelsen vedrører, klage. Også en repræsentant for parten kan klage, fx ægtefælle, børn eller en advokat. Ved magtanvendelse er pårørende tillagt en særlig klageadgang, se afsnittet om klageregler ved magtanvendelse nedenfor.

Klagefrist

Klager skal indgives til den myndighed, der har truffet afgørelsen.

Klagefristen er 4 uger, jf. § 67 i retssikkerhedsloven, og løber fra det tidspunkt, hvor der er givet fyldestgørende klagevejledning.

Klage over afgørelser om personlig og praktisk hjælp efter §§ 71 og 72 i serviceloven følger særlige regler, som omtales i næste afsnit. Der er ligeledes særlige regler for klage i forbindelse med magtanvendelse over for demente og andre personer med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne, jf. § 109 i serviceloven. Der henvises til følgende afsnit om klageregler ved magtanvendelse.

Klageregler ved tildeling af personlig og praktisk hjælp

Klageråd

Ved klage over tildeling af personlig og praktisk hjælp skal klagen i første omgang indgives til kommunens klageråd. Der er ingen frist for indbringelse af klager til klagerådet.

Klagerådet er nedsat af kommunalbestyrelsen i alle kommuner. Tre af klagerådets medlemmer er medlemmer af og valgt af ældrerådet, jf. retssikkerhedsloven §§ 34 og 35. En undersøgelse iværksat af Socialministeriet i 2001¹

viste, at kun få borgere klager over afgørelser om tildeling af praktisk hjælp, men arbejdet i klagerådet kan være én af de måder, hvorpå ældrerådene får viden om ressourcesvage ældre borgeres behov og vilkår.

Klagerådet skal *drøfte, vurdere og videreformidle* klager over afgørelser efter §§ 71 og 72. Klagerådet kan ikke ændre kommunens afgørelse, men kan udtale sin eventuelle kritik og foreslå en ændring af afgørelsen eller af kommunens praksis.

Når klagerådet har udtalt sig om klagen, skal kommunen revurdere sagen, og her skal klagerådets indstilling indgå. Kommunen giver klageren besked om kommunalbestyrelsens afgørelse ud fra klagerådets indstilling.

Klageren kan anke kommunens fornyede beslutning til det sociale nævn. Afgørelser, der ankes til det sociale nævn, følger herefter de almindelige klageregler, som før er nævnt, herunder reglerne om klagefrist.

En revisionsbestemmelse i serviceloven forudsætter, at der senest i folketingsåret 2003-04 fremsættes forslag om revision af klagerådets virksomhed.

Klagereglerne er nærmere beskrevet i pjecen *Klagevejledning på det sociale område*, der er omtalt i litteraturoversigten på side 132. Pjecen omtaler kun sporadisk klagereglerne vedr. magtanvendelse, der omtales nærmere nedenfor.

¹ *Evalueringsrapport af klageråd for personlige pleje og praktisk hjælp m.v. i henhold til lov om retssikkerhed og administration på det sociale område*, Socialministeriet 2001.

Klageregler ved magtanvendelse

Reglerne om magtanvendelse over for demente og andre personer med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne findes i servicelovens §§ 109 a - m. Formålet med reglerne er at begrænse fysisk magtanvendelse til det absolut nødvendige, og tvangsmæssige foranstaltninger skal kun undtagelsesvis anvendes. En vis lempelse af disse regler er indført pr. 1. juli 2003. Et uddrag af de gældende regler om magtanvendelse i serviceloven er optrykt i bilag 2.

De tvangsmæssige foranstaltninger, der kan anvendes uden samtykke fra den pågældende, og betingelserne herfor, beskrives i §§ 109 a - e.

Det drejer sig om:

- ◆ alarm- og pejlesystemer (§ 109 a)
- ◆ muligheden for at fastholde eller føre en person til et andet rum (§ 109 b)
- ◆ tilbageholdelse af en person i boligen (§ 109 c)
- ◆ anvendelse af beskyttelsesmidler (§ 109 d) og
- ◆ flytning af en person til en anden bolig (§ 109 e). § 109 a - e er udtømmende, dvs. at foranstaltninger, som ikke nævnes her, er ulovlige.

Fastholdelse

Klage over fastholdelse (§ 109 b) indbringes for det sociale nævn og følger de almindelige klageregler, der før er nævnt.

Alarmsystemer, tilbageholdelse i boligen og beskyttelsesmidler

Ved klage i forbindelse med alarm- eller pejlesystemer (§ 109 a), over tilbageholdelse i boligen (§ 109 c) eller over anvendelse af beskyttelsesmidler (§ 109 d) sondres mellem foranstaltninger besluttet *med* eller *uden* samtykke.

Ved beslutninger *uden samtykke* indbringes klagen over det sociale nævns godkendelse af beslutningen direkte for Ankestyrelsen, jf. § 109 j.

Foreligger der *samtykke*, kan kommunen selv beslutte foranstaltningen, og klage indbringes for det sociale nævn efter de almindelige klageregler som omtalt oven for, jf. § 109 i.

Flytning til anden bolig uden samtykke

Indtil 30. juni 2003 indbringes *alle* klager over beslutninger efter § 109 e om flytning af en person med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne til en anden bolig, uden at personen samtykker, direkte for Ankestyrelsen, jf. § 109 j.

Fra 1. juli 2003 lempes adgangen til at flytte en del af de nævnte per-

soner, jf. § 109 e, stk. 2. Klager over afgørelser, der er truffet efter de lempede regler, indbringes for det sociale nævn, jf. § 109 e, stk. 4.

Klager over øvrige afgørelser efter § 109 e indbringes efter 1. juli 2003 fortsat for Ankestyrelsen.

Reglerne om flytning uden samtykke omtales nærmere i afsnittet om afgørelser om magtanvendelse i det følgende.

Prøvelse ved domstolene

Tilbageholdelse i boligen (§ 109 c) og flytning uden samtykke (§ 109 e) er de alvorligste indgreb i den personlige frihed, hvorfor der er særlig adgang til at få prøvet disse indgreb ved domstolene.

Ankestyrelsens afgørelser kan derfor indbringes for *Landsretten*, og i det omfang Procesbevillingsnævnet finder sagen principiel, for Højesteret, jf. § 109 k.

Særlig klageadgang for pårørende m.fl.

Uanset om der foreligger samtykke eller ej, har ægtefæller, pårørende, værger eller en repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, en særskilt klageadgang, når den person, som klagen vedrører, ikke selv er i stand til at klage, jf. § 109 i, stk. 2 og § 109 j, stk. 3. Den særlige klageadgang omfatter alle de fem nævnte foranstaltninger på magtanvendelsesområdet.

Afgørelser og vejledende udtalelser

I det følgende omtales en række eksempler på afgørelser fra ankeinstanser og vejledende udtalelser fra ministerierne.

Eksemplerne illustrerer, at fortolkningen af lovgivningen sker løbende, efterhånden som der opstår nye tvivls spørgsmål. Afgørelser og udtalelser udgør således en stor fond af viden, der til stadighed opdateres.

Efter hver afgørelse nævnes afgørelsens nummer i Ankestyrelsens database, fx SM C-1-02, hvor SM står for Sociale Meddelelser, C for service-loven og 1-02 for afgørelse nr. ét i 2002. Tilsvarende fremgår det ved omtale af udtalelser fra ministerierne, hvilket ministerium, der er tale om: IM for Sundheds- og Indenrigsministeriet og SOC for Socialministeriet. Sidst i kapitlet findes en samlet oversigt over de her omtalte afgørelser og udtalelser med fuld kildehenvisning.

Der er alene medtaget korte resuméer. Ankestyrelsen offentliggør løbende alle styrelsens egne samt udvalgte afgørelser fra de sociale nævn, der afspejler den regionale praksis på området. Ankestyrelsen har tilsluttet sig de afgørelser fra de sociale nævn, som styrelsen offentliggør.

Afgørelsernes fulde tekst kan læses i *Sociale Meddelelser*, mens *Nyt fra Ankestyrelsen* bringer resuméer. De to publikationer omtales nærmere i oversigt over nyttige informationskanaler på side 136.

Serviceoven

Afgørelser om personlig og praktisk hjælp

Som nævnt inddrages en stor del af ældrerådene i udarbejdelse og/eller godkendelse af kommunernes kvalitetsstandarder, og enkelte ældreråd tilbyder at deltage som bisidder under visitationen.

I det følgende gives eksempler på afgørelser fra ankeinstanserne m.v.:

- ◆ om visitationskriterier – herunder ulovlige kvalitetsstandarder
- ◆ om betydningen af husstandens sammensætning for tildeling af praktisk hjælp og om indkøb
- ◆ om retsvirkningen af hjemviste afgørelser
- ◆ og om kommunens pligt til at vejlede om klageadgangen.

Visitation

◆ Ulovlige visitationskriterier

Ankestyrelsen og de sociale nævn har gjort det klart, at generelle retningslinier ikke kan erstatte den konkrete, individuelle vurdering, som iflg. § 75, stk.1 i serviceloven skal ligge til grund for tildeling af personlig og praktisk hjælp. Det er således ulovligt at fastlægge generelle retningslinier, visitationskriterier eller kvalitetsstandarder m.v., der indskrænker borgernes ret til ydelser efter § 71. (SM C-17-99 sag 2 og 3, SM C-7-99 sag 2)

Som eksempler på afgørelser, der er ulovlige, fordi de ikke bygger på en individuel vurdering, men derimod begrundes med henvisning til generelle formuleringer i kvalitetsstandarder m.v., kan nævnes:

- ◆ at hjælp til rengøring ikke kan afslås pga. almindelig aldring med heraf følgende svækkelse (SM C-17-99 sag 2)
- ◆ at hjælp til rengøring kun ydes til personer, der også har behov for hjælp til personlig pleje, eller som lider af bestemte sygdomme (SM C-17-99 sag 3, SM C-7-99 sag 2, 3, 4 og 5) og
- ◆ at praktisk hjælp ikke ydes til personer, der selv kan formidle hjælp andet steds fra (SM C-7-99 sag 2 og 4).

Som andre eksempler på ulovlige afgørelser, som er truffet på forkert grundlag, kan nævnes:

- ◆ at hjælp afslås med den begrundelse, at nærtboende familie kan hjælpe med de praktiske opgaver i hjemmet (SM C-7-99 sag 2 og 5)
- ◆ at hjælp afslås, fordi ansøgeren ifølge ”Fælles sprog på ældre- og handicapområdet” betegnes som selvhjulpent, selv om den konkrete individuelle vurdering viser, at pågældende ikke kan støvsuge og vaske gulv (SM C-17-99 sag 4) og
- ◆ at kommunen omfordeler ressourcerne således, at de svageste borgere

sikres mest mulig hjælp, hvorfor hjælp til psykisk og socialt velfungerende personer inddrages eller afslås (SM C-7-99 sag 6)

♦ Andre hjælpemuligheder

Mens det er ulovligt at henvise til generelle retningslinier, bør alternative muligheder for at få løst den konkrete opgave altid indgå i den samlede vurdering af behovet for hjælp.

Socialministeriet har udtalt, at serviceloven ikke er til hinder for, at en kommunalbestyrelse efter en konkret, individuel vurdering beslutter slet ikke – eller kun delvis – at yde praktisk hjælp, hvis den, der har behov for hjælp ad anden vej kan løse problemet på en rimelig måde.

Kommunalbestyrelsen *er dog forpligtet til* at give tilbudene et indhold, der – set i sammenhæng med de øvrige tilbud til ældre m.v. – sikrer, at personen kan klare sig i eget hjem. (SOC 3)

♦ Husstandens sammensætning

Husstandens sammensætning skal som hovedregel indgå ved vurderingen af behovet for hjælp. Således fandt Ankestyrelsen, at en ansøger ikke var berettiget til hjælp til rengøring, da *ægtefællen var rask* og havde mulighed for at varetage denne opgave i hjemmet. (SM C-62-01)

Husstandens sammensætning lå også til grund, da et socialt nævn stadfæstede en kommunal afgørelse om at inddrage hjælp til rengøring med henvisning til, at klagerens *raske*

ægtefælle og store hjemmeboende børn kunne hjælpe til. (SM C-7-99 sag 8)

De sociale nævn har endvidere i en række afgørelser lagt vægt på, at personer, der ikke selv fysisk eller psykisk kan klare de praktiske opgaver i hjemmet, *og hvor der ikke i husstanden er andre personer*, der kan klare opgaverne, *er berettiget til praktisk hjælp* efter §71. (SM C-7-99 sag 4, 5 og 6)

For at få en principiel afklaring af, hvilke personer en husstand dækker, behandlede Ankestyrelsen en sag om inddragelse af rengøring til en ældre kvinde, der boede sammen med sine to voksne sønner.

Samtlige rum i huset, som blev benyttet af kvinden, blev også benyttet af sønnerne. Der var fælles køkken, badeværelse og fælles opholdsstue, hvor kvinden desuden sov. Ankestyrelsen fandt derfor, at der var tale om *fælles bolig*, og stadfæstede kommunens afgørelse om at inddrage rengøringshjælpen. (SM C-18-01)

♦ Indkøb

Kommunerne skal yde hjælp til indkøb, hvis behovet er til stede.

Ankestyrelse har imidlertid fastslået, at hjælpen ikke nødvendigvis skal gives som ledsagelse til indkøb, men efter en konkret individuel vurdering kan imødekommes ved udbringning af varer. (SM C-16-01)

Socialministeriet har endvidere udtalt, at der ikke må opkræves betaling af borgere, der er visiteret til varig hjælp efter § 71, jf. servicelovens § 82,

stk. 2. Hvis vareudbringning kun foretages mod gebyr, skal kommunen afholde hele gebyret for borgere, der er visiteret til varig indkøbshjælp. (SOC 4)

Ændring af en ydelse

Der kan være flere grunde til at ændre tildelte ydelser. Fx kan kommunalbestyrelsen beslutte at nedsætte serviceniveauet generelt.

Socialministeriet har imidlertid udtalt, at kommunalbestyrelsen også i denne situation skal foretage en reel individuel behovsvurdering.

Kommunen skal således sikre, at personer, der hidtil har fået hjælp, fremover selv kan klare opgaven, hvis ydelsen nedsættes eller helt bortfalder. (SOC 3)

Ankestyrelsen har endvidere påpeget, at inddragelse af en ydelse er tilbagekaldelse af en såkaldt begunstigende forvaltningsakt, hvilket kræver en klar begrundelse, fx i form af ny lovgivning, væsentlige, nye oplysninger i sagen eller en ny udmeldt praksis på området som ændret serviceniveau. (SM R-15-00)

Retsvirkning af hjemviste afgørelser

Klager over afgørelser efter §§ 71 og 72 i serviceloven har ikke opsættende virkning, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 1. En ydelse kan derfor nedsættes eller bortfalde, selv om der er indgivet klage over afgørelsen. Når et socialt nævn *hjemviser en afgørelse til fornyet*

behandling i kommunen, kan situationen imidlertid være en anden. Ankestyrelsen udtaler således, at hjemvisning af afgørelser, der inddrager hjemmehjælp, til fornyet behandling i kommunen *annullerer* afgørelsen. Hjemvisning af afgørelser, der stopper en ydelse, har således som hovedregel den retsvirkning, at den tilkendte ydelse skal fortsætte, *med mindre* ankeinstansen tillægger afgørelsen en anden retsvirkning. (SM R-15-00)

Klagevejledning

Kommunen har pligt til at sørge for, at afgørelser, der ikke fuldt ud giver ansøgere medhold, ledsages af en vejledning om klageadgang, jf. forvaltningslovens § 25. Vejledningen skal oplyse, hvordan der klages og beskrive de særlige begrænsninger i klageinstansens kompetence. Det skal endvidere fremgå, at afgørelser om personlig og praktisk hjælp først skal indbringes for klagerådet, og at afgørelsen – efter at kommunalbestyrelsen har behandlet klagerådets indstilling – kan påklages til det sociale nævn. Det er ikke tilstrækkeligt at henvise til, at borgeren kan kontakte områdeledelsen for at drøfte afgørelsen. (IM 1)

Klager behøver som nævnt ikke at være skriftlige. Klagerådet har dog ikke pligt til at behandle anonyme klager, med mindre en anonym klage efter en konkret vurdering viser, at der er grund til at undersøge en sag nærmere. Mundtlige klager skrives ned af

den myndighed, der modtager klagen (SOC 6). Nogle ældreråd har påtaget sig at bistå utilfredse borgere med at formulere en skriftlig klage.

Afgørelser om hjælpemidler

Hjælpemidler og beslægtede forbrugsgoder gør nogle ældre mere selvhjulpne, hvilket for mange er ensbetydende med livskvalitet.

Kommunen yder støtte til hjælpemidler og forbrugsgoder til personer med nedsat varig fysisk eller psykisk funktionsevne, når det kan afhjælpe varige følger af en nedsat funktionsevne eller lette den daglige tilværelse i hjemmet i væsentlig grad, jf. §§ 97 og 98 i serviceloven.

Der ydes dog ikke hjælp til forbrugsgoder, der normalt indgår i sædvanligt indbo.

Ankestyrelsen har bl.a. udtalt:

- ◆ at almindelige aldersbetingede lidelser er omfattet af reglerne om støtte til hjælpemidler (SM C-48-00), og
- ◆ at der kan ydes hjælp til forbrugsgoder, der afhjælper varige følger af nedsat funktionsevne m.v., selv om forbrugsgodet forhandles hos almindelige forhandlere til hele befolkningen. Der ydes dog som nævnt ikke hjælp til forbrugsgoder, der normalt indgår i indbo. (SMC-23-01). Ankestyrelsen har endvidere udtalt, at en vaskemaskine er et forbrugsgode, der normalt indgår i sædvanligt indbo, og normalt findes i ethvert hjem, der måtte ønske

det. Der kunne således i en konkret sag ikke ydes hjælp til vaskemaskine til en kvinde, der som følge af incontinensproblemer havde øget behov for tøjvask. (SM C-31-02)

Afgørelser om magtanvendelse

Formålet med reglerne om magtanvendelse over for personer med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne er som nævnt at begrænse brugen af tvang mest muligt. Anvendelse af magt forudsætter således blandt andet, at indgrebet sker for at afværge overhængende væsentlig personskade.

Det understreges i loven, at tvang aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand. Fx har det vist sig, at bl.a. *boligens indretning* kan være med til at øge trygheden hos den omhandlede persongruppe og dermed nedsætte behovet for personlige alarmer og tilbageholdelse i boligen.

Omsorgspligt

Reglerne om magtanvendelse står ikke alene. De sociale myndigheders omsorgspligt er således præciseret i § 67 a i serviceloven. Det vil sige pligten til at yde en særlig indsats over for personer, der som følge af betydelig nedsat psykisk funktionsniveau ikke er i stand til at tage vare på sig selv. Med en ændring af servicelovens § 67 a, der trådte i kraft den 1. juli 2003, er det yderligere præciseret, at omsorgspligten ikke kan ydes ved brug af fysisk tvang.

Omsorgspligten og samspillet med magtanvendelse og samtykkebegrebet er kompliceret. For yderligere information henvises til Socialministeriets vejledning om magtanvendelse, der omtales i litteraturoversigten på side 133. En revideret vejledning om magtanvendelse forventes udsendt i løbet af 2003.

Afgørelser

I det følgende omtales eksempler på afgørelser om magtanvendelse.

Som tidligere nævnt er reglerne om magtanvendelse efter servicelovens § 109 på nogle områder ændret med virkning fra 1. juli 2003. De nye regler omtales i forbindelse med afgørelserne.

♦ **Pårørendes klageadgang**

Som nævnt har pårørende m.fl. særlig klageadgang på magtanvendelsesområdet, når den person klagen vedrører, ikke selv er i stand til at klage, jf. §§ 109 i og j.

Ankestyrelsen har set på rækkevidden af klageretten og udtaler, at der ikke er tale om en selvstændig klageret, men om en såkaldt afledt klageret. Dvs. at pårørende m.fl. kun kan klage over tiltag, som personen selv antages at ville klage over.

I overensstemmelse med dette princip fandt Ankestyrelsen, at en søn ikke var klageberettiget, da det sociale nævn afviste at godkende, at faderen blev fastspændt mod sin vilje. Sønnens klage over nævnets afgørelse

skyldtes, at han fandt, at fastspænding med stofsele ville være det mest skånsomme indgreb over for faderen. (SM C-45-01)

♦ **Alarmsystemer og tilbageholdelse i boligen**

Personlige alarm- eller pejlesystemer og tilbageholdelse i boligen kan komme på tale i en afgrænset periode, når der er nærliggende risiko for, at en person ved at gå udendørs udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Foranstaltningen skal godkendes af det sociale nævn og kan kun anvendes, når det er absolut påkrævet for at afværge risiko for personskade, jf. §§ 109 a og 109 c.

Et socialt nævn har således godkendt en kommunes beslutning om at bruge magt for at tilbageholde en person, som havde forsøgt at påføre sig selv væsentlig personskade, bl.a. ved at lægge sig på kørebanen. (KEN nr. 9348)

Ligeledes godkendte Ankestyrelsen brug af personlig alarm og tilbageholdelse i boligen af en yngre mand, der var udviklingshæmmet i væsentlig grad og forbigående sindssyg. Manden kunne ikke handle fornuftsmæssigt, når han var uden for boligen, og hans evner til at forstå farifulde situationer for sig selv eller for andre var meget beskedne. Han havde persondækning døgnet rundt, og yderligere pædagogiske foranstaltninger kunne ikke forhindre, at han pludselig forlod boligen med de risici, det indebar. (SM C-10-02)

Der foreligger p.t. ingen offentliggjorte afgørelser fra klageinstanser om brug af alarm- og pejlesystemer eller om tilbageholdelse af ældre, hvilket bl.a. skyldes, at personalet vurderer, at det er meget vanskeligt at få tilladelse til disse indgreb. Samtidig har medarbejderne ved en række plejeboliger fundet, at disse foranstaltninger ikke har været tilstrækkelige til at forhindre demente i at flakke rundt.

Fra 1. juli 2003 er det muligt at anvende specielle døråbnere ved yderdøre i en afgrænset periode, jf. § 109 a, stk. 2-3. Det er en betingelse, at lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt, og at der er *nærliggende risiko* for at en eller flere personer udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade ved at forlade bo- eller dagtilbudet, samt at de konkrete forhold gør det *absolut påkrævet* at anvende specielle døråbnere for at afværge denne risiko.

Intentionerne med denne lovændring er at beskytte visse personer mod fx farlige trafikale forhold, særlige naturområder, hvor de kan blive væk, eller bestemte vejsituationer.

♦ Fastholdelse

Kommunen kan beslutte at fastholde en person, eller at føre denne til et andet lokale, når der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet, jf. § 109 b, stk. 1.

Der foreligger ingen offentliggjorte afgørelser om fastholdelse, men det har i visse tilfælde vist sig problematisk, at personalet ikke kan yde den påkrævede og nødvendige omsorg – især med hensyn til personlig hygiejne – på grund af fysisk modstand fra beboeren.

Fra 1. juli 2003 er det efter service-lovens § 109 b, stk. 2, muligt fysisk at fastholde personer i en afgrænset periode, hvis dette er *absolut nødvendigt* for at udøve omsorgspligten i personlige hygiejnesituationer. Der skal endvidere udarbejdes en handlingsplan, som sikrer, at magtanvendelse undgås i fremtiden.

♦ Beskyttelsesmidler

Kommunen kan anvende fastspænding med stofsele for at undgå fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og når forholdene gør fastspænding absolut nødvendig, jf. § 109 d.

Ankestyrelsen har udtalt, at fastspænding med stofsele kun kan anvendes for at forhindre fald, og kun når der er konkrete eksempler på, at den pågældende ofte har forsøgt at udføre handlinger eller ofte plages af kramper m.m., der giver risiko for fald med væsentlig personskade til følge. Ankestyrelsen slår fast, at beskyttelsesmidler ikke kan anvendes for at begrænse en persons mobilitet ved fx utryghed, aggressivitet, hvileløs vandren omkring og træthed. (SM C-36-00)

♦ Flytning uden samtykke

Ifølge servicelovens § 109 e, stk. 1, kan det sociale nævn beslutte, at en person skal optages i en pleje- eller ældrebolig med tilknyttet service, uden at personen samtykker, når flytningen er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og når hjælpen ikke kan gennemføres i den hidtidige bolig. Det er en betingelse for tvungen flytning, at den pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger, at der er fare for, at den pågældende udsætter sig for alvorlig personskade, og at det vil være uforvarsligt ikke at gennemføre en flytning, jf. § 109 e, stk. 1.

Fra 1. juli 2003 kan en del af personkredsen med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne efter § 109 e, stk. 2, flyttes til en pleje- eller ældrebolig med tilknyttet service, *når* flytningen er påkrævet for, at de pågældende får den nødvendige hjælp, og *når* flytningen ud fra en omsorgsmæssig synsvinkel vurderes at være mest hensigtsmæssig for de pågældende. Reglen omfatter personer, der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke, og hvor den nedsatte psykiske funktionsevne er en følge af en aldersbetinget eller senere erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende. Det er endvidere en forudsætning, at der beskikkes en værge, som godkender kommunens beslutning om flytning.

Reglen er bl.a. møntet på personer med fremskreden demens, og gør det muligt at flytte disse personer til hensigtsmæssige omgivelser, selv om de strengere krav i § 109 e, stk. 1, om risiko for alvorlig personskade og uforvarslighed ved ikke at gennemføre en flytning, ikke er opfyldt. I afgørelser efter § 109, stk. 2, kan det indgå som et moment i vurderingen, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller pårørende *ikke* længere er i stand til at yde den nødvendige hjælp til samt opsyn med personen.

I det følgende omtales tre sager om flytning *uden* samtykke.

Ankestyrelsen har behandlet sagerne, inden reglerne om lempet adgang til flytning for visse persongrupper uden samtykke blev indført. De to første sager ville måske være faldet anderledes ud med de nye regler. Sagerne omtales her, idet de imidlertid illustrerer forskellen på stk. 1 og stk. 2 i § 109 e.

I den første sag afviste Ankestyrelsen en flytning af en ældre, dement kvinde. Styrelsen lagde vægt på, at følgende betingelser skal være opfyldt, når der ikke foreligger samtykke: At flytningen er helt nødvendig for at sikre, at pågældende ikke udsætter sig selv for alvorlig personskade, at der ikke er andre og mindre indgribende måder at yde bistand på, og at der er høj grad af sandsynlighed for, at pågældende inden for kortere tid udsætter sig for alvorlig skade på legeme eller helbred. En flyttebeslutning kan først træffes, når det er uforvarsligt at

undlade flytningen, og flytningen skal medføre en klar forbedring af den enkeltes situation og livskvalitet.

Kommunen begrundede sit ønske om at flytte kvinden med, at hendes tilstand havde ændret sig så meget, at hun var bange for de øvrige beboere på den gerontopsykiatrisk afdeling, hvor hun boede. Som en beskyttelse isolerede personalet ofte kvinden på værelset, hvilket bl.a. førte til, at hun ikke fik den omsorg, tryghed og træning, der kunne være med til at vedligeholde hendes færdigheder og give bedre livskvalitet. Kommunen mente derfor, at kvinden ville få større udbytte af at bo på et almindeligt plejehjem, hvor hun lettere kunne integreres i de almindelige aktiviteter og terapitilbud. Ankestyrelsen fandt det imidlertid ikke dokumenteret, at der var en tilstrækkelig reel risiko for, at kvinden udsatte sig for alvorlig personskade i den nuværende bolig, og at det af denne grund skulle være uforsvarligt ikke at gennemføre en flytning til en anden bolig. Ankestyrelsen vurderede, at den nødvendige hjælp kunne ydes i den hidtidige bolig. (SM C-1-02)

I den næste sag kendte Ankestyrelsen en beslutning om at flytte en 90-årig dement kvinde fra en skærmet til en almindelig afdeling *inden for samme plejecenter* ugyldig. Kommunen begrundede beslutningen med, at kvinden ikke længere fuldt ud kunne benytte de særlige tilbud, der fandtes i en skærmet afdeling, men at hendes behov for ple-

je og tryghed kunne opfyldes i plejecentrets almindelige plejeafdeling.

Ankestyrelsen fandt imidlertid, at flytning mellem to afdelinger var et så væsentligt fysisk indgreb i kvindens selvbestemmelsesret, at flytningen var omfattet af reglerne om magtanvendelse. Styrelsen fandt endvidere, at kvinden ikke kunne anses for at have samtykket i flytningen, og at betingelserne for tvungen flytning iflg. magtanvendelsesreglerne ikke var opfyldt.

Med afgørelsen fastslog Ankestyrelsen samtidig, at reglerne om magtanvendelse også omfatter plejehjem og beskyttede boliger, der drives efter § 140 i serviceloven. § 140 er en overgangsordning, der giver kommunerne mulighed for at drive gamle plejehjem og beskyttede boliger, der endnu ikke er moderniserede, efter de hidtidige regler i bistandsloven. (SM C-29-01)

I den sidste sag, der omtales her, fandt Ankestyrelsen, at betingelserne var opfyldt for at flytte en mand med hastigt fremadskridende demens.

Sygdommen medførte tab af realitetssans og manglende sygdomserkendelse. I vågen tilstand havde manden behov for intensiv pleje af mindst en person, og han skulle bl.a. bremses i at skaffe tændstikker m.v. for at undgå ildspåsættelse. Han kunne ikke orientere sig udendørs selv på velkendte strækninger, og manglende realitetssans og overblik gjorde ham ude af stand til at varetage egne anliggender.

Ankestyrelsen fandt, at der var dokumenteret tilstrækkelig risiko for, at han udsatte sig for alvorlig personskade ved at blive i sin egen bolig, og at det var uforsvarligt ikke at gennemføre en flytning, som absolut påkrævet for, at han kunne få den nødvendige hjælp.

Ankestyrelsen lagde vægt på, at sygdommen ville medføre en ganske hjælpeløs tilstand, og at han havde behov for massiv hjælp. (SM C-34-00)

Forvaltningsloven

Afgørelse om nedlæggelse af plejecenter

En meget omtalt afgørelse vedrører lukning af et plejecenter i 2001 og den måde, hvorpå det blev meddelt beboerne, at de skulle flytte.

Ankestyrelsen tog ikke stilling til selve beslutningen om at lukke plejecentret, der vedrører kommunens generelle serviceniveau, og derfor ligger uden for Ankestyrelsens kompetence. Ankestyrelsen lagde til grund for afgørelsen, at klagen først og fremmest omfattede det forvaltningsretslige spørgsmål om den måde, som beslutningen var blevet meddelt på.

Reglerne om opsigelse i lov om leje af almene boliger

Ankestyrelsen udtalte, at kravet om fraflytning af plejehjem kun kunne gennemføres, hvis kravet kunne side-stilles med en af de opsigelsesgrunde,

der er nævnt i kapitel 14 i lov om leje af almene boliger, jf. bekendtgørelse om plejehjem og beskyttede boliger, § 3, stk. 2. Ankestyrelsen fandt i den konkrete sag, at lukning af plejecentret som led i en tilpasning af kapaciteten var i overensstemmelse med kapitel 14.

Ankestyrelsen fandt endvidere, at opsigelsen skulle have været skriftlig, bl.a. fordi der var tale om en indgribende afgørelse, hvor det var væsentligt, at kvinden fik en klar opfattelse af, hvad afgørelsen nøjagtigt gik ud på. Ankestyrelsen fandt dog ikke, at den manglende skriftlighed kunne gøre beslutningen om fraflytning ugyldig. Der blev bl.a. lagt vægt på, at kvinden allerede dagen efter kommunalbestyrelsens beslutning, via et opslag fra forstanderen, fik kendskab til, at hun skulle flytte, og at kvinden selv opfattede beslutningen som en afgørelse, der kunne påklages til det sociale nævn. (SM F-8-01)

Socialministeriet har endvidere udtalt, at der skal tilbydes en passende bolig, når en kommune træffer afgørelse om at en beboer skal fraflytte en bolig i plejehjem eller beskytte bolig. (SOC 7)

Lov om social pension

Afgørelser om personlige tillæg

Iflg. pensionslovens § 14, stk. 1, kan kommunerne efter en konkret og individuel vurdering beslutte at yde personligt tillæg til folkepensionister med særlig vanskelige økonomiske forhold.

Personlige tillæg kan ydes til dækning af rimelige og nødvendige udgifter, og tildeling sker efter en konkret, individuel vurdering af de økonomiske forhold sammenholdt med størrelsen af og formålet med den udgift, der søges personligt tillæg til. Der er herudover ikke begrænsninger med hensyn til hvilke udgifter, der kan søges personligt tillæg til. Der kan fx ydes personligt tillæg til at dække egenbetaling efter anden lovgivning.

Vurderingen af, om der er økonomisk grundlag for at tildele personligt tillæg tager udgangspunkt i ansøgerens samlede økonomiske situation, dvs. størrelsen af den sociale pension og alle andre indtægter og formue, sammenholdt med størrelsen af de rimelige og nødvendige udgifter.

Vurdering af ansøgerens samlede økonomiske situation.

I de følgende afgørelser har Ankestyrelsen taget stilling til, om en række forhold skal indgå i ”vurderingen af ansøgers samlede økonomiske situation”. Som i resten af kapitlet er der ikke tale om en udtømmende gennemgang. Ankestyrelsen har udtalt:

- ◆ at *friværdien i fast ejendom*, som en ansøger ejer og bebor, som udgangspunkt ikke er likvid formue, og derfor ikke skal indgå i den økonomiske vurdering af retten til personligt tillæg. Ankestyrelsen udelukker dog

ikke, at friværdien af fast ejendom i helt ekstraordinære situationer kan indgå i den likvide formue, fx hvis der er en meget betydelig friværdi. I den konkrete sag havde ansøgers hus en ejendomsværdi på ca. 400.000 (pr. 1.1.2001) og en restgæld på ca. 100.000 kr. (SMP-2-02)

- ◆ at en *samlevers indtægter* ikke indgår i den økonomiske vurdering af retten til personligt tillæg, da der ikke er gensidig forsørgerpligt mellem samlevende, men alene mellem ægtefæller. Ankestyrelsen slog samtidig fast, at det er uden betydning, at samlevers indtægter indgår i indtægtsgrundlaget. (SM P-1-02)
- ◆ at muligheden for at optage *lån til betaling af ejendomsskatter* indgår ved afgørelsen af, om der kan ydes personligt tillæg. Udgiften til ejendomsskatter kan således ikke fratrækkes det månedlige rådighedsbeløb. Begrundelsen er, at ydelsen af personligt tillæg er subsidær i forhold til støtte efter anden lovgivning, herunder lov om lån til betaling af ejendomsskatter. (SM P-18-02)
- ◆ at provenuet fra nedsparingslån indsat på en bankkonto skal medtages ved formueberegningen, når der søges personligt tillæg. Der er ikke hjemmel til at se bort fra provenuet, da indeståender på bankkonti skal indgå i formueberegningen. (SM P-9-02)

Afgørelser om varmetillæg

Ifølge § 14 stk. 2 i pensionsloven kan folkepensionister med særlig vanskelig økonomiske forhold søge personligt tillæg til betaling af varmeudgifter, herunder varmt vand. Tillægget beregnes på baggrund af udgifterne til køb af el, gas, olie og andre brændselsformer.

Derimod ydes der ikke tillæg til andre udgifter, der vedrører varme.

Beregning af varmetillæg ved forskellige opvarmningsformer

I de følgende eksempler har Ankestyrelsen truffet afgørelse om beregning af varmetillæg ved forskellige opvarmningsformer og om udbetaling af varmetillæg. Ankestyrelsen har udtalt:

- ♦ ved *kollektiv varmforsyning* indgår udgiften til målerafgift og rumafgift ikke i beregningsgrundlaget for opgørelse af varmetillæg. Disse udgifter vedrører alene drift og vedligeholdelse af fjernvarmenettet, der ikke er omfattet af tillægget. (SM P-10-1999)
- ♦ ved *el-opvarmning* må energiafgifterne (el-afgift, CO₂-afgift og SO₂-afgift) anses for at være en del af udgiften til køb af el, og skal derfor indgå i beregningsgrundlaget for opgørelsen af varmetillæg. Afgifter, der vedrører den faste pris for tilslutning/målerleje, indgår derimod ikke i beregningsgrundlaget. (SM P-32-2000)

- ♦ kommunen kan ikke *standse et tildelt varmetillæg* uden først skriftligt at bede om dokumentation for de faktiske varmeudgifter og uden samtidig at oplyse, at tillægget ophører, hvis dokumentationen ikke foreligger inden tidsfristens udløb. Udbetalingen kan således ikke standses blot med henvisning til manglende dokumentation, selv om pensionisten gentagne gange i årene forud er blevet oplyst om, at der skal indsendes dokumentation hvert år. (SM P-37-2000)

Afgørelser om helbredstillæg

Pensionister med begrænsede indtægter og begrænset likvid formue kan iflg. pensionsloven § 14 a tildeles helbredstillæg til udgifter til medicin, tandbehandling, kiropraktor, fodterapeut og psykologhjælp, som er omfattet af sygesikringen. Tillægget udgør op til 85 pct. af pensionistens egne udgifter, *efter* at sygesikringens andel er betalt. De nævnte udgifter udløser automatisk helbredstillæg til personer, der er berettiget til tillægget. Før beregning af helbredstillægget skal eventuelt tilskud fra private forsikringer som ”danmark” desuden trækkes fra egne udgifter.

Fra 2003 ydes endvidere helbredstillæg til en række ydelser uden for sygesikringen, når kommunen vurderer, at udgiften er nødvendig. Det drejer sig om udgifter til visse former for proteser og brilletyper samt til vedvarende og nødvendig fodbehandling.

Ankestyrelsen har udtalt, at provenuet fra nedsparingslån, der er indsat på en bankkonto, skal medtages ved formueopgørelsen i forbindelse med ansøgning om helbredstillæg (SM P-9-02).

Oversigt over anvendte afgørelser og udtalelser

Personlig og praktisk hjælp:

IM 1: *Indenrigsministeriets svar til Folkepensionistforeningernes og Invalideorganisationernes Kontaktudvalg, 11.2.1999*

SOC 1: *Svar fra Socialministeriet til Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark, 30.6.2000*

SOC 2: *Svar fra Socialministeriet til Tilsynsrådet for Ringkjøbing Amt, 27.1.1999*

SOC 3: *Svar fra Socialministeriet til Indenrigsministeriet af 23.6.2000 om udtalelse i forbindelse med Landsforeningen Ældre Sagens klage til Indenrigsministeriet over Kongens Enghave Bydelsråds administration af reglerne om praktisk bistand i hjemmet i form af hjælp til indkøb*

SOC 4: *Svar fra Socialministeriet til Indenrigsministeriet af 20.7.2000, vedr. besvarelse af supplerende spørgsmål i forbindelse med tidligere skrivelse af 23.6.2000*

SOC 5: *Svar fra Socialministeriet til Lemvig Kommune, 24.6.2000*

SOC 6: *Socialministerens svar på spørgsmål 159 til Folketingets Socialudvalg, 1999*

SM C – 7 – 99, sag 1-8: *SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af De sociale nævn, udsendt 15.7.1999*

SM C – 17 – 99, sag 1-4: *SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.12.1999*

SM C-16-01: *SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.2.2001*

SM C-18-01: *SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.2.2001*

SM C-62-01: *SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 1.12.2001*

SM R-15-00: *SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.8.2000*

Hjælpemidler:

SM C-48-00: *SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.12.2000*

SM C-23-01: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.4.2001

SM C-31-02: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 2.7.2002

Magtanvendelse:

SM C-34-00: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.11.2000

SM C-36-00: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.11.2000

SM C-29-01: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.5.2001

SM C-45-01: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 1.8.2001

SM C-1-02: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 3.1.2002

SM C-10-02: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 1.2.2002

KEN nr. 9348: Nyt fra Ankestyrelsen af 28.6.2002

Lukning af plejecenter:

SM F-8-01: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelse truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 1.11.2001

SOC 7: Socialministerens svar på spørgsmål 202 til Folketingets Socialudvalg, 2003

Personlige tillæg, varmetillæg og helbredstillæg:

SM P-10-99: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.5.1999

SM P-32-00: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.9.2000

SM P-37-00: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 15.12.2000

SM P-1-02: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 3.1.2002

SM P-2-02: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 3.1.2002

SM P-9-02: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 9.4.2002

SM P-18-02: SM - Sociale Meddelelser. Afgørelser truffet af Den Sociale Ankestyrelse, udsendt 31.7.2002

Litteraturoversigt

I nedenstående forslag til litteratur, som er inddelt efter emner i alfabetisk rækkefølge, kan ældrerådene søge viden og inspiration.

Forebyggende hjemmebesøg

- ◆ *Kommunernes administration af reglerne om forebyggende hjemmebesøg til ældre, Analysekontoret, Den Sociale Ankestyrelse, 2002.*
 - Rapporten afdækker, hvordan kommunerne efter 6 års erfaringer administrerer besøgsordningen, og afklarer eventuel tvivl om, hvorvidt kommunernes forskellige former for praksis lever op til lovens minimumskrav.
- ◆ *Rapport om Kommunernes praksis ved forebyggende hjemmebesøg for ældre, Analysekontoret, Den Sociale Ankestyrelse, 1999.*
- ◆ *Forebyggende hjemmebesøg til ældre. Undersøgelse foretaget i 1998, Fagligt Forum for Amtssundhedsplejersker m.fl. 2001*

Frit valg af ydelser på ældreområdet

- ◆ *Fritvalgsdatabasen:*
www.fritvalgsdatabasen.dk
 - Fra 1. januar 2003 kan modtage- re af personlig og praktisk hjælp frit vælge, hvem der skal levere

hjælpen. Den enkelte kommune skal offentliggøre de kvalitets- og priskrav, som leverandørerne skal opfylde for at blive godkendt til at levere fx personlig hjælp, praktisk hjælp og madservice. Disse krav er offentliggjort i en elektronisk database, der administreres af Styrelsen for Social Service (tidligere Institut for Pensions- og Ældrepolitik). I den såkaldte *Fritvalgsdatabase* kan borgere, kommuner, leverandører og andre studere de offentliggjorte kvalitets- og priskrav samt læse informationer om godkendte leverandører inden for forskellige ydelseskategorier. Endvidere indeholder databasen oplysninger om relevant lovgivning.

Frivilligt arbejde

- ◆ *Kommuners og Amtskommuners samarbejde med frivillige sociale organisationer – en redegørelse for lov om social service §115 i 2000 samt en status for erfaringerne med samarbejdet og den økonomiske støtte, Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA), 2001.*
 - Rapporten kan læses på Socialministeriets hjemmeside.

Klageråd

- ◆ *Evaluering af klageråd for personlig pleje og praktisk hjælp m.v. i henhold til lov om retssikkerhed og administration på det sociale område*, Institut for Serviceudvikling, Socialministeriet, 2001.
- ◆ *Nærdemokrati og retssikkerhed for hjemmehjælpsmodtagere – Klagerådernes virksomhed baseret på en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse, besvaret af klagerådene selv*, Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark, 2001.

Klagevejledning

- ◆ *Klagevejledning på det sociale område*, Den Sociale Ankestyrelse, 2000.
 - Kan købes ved henvendelse til Ankestyrelsen.

Kvalitetsstandarder

- ◆ *Kvalitetsstandarder. Sammenhæng og synlighed på ældreområdet*, Socialministeriet, 2003.
 - Pjece samt CD-ROM med et selvevalueringsprogram om kvalitetsstandarder til kommunalbestyrrelserne.
- ◆ *Kvalitetsstandarder i hjemmeplejen*, Institut for Pensions- og Ældrepolitik, Socialministeriet, 2002.
 - En undersøgelse af den gode

praksis i forbindelse med 11 kommuners brug af de lovbefalede kvalitetsstandarder på ældreområdet.

- ◆ *Kvalitetsstandarder i kommunerne. Personlig og praktisk hjælp mv. Lov om social service. Status 2000*, Socialministeriet, 2001.
 - I anden del af en landsdækkende undersøgelse af kommunernes arbejde med kvalitetsstandarder, som Institut for Offentlig Økonomi og Udvikling har gennemført for Socialministeriet, undersøgte det, om kommunerne lever op til kravene om at udarbejde kvalitetsstandarder. Samtidig undersøgte indholdet af disse standarder.

- ◆ *Idékatalog, Kvalitetsstandarder*, Socialministeriet, 1998.

Madservice

- ◆ *Uden mad og drikke* (del 1, 2 og 3), red. Anne Marie Beck, Mette Elsig og Lars Ovesen, Fødevaredirektoratet, 2002.
- ◆ www.altomkost.dk/madtilmange
 - hjemmesiden indeholder bl.a. information om ernæringsprojekter på ældreområdet, se under fanebladet 'projekter'.
- ◆ *Bedre mad til ældre*, 2001.
 - Pjecen kan fås ved henvendelse til Socialministeriets Lovekspedition på tlf. 33 92 93 26.

-
- ◆ *Forskellighed, Frihed, Fleksibilitet – få inspiration til bedre måltidsservice til ældre*, Socialministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2001.

Magtanvendelse

- ◆ *Evaluering af bestemmelserne om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten*, Socialministeriet, 2002.
- ◆ *Vejledning om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne, servicelovens §67a og kapitel 21 – herunder pædagogiske principper*, Socialministeriet, 1999.

Nøgletal, statistikker mv.

- ◆ *Socialstatistik, Den sociale ressourceopgørelse: Kommunefordelte opgørelser på ældreområdet mv.*, Danmarks Statistik, 2002.
- ◆ *Ældrestatistik i Danmark – version 1.0*, Institut for Pensions- og Ældrepolitik, 2002.
 - I notatet oplyses om danske udbydere af ældre- og ældrerelateret statistik, og om hvor statistikkerne er tilgængelige. Notat findes under publikationer på hjemmesiden: www.servicestyrelsen.dk

Offentlige og private aktører på ældreområdet

- ◆ *Rapport om offentligt-privat samspil på ældreområdet*, Institut for Serviceudvikling og Incitare A/S, 2002.
 - Rapporten bygger på en kvalitativ undersøgelse af offentlige og private leverandører på ældreområdet og kan læses på hjemmesiden: www.serviceudvikling.dk

PC- og IT-anvendelse

- ◆ *Familiens brug af internet i 2001 og Familiens brug af internet i 2002*, Danmarks Statistik.
 - Undersøgelserne kan læses på hjemmesiden for Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling: www.videnskabsministeriet.dk
- ◆ *Den bedste computerbog til pensionister – for let øvede*, Gads Forlag, 2002.
 - Bogen, der er den tredje i en serie på tre, kan bruges til selvstudie eller som supplement til undervisningen i computerbrug.

Personlige tillæg, helbredstillæg og tilskud til medicin

- ◆ *Helbredstillæg*, Socialministeriet, 2003.
- ◆ *Personligt tillæg*, Socialministeriet, 2003.

-
- ◆ Reglerne om tilskud til medicin kan fås på apotekerne. Endvidere er reglerne beskrevet på Lægemiddelstyrelsens hjemmeside: www.medicinpriser.dk

Politiske beslutninger om ældrepleje

- ◆ *Sociale Danmarkskort 2001 – Kommunernes beslutninger om ældreplejen*, Analysekontoret, Den Sociale Ankestyrelse, 2001.
 - Publikationen bygger på oplysninger, som kommunerne har indberettet til Den Sociale Database, om politisk besluttede initiativer og servicemål på ældreområdet for 2001, samt beslutninger om og forventninger til udvalgte områder i ældreplejen i perioden 2000-2004.

Redskaber til visitationen mv.

- ◆ *Værd at vide om Fælles sprog – Kom videre med Fælles sprog*, Kommunernes Landsforening, 2002.
 - Pjecen giver anvisninger på, hvordan kommunerne kan sikre og understøtte en ensartet anvendelse af Fælles sprog. Pjecen erstatter kataloget over Fælles sprog af 1998.
- ◆ Hjemmeside med mere information om Fælles sprog: www.kl.dk/28
- ◆ *Afgørelse om ældrepleje – Afdækning af praksis i kommunerne*, Socialministeriet, 2002.

– Titlen omfatter både en rapport og en mindre pjece, som omhandler Socialministeriets undersøgelse af den visitation, kommunen som myndighed foretager, og den afgørelse som visitationen munder ud i. Bl.a. er myndighedsrollen, afgørelsen, BUM-modellen, stopurstyranni, leverancesikkerhed osv. undersøgt.

- ◆ *Den gode pleje*, Socialministeriet, 2000.
 - Pjecen sammenfatter resultaterne fra projektet "Den gode pleje", der blev iværksat i 6 kommuner i 1997, og som retter blikket mod beboere i plejeboliger. Pjecen giver et indblik i forløb, processer, redskaber og resultater, der fører til udvikling og forbedring af kvaliteten på ældreområdet.

Tilgængelighed og transportmuligheder

- ◆ *Ældres færden udendørs – i Herning, Horsens og Randers*, Åse Brandt, Hjælpemiddelinstitutet i Taastrup, 2000.
- ◆ *Ældre i landdistrikterne*, Jette Thuesen, Ældremobiliseringen, 2001.
 - Rapporten beskriver resultater og anbefalinger fra et projekt om udviklingen af ældres levevilkår på landet; bl.a. anbefales en politisk præcisering af et acceptabelt niveau for offentlig service på befordringsområdet på landet.

Tilsyn

- ◆ *Kommunernes tilsyn med personlig og praktisk hjælp til hjemmeboende ældre og beboere i plejeboligere*, Socialministeriet, 2003.

Valg til ældreråd

- ◆ Informationer om køb og anvendelse af Kommunedatas valgprodukt *KMD Valg – Valgudskrivning* kan fås ved henvendelse til Kommunedata på telefon: 4460 1000 eller via hjemmesiden: www.kmd.dk, hvor informationerne findes under fanebladene 'produkter' – 'forvaltning' – 'valg'.

Ældre

- ◆ Søgmaskinen *Jubii* med adressen: www.jubii.dk indeholder en såkaldt "ældreguide", hvorfra der er relevante links til bl.a. ældreorganisationer, forsøg og forskning på ældreområdet. Der er desuden mulighed for at deltage i fx dagbogskrivning for ældre mennesker.

Ældre- og plejeboliger

- ◆ *Sociale Danmarkskort 2001: Modernisering af plejehjem og beskyttede boliger 2001-2003*, Analysekontoret, Den Sociale Ankestyrelse, 2002.
- ◆ *Det fremtidige behov for plejeboliger, Ældreboligrådet*, 2001.

- ◆ *Rådighedsbeløb for plejhjemsbeboere*, Socialministeriet, 2001.
 - Oxford Research A/S har udarbejdet denne rapport for Socialministeriet på baggrund af en undersøgelse, der bl.a. viser, at rådighedsbeløbet for plejhjemsbeboere i alle undersøgte kommuner er højere end det tidligere såkaldte lomme-pengebeløb, som plejhjemsbeboere fik udbetalt af deres pension til personlige fornødenheder.

Ældreråd

- ◆ *Ældrerådene anno 2002 – medlemmer, valg og nye opgaver*, Sammen slutningen af ældreråd i Danmark, 2003.

Oversigt over nyttige informationskanaler

Oversigten omfatter adresser, telefonnumre og internetadresser på myndigheder, organisationer og institutioner m.fl., hvor ældrerådene kan opsøge informationer.

Den Sociale Ankestyrelse

Amaliegade 25
Postboks 9080
1022 København K
Telefon: 33 41 12 00
Fax: 33 41 14 00
Internet: www.dsa.dk

Den Sociale Ankestyrelse er ankeinstans for afgørelser efter den sociale lovgivning og koordinerer desuden praksis på dette område. Ankestyrelsen udgiver oversigter over afgørelser efter den sociale lovgivning, kaldet *Sociale Meddelelser*, der er samlet i en såkaldt SMdatabase på styrelsens hjemmeside, hvor alle gældende afgørelser kan læses. Ankestyrelsen udgiver desuden undersøgelser af praksis på området, kaldet *Nyt fra Ankestyrelsen*, der også indeholder de principielle afgørelser, som styrelsen har offentliggjort. Endvidere har styrelsen udarbejdet klagevejledning på det sociale område.

Publikationer udgivet af Ankestyrelsens Analysekontor kan desuden læses på: www.dsa.dk/analyse. Her kan interesserede også tegne abonnement på nyheder fra *Den Sociale Database*, der indeholder oplysninger fra amters og kommuners indberetninger

om nøgletal, oplysninger om specialundersøgelser og formidling af ideer og erfaringer mv.

Folketingets Oplysning

Christiansborg
1240 København K
Telefon: 33 37 33 38
Fax: 33 14 70 60
Internet: www.folketinget.dk

Folketingets publikationer, forhandlinger, udvalgsbilag, lov- og beslutningsforslag, spørgsmål stillet til ministre og deres svar mv. kan læses og udskrives fra Folketingets hjemmeside. Her oplyses endvidere om, hvor dette materiale kan købes i en trykt papirudgave. I begrænset omfang udleveres materiale til personer, der ikke har internetadgang.

Folketingets Oplysning vejleder i brugen af Folketingets netsted. Oplysningen, der har åbent mandag til fredag, kl. 10-16 (i tingets mødefrie perioder dog kl. 10-15), kan kontaktes telefonisk, pr. fax eller via e-mail: fo@ft.dk

IT- og Telestyrelsen

Holsteinsgade 63
2100 København Ø
Telefon: 35 45 00 00
Fax: 35 45 00 10
Internet: www.itst.dk

Ved telefonisk henvendelse til IT- og Telestyrelsen kan de fleste publikatio-

ner, der er udgivet af statslige myndigheder i Danmark, bestilles. Disse publikationer kan også læses og bestilles på hjemmesiden: www.danmark.dk/net-boghandel

Kommunernes Landsforening

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S
Telefon: 33 70 33 70
Fax: 33 70 33 71
Internet: www.kl.dk

KL, som er kommunernes sammenslutning, varetager både kommunernes fælles interesser og bistår den enkelte kommune med rådgivning, bl.a. afholder KL konferencer og kurser. Samtidig udgiver KL nyhedsmagasinet *Danske Kommuner*, der indeholder artikler om bl.a. kommunernes ældreservice, kvalitetsstandarder, prioriteringer af ressourcer og udviklingsprojekter. Abonnement kan bestilles på telefon 33 70 33 09 eller via hjemmesiden: www.dk.kl.dk. *Kommunale nøgletal* kan endvidere læses på KommuneFaktas hjemmeside: www.netborger.dk

LederForum

Bredballe Byvej 63
7120 Vejle Ø
Telefon: 75 81 40 88
Fax: 75 81 46 05
Internet: www.lederforum.dk

Bladet *LederForum* udgives to gange om måneden af LederForum, der er pleje-

hjemsledernes faglige organisation. Bladet belyser gennem artikler og reportager aktuelle spørgsmål i ældresektoren.

NyhedsInformation for social- og sundhedssektor

Aller Business A/S
Marielundvej 46 D
Postboks 536
2730 Herlev
Telefon: 70 11 49 00
Fax: 70 11 49 00
Internet: www.nyhedsinformation.dk

Bladet *NyhedsInformation for social- og sundhedssektor* henvender sig primært til medarbejdere og beslutningstagere med orientering om nyheder, udvikling mv. i sektoren, der har betydning for bl.a. ældres og handicappedes vilkår. Bestilling af abonnement kan ske via e-mail: aaa@nyhedsinformation.dk

Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark

Jernbane Allé 54, 3. sal
2720 Vanløse
Telefon: 38 77 07 37
Fax: 38 77 07 29
Internet: www.aeldreraadssammenslutningen.dk

Ældrerådene dannede i begyndelsen af 1999 deres egen sammenslutning, som ældrerådene fra 238 af landets kommuner og 5 amtsældreråd i dag har tilsluttet sig. Sammenslutningen yder konsulentbistand til ældrerådene og udgiver et nyhedsbrev 6 gange om året med

orientering om bl.a. nye love og vejledninger samt fortolkninger af lovgivning af betydning for ældre. Nyhedsbrevet indeholder desuden en aktuel artikel, presseklip, informationer om nye bøger og offentlige udgivelser samt orientering om kurser, konferencer og temadage af interesse for ældre.

Sammenslutningen har udgivet en række publikationer, bl.a. en rapport om klagerådenes arbejde *Nærdemokrati og retssikkerhed for hjemmehjælpsmodtagere* (2001), og en undersøgelse om ældreråd, klageråd og bruger-pårørende-råd *Ældrerådene anno 2002 – medlemmer, valg og nye opgaver* (2003). Publikationerne kan købes ved skriftlig og telefonisk henvendelse eller via e-mailadressen: info@aeldreraadssammenslutningen.dk

Socialministeriets Lovekspedition

Holmens Kanal 22
1060 København K
Telefon: 33 92 93 26
Internet: www.sm.dk

Informationer om Socialministeriets publikationer kan fås ved telefonisk henvendelse til Socialministeriets Lovekspedition, mandag til fredag, kl. 13.00-15.00. En række af publikationerne kan desuden læses på ministeriets hjemmeside.

De af Socialministeriets publikationer, der er til salg, kan bestilles via hjemmesiden: www.danmark.dk/netboghandel eller ved telefonisk henvendelse til IT- og Telestyrelsen.

Eksempelvis kan *Socialministeriets vejledning om sociale tilbud til ældre m.fl.* (1998) og *Socialministeriets vejledning om lov om retssikkerhed og administration på det sociale område* (2000) bestilles på denne måde.

Styrelsen for Social Service

Forskerparken 10
5230 Odense M
Telefon: 63 15 70 50
Fax: 63 15 70 52
Internet: www.servicestyrelsen.dk

Styrelsen for Social Service er oprettet pr. 1. juni 2003. Den nye styrelses hovedopgave er at sikre implementering af lovgivningen bredt på det sociale område, dvs. på ældre-, unge- og børneområdet.

Styrelsen skal således vejlede de kommunale myndigheder om ny og eksisterende lovgivning. Samtidig skal styrelsen være et forum, der formidler god praksis og gode eksempler på tværs af kommunerne. En væsentlig del af formidlingen vil ske i direkte rådgivning og vejledning af de kommunale myndigheder, mens en anden del af formidlingen vil ske via rapporter, pjecer og nyhedsbreve, som findes på styrelsens hjemmeside. Her gives også adgang til en række elektroniske databaser, bl.a. demensdatabasen og fritvalgsdatabasen.

Videnscenter på ældreområdet
Aurehøjvej 24
2900 Hellerup
Telefon: 39 40 10 10
Fax: 39 40 40 45
Internet: www.aeldreviden.dk

Videnscenter på Ældreområdet indsamler, bearbejder og formidler viden om forskning, forsøg og udvikling på ældreområdet. Centret udgiver bl.a. bladet *Alderens nye sider* 4 gange om året, og via e-mail udsendes Noter med nyheder og oplysninger om. Tilmelding kan ske via: noterlist-on@aeldreviden.dk

Endvidere har Videnscenteret oprettet en direkte telefonlinje på tlf: 39 40 58 47, kaldet *Ældreviden*, der er åben for henvendelser om spørgsmål om ældreområdet fra mandag til torsdag kl. 9.30-13.30.

Ofte kan henvendelser besvares telefonisk, men er der tale om mere omfattende forespørgsler, der indebærer tilsendelse af en større mængde materiale, opkræves betaling.

ÆldreForums sekretariat
Forskerparken 10
5230 Odense M
Telefon: 63 15 70 70
Fax: 63 15 70 52
Internet: www.aeldreforum.dk

ÆldreForum er et uafhængigt råd, der blev oprettet i 1996 for at følge og vurdere ældres vilkår på alle relevante samfundsområder, dvs. på arbejdsmarkedet, bolig-, trafik-, uddannelses-,

sundheds-, kultur- og fritidsområdet samt det sociale område. Samtidig skal rådet bidrage til at nuancere billedet af ældregenerationen og det at blive ældre, medvirke til at synliggøre ældres ressourcer, formidle viden og inspiration om ældre og stille forslag til myndigheder og andre om initiativer af fx koordinerende og forebyggende karakter. Som led i dette arbejde udarbejder ÆldreForum bl.a. publikationer om forskellige emner med information, debatstof og inspiration.

Rådets sekretariat er behjælpelig med at fremskaffe informationer mv. om ældreområdet. Yderligere informationer om rådets virke og publikationer kan læses på hjemmesiden. Informationspjecerne kan rekvireres vederlagsfrit ved at kontakte ÆldreForum telefonisk, pr. fax eller via rådets e-mailadresse: aef@aeldreforum.dk

Ældremobiliseringen
Suomisvej 3 st.tv.
1927 Frederiksberg C
Telefon: 35 35 26 99
Fax: 35 35 26 44
Internet:
www.aeldremobiliseringen.dk

Ældremobiliseringen er en ældreorganisation, der siden 1992 har fungeret som paraplyorganisation for følgende fem pensionist- og ældreorganisationer: Pensionisternes Samvirke; LO Faglige Seniorer; Omsorgsorganisationernes Samråd; Sammenslutningen af pensionistforeninger i Danmark; og

Den fynsk-jyske sammenslutning af Pensionistforeninger. Ældremobiliseringen står bl.a. for projektet ”Ældre hjælper Ældre”.

Ældrerådenes IT-Netværk

Kullinggade 19

5700 Svendborg

Telefon: 62 21 50 44

Fax: 62 21 88 05

Internet: www.aeldreraad.dk

Som nævnt har de 26 ældreråd, som deltog i udviklingsprojektet IT-Netværk for Ældreråd, finansieret af Forskningsstyrelsen, efterfølgende dannet foreningen Ældrerådenes IT-Netværk, og dermed videreføres en central hjemmeside for ældrerådene. Formålet med foreningen er bl.a. at give rådene mulighed for at holde sig ajour med viden, som er relevant i samarbejdet med kommunalbestyrelsen, og at skabe kontakt til rådernes vælgere. Hjemmesiden indeholder eksempelvis informationer om ældrerådssager, lovstof, talmateriale, publikationer, og den fungerer som et debatforum, hvor viden og erfaringer kan udveksles.

Ældre Sagen

Nyropsgade 45

1602 København V

Telefon: 33 96 86 86

Fax: 33 96 86 81

Internet: www.aeldresagen.dk

Ældre Sagen, der blev oprettet i 1987 som en medlemsorganisation

for ældre m.fl., tilbyder rådgivning om en række emner. Organisationen udgiver også bøger, rapporter, informationsmateriale om ældre og har en telefonisk IT-service for seniorer.

Desuden tilbyder ÆldreSagen konsulentbistand om ældrerådsarbejde og offentliggør artikler om emner af interesse for ældreråd m.fl. på organisationens hjemmeside.

Seniorlinien i Københavns Kommune

Telefon: 32 64 32 64

På opfordring fra bl.a. Ældrerådenes Fællesudvalg har ældre og deres pårørende i Københavns Kommune mulighed for at henvende sig til en direkte telefonlinie og få råd og vejledning om ældres rettigheder, kommunens servicetilbud og klagemuligheder. Telefonlinien har åben for henvendelser mandag til onsdag, kl. 9-12, og torsdag, kl. 12-15.

Økonomi- og erhvervsministeriet

Slotsholmgade 10-12

1216 København K

Telefon: 33 92 33 50

Fax: 33 12 37 78

Internet: www.em.dk

Ministeriet og dets styrelser udgiver en række publikationer, bl.a. om boligområdet. Via ministeriets hjemmeside kan man endvidere finde love, bekendtgørelser m.v. indenfor boligområdet.

Andre nyttige adresser:

I "*Seniorhåndbogen 2003*", udgivet af Forlaget Jura Information, findes en oversigt over adresser på interesseorganisationer, boligforeninger, pensionistforeninger mv. på ældreområdet samt på klageinstanser på det sociale område mv. En omfattende alfabetisk adressefortegnelse findes på hjemmesiden: www.jurainformation.dk

Kap. 3

Yderligere inspiration til ældrerådene

Seniorvision 2010

Arkitekt Lise Ørberg

En fremtidsvision

Arkitekt Lise Ørberg har med udgangspunkt i virkeligheden skabt en fremtidsvision om, hvordan opgaver på ældreområdet kan tænkes løst om 5-10 år.

Kort fortalt går tankeeksperimentet ud på, at et såkaldt *Dynamocenter* danner rammerne om en række lokale aktiviteter, der både inddrager ældre og yngre i arbejdet samt organiserer og yder hjælp til ældre.

Dynamocentrets aktiviteter bygger således på de muligheder, der ligger i en bedre udnyttelse af de ressourcer, der er for hånden, og gør op med myten om, at ældre ikke har ressourcer at øse af, men først og fremmest har brug for hjælp.

Lise Ørbergs *Seniorvision 2010* er ikke blot udtryk for ønsketænkning, da den delvis tager udgangspunkt i initiativer, som et ældreråd allerede har realiseret. Dynamocentret er således en videreførelse af de aktiviteter, som Ældrerådet i Hørsholm igangsatte i 1995 med *Senior Indkøbsgruppen* og *Hørsholm Senior Rådgivning*. For sin fremtidsvision vandt Lise Ørberg 1. præmien i prisopgavekonkurrencen Seniorindsats i år 2010, som forsikringsselskabet Codan og Hørsholm Kommune udskrev i 1999.

Dynamocentret

"Det grå guld"

Drivkraften i Dynamocentret er "det grå guld" ikke forstået som en rig bruger på krykker, men som seniorernes viden, indsigt, erfaringer og virkelyst. Selv om de 60 år er rundet, er det ikke alder alene, som tegner en person, men derimod personlighed, evner og muligheder, som mange gerne vil dele med andre mennesker, uanset om de er unge eller gamle. I Dynamocentret kan alle være med uanset fysisk funktionsniveau, og der skabes energi og overskud, ved at de aktive holder sig selv i gang og yder rådgivning og omsorg til de ældre, der har brug for hjælp og støtte.

Iværksætterafdelingen

I Dynamocentrets iværksætterafdeling kan såvel ældre som yngre eksempelvis få hjælp til at udvikle ideer til nye produkter, og denne aktivitet har ført til to nye virksomheder: *Hørkarlen*, som er en tekstilfabrik, der fabrikkerer økologisk hørtøj (hørren dyrkes på egen), og *Æblemosteren*, som er et bryggeri, der producerer både en alkoholfri æblemost og en *Hirschholmer*, der kan måle sig med den franske *Calvados*.

Uddannelsesnetværket

Via centrets uddannelsesnetværk formidles kontakt mellem ældre og yngre medborgere. Fx kan unge, der er under uddannelse, og som arbejder med en eller anden opgave, via internettet få kontakt med ældre, der har viden eller erfaringer om opgavens problemstillinger.

Tilsvarende kan ældre under uddannelse hente inspiration.

Vikarbureau

Dynamocentret fungerer desuden som vikarbureau for lærere og pædagoger samt for kontorvikarer og plejehjems-personale. Ved plejehjemmene er man især glade for de ”modne” vikarer, som kan rekrutteres fra bureauet. Ligeledes tager pensionerede pædagoger og lærere ud på skolerne for at undervise som vikarer. De fleste kontorvikarjobs kræver ikke at man er mobil, da de klares ved hjælp af internettet fra centrets hjemmearbejdspladser.

Rådgivningsgruppen

Teknologiens muligheder benyttes også af en gruppe frivillige med vidt forskellige faglige og menneskelige baggrunde, der har etableret en rådgivningsgruppe ved centret.¹

Gruppen har åbent for personlig henvendelse alle hverdage, men opstår akut behov for rådgivning, kan den kontaktes døgnet rundt via internettet og e-mail. I en lille folder *Service-information* informerer kommunen om borgernes rettigheder og pligter samt om skattebetalte ydelser, og om mulige ekstra ydelser mod betaling. Men mange ældre henvender sig i første omgang til rådgivningsgruppen for at få en uformel samtale om kommunens tilbud om hjælp og pleje m.m.

Kommunikation via intranet for Dynamocentrets brugere

Ældre med en pc i hjemmet har mulighed for at blive koblet til Dynamocentrets intranet, der til forskel fra internettet, er et netværk mellem en afgrænset gruppe. Via intranettet udsendes bl.a. meddelelser om centrets aktiviteter og praktiske oplysninger om fx vikarbureauets og rådgivningsgruppens åbnings- og træffetider.

Endvidere har en tidligere gymnastiklærerinde startet et gymnastikhold, som hun underviser via det interaktive intranet med både billede og lyd, således at deltagerne hver især kan gøre øvelserne derhjemme og samtidig har mulighed for at tale til lærerinden.

¹ Den nuværende rådgivningsgruppe består af næsten 20 personer over 60 år med viden og erfaring fra et langt virke i private og offentlig erhverv. I 2002 havde rådgivningsgruppen over 400 henvendelser.

Omsorgsnetværket og hjemmeserviceordningen

De fleste, som er tilknyttet centrets aktiviteter, deltager også i omsorgsnetværket og hjemmeserviceordningen som besøgs-, indkøbs- eller rengøringsven. Da kommunen udliciterede hjemmehjælpen, løb *Dynamocentret* af med opgaven.² Det vil sige i virkeligheden fungerer det som administrationscenter for en gruppe selvstændige hjemmehjælpere. Den ældste hjemmehjælper er 75 år, og han har valgt at have to kunder, der begge bor i nærheden af hans eget hjem.

Madservice

Den kommunale madordning er udliceret og varetages af forskellige firmaer, fx *Økoløggen*, som tilbyder økologiske retter seks dage om ugen.

En af byens restauranter og to af byens supermarkeder leverer også mad. Der er således langt flere valgmuligheder end tidligere.

Madserviceordningen bruges i øvrigt af andre end gamle og syge. Menubestillinger, administration og kørsel klares af medarbejdere ved centret. Bilen, der bruges til madudbringning, fungerer som minitelebus resten af dagen og om aftenen for dem, som abonnerer på denne ordning. I øvrigt

har *Økoløggen* for at spare transport valgt, at 60 pct. af råvarerne skal være dyrket inden for amtet.

Hjørnebanden

Dynamocentret er koordinator for en såkaldt *Hjørnebande*, som er en gruppe frivillige, der sammen med beboere i nærområderne passer de mange grønne områder. Blandt de frivillige er fx tidligere bankdirektører og advokater, men unge fra kommunens fritidsklubber og skolefritidsordninger er også velkomne til at give en hånd med.

Butlerservice

En anden aktivitet, centret har iværksat, er butlerservice. Jobbet som butler er et yndet job blandt mange yngre pensionister, og også blandt studenter, der gerne vil tjene en ekstra skilling. Via e-mail kan medarbejdere i større virksomheder bestille dagligvarer i supermarkeder, hvorefter butleren henter de færdigpakkede varer og leverer dem til kunderne. Butleren påtager sig også småindkøb, afleveringer af tøj på renseriet m.m.

² I dag er der etableret en indkøbsgruppe bestående af frivillige, som i samarbejde med Hørsholm Kommune yder indkøbshjælp en gang om ugen til borgere, der ikke selv er i stand til at købe ind.

Portrætter af tre bidragsydere og brugere af Dynamocentret

Helle 65 år

Efter jeg blev 65 og berettiget til folkepension, besluttede jeg, at jeg ville yde 16 timers aktivitetsindsats pr. uge. Ved hjælp af en af Dynamocentrets medarbejdere opstillede jeg mine tidligere beskæftigelser og fritidsinteresser i en levnedsbeskrivelse, som blev lagt på internettet. På den måde fik jeg kontakt med en børnefamilie, der havde brug for en babysitter 2 gange om ugen. Resten af min aktivitetsindsats lægger jeg i *Røde Kors'* genbrugsbutik. Desuden er jeg vikar i "*Gi' en hånd*" til ældre mennesker, som ikke selv kan klare indkøb.

Mange efterlønsmodtagere eller pensionister vælger at lægge deres aktivitetsindsats inden for pleje og omsorg. Omsorg skal man give hinanden i det daglige, men jeg mener også, pleje og omsorg er noget, man skal give sig selv ved at holde sig i form, sørge for at få frisk luft, nyde naturen og pleje sine venskaber. På den måde tror jeg, at det tidspunkt, hvor pleje og omsorg betyder noget helt andet – nemlig at man er afhængig af hjælp fra andre – kan udsættes.

Selv om jeg bruger 16 timer om ugen på at yde en aktiv indsats, har jeg også tid til mine fritidsinteresser og til mine "netvenner". Jeg er så heldig at bo i et nyt seniorbofællesskab, der oprindeligt var fire parcelhuse be-

liggende på 800 m² grunde. To huse blev revet ned, og to andre ud- og ombygget, så der i dag kan bo 10-12 personer. I øjeblikket er vi 2 enlige og 4 par i alderen 57 til 75 år. Altså 10 personer om 6 boliger og nogle fælles rum, blandt andet et fælles kontor med 2 pc'ere med internetadgang. Der er i alt fire seniorbofællesskaber med 80 beboere i kommunen, men de fleste seniorer bor stadig i traditionelle boliger. I forbindelse med de traditionelle lejlighedskomplekser og tæt-lav boligbebyggelser er der ofte indrettet netcafeer med mulighed for internetadgang, en kop kaffe og måske et slag kort.

Harald 78 år

Jeg bor med min kone i en treværelses lejlighed, hvor vi har boet de sidste 25 år. Jeg har valgt at lægge min aktivitetsindsats i Hjørnebanden, fordi jeg godt kan lide at være ude i det fri, og jeg synes det er sjovt at arbejde sammen med børnene fra fritidsklubben.

Sidste år måtte jeg dog nedtrappe min indsats uden for hjemmet, fordi min kone blev dement. Det var særligt svært den første tid, hvor vi ikke vidste, hvad der var i vejen. Heldigvis har vi internetadgang og kunne få netrådgivning. Denne rådgivning var jeg meget glad for, fordi det virker mere uformelt at modtage netrådgivning, når man befinder sig på det stadium, hvor man stadig prøver at slå symptomerne hen. Kontaktgruppen for de-

mente gjorde et fint stykke arbejde som resulterede i, at min kone og jeg nu har et enestående netværk omkring os. Tre frivillige fra Dynamocentret kommer på skift i løbet af ugen og går tur med min kone. Desuden har vi kontakt med kommunens plejecenter Sophienlund, hvor min kone nogle gange er på weekendophold.³ Denne weekendordning er med til at få vores liv til at fungere.

Holger 80 år

Jeg synes, det er spændende at hjælpe unge mennesker med at starte deres egen forretning. Derfor er jeg tilknyttet Dynamocentrets rådgivningsgruppe via e-mail. Det meste af året bor jeg i England, men de sidste fem år har min kone og jeg været med i et seniorbofællesskab i Rungsted.⁴ En stor gammel villa er bygget om til fem ferieboliger med hver fire andelshavere. Min kone og jeg synes, det er dejligt at bo 3 måneder i Danmark om året, og vi benytter os flittigt af centrets tilbud. Vi bruger således butlerservice til rengøring, tøjvask m.m., og vi har en fast havemand og vicevært.

³ Sophienlund er et eksisterende plejecenter i Hørsholm Kommune. Der er i dag mulighed for at modtage demente på aflastningspladser fx 2 eller 3 uger ad gangen, eller at besøge kommunens dagcentre på hverdage kl. 9-16. Weekendordningen findes ikke i dag.

⁴ Denne form for seniorbofællesskab, der bruges som sommerhus, er det i dag ikke lovligt at etablere i Danmark, hvorimod det er lovligt i fx Spanien eller Frankrig. En udlandsdanser må derimod gerne eje et sommerhus i Danmark.

Forebyggelse af kriminalitet mod ældre – en opgave for ældrerådet?

Kriminalkommissær John Radmer

Myter og tal

Omtale i medierne af tyveri og andre overgreb begået mod ældre kan give indtryk af et samfund med omfattende kriminalitet mod ældre.

Men sammenlignet med andre lande, er Danmark et meget fredeligt land. Ifølge Det Kriminalpræventive Råd udsættes kun 0,2 pct. af de 65-74-årige for vold, mens sandsynligheden for at yngre udsættes for vold er 17 gange større. Mange tror også, at ældre, der lider overlast, ofte kommer slemt til skade, fordi de har svært ved at sætte sig til modværge. Men igen viser erfaringerne, at det ikke er ældre, men derimod unge der kommer alvorligt til skade.

Selv om ældre relativt sjældent udsættes for vold, begrænser frygten for, at det kan ske, mange ældres hverdag og sociale liv. Og det er unødvendigt, fordi de former for kriminalitet, der oftest rammer ældre, kan ældre forholdsvis let selv beskytte sig imod. I 2002 var 441 personer over 60 år ofre for

voldforbrydelser, 61 personer i samme aldersgruppe ofre for sædelighedsforbrydelser og 6.207 ofre for ejendomsforbrydelser.⁵ Til sammenligning blev i alt 15.751 personer udsat for vold, i alt 2.683 for sædelighedsforbrydelser og i alt 26.516 for ejendomsforbrydelser.

Tyveri fra lomme eller taske udgør langt den største del af ejendomsforbrydelserne mod ældre, således var 4.449 personer over 60 år ofre for denne type tyveri i 2002, mens færre blev udsat for tasketyveri og tricktyveri i beboelse. Til sammenligning blev i alt 20.580 personer udsat for tyveri fra lomme eller taske i 2002, mens i alt 2.721 blev udsat for tasketyveri og i alt 727 for tricktyveri i beboelse, hvoraf hele 652 personer imidlertid var over 60 år.

Men selv om statistikken viser, at sandsynligheden for at blive udsat for kriminalitet er meget lille, er det naturligvis en skræmmende og belastende oplevelse for dem, der rammes. Uanset alder, er det foruroligende og samtidig ofte dyrt og besværligt at få

⁵ *Sociale forhold, sundhed og retsvæsen 2003:6, Statistiske Efterretninger, Danmarks Statistik, april 2003.*

stjålet personlige ejendele. Opstår der desuden direkte verbal eller fysisk kontakt med tyven eller voldspersonen, er det en særdeles ubehagelig oplevelse for de fleste.

Reel oplysning om risikoen for overfald m.v., og om hvordan man kan beskytte sig, kan hjælpe nogle over frygten. Emnet er derfor velegnet til debatmøder og i andre sammenhænge, hvor mange ældre mødes, eksempelvis på initiativ af ældrerådet.

Fælles forebyggelsesindsats

Hver politikreds har en kriminalpræventiv koordinator, der kan yde hjælp, og Det Kriminalpræventive Råd står gerne til rådighed med vejledning, information og materiale. Rådet vejleder også om forebyggelse og initiativer, der kan bidrage til at skabe tryghed og trivsel i boligområder og nærmiljøer. Det har fx vist sig, at vold, hærverk og anden kriminalitet falder drastisk, når beboere i alle aldre øger kontakten med hinanden, så flere kender hinanden og er trygge og glade for det område, de bor i.

I de fleste kommuner er der etableret samarbejde om forebyggelse af kriminalitet blandt børn og unge, det såkaldte SSP-samarbejde mellem skole, socialforvaltning og politi. Der vil kunne etableres lignende former for samarbejde mellem politi og institutioner og personer, der har tæt kontakt til ældre. Her kan ældrerådet evt. være initiativtager og skabe kontak-

ten. Gennem lokalt samarbejde kan de problemer, der trænger sig mest på, kortlægges. Det kan eksempelvis være klare aftaler om, hvordan hjemmehjælpere skal legitimere sig for at blive lukket ind, eller ved at etablere netværk, der gør det trygt for ældre at bevæge sig rundt i lokalområdet. I en politikreds er der fx iværksat en særlig kampagne mod tricktyve. Her samarbejder politiet med de institutioner og personer, der har daglig kontakt med ældrebefolkningen i området. Boligselskaber, hjemmehjælpere, ejendomsinspektører, postbude, personale der bringer mad ud til ældre m.fl. gøres opmærksom på dette særlige problem samtidig med, at de ældre vejledes om, hvordan de selv kan forebygge, at de bliver udsat for sådanne forbrydelser.

Hvad kan den enkelte gøre?

Selv om kriminalitet mod ældre som nævnt ikke forekommer så ofte, som mange tror, kan frygten være til stede. Derfor er det vigtigt, at den enkelte tager medansvar for sin egen tryghed og for at sikre egne værdier bedst muligt ved at låse sin dør forsvarligt, uden samtidig at låse sig inde.

Det Kriminalpræventive Råd og Socialministeriet m.fl. har forslag til, hvad man kan gøre for at beskytte sig mod forskellige former for tyveri.

Ældrerådet kan bidrage til at udbrede kendskabet til disse forholdsregler eller til det neden for nævnte informationsmateriale.

Tricktyveri

Tricktyverier kan forebygges på forskellige måder:

- ◆ Bed om legitimation, når fremmede ringer på. Se eventuelt gennem dørspionen før døren lukkes op. Luk ikke op for fremmede blot fordi de foregiver at komme fra ”hjemmehjælpen”, eller beder om et glas vand eller om at låne telefonen.
- ◆ Få monteret en sikkerhedskæde eller en bøjle af god kvalitet på døren, og sæt den på, før døren åbnes for ukendte personer. Få monteret en dørspion og brug den.
- ◆ Luk ikke personer ind i opgangen, der foregiver at skulle besøge andre beboere.
- ◆ Ved mistanke ring til politiet i stedet for at lukke op. Ring hellere en gang for meget end en gang for lidt.

Taske- og indbrudstyveri

Taske- og indbrudstyveri kan forebygges på følgende måder:

- ◆ Bær tasken på armen i stedet for i hånden.
- ◆ Hav pung og nøgler i en sikret lomme med klap og knap eller i en inderlomme med lynlås. Få eventu-

elt lavet en sikret lomme i frakken, hvis den ikke er udstyret med en.

- ◆ Gå på indkøb med plastposer eller indkøbsnet og uden taske. Hvis pengene er i en sikret lomme, undgår man i det mindste at friste tasketyve.
- ◆ Få en låsesmed til at efterse dørlåsen. Måske trænger den til at blive udskiftet eller suppleret med en ekstra lås.
- ◆ Lås omhyggeligt alle døre og luk vinduerne, når hjemmet forlades.
- ◆ Ved bortrejse i længere tid, kan naboen eller en anden bedes om at fjerne tegn på, at huset er ubeboet – fx reklamer eller post på gulvet inden for døren eller i postkassen.
- ◆ Skilt ikke med at De bor alene. Forbogstav og efternavn på dørskiltet er nok.
- ◆ Tal med naboer, handlende, postbude og håndværkere og vær på denne måde med til at skabe et godt miljø. Jo mere liv og samvær der er, desto mindre kriminalitet opstår der.

Tyveri og misbrug af penge

Tyveri og misbrug af penge kan forebygges på følgende måder:

- ◆ Hav aldrig store beløb og værdier liggende i hjemmet.

◆ Hvis værdier opbevares midlertidigt i hjemmet, så vælg ”det sidste sted nogen ville søge” – og brug det samme sted hver gang for ikke at glemme gemmestedet. Lej eventuelt en bankboks.

◆ Brug hævekort, så det ikke er nødvendigt at gå med rede penge. Eller benyt en bankkonto, som ingen andre uden tilladelse kan hæve penge på.

◆ Betal regninger via Betalingsservice (PBS) eller andre betalingsordninger.

◆ Hvis der er brug for hjælp til at hæve kontanter, brug da kun engangsfuldmagter og benyt en kontoform, hvortil der kræves kvittering, når der hævses penge. Bankbøger – med og uden mærke – samt hævekort med PIN-kode giver ikke sikkerhed mod misbrug og er derfor mindre egnede. Politiets efterforskning af tyverier besværliggøres, hvis både naboen, en søn eller datter og hjemmehjælpen har haft adgang til bankbogen.

◆ Pårørende og hjemmehjælpen kan være med til at forebygge tyveri og misbrug af ældres penge ved at sikre, at den ældres konto kun kan benyttes ved aflevering af en fuldmagt og mod, at den person, der har fuldmagt kvitterer i pengeinstituttet for det hævede beløb.

◆ Tal med pengeinstituttet om, hvilken konto- og betalingsform, der

passer bedst til behovet. Der er flere muligheder, og pengeinstitutterne rådgiver gerne.

Yderligere oplysninger:

Følgende foldere kan rekvireres vederlagsfrit hos Det Kriminalpræventive Råd:

◆ *Du er nærmest! – sådan kan du forbedre dit lokalområde*

◆ *Kriminalpræventiv boligprojektering*

◆ *Lokalområdets trivsel*

◆ *Hvorfor Offer?*

Kriminalitet mod ældre kan forebygges

◆ *Nabohjælp - tryghed i dit nærmiljø*

Det Kriminalpræventive Råd

Odinsvej 19

2600 Glostrup

Tlf: 43 44 88 88

Hjemmeside: www.crimprev.dk

Kontakt eventuelt det lokale politi og spørg efter den kriminalpræventive koordinator.

Endvidere har Socialministeriet udarbejdet en folder i samarbejde med bl.a. Finansrådet, Kommunernes Landsforening og Landsforeningen af Forsorgsledere:

◆ *Undgå misforståelser – hvordan ældre kan sikre sig mod tyveri og misbrug af penge*

Folderen kan rekvireres vederlagsfrit fra: Socialministeriets Lovekspedition på telefon 33 92 93 26.

Frivilligt arbejde

– hvad sker der med efterlønnen?

Deltagelse i frivilligt arbejde

Medlemmerne af landets ældreråd er alle engagerede mennesker, der tager aktivt del i samfundslivet. Ofte er engagementet ikke begrænset til ældreråd og klageråd, idet en del også er aktive i andre sammenhænge.

Mange er tillige efterlønsmodtagere, og da der er nogen usikkerhed om mulighederne for at deltage i frivilligt arbejde, når man er på efterløn, og om hvordan dette påvirker efterlønnen, er nogle af hovedprincipperne på området omtalt i dette kapitel.

En del af usikkerheden skyldes formentlig, at der skelnes mellem:

- ◆ arbejde (hvad enten det er lønnet eller ulønnet)
- ◆ frivilligt ulønnet arbejde
- ◆ fritidsaktiviteter og
- ◆ offentlige hverv, som fx ældreråds- og klagerådsarbejde.

Samtidig betyder efterlønsreformen fra 1999, at der i en overgangsperiode eksisterer både en gammel og en ny efterlønsordning med delvis forskellige regler.

Det er arbejdsløshedskasserne, som i det enkelte tilfælde vurderer, hvilken type frivilligt arbejde, der er tale om, og efterlønsmodtagere har derfor pligt til at oplyse a-kasserne om alle de nævnte former for aktiviteter ved deres begyndelse.

I det følgende omtales indledningsvis reglerne om arbejde i de to efterlønsordninger, mens de øvrige ”aktiviteter” kort omtales i efterfølgende afsnit.

Fradrags for arbejde i efterlønsordningerne

Ved *arbejde* forstås i denne sammenhæng alle aktiviteter, der enten medfører indtægter, eller som normalt efter sin art ville medføre indtægter. Det er således uden betydning, om der rent faktisk udbetales løn eller ej, og om arbejdet foregår i arbejdstiden eller i fritiden.

Personer, der følger den ny efterlønsordning – kaldet *fleksibel efterløn* – kan som udgangspunkt arbejde ubegrænset mod fradrag i efterlønnen. Både lønnet og ulønnet arbejde fradrages. Den fleksible efterlønsordning omfatter personer, som fylder 60 år den 1.7.1999 eller senere, og som har ret til efterløn.

Under den gamle efterlønsordning sker der derimod ikke fradrag i efterlønnen for arbejde – til gengæld kan man højst arbejde 200 timer om året. Den gamle ordning kaldes også 200-timers-reglen. Både lønnet og ulønnet arbejde indregnes i timetallet.

Den gamle ordning omfatter personer, der er fyldt 60 år før den 1.7.1999, og som har ret til efterløn. Efterlønsmodtagere, der er ”født” ind i den gamle ordning, kan dog vælge at arbejde efter de fleksible regler. Hvis 200-timers-begrænsningen overskrides i løbet af et kalenderår, overgår man som hovedregel til den fleksible ordning, og overgangen til fleksibel efterløn gælder for resten af efterlønsperioden. Der findes dog dispensationsmuligheder, således at man fortsat kan benytte 200-timers-reglen.

I begge efterlønsordninger er videreførelse af egen selvstændig virksomhed samt lønarbejde i ægtefælles virksomhed omfattet af særlige regler. Også for selvbyggere og medbyggere ved opførelse eller større ombygning af eget hus eller fritidshus gælder særlige regler. Arbejdsløshedskasserne yder vejledning og rådgivning på området, og Arbejdsdirektoratet har udgivet en pjece om emnet, der er omtalt sidst i dette kapitel.

Frivilligt ulønnet arbejde

Frivilligt ulønnet arbejde er aktiviteter, der udføres i frivillige organisationer, foreninger og lignende, uden at

efterlønsmodtageren er ansat på sædvanlige vilkår. Arbejdet kan også udføres i organisationer og foreninger m.v., der er (med)finansieret af offentlige midler. Frivilligt arbejde kan derimod ikke have forbindelse med en privat erhvervsvirksomhed. De aktiviteter, der er omfattet af reglerne om frivilligt ulønnet arbejde, kan alene finde sted i Danmark.

Frivilligt ulønnet arbejde kan på visse betingelser udføres helt eller delvis, uden at det påvirker efterlønnen. Efterlønsmodtagere, der udfører eller ønsker at udføre frivilligt ulønnet arbejde, skal henvende sig til arbejdsløshedskassen, som tager stilling til, om der skal ske fradrag m.v. i efterlønnen. Arbejdsløshedskassen lægger følgende principper til grund for vurderingen:

♦ Frivilligt ulønnet arbejde, der kan udføres uden fradrag

Frivilligt ulønnet arbejde, der *ikke kan udbydes* som almindeligt lønarbejde, medfører ikke fradrag i den fleksible efterløn. Tilsvarende medregnes denne form for arbejde heller ikke i opgørelsen af de 200 timer om året, som den gamle ordning giver mulighed for.

Det er en betingelse, at efterlønsmodtageren selv fastsætter arbejdets omfang, og der må ikke udbetales eller ske nogen form for aflønning, heller ikke som honorarer eller diæter mv.

Som eksempler på frivilligt ulønnet arbejde, der normalt kan udføres uden, at det påvirker efterlønnen, kan nævnes:

- ♦ telefonrådgivning og anden rådgivning, der ikke forudsætter særlig uddannelse
- ♦ lettere omsorgsopgaver, fx aflastning af pårørende
- ♦ ekspedition i genbrugsbutikker samt
- ♦ vejledning af ligesindede, fx vejledning af andre ældre i datastuer.

♦ Frivilligt ulønnet arbejde, der kan udføres 4 timer om ugen uden fradrag

Frivilligt ulønnet arbejde, der kan udbydes som almindeligt lønarbejde, kan med visse begrænsninger udføres i 4 timer om ugen uden fradrag i den fleksible efterløn. Tilsvarende medregnes disse timer ikke i den gamle efterlønsordnings timeopgørelse.

Hvis der over en udbetalingsperiode udføres mere frivilligt ulønnet arbejde end gennemsnitligt 4 timer om ugen, fradrages de overskydende timer i den fleksible efterløn, ligesom overskydende timer medregnes i timeopgørelsen under den gamle efterlønsordning.

Som eksempler på frivilligt ulønnet arbejde, der som udgangspunkt kan udføres i 4 timer om ugen kan nævnes:

- ♦ rådgivning, fx telefonrådgivning, der kræver særlig uddannelse
- ♦ socialrådgiver i et krisecenter

- ♦ jurist i en retshjælp og
- ♦ mindre administrative opgaver som fx koordinering og formidling af frivilligt arbejde i mindre omfang.

Frivilligt ulønnet arbejde kan *ikke* bestå i vedligeholdelse eller primær drift. Primær drift er arbejde, som sikrer organisationens overordnede, administrative drift, fx økonomi- og organisationsstyring samt personaleadministration, herunder ansættelse og afskedigelse. Heller ikke opgaver, som kommunerne er lovmæssigt forpligtet til at udføre, kan udføres som frivilligt ulønnet arbejde uden fradrag.

Fritidsaktiviteter

Fritidsaktiviteter er aktiviteter, der ikke kan udbydes som arbejde. Der skal være tale om ulønnede handlinger, som ofte har et tilfældigt præg, og som den enkelte udfører af ren interesse, fx:

- ♦ nabohjælp
- ♦ indsamling til bl.a. nødhjælpsorganisationer og
- ♦ træner i mindre foreninger, hvor det ikke er sædvanligt at ansætte lønnede trænere.

Fritidsaktiviteter medfører ikke fradrag i den fleksible efterløn, og skal ikke medregnes i den gamle ordnings 200 timer.

Ældreråd og klageråd

Medlemskab af ældreråd betragtes som frivillig deltagelse i offentlige hverv, mens udpegning som medlem af klagerådet er borgerligt ombud.

Det indebærer, at der sker fradrag i *efterlønnen* for eventuelle skattepligtige indtægter, der hidrører fra arbejdet i de to råd. Det er uden betydning, om indtægten betegnes som diæt, mødediæt, vederlag, honorar, rådighedsvederlag eller lignende.

Efterlønsmodtagere, der følger *200-timers reglen*, og som ikke har udnyttet timerne fuldt ud, kan dog omregne eventuelle skattepligtige indtægter fra ældreråds- og klagerådsarbejdet til timer, og lade dem indgå i timeopgørelsen. *Arbejdstimerne* i ældreråd og klageråd skal derimod ikke medregnes i de 200 timer. Det skyldes, at udøvelse af hverv i det offentliges tjeneste – herunder borgerligt ombud – ikke anses som arbejde i denne sammenhæng.

Mindre skattefrie indtægter, der udbetales til dækning af faktiske udgifter i forbindelse med hvervet, fx øget telefonbrug, transport eller for-
tæring, modregnes ikke i efterlønnen.

Yderligere oplysninger:

Arbejdsløhedskasserne vejleder og rådgiver konkret om efterlønsmodtagers muligheder for at arbejde, deltage i frivilligt ulønnet arbejde og i fritidsaktiviteter samt om konsekvenserne for efterlønnen.

Endvidere har Arbejdsdirektoratet udgivet følgende pjecer, der beskriver mulighederne:

- ◆ *Hvad må jeg, når jeg modtager dagpenge og efterløn? Arbejde, fritidsaktiviteter, frivilligt ulønnet arbejde (Pjecen er elektronisk og kan læses på direktoratets hjemmeside)*
- ◆ *Om at få efterløn - hvis du er fyldt 60 år før 1. juli 1999*
- ◆ *Om at få fleksibel efterløn*
- ◆ *Om at drive selvstændig virksomhed samtidig med efterløn*
- ◆ *Om efterløn eller overgangsydelse ved bopæl eller arbejde i et andet EØS-land, i Grønland eller på Færøerne*

Pjecerne kan fås hos arbejdsløhedskasserne og på nogle biblioteker, eller læses på Arbejdsdirektoratets hjemmeside www.adir.dk:

Center for frivilligt socialt arbejde yder desuden rådgivning på telefon: 66 14 60 61. Her kan interesserede rekvirere bl.a. folderen, der også kan læses på hjemmesiden: www.frivillighed.dk under 'publikationer':

- ◆ *Arbejdsløhedsdagpenge og efterløn – Regler for udførelse af frivilligt socialt arbejde for modtagere af arbejdsløhedsdagpenge og efterløn.*

Bilag

Uddrag af relevante lovregler m.v.

Uddrag af

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område

Lovbekendtgørelse nr. 807 af 26. september 2002 med de ændringer, der følger af § 2 i lov nr. 1069 af 17. december 2002.

(...)

Kapitel 4
Kommunen

(...)

Ældreråd

§ 30. Kommunalbestyrelsen nedsætter et ældreråd. Ældrerådet rådgiver kommunalbestyrelsen i ældrepolitiske spørgsmål og formidler synspunkter mellem borgerne og kommunalbestyrelsen om lokalpolitiske spørgsmål, der vedrører de ældre.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal høre ældrerådet om alle forslag, der vedrører de ældre.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen afgør, om der er grundlag for at nedsætte flere ældreråd.

§ 31. Ældrerådet består af mindst 5 medlemmer. Medlemmerne vælges ved direkte valg, og for hvert medlem vælges en stedfortræder. Der kan ikke anvendes listeopstillinger eller indgås valgforbund i forbindelse med valg til ældreråd.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen sørger for, at der afholdes valg til ældrerådet mindst hvert fjerde år, og fastsætter i samarbejde med ældrerådet regler for, hvordan valget skal afholdes.

§ 32. Personer, der har fast bopæl i kommunen, og som er fyldt 60 år, har valget og er valgbare til ældrerådet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan efter drøftelse med ældrerådet beslutte, at også personer med fast bopæl i kommunen, der modtager førtidspension, og som ikke er fyldt 60 år, har valget og er valgbare til ældrerådet.

§ 33. Kommunalbestyrelsen fastsætter i samarbejde med ældrerådet vedtægter for ældrerådet. Ældrerådet fastsætter selv sin forretningsorden.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen betaler udgifterne ved ældrerådets virksomhed og stiller sekretariatsbistand til rådighed, hvis rådet ønsker dette.

Klageråd

§ 34. Kommunalbestyrelsen nedsætter et klageråd, der

- 1) drøfter, vurderer og videreformidler klager over afgørelser om tilbud efter §§ 71 og 72 i lov om social service, og
- 2) følger udviklingen på området og medvirker til, at opgaverne løses i overensstemmelse med kommunalbestyrelsens målsætninger.

Stk. 2. Klagerådet afgør, hvilke generelle og konkrete spørgsmål vedrørende personlig hjælp og pleje m.v. rådet vil forelægge for kommunalbestyrelsen. Klagerådet kan udtale kritik og foreslå ændringer på området. Socialministeren fastsætter regler for klagerådets behandling af klagesager, jf. § 74.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen sørger for, at klagerådet får de nødvendige generelle og lokale oplysninger om hjælpen som nævnt i stk. 1.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen afgør efter drøftelse med ældrerådet, om der er grundlag for at nedsætte flere klageråd.

§ 35. Kommunalbestyrelsen sørger for, at der vælges medlemmer til klagerådet mindst hvert fjerde år, og fastsætter i samarbejde med ældrerådet regler for, hvordan medlemmerne skal vælges.

Stk. 2. Klagerådet består af

- 1) 3 medlemmer, der vælges af kommunens ældreråd blandt dets medlemmer,
- 2) 2 medlemmer, der vælges af kommunalbestyrelsen blandt dens medlemmer, og
- 3) 1 medlem, der vælges af invalideorganisationerne i kommunen.

Stk. 3. Det medlem, der vælges efter stk. 2, nr. 3, af invalideorganisationerne i kommunen, skal modtage social pension, være under 60 år og have fast bopæl i kommunen.

Stk. 4. For hvert medlem vælges en stedfortræder.

Stk. 5. Klagerådet vælger selv sin formand blandt de medlemmer, der er valgt af ældrerådet.

§ 36. Kommunen betaler udgifterne ved klagerådets virksomhed og stiller sekretariatsbistand til rådighed for rådet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at de medlemmer af klagerådet, der ikke er medlemmer af kommunalbestyrelsen, skal have diæter, erstatning for dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste og udgiftsgodtgørelse efter reglerne i § 16 a i lov om kommunernes styrelse.

Kapitel 10

Almindelige klageregler

Klageadgang

§ 60. De afgørelser, som kommunen og amtskommunen træffer efter den sociale lovgivning, kan indbringes for det sociale nævn. Det er kun den person, som afgørelsen vedrører, der kan klage over afgørelsen.

Stk. 2. Afgørelser om det generelle serviceniveau, herunder hvilke tilbud og pladser der skal være til rådighed i kommunen og amtskommunen og takster for tilbudene, kan ikke indbringes for anden administrativ klagemyndighed.

(...)

§ 63. Det sociale nævns afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Den Sociale Ankestyrelse kan dog optage en sag til behandling, når Ankestyrelsen skønner, at sagen har principiel eller generel betydning. Det er den person, som afgørelsen vedrører, kommunen eller amtskommunen, der kan anmode Ankestyrelsen om at optage sagen til behandling.

(...)

Klagefrister

§ 67. Klage til det sociale nævn og Ankestyrelsen skal ske inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Anmodning til Ankestyrelsen om optagelse af en sag til behandling efter § 57 skal ske inden for samme frist.

Stk. 2. Formanden for det sociale nævn og chefen for Ankestyrelsen kan se bort fra, at fristerne ikke er overholdt, når der er særlig grund hertil. Afgørelser om at se bort fra klagefrister og afgørelser om klagefristernes beregning kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

(...)

Opsættende virkning

§ 72. Klage over en afgørelse har ikke opsættende virkning, jf. dog stk. 2, 3 og 5.

Stk. 2. Ankestyrelsen og det sociale nævn kan efter begæring tillægge en klage over en afgørelse om botilbud efter kapitel 18 i lov om social service opsættende virkning.

Stk. 3. Klage til Ankestyrelsen over optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 109 e i lov om social service har opsættende virkning. Hvis særlige forhold gør det påkrævet, træffer det sociale nævn samtidig med afgørelsen om optagelsen i et særligt botilbud afgørelse om at iværksætte optagelsen straks. Afgørelsen om at ophæve en opsættende virkning kan ikke indbringes for Ankestyrelsen.

Stk. 4. Sager efter stk. 2 behandles i Ankestyrelsen efter § 57.

Stk. 5. Klager over kommunens krav om tilbagebetaling af for meget udbetalt boligstøtte i medfør af § 47 i lov om individuel boligstøtte har opsættende virkning.

Stk. 6. Hvis Ankestyrelsen eller det sociale nævn ændrer en afgørelse til skade for ansøgeren, træffer Ankestyrelsen eller det sociale nævn samtidig beslutning om, fra hvilket tidspunkt ændringen skal ske.

Stk. 7. Ankestyrelsen kan ved afgørelser om støtte til køb af bil, jf. § 99, stk. 1 og 2, i lov om social service, samtidig træffe afgørelse om bortfald af bevilling, opsigelse af lån m.v.

(...)

Uddrag af
Lov om social service

Lovbekendtgørelse nr. 755 af 9. september 2002 med de ændringer der følger af lov nr. 343 af 14. maj 2003.

(...)

Afsnit III
Voksne

Kapitel 11

Almene tilbud

§ 65. Kommunen kan iværksætte eller give tilskud til generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte. Kommunen fastsætter retningslinjer for, hvilke persongrupper der kan benytte tilbudene.

Stk. 2. Afgørelser efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Stk. 3. Socialministeren fastsætter regler om betaling for tilbud efter stk. 1.

(...)

Kapitel 12

Formål m.v.

(...)

§ 67 a. Kommunen eller amtskommunen skal yde hjælp efter denne lov i overensstemmelse med formålet, jf. § 67, til personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser, uanset om der foreligger samtykke fra den enkelte. Hjælpen kan dog ikke ydes ved brug af fysisk tvang.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen skal påse, om der er pårørende eller andre, der kan varetage den pågældendes interesser. Kommunen eller amtskommunen skal være opmærksom på, om der er behov for at bede statsamtet om at

beskikke en værge efter værgemålsloven.

(...)

Kapitel 14

Personlig hjælp, omsorg og pleje m.v.

§ 71. Kommunalbestyrelsen har pligt til at tilbyde

- 1) personlig hjælp og pleje og
- 2) hjælp eller støtte til nødvendige praktiske opgaver i hjemmet.

Stk. 2. Tilbuddene efter stk. 1 gives til personer, som på grund af midlertidigt eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke selv kan udføre disse opgaver.

Stk. 3. Tilbuddene efter stk. 1 kan ikke gives som generelle tilbud efter § 65.

§ 72. Kommunen sørger for tilbud om afløsning eller aflastning til ægtefælle, forældre eller andre nære pårørende, der passer en person med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

§ 73. Kommunen sørger for tilbud om hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer, der har behov herfor på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.

§ 73 a. Kommunalbestyrelsen har pligt til at tilbyde genoptræning til afhjælpning af fysisk funktionsnedsættelse forårsaget af sygdom, der ikke behandles i tilknytning til en sygehusindlæggelse.

Stk. 2. Kommunen sørger for tilbud om hjælp

til at vedligeholde fysiske eller psykiske færdigheder til personer, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov herfor.

§ 74. Kommunen sørger for, at de opgaver, der er nævnt i §§ 71-73, i fornødent omfang kan varetages døgnet rundt.

Kvalitetsstandarder

§ 74 a. Socialministeren fastsætter regler om kvalitetsstandarder, hvori kommunalbestyrelsen bl. a. skal redegøre nærmere for de beslutninger, der er truffet om indhold, omfang og udførelse af hjælp efter §§ 71 og 73 a samt om opfølgningen på disse beslutninger.

Afgørelse m.v.

§ 75. Kommunen træffer afgørelse om tildeeling af personlig hjælp og pleje m.v. efter dette kapitel. Kommunen behandler anmodninger om hjælp efter § 71 ved en konkret, individuel vurdering af behovet for hjælp til de opgaver, som modtageren ikke selv kan udføre. Ved vurderingen af behovet for hjælp skal kommunen tage stilling til alle anmodninger om hjælp fra ansøgeren.

Stk. 2. Tilbuddene om hjælp efter § 71 skal bidrage dels til at vedligeholde fysiske eller psykiske færdigheder, dels til at afhjælpe væsentlige følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Tilbuddene skal løbende tilpasses modtagerens behov.

Stk. 3. Tilbud efter § 73 a gives efter en konkret, individuel vurdering af træningsbehovet. Genoptræningstilbud efter § 73 a, stk. 1, gives med henblik på så vidt muligt at bringe personen op på det funktionsniveau, som den pågældende havde inden sygdommen. Tilbud efter § 73 a, stk. 2, gives til personer, som har brug for en individuel træningsindsats med henblik på at kunne vedligeholde fysiske eller psykiske færdigheder.

§ 75 a. Afgørelsen skal meddeles ansøgeren skriftligt og skal være ledsaget af en skriftlig begrundelse. Af afgørelsen skal det fremgå, hvilke af ansøgerens anmodninger om hjælp kommunen har kunnet eller ikke har kunnet imødekomme, jf. § 75, stk. 1, samt hvilke krav der stilles til leverancesikkerheden i forbindelse med effektivisering af afgørelsen, jf. § 75 b, stk. 1.

Stk. 2. Til brug for afgørelsen efter stk. 1 udarbejder kommunen et skema. Skemaet skal som minimum indeholde oplysninger om, hvilke opgaver hjælpen omfatter, formålet med hjælpen, og for hvilken periode hjælpen gives. Skemaet udfyldes i samarbejde med ansøgeren og udleveres til ansøgeren som supplement til afgørelsen.

Stk. 3. For beboere i plejehjem m.v., jf. § 140, lejere i plejeboligbebyggelser, der er omfattet af lov om almene boliger samt støttede private andelsboliger m.v. eller lov om boliger for ældre og personer med handicap, og lejere i tilsvarende boligenheder skal skemaet efter stk. 2 endvidere indeholde oplysninger om den samlede plan for pleje- og omsorgsindsatsen for ansøgeren. 1. pkt. omfatter alene de beboere og lejere i de nævnte boligformer, der modtager kommunale serviceydelser. Skemaet udfyldes i samarbejde med ansøgeren, nærmeste pårørende eller anden nærtstående og eventuelt ansøgerens egen praktiserende læge. Skemaet udleveres til ansøgeren i forbindelse med afgørelsen.

§ 75 b. Hjælp efter §§ 71 og 73 a skal leveres i overensstemmelse med den afgørelse, kommunen har truffet efter §§ 75 og 75 a. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at den tildelte hjælp efter § 71 leveres inden for en rimelig frist, hvis leverandøren ikke kan overholde de aftaler, der i forbindelse med afgørelsen efter § 75, stk. 1, er indgået om levering af hjælpen.

Stk. 2. Kommunen skal i forbindelse med afgørelsen om hjælp efter § 71 oplyse modtageren af hjælpen om, hvilken person der på myndighedens vegne kan kontaktes, hvis den tildelte hjælp ikke leveres i overensstemmelse med afgørelsen.

Tilrettelæggelse og levering af hjælpen

§ 75 c. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte og offentliggøre de kvalitets- og prismæssige krav, der stilles til leverandører af personlig og praktisk hjælp efter § 71, jf. § 74 a, herunder hvilket beredskab der, jf. § 75 b, stk. 1, kræves af leverandørerne for at sikre, at de afgørelser, der er truffet efter § 71, kan effektiviseres.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen har pligt til at godkende og indgå kontrakt med enhver leverandør, der opfylder kravene i stk. 1, jf. dog stk. 7.

Stk. 3. En privat leverandør, der har indgået kontrakt med en eller flere kommuner, jf. stk. 1 og 2, anses som udgangspunkt for generelt kva-

lificeret til at udføre opgaver efter § 71. Kommunalbestyrelsen kan dog afvise at indgå kontrakt med leverandøren, hvis dennes kvalifikationer ikke opfylder den pågældende kommunalbestyrelses kvalitetskrav m.v., jf. stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal skriftligt informere leverandørerne om baggrunden for, at der ikke kan indgås kontrakt.

Stk. 4. En person, der er berettiget til hjælp eller støtte efter § 71, jf. § 75, stk. 1, skal vælge, hvilken af de efter stk. 2 godkendte leverandører der skal udføre hjælpen. Til brug herfor skal kommunalbestyrelsen i samarbejde med de godkendte leverandører udarbejde informationsmateriale om leverandørerne. Det udarbejdede informationsmateriale skal i forbindelse med afgørelsen, jf. § 75, stk. 1, udleveres til de personer, der er tilkendt hjælp efter § 71. Når informationsmaterialet i forbindelse med indgåelse eller opsigelse af kontrakter med leverandører, jf. stk. 2, udarbejdes eller revideres, skal personer, der modtager hjælp efter § 71, have det nye informationsmateriale udleveret.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal indgå skriftlig aftale med den valgte leverandør om udførelsen af den hjælp, der er truffet afgørelse om efter § 75, stk. 1, om leverancesikkerhed efter § 75 b, stk. 1, samt om betaling m.v.

Stk. 6. En person, som er berettiget til hjælp eller støtte efter § 71, kan vælge selv at udpege en person til at udføre opgaverne. Den udpegede person skal godkendes af kommunen, som herefter skal indgå kontrakt med den pågældende om omfang og indhold af opgaverne, leverancesikkerhed, jf. § 75 b, stk. 1, samt om betaling m.v.

Stk. 7. Socialministeren fastsætter regler for opgørelse, offentliggørelse m.v. af de kommunale kvalitets- og priskrav efter stk. 1, samt regler for, hvornår kommunalbestyrelsen kan undtages fra pligten til at indgå kontrakt, jf. stk. 2.

§ 75 d. Bestemmelserne i § 75 c omfatter ikke beboere i plejehjem m.v., jf. § 140, lejere i plejeboligbebyggelser, der er omfattet af lov om almene boliger samt støttede private andelsboliger m.v. eller lov om boliger for ældre og personer med handicap, og lejere i tilsvarende boligenheder.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte og offentliggøre de kvalitetskrav, der stilles til leverandører af kommunale serviceydelser til de i stk. 1 nævnte persongrupper, jf. § 74 a. Hvis kommunalbestyrelsen har ansvaret for andre

dele af driften af de i stk. 1 nævnte boliger, skal kommunalbestyrelsen endvidere fastsætte og offentliggøre de kvalitetskrav, der stilles i forbindelse med varetagelsen af disse opgaver.

Stk. 3. Socialministeren fastsætter regler for opgørelse, offentliggørelse m.v. af de kommunale kvalitetskrav efter stk. 2.

§ 75 e. Den kommunale myndighed kan fravige bestemmelserne i § 75 c, stk. 1-5, jf. stk. 7, og § 75 d, hvis kommunalbestyrelsen på anden måde, under hensyntagen til de konkurrenceretlige regler, sikrer valgfrihed mellem forskellige leverandører af hjælp efter § 71. Socialministeren fastsætter nærmere regler herom.

§ 75 f. Personer, der modtager hjælp efter § 71, kan vælge en helt eller delvis anden hjælp end den, der er truffet afgørelse om, jf. §§ 75 og 75 a. En tilkendt ydelse, der fravælges efter 1. pkt., kan ikke efterfølgende kræves leveret efter § 75 b, stk. 1.

Klage, opfølgning og tilsyn

§ 75 g. En klage over en afgørelse om hjælp efter §§ 71 og 72 kan først indbringes for det sociale nævn, når

- 1) klagen har været behandlet af klagerådet, jf. § 34, stk. 1, nr. 1, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og
- 2) kommunalbestyrelsen har taget stilling til klagerådets indstilling.

§ 75 h. Ud over pligten til løbende at følge op på enkeltsager, jf. § 113, har kommunalbestyrelsen pligt til at føre tilsyn med, at de kommunale opgaver efter §§ 71 og 73 a løses i overensstemmelse med de afgørelser, kommunen har truffet efter disse bestemmelser og i henhold til kommunalbestyrelsens vedtagne kvalitetsstandarder, jf. § 74 a.

Stk. 2. Som led i tilsynsforpligtelsen efter stk. 1 skal kommunalbestyrelsen hvert år foretage mindst ét anmeldt og ét uanmeldt tilsynsbesøg i plejehjem m.v., jf. § 140, i plejeboligbebyggelser, der er omfattet af lov om almene boliger samt støttede private andelsboliger m.v. eller lov om boliger for ældre og personer med handicap, og i andre tilsvarende boligenheder i kommunen. Tilsynet omfatter indsatsen over for de beboere og lejere, der modtager kommunale serviceydelser. Tilsynet skal ligesom de øvrige kommunale myndighedsopgaver på området udføres af per-

soner, der alene varetager kommunale myndighedsopgaver. Tilsynet må ikke varetages af leverandører eller personer, der udfører opgaver på området.

Stk. 3. Efter hvert tilsynsbesøg udarbejder kommunalbestyrelsen en tilsynsrapport til brug for opfølgningen på tilsynsbesøget. Tilsynsrapporterne offentliggøres og sendes til høring i bruger- og pårørenderådet, jf. § 112 a, samt i det kommunale ældreråd, jf. § 30 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Den enkelte bruger eller pårørende skal endvidere have tilbud om løbende at få tilsendt tilsynsrapporterne. Kommunalbestyrelsen har pligt til på anmodning fra bruger- og pårørenderådet eller det kommunale ældreråd at tilbyde det pågældende råd en mundtlig præsentation og drøftelse af tilsynsrapporterne.

Stk. 4. Mindst én gang årligt udarbejder og offentliggør kommunalbestyrelsen en samlet redegørelse om tilsynet efter stk. 2 og 3 samt om det sundhedsfaglige tilsyn efter § 6 a i lov om embedslægeinstitutioner m.v. Redegørelsen skal endvidere indeholde en opgørelse over, hvad der i forbindelse med tilsynet er blevet afdækket om sammenhængen mellem de ydelser, der er truffet afgørelse om, og de faktisk leverede ydelser. Redegørelsen offentliggøres og sendes til høring i bruger- og pårørenderådet, jf. § 112 a, samt i det kommunale ældreråd. Kommunalbestyrelsen drøfter herefter redegørelsen på et møde med henblik på opfølgning af tilsynet.

(...)

Ledsagelse og kontaktperson

§ 78. Kommunen yder 15 timers ledsagelse om måneden til personer under 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Stk. 2. Personer, der er visiteret til 15 timers ledsagelse om måneden ved det fyldte 67. år, jf. stk. 1, bevarer denne ret efter det fyldte 67. år.

Stk. 3. Modtageren kan opspare timer inden for en periode på 6 måneder. Kommunen fastsætter retningslinjer herfor.

Stk. 4. Der kan ikke ydes ledsagelse efter denne bestemmelse til personer, der har hjælpeordning efter § 77.

Stk. 5. Socialministeren kan fastsætte regler om betingelser for ledsageordningen.

(...)

Betaling

§ 82. Socialministeren fastsætter regler om betaling for tilbud efter dette kapitel samt om opgørelse af indkomstgrundlaget for betalingen.

Stk. 2. Der opkræves ikke betaling for udgifter til personale, når hjælpen efter § 71, stk. 1, og §§ 72 og 73 er varig.

Stk. 3. Uanset bestemmelsen i stk. 2 kan der opkræves betaling for personaleudgifter til madserviceordninger.

§ 83. Personer, der har ophold i boformer efter § 92, og som får pension efter § 14, stk. 1 eller 2, i lov om social pension, betaler henholdsvis 15.204 kr. og 7.596 kr. om året for den særlige service m.v., som følger af opholdet.

Stk. 2. For personer, der på grund af nedsat funktionsevne har nødvendige udgifter i forbindelse med individuelle aktiviteter, som ikke dækkes af opholdet i boformen, nedsættes eller bortfalder betalingen efter stk. 1.

Stk. 3. Personer, der er tilkendt førtidspension efter de fra 1. januar 2003 gældende regler, er ikke omfattet af bestemmelsen om servicebetaling efter § 83, stk. 1.

(...)

Afsnit IV Hjælpe midler m.v.

Kapitel 19

Hjælpe midler, boligindretning og befordring Hjælpe midler

§ 97. Kommunen yder støtte til hjælpe midler til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når hjælpe midlet

- 1) i væsentlig grad kan afhjælpe de varige følger af den nedsatte funktionsevne,
- 2) i væsentlig grad kan lette den daglige tilværelse i hjemmet eller
- 3) er nødvendigt for, at den pågældende kan udøve et erhverv.

Stk. 2. Amtskommunen yder støtte til

- 1) optiske synshjælpe midler og optikunderstøttende synshjælpe midler til personer med en varigt nedsat synsfunktion eller medicinsk-optisk definerede, varige øjenlidelser,
- 2) arm- og benproteser,

- 3) høreapparater og
- 4) særlige informationsteknologiske hjælpemidler og dertil understøttende hjælpemidler.

Stk. 3. Kommunen eller amtskommunen kan bestemme, at et hjælpemiddel skal leveres af bestemte leverandører. I forbindelse med kommunens eller amtskommunens indgåelse af leverandøraftaler inddrages repræsentanter for brugerne ved udarbejdelse af kravspecifikationerne.

Stk. 4. For særligt personlige hjælpemidler kan ansøgeren, såfremt den pågældende ønsker at benytte en anden leverandør end den af kommunen eller amtskommunen valgte, vælge selv at indkøbe hjælpemidlet og få udgifterne hertil refunderet, dog højst med et beløb svarende til den pris, kommunen eller amtskommunen kunne have erhvervet hjælpemidlet til hos sin leverandør. Har kommunen eller amtskommunen ikke indgået leverandøraftale, kan ansøgeren vælge leverandør. Ved særligt personlige hjælpemidler forstås kørestole, som forudsætter individuel tilpasning og nødvendigvis må benyttes i hovedparten af dagens timer, ortopædisk fodtøj, arm- og benproteser, støttekorsetter og bandager m.v., parykker, brystproteser, stomihjælpemidler og kropsbårne synshjælpemidler til personer med en varigt nedsat synsfunktion eller medicinskoptisk definerede, varige øjenlidelser. Kørestole, hvortil der er ydet støtte efter denne lov, betragtes som udlån og skal tilbageleveres til kommunen, når brugerne ikke har brug for dem mere.

Stk. 5. Når en ansøger, der er fyldt 18 år, vælger en anden leverandør end den, som amtskommunen anviser, ydes et tilskud på indtil kr. 5.000 pr. høreapparat, hvis ansøgeren er henvist til høreapparatbehandling af en speciallæge i øre-, næse- og halssygdomme. Tilskuddet omfatter høreprøve, høreapparat, tilpasning, service og garanti og er inkl. moms. Tilskuddet kan ikke udgøre mere end de faktiske udgifter og kan alene ydes til høreapparater, der udleveres fra en godkendt leverandør.

Stk. 6. Sundhedsministeren fastsætter regler om sikring af kvaliteten af ydelserne hos private høreapparatleverandører, herunder regler om godkendelse af private leverandører og opkrævning af betaling for omkostninger ved udstedelse og vedligeholdelse af godkendelse.

Stk. 7. Socialministeren kan fastsætte regler om

- 1) afgrænsningen af de hjælpemidler, hvortil

der kan ydes støtte, og adgangen til genanskaffelse,

- 2) i hvilket omfang modtageren selv betaler en del af udgiften til anskaffelse, reparation og drift af et hjælpemiddel,
- 3) hvornår støtte til et hjælpemiddel kan ydes som udlån eller udleveres som naturalydelse,
- 4) hvorvidt der skal gælde særlige betingelser for støtte til visse hjælpemidler, herunder muligheden for udlevering af visse hjælpemidler fra en offentlig institution,
- 5) hvorvidt visse hjælpemidler kan stilles til rådighed som led i et botilbud og
- 6) afgrænsningen mellem de hjælpemidler, der ydes af kommunen efter stk. 1, og hjælpemidler, der ydes af amtskommunen efter stk. 2.

Forbrugsgoder

§ 98. Kommunen yder hjælp til køb af forbrugsgoder, når betingelserne i § 97, stk. 1, er opfyldt. Der kan dog ikke ydes hjælp til forbrugsgoder, der normalt indgår i sædvanligt indbo.

Stk. 2. Amtskommunen yder hjælpen efter denne bestemmelse, hvis forbrugsgodet er en del af et informationsteknologisk hjælpemiddel, jf. § 97, stk. 2, nr. 4.

Stk. 3. Der kan kun ydes hjælp, når udgiften er over 500 kr.

Stk. 4. Hjælpen udgør 50 pct. af prisen på et almindeligt standardprodukt af den pågældende art.

Stk. 5. Hvis det på grund af den nedsatte funktionsevne er nødvendigt med et forbrugsgode, der er dyrere end et almindeligt standardprodukt, eller hvis den nedsatte funktionsevne nødvendiggør særlig indretning af forbrugsgodet, betaler kommunen henholdsvis amtskommunen, jf. stk. 1 og 2, de nødvendige merudgifter.

Stk. 6. Hvis forbrugsgodet udelukkende fungerer som et hjælpemiddel til at afhjælpe den nedsatte funktionsevne, betaler kommunen henholdsvis amtskommunen, jf. stk. 1 og 2, de fulde anskaffelsesudgifter. Hjælpen kan ydes som udlån.

Stk. 7. Socialministeren kan fastsætte nærmere regler om

- 1) afgrænsningen af de forbrugsgoder, der kan ydes hjælp til, og adgangen til genanskaffelse, og

- 2) i hvilket omfang modtageren selv skal betale en del af udgiften til reparation og drift af et forbrugsgode.

(...)

Afsnit V **Magtanvendelse og andre indgreb i** **selvbestemmelsesretten**

Kapitel 21 *Magtanvendelse*

(...)

Voksne *Anvendelsesområde m.v.*

§ 109. Formålet med bestemmelserne i dette afsnit er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Disse indgreb må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Stk. 2. Bestemmelserne i dette afsnit gælder for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der får personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand m.v. efter §§ 71-74, behandling efter §§ 85 og 86 eller aktiverende tilbud efter §§ 87 og 88, og som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 109 a-e. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

Stk. 3. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal kommunen eller amtskommunen foretage, hvad der er muligt for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 4. Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 5. Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødige krænkelse eller ulempe.

Alarmsystemer m.v.

§ 109 a. Kommunen eller amtskommunen kan træffe afgørelse om at anvende personlige alarm-

eller pejlesystemer for en person i en afgrænset periode, når

- 1) der er risiko for, at personen ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet for at afværge denne risiko.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen kan træffe afgørelse om at anvende særlige døråbne-re ved yderdøre for en eller flere personer i en afgrænset periode, når

- 1) der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko og
- 3) lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Stk. 3. Hvis foranstaltninger efter stk. 2 iværksættes, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil. Beboere, der er omfattet af foranstaltningen efter stk. 2, vil således alene kunne tilbageholdes, hvis bestemmelsen i § 109 c samtidig hermed finder anvendelse.

Fastholdelse

§ 109 b. Kommunen eller amtskommunen kan træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet opholdsrum, når

- 1) der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen kan undtagelsesvis for en afgrænset periode træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person, hvis dette må anses for en absolut nødvendighed for at udøve omsorgspligten i personlige hygiejnesituationer. Det skal samtidig gennem den faglige handlingsplan, jf. § 109 l, stk. 2, søges sikret, at magtanvendelse i personlige hygiejnesituationer i fremtiden kan undgås.

Tilbageholdelse i boligen m.v.

§ 109 c. Under samme betingelser som i § 109 a kan kommunen eller amtskommunen træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre denne i at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen træffer afgørelse om, for hvilken periode tilbageholdelse i boligen kan anvendes, og vurderer løbende, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Anvendelse af beskyttelsesmidler

§ 109 d. Kommunen eller amtskommunen kan træffe afgørelse om at anvende fastspænding med stofseler til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen træffer afgørelse om, for hvilken periode de i stk. 1 omhandlede beskyttelsesmidler kan anvendes, og vurderer løbende, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Optagelse i særlige botilbud uden samtykke

§ 109 e. Kommunen eller amtskommunen kan, jf. § 109 g, indstille til det sociale nævn at træffe afgørelse om, at en person, der modsætter sig flytning eller mangler evnen til at give informeret samtykke hertil, jf. dog stk. 2, skal optages i et bestemt botilbud efter denne lov, botilbud i boliger opført efter den nu ophævede lov nr. 378 af 10. juni 1987 om boliger for ældre og personer med handicap eller botilbud efter lov om almene boliger samt støttede private andelsboliger m.v., når

- 1) det er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og
- 2) hjælpen ikke kan gennemføres i personens hidtidige bolig og
- 3) den pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og
- 4) udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade og
- 5) det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

Stk. 2. For personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, jf. § 109, stk. 2,

der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning, og hvor den psykiske funktionsnedsættelse er en følge af en aldersbetinget eller senere erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende, kan kommunen eller amtskommunen træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud, hvis kommunens eller amtskommunens indstilling tiltrædes af den af statsamtet beskikkede værge, jf. § 109 g, når

- 1) ophold i et botilbud med tilknyttet service er påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og
- 2) det i det konkrete tilfælde omsorgsmæssigt vurderes at være mest hensigtsmæssigt for den pågældende.

Stk. 3. Det skal indgå i kommunens eller amtskommunens vurdering efter stk. 1 og 2, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende ikke længere kan varetage den nødvendige hjælp samt opsyn i forhold til den pågældende.

Stk. 4. Kommunens eller amtskommunens afgørelse efter stk. 2 vil kunne påklages til det sociale nævn efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Kan kommunens eller amtskommunens indstilling ikke tiltrædes af den af statsamtet beskikkede værge, jf. § 109 g, indstiller kommunen eller amtskommunen til det sociale nævn at træffe afgørelse om optagelse eller flytning til et bestemt botilbud efter stk. 2.

Sagsbehandling, administration m.v.

Det sociale nævns godkendelse

§ 109 f. Kommunens eller amtskommunens beslutninger efter §§ 109 a, c og d skal forelægges det sociale nævn til godkendelse, såfremt de træffes mod pågældendes vilje.

Stk. 2. Forelæggelse for det sociale nævn i de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, skal indeholde en redegørelse for

- 1) grundlaget for, at betingelserne for at sætte foranstaltningerne i værk anses for opfyldt,
- 2) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- 3) den socialpædagogiske hjælp og pleje efter kapitel 14, der har været iværksat for indstilling om iværksættelse af foranstaltningerne,
- 4) den forventede periode, i hvilken foranstaltningerne vil være nødvendige, og
- 5) pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til foranstaltningen.

Stk. 3. Nævnets afgørelse om, hvorvidt beslutningerne efter stk. 1 kan godkendes, skal foreligge inden 1 uge efter, at nævnet har modtaget kommunens eller amtskommunens beslutning. Hvis nævnet ikke kan træde sammen, inden fristen er udløbet, kan formanden for nævnet afgøre sagen efter § 71, stk. 4, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Ved det førstkommende møde i nævnet skal nævnet tage stilling til formandens afgørelse.

Stk. 4. Nævnet skal have godkendt beslutningerne efter stk. 1, inden de kan sættes i værk. Hvis det i særlige tilfælde er påkrævet at sætte foranstaltningen i værk, inden det sociale nævns afgørelse foreligger, skal beslutningen snarest muligt og senest inden 2 uger efter, at den er sat i værk, forelægges til godkendelse efter reglerne i stk. 1 og 2.

Det sociale nævns afgørelser om optagelse i særlige botilbud uden samtykke

§ 109 g. Det sociale nævn træffer afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 109 e efter indstilling fra kommunen eller amtskommunen. Nævnets afgørelse skal træffes senest 2 uger efter modtagelse af kommunens eller amtskommunens indstilling.

Stk. 2. Indstillingen skal indeholde en redegørelse for

- 1) grundlaget for, at betingelserne i § 109 e anses for opfyldt,
- 2) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- 3) den hjælp og pleje efter kapitel 14, der har været iværksat eller har været tilbudt den pågældende eller familien, før indstilling om optagelse i et særligt botilbud blev besluttet,
- 4) indretning af den nye bolig og den personlige hjælp, pleje og støtte m.v., som herefter vil kunne stilles til rådighed, og
- 5) personens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen.

Stk. 3. En ægtefælle eller anden nærtstående person, der deler bolig med den person, som sagen vedrører, er berettiget til at klage over kommunens eller amtskommunens afslag på at indstille til optagelse i særlige botilbud efter denne bestemmelse. Klagen kan indbringes for det sociale nævn efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, men ikke for anden administrativ klage-

myndighed.

Stk. 4. Har pågældende ikke allerede en værge, skal kommunen eller amtskommunen, når der indstilles til flytning, anmode statsamtet om at beskikke en værge efter værgemålsloven.

Stk. 5. Kommunen eller amtskommunen kan om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning.

Advokatbistand

§ 109 h. Kommunen eller amtskommunen skal sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser, i sager om

- 1) tilbageholdelse i boligen m.v. efter § 109 c mod den pågældendes vilje eller
- 2) optagelse i særlige botilbud efter § 109 e, stk. 1.

Stk. 2. Myndigheden betaler udgifterne til advokaten, der modtager salær og godtgørelse for udlæg efter samme regler, som gælder i de tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31 i retsplejeloven.

Klage til det sociale nævn

§ 109 i. Kommunens og amtskommunens beslutninger efter §§ 109 a, c og d, der ikke træffes mod pågældendes vilje, samt beslutninger efter § 109 b kan indbringes for det sociale nævn efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 2. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over kommunens eller amtskommunens beslutning, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

Klage til Den Sociale Ankestyrelse

§ 109 j. Det sociale nævns godkendelse efter § 109 f af beslutninger om alarmsystemer m.v. efter § 109 a, tilbageholdelse i boligen m.v. efter § 109 c, anvendelse af beskyttelsesmidler efter § 109 d samt nævnets afgørelser om optagelse i særlige botilbud efter § 109 e kan indbringes for Den Sociale Ankestyrelse inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen.

Stk. 2. Det er den person, som afgørelsen vedrører, kommunen eller amtskommunen, der kan klage over de afgørelser, der er nævnt i stk. 1.

Stk. 3. En ægtefælle, en pårørende, en værge

eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over det sociale nævns godkendelse samt det sociale nævns afgørelse, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

Stk. 4. Når Ankestyrelsen behandler klagen, gælder reglerne i kapitel 9 og 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, bortset fra §§ 63 og 66 i lovens kapitel 10.

Domstolsprøvelse

§ 109 k. Ved henvendelse til Ankestyrelsen inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, kan klageren kræve afgørelsen forelagt landsretten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a, når Ankestyrelsens afgørelse omhandler

- 1) tilbageholdelse i boligen m.v. efter § 109 c eller
- 2) optagelse i særlige botilbud efter § 109 e.

Stk. 2. Landsrettens afgørelse kan ikke indbringes for Højesteret. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til anke eller kære af landsrettens afgørelse, hvis sagen har principiel karakter. Ansøgninger om tilladelse til anke eller kære skal fremsættes henholdsvis inden 6 eller 3 måneder efter afgørelsen.

(...)

Afsnit VI Administration m.v.

Kapitel 22

Sagsbehandling og brugerindflydelse

(...)

Rådgivende samarbejdsorganer m.v.

(...)

§ 115. Kommunen og amtskommunen samarbejder med frivillige sociale organisationer og foreninger.

Stk. 2. Kommunen og amtskommunen afsætter årligt et beløb til støtte af frivilligt socialt arbejde.

Stk. 3. Rammerne for samarbejdet fastlægges i den enkelte kommune og amtskommune.

Stk. 4. Socialministeren fastsætter retningslinjer for kommunens og amtskommunens indsendelse af redegørelser om den lokale udvikling i det frivillige sociale arbejde og retningslinjer for den centrale opfølgning.

(...)

Kapitel 28

Ikrafttrædelse og overgangsbestemmelser

(...)

§ 149. Forslag om revision af § 75 g og § 81, stk. 2, fremsættes for Folketinget senest i folketingsåret 2003-04.

(...)

Uddrag af

Lov om social pension

Lovbekendtgørelse nr. 697 af 21. august 2002 med de ændringer, der følger af § 1 i lov nr. 1072 af 17. december 2002.

(...)

Kapitel 2 *Folkepension*

(...)

Personligt tillæg og helbredstillæg

§ 14. Personligt tillæg kan udbetales til folkepensionister, hvis økonomiske forhold er særlig vanskelige. Kommunen træffer afgørelse herom efter en nærmere konkret og individuel vurdering af pensionistens økonomiske forhold.

Stk. 2. Der ydes personligt tillæg til betaling af varmeudgifter. Socialministeren fastsætter regler herom, herunder om egenbetaling. Socialministeren fastsætter endvidere regler om, at kommunalbestyrelsen kan yde varmetillæg med et højere beløb end fastsat i reglerne efter 2. pkt.

Stk. 3. Ud over personligt tillæg efter stk. 2 ydes der til folkepensionister uanset deres økonomiske forhold et tillæg til udgifter til petroleum, når anvendelsen af petroleum i dunke på højst 10 l er en nødvendig opvarmningsform i deres bolig. Tillægget svarer til afgiften på petroleum i henhold til lov om energiafgift af mineralolieprodukter m.v. og lov om kuldioxidafgift af visse olieprodukter med tillæg af merværdiafgift og kan højst ydes for 2.000 l petroleum i dunk om året pr. husstand.

Stk. 4. Personligt tillæg efter stk. 1-3 kan tidligst ydes med virkning fra det tidspunkt, hvor folkepensionen er tilkendt, jf. § 12.

§ 14 a. Der ydes helbredstillæg til betaling af pensionistens egne udgifter til ydelser, som den

offentlige sygesikring yder tilskud til efter lov om offentlig sygesikring, jf. dog stk. 2. Tillægget beregnes i forhold til 85 pct. af pensionistens egen andel af udgiften.

Stk. 2. Helbredstillæg ydes ikke til betaling af pensionistens egen udgift til ydelser efter § 6, stk. 4, § 8 a og § 17 i lov om offentlig sygesikring.

Stk. 3. Til pensionister, der har valgt sikringsform 2 (gruppe 2-sikrede) efter lov om offentlig sygesikring, ydes helbredstillægget til betaling af udgifter til ydelser efter §§ 8 og 9 i lov om offentlig sygesikring svarende til det beløb, der ville blive ydet, hvis pensionisten havde valgt sikringsform 1 (gruppe 1-sikret).

Stk. 4. Der ydes desuden helbredstillæg til betaling af pensionistens egne udgifter til tandproteser, briller og fodbehandling, såfremt kommunen vurderer, at udgiften er nødvendig. Tillægget beregnes i forhold til 85 pct. af pensionistens egen andel af udgiften. Kommunen kan indgå prisaftaler med leverandører af tandproteser, briller og fodbehandling, og det er den aftalte pris, der lægges til grund for beregningen af helbredstillæg. Pensionisten kan frit vælge en anden leverandør end den eller de leverandører, kommunen har indgået prisaftale med. Har kommunen ikke indgået en prisaftale, beregnes helbredstillægget i forhold til den faktiske pris på den nødvendige udgift.

Stk. 5. Socialministeren kan fastsætte nærmere regler om helbredstillæg, herunder hvilke udgiftstyper der er omfattet af stk. 4.

§ 14 b. Helbredstillæg efter § 14 a udbetales ikke, hvis pensionistens og en eventuel ægtefæles eller samlevers samlede likvide formue over-

stiger formuegrænsen, jf. § 49, stk. 1, nr. 7.

Stk. 2. Ved opgørelsen af likvid formue indgår

- 1) indestående i pengeinstitutter m.v.,
- 2) kursværdien af obligationer,
- 3) pantebreve i depot,
- 4) kursværdien af deponerede børsnoterede aktier,
- 5) kursværdien af investeringsforeningsbeviser,
- 6) kontant beholdning og
- 7) andre værdipapirer, herunder værdipapirer i udlandet.

Stk. 3. Ved opgørelsen af formuen efter stk. 2 beregnes først summen af værdierne efter stk. 2, nr. 1-5. Hvis summen heraf ikke overstiger formuegrænsen, jf. § 49, stk. 1, nr. 7, indgår desuden formue efter stk. 2, nr. 6 og 7.

§ 14 c. Ved opgørelse af formue efter § 14 b bortses fra erstatning for tab af erhvervsevne, der udbetales som følge af personskafe efter

- 1) lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser,
- 2) lov om erstatningsansvar,
- 3) lov om sikring mod følger af arbejdsskade,

4) lov om erstatning for vaccinationsskader,

5) lov om patientforsikring,

6) lov om lægemiddelskader,

7) cirkulære om statens erstatningsordninger for deltagere i praktisk erhvervsorientering,

8) lov om erstatning for skadelidte værnepligtige m.fl. eller

9) bestemmelser for ansættelse og aflønning af personel ansat på kontrakt i Beredskabskorpsen i forbindelse med humanitært hjælpearbejde.

Stk. 2. Der ses desuden bort fra formue, som skyldes beløb, der er udbetalt som godtgørelse for varigt mén og ikkeøkonomisk skade.

Stk. 3. Endvidere bortses fra godtgørelse og afkastet af godtgørelse til hiv-smittede blødere m.fl. og hiv-positive transfusionssmittede samt fra erstatning og afkastet af erstatning, jf. lov om erstatning for skader ved lsd-behandling.

Stk. 4. Endelig bortses fra udenlandske erstatninger, der svarer til de i stk. 1-3 nævnte.

(...)

Uddrag af Forvaltningslov

Lov nr. 571 af 19. december 1985 med de ændringer, der følger af § 3 i lov nr. 382 af 6. juni 2002.

(...)

Kapitel 5

Partshøring

§ 19. Kan en part i en sag ikke antages at være bekendt med, at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, må der ikke træffes afgørelse, før myndigheden har gjort parten bekendt med oplysningerne og givet denne lejlighed til at fremkomme med en udtalelse. Det gælder dog kun, hvis oplysningerne er til ugunst for den pågældende part og er af væsentlig betydning for sagens afgørelse. Myndigheden kan fastsætte en frist for afgivelsen af den nævnte udtalelse.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke, hvis

- 1) det efter oplysningernes karakter og sagens beskaffenhed må anses for ubetænkeligt at træffe afgørelse i sagen på det foreliggende grundlag,
- 2) udsættelse vil medføre overskridelse af en lovbestemt frist for sagens afgørelse,
- 3) partens interesse i, at sagens afgørelse udsættes, findes at burde vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, der taler imod en sådan udsættelse,
- 4) parten ikke har ret til aktindsigt efter reglerne i kapitel 4 med hensyn til de pågældende oplysninger,
- 5) den påtænkte afgørelse vil berøre en videre, ubestemt kreds af personer, virksomheder m.v., eller hvis forelæggelsen af oplysningerne for parten i øvrigt vil være forbundet med væsentlige vanskeligheder, eller
- 6) der ved lov er fastsat særlige bestemmelser, der sikrer parten adgang til at gøre sig be-

kendt med grundlaget for den påtænkte afgørelse og til at afgive en udtalelse til sagen, inden afgørelsen træffes.

Stk. 3. Vedkommende minister kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte regler om, at nærmere angivne sagsområder, hvor bestemmelserne i stk. 2, nr. 1 eller 5, i almindelighed vil finde anvendelse, ikke skal være omfattet af bestemmelsen i stk. 1.

(...)

Kapitel 6

Begrundelse m.v.

(...)

§ 24. En begrundelse for en afgørelse skal indeholde en henvisning til de retsregler, i henhold til hvilke afgørelsen er truffet. I det omfang, afgørelsen efter disse regler beror på et administrativt skøn, skal begrundelsen tillige angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen.

Stk. 2. Begrundelsen skal endvidere om fornødent indeholde en kort redegørelse for de oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen.

Stk. 3. § 24, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, gælder ikke i de sager, der er nævnt i § 9, stk. 4. Begrundelsens indhold kan i øvrigt begrænses i det omfang, hvori partens interesse i at kunne benytte kendskab til denne til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser, jf. § 15.

Kapitel 7

Klagevejledning

§ 25. Afgørelser, som kan påklages til anden forvaltningsmyndighed, skal, når de meddeles skriftligt, være ledsaget af en vejledning om klageadgang med angivelse af klageinstans og oplysning om fremgangsmåden ved indgivelse af klage, herunder om eventuel tidsfrist. Det gælder dog ikke, hvis afgørelsen fuldt ud giver den pågældende part medhold.

Stk. 2. Vedkommende minister kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte regler om, at klagevejledning på nærmere angivne sagsområder, hvor særlige forhold gør sig gældende, kan undlades eller ske på anden måde end nævnt i stk. 1.

(...)

Kapitel 8

Tavshedspligt m.v.

Tavshedspligt

§ 27. Den, der virker inden for den offentlige forvaltning, har tavshedspligt, jfr. borgerlig straffelov § 152 og §§ 152 c-152 f, når en oplysning ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som fortrolig, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, herunder navnlig til:

- 1) statens sikkerhed eller rigets forsvar,
- 2) rigets udenrigspolitiske eller udenrigsøkonomiske interesser, herunder forholdet til fremmede magter eller mellemfolkelige institutioner,
- 3) forebyggelse, efterforskning og forfølgning af lovovertrædelser samt straffuldbyrdelse og beskyttelse af sigtede, vidner eller andre i sager om strafferetlig eller disciplinær forfølgning,
- 4) gennemførelse af offentlig kontrol-, regulerings- eller planlægningsvirksomhed eller af påtænkte foranstaltninger i henhold til skatte- og afgiftslovgivningen,
- 5) det offentliges økonomiske interesser, herunder udførelsen af det offentliges forretningsvirksomhed,
- 6) enkeltpersoners eller private selskabers eller foreningers interesse i at beskytte oplysning

ger om deres personlige eller interne, herunder økonomiske, forhold, eller

- 7) enkeltpersoners eller private selskabers eller foreningers økonomiske interesse i at beskytte oplysninger om tekniske indretninger eller fremgangsmåder eller om drifts- eller forretningsforhold.

Stk. 2. Inden for den offentlige forvaltning kan der kun pålægges tavshedspligt med hensyn til en oplysning, når det er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til bestemte offentlige eller private interesser som nævnt i stk. 1.

Stk. 3. En forvaltningsmyndighed kan bestemme, at en person uden for den offentlige forvaltning har tavshedspligt med hensyn til fortrolige oplysninger, som myndigheden videregiver til den pågældende uden at være forpligtet hertil.

Stk. 4. Fastsættes der i henhold til § 1, stk. 2, regler om tavshedspligt, eller pålægges der tavshedspligt efter stk. 3, finder straffelovens § 152 og §§ 152 c-152 f tilsvarende anvendelse på overtrædelse af sådanne regler eller pålæg.

Videregivelse af oplysninger til en anden forvaltningsmyndighed

§ 28. Oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold, herunder oplysninger om race, religion og hudfarve, om politiske, foreningsmæssige, seksuelle og strafbare forhold samt oplysninger om helbredsforhold, væsentlige sociale problemer og misbrug af nydelsesmidler og lignende, må ikke videregives til en anden forvaltningsmyndighed.

Stk. 2. Videregivelse af de i stk. 1 nævnte oplysninger kan dog ske, når

- 1) den, oplysningen angår, har givet samtykke,
- 2) det følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov, at oplysningen skal videregives,
- 3) videregivelsen sker til varetagelse af private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrunder hemmeligholdelse, herunder hensynet til den, oplysningen angår, eller
- 4) videregivelsen er et nødvendigt led i sagens behandling eller er nødvendig for, at en myndighed kan gennemføre tilsyns- eller kontrolopgaver.

Stk. 3. Andre fortrolige oplysninger må ud over de i stk. 2 nævnte tilfælde kun videregives til en anden forvaltningsmyndighed, når det må

antages, at oplysningen vil være af væsentlig betydning for myndighedens virksomhed eller for en afgørelse, myndigheden skal træffe.

Stk. 4. Samtykke efter stk. 2, nr. 1, skal meddeles skriftligt og indeholde oplysning om, hvilken type oplysninger der må videregives, til hvem oplysninger må videregives og til hvilket formål. Kravet om skriftlighed kan dog fraviges,

når sagens karakter eller omstændighederne i øvrigt taler derfor.

Stk. 5. Samtykke efter stk. 2, nr. 1, bortfalder senest et år efter det er givet.

Stk. 6. Lokale administrative organer, som ved lov er tillagt en selvstændig kompetence, anses som en selvstændig myndighed efter stk. 1 og 3. (...)

Stikordsregister

A

Administration

- *aktindsigt* 26, 103-104, 110
- *dokumentoffentlighed* 25, 30
- *klageregler på det sociale område* 113-117, 120-121, 122
- *minimumsregler, retssikkerhedslovens §§ 30-33*, 18-23
- *mødeoffentlighed* 25, 30
- *selvstændig forvaltningsmyndighed* 24, 26, 104
- *sociale nævn* 114-120, 122, 124
- *tavshedspligt* 25, 104
- *tilsynsråd* 19, 26, 114

Amtsælderåd 69, 110, 112, 137

Ankestyrelsen, Den Sociale 114, 116-128, 136

B

Borgermøder 70-71, 79

D

Dagsordener 25-26, 33-37, 65, 78, 94, 99, 104, 107, 110

Digitalt ælderådvalg 91-92

E

Efterløn, 152-155

F

Flytning

- *ælderådsmedlemmer* 23, 105
- *uden samtykke, lejebolig og magtanvendelse* 114, 124-125
- *nedlæggelse af plejecenter* 126

Forebyggende hjemmebesøg 41-44, 56-57, 80, 114, 131

Forretningsorden 19-20, 64-65, 102-103, 106, 109

Frivilligt arbejde 47, 48, 72-73, 81, 131

- *frivilligt arbejde, efterløn*, 152-155
- *§ 115-midler, frivilligt socialt arbejde* 48, 73, 131

H

Høringspligt 18-19, 41

Høringsfrist 35

I

Inddragelse i beslutninger, ælderåd 14, 40-44, 53

Indflydelsesmuligheder, ælderåd 13-15, 28, 41-44

Informationer

- *informationskilder* 93-94, 100
- *informationer* 40- 43, 74-76, 78, 88-89
- *oversigt over litteratur* 131-135
- *oversigt over nyttige informationskanaler* 136-141

Informationsmøder 24, 70-71, 82, 88

Initiativer, ælderådenes

- *aktiviteter for ældre* 47, 73-75, 81-82, 143-145

- *besøgsvenner* 72
- *boliger* 41-42, 44-45, 50-52
- *forebyggelse* 57, 148-149
- *indkøbsordninger* 49
- *madserviceordninger* 41, 42-43, 55
- *målsætninger på ældreområdet* 40-43, 46, 53
- *netværksgrupper* 72-73
- *personlig og praktisk hjælp* 53, 80
- *svækkede ældre* 79-81
- *telefonkæde* 73
- *tema- og debatdage* 72
- *trafikforhold* 40, 43, 48 - 49, 110
- *transportordninger* 49
- *økonomiske forhold for ældre* 46, 50

IT

- *IT-anvendelse, ældrerådenes* 94, 98-99
- *Ældrerådenes IT-netværk* 99, 140

K

Klageregler, på det sociale område 113-115

- *magtanvendelse* 113, 115, 116, 117, 122
- *tildeling af personlig og praktisk hjælp* 115, 120-121

Klageråd 24-25, 64-65, 74, 96, 105, 107, 113, 120, 155

Kommunen

- *beslutningsproces* 39-40, 42-45
- *budgetforslag* 19
- *budgetproces* 14, 15, 19, 96
- *dagsordener* 33-36, 94, 100
- *kontaktpersoner* 28, 58
- *myndighedsudøvelse* 20, 54, 56
- *protokollater/referater* 33, 34, 36, 58, 100

Kommunernes Landsforening 100, 137

Kriminalitet mod ældre

- *forebyggelse* 148-149
- *taske- og indbrudstyveri* 150
- *tricktyveri* 148, 150
- *tyveri og misbrug af penge* 150-151

Kvalitetsstandarder

40-44, 53, 100, 118, 132

M

Magtanvendelse 114-117, 121-123, 125

- *alarm- og pejlesystemer* 116, 121 -123
- *flytning uden samtykke* 116, 117, 124-126
- *pårørendes klageadgang* 114, 117-118, 122

Medlemmer, ældrerådenes 12, 20, 23, 25, 62, 74, 82, 84, 89, 95-97, 104

- *antal* 22-23, 63-64, 105
- *orlov* 24
- *stedfortrædere* 12, 22-24, 25, 62-64, 104-106

Møder

- *borgermøder* 70-71, 79, 85-86, 90-91
- *informationsmøder* 24, 70-71, 82, 88
- *mødeform* 29
- *mødehyppighed* 29, 69
- *mødekontakt* 29-31

P

Pressen 14, 36, 54, 61, 74-75, 79, 82, 85, 88, 89, 94, 98, 104

Protokollat/Referat 25-26, 33-34, 37

- *kommune* 33, 34, 36, 58, 100
- *ældreråd* 25-26, 37, 74, 104, 109, 111

R

Retssikkerhedsloven 10, 18-23, 36, 45, 61-62, 64-65, 67-68, 84, 86, 114-115, 120

S

Samarbejde

- *samarbejdsaftale* 29
- *samarbejdsformer* 28-32, 45, 58-59, 96
- *samarbejdsorgan* 68-69

Sammenslutningen af Ældreråd i Danmark 85-86, 94, 137

Sammensætning, ældrerådenes 20, 22, 24, 63, 65, 112

Sekretariatsbistand 21, 36-38, 76-77, 106

Selvstændig forvaltningsmyndighed 24, 26, 104

Serviceoven

- *personlig og praktisk hjælp* 52-53, 80, 118, 120, 135
- *hjælpe midler* 121
- *kvalitetsstandarder* 40-44, 53, 56, 100, 118, 132
- *magtanvendelse* 116-117, 121-123, 125, 133

Sociale nævn, 114-120, 122, 124

Stedfortrædere 12, 22-24, 25, 62-64, 104-106

Suppleanter 23, 109, 111

T

Tavshedspligt 25, 104

Tema- og debatdage 58, 60, 70, 72

Tillæg

- *helbredstillæg* 50, 128-129, 133
- *personligt tillæg* 50, 126-127, 133
- *varmetillæg* 128

Tilsynsråd 19, 26, 114

U

Udgiftsgodtgørelse

- *klagerådsmedlemmer* 21
- *ældrerådsmedlemmer* 21

V

Valg

- *direkte valg* 12, 22-23, 67, 88, 105
- *stemmeprocent* 86, 87, 90-92
- *stemmesedler* 88
- *stillere* 85, 105-106
- *suppleringsvalg* 22
- *valgformer* 86, 90-91
- *via internettet* 91-92

Vedtægter 19-22, 24-25, 30, 41, 63-65, 85, 102, 103-108

Vision 2010, for ældrerådene dynamocentret 143-147

Æ

Ældrepolitik

- *langsigtet planlægning* 46, 51
- *prioriteringer af ressourcer* 40, 41, 43
- *ældrepolitiske målsætninger* 40, 42, 43, 45

Ældreråd

- *arbejdsgrupper* 23, 64, 66-67
- *arbejdsopgaver* 20, 62, 66-67
- *bagland* 15-16, 71, 79, 82 – 83
- *dagsordener* 25-26, 33-37, 65, 78, 94, 99, 104, 110
- *enkeltsager vedrørende personer* 21
- *formål* 103
- *flere ældreråd i kommunen* 63, 68-69, 77

-
- *forretningsorden* 19-20, 25, 64-65, 102-103, 106, 109 -112
 - *historie* 12-13
 - *høringspligt* 18-19, 41
 - *høringsfrist* 35
 - *indflydelsesmuligheder* 13-15, 28, 41-44
 - *initiativer til samarbejde* 59-61
 - *offentlige møder* 70-72
 - *protokollater/referater* 25-26, 37, 74, 104, 109, 111
 - *samarbejdsorgan* 68-69
 - *sammensætning* 20, 22, 24, 63, 65, 112
 - *selvstændig forvaltningsmyndighed* 24, 26, 104
 - *stedfortræder* 12, 22-24, 25, 62-64, 104-106
 - *suppleanter* 23, 109, 111
 - *tilrettelæggelse af arbejdet* 64-68
 - *udgifter ved rådets virksomhed* 21, 36, 76-78
 - *vedtægter* 19-22, 24-25, 30, 41, 63-65, 85, 102-108
 - *ældrerådskurser* 94-97
 - *ældres talerør* 54, 61, 82

Ø

Økonomi, ældrerådenes

- *økonomiske midler* 76-78, 82, 95-96, 109
- *udgifter ved rådets virksomhed* 21, 36, 76-78

Å

Årsberetning 68, 106-107

ÆldreForums tidligere udgivelser

Ny viden & gamle
fordomme om ældre
Marts 1997. 13 sider

Idékatalog
Fra Ældreråd til
Ældreråd
August 1997.
36 sider

At bygge bro mellem
generationer
September 1997.
23 sider

Ældreidræt
– vedligeholdelse af
kroppen, leg, munter-
hed og socialt samvær.
December 1997.
20 sider

ÆldreForum
Årsberetning 1996/97
Marts 1998. 36 sider

Age Forum
Annual Report
1996/97
Juli 1998. 37 sider

Ældre og uddannelse
– kulturelt behov eller
nyt erhvervsgrundlag?
Juni 1998. 31 sider

Boligen til den 3. alder
Udarbejdet af ÆldreForum
og Ældreboligrådet.
April 1999. 9 sider

Om sorg & omsorg
Inspiration til samarbejde
om hjælp til ældre efter-
ladte.
Februar 1999. 20 sider

Ældre & sprog
– sprogets rolle i generatio-
nernes kulturelle stafetløb.
April 1999. 20 sider

ÆldreForum 1998
Årsberetning
Maj 1999. 48 sider

AgeForum 1998
Annual Report
August 1999. 48 sider

Fremtidens seniorer
i Danmark
Udgivet af Price-
WaterhouseCoopers
og ÆldreForum.
Oktober 1999. 40 sider.

Globalt tema om
ældre & aldring
Videnskabelig forskning:
Artikelloversigt.
Februar 2000. 71 sider

Ældre efter år 2000
Fra forskning til senior-
politik. Rapport fra sympo-
sium den 5. november
1999.
April 2000. 48 sider

Ældres & yngres sprog
– bro eller barriere?
Maj 2000. 41 sider

Ældre & demens,
depression & selvmord
August 1999. 64 sider

Ældre & stofskiftesyg-
domme, apopleksi, afasi
& knogleskørhed
December 1999. 52 sider

Ældre & syns- &
hørenedsættelser
Juni 2000. 64 sider

ÆldreForum
Årsberetning 1999
Juli 2000.
44 sider

Ældre & søvn
December 2000.
20 sider

ÆldreForum 2000
Årsberetning
Juni 2001.
48 sider

AgeForum 1999-2000
Annual Report
Juli 2001.
80 sider

Måltidet
& ældre i eget hjem
August 2001.
64 sider

Ældre & tandsundhed
November 2001.
40 sider

Ældreomsorg & -pleje
Inspiration for kommuner,
omsorgs- og plejepersonale
m.fl. December 2001. 72
sider

Fald – en trussel mod
ældres liv og førlighed
Rapport fra konference
den 6. november 2001,
arrangeret af Lægefore-
ningens Gerontologiud-
valg og ÆldreForum.
Marts 2002. 52 sider

Styrk kroppen og let
hverdagen – det er
aldrig for sent !

Video og instruktionshæfte
med træningsprogram. Juni
2002.

Længde: 30 minutter.
Pris: Til privat brug 60 kr.
Øvrige: 110 kr.

ÆldreForum
Årsberetning 2001
Juli 2002.
40 sider

Livet er et kunstværk
– om ældrepedagogisk
teori og praksis
September 2002. 64 sider

Ældre billedet i medierne
Februar 2003.
48 sider

ÆldreForum
Årsberetning 2002
Juni 2003.
52 sider

Idékatalog II
– fra ældreråd til ældreråd
Juli 2003.
176 sider

